UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

ȘCOALA DOCTORALĂ ȘTIINȚE UMANISTE ȘI ALE EDUCAȚIEI

CONSORȚIU: Universitatea de Stat din Moldova (USM), Universitatea de Stat „Alecu Russo" din Bălți (USARB), Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu" din Cahul (USC).

Cu titlu de manuscris
C.Z.U.: 811.135.1`373.421`276.6:61(043.3)

COSTIN VIORICA

SINONIMIA TERMENILOR MEDICALI ÎN LIMBA ROMÂNĂ: EVOLUȚIE ȘI TENDINȚE

621.04 – LEXICOLOGIE ȘI LEXICOGRAFIE, TERMINOLOGIE ȘI LIMBAJE SPECIALIZATE

Teză de doctorat în filologie

Autor: Costin Viorica

Conducător științific: Mincu Eugenia, doctor habilitat, conferențiar universitar

CHIȘINĂU, 2025

© Costin Viorica, 2025

CUPRINS

ADNOTARE **4**
ANNOTATION **5**
АННОТАЦИЯ **6**
LISTA DE TABELE **7**
LISTA DE ABREVIERI **8**
INTRODUCERE **9**
1. FENOMENUL DE SINONIMIE ÎN ARHITECTONICA LIMBII **19**
1.1. Sistemul limbii – semne și modele viabile de „existență” 19
1.2. Sinonimia – expresie a flexibilității și diversificării fondului lexical 24
1.3. Termenul *sinonimie (sinonim)*: etimologie și istorie 25
1.4. Definiții ale *sinonimiei (sinonimului):* dimensiuni uzuale și specializate 28
1.5. Tipuri și perspective de clasificare a sinonimiei (vocabular fundamental și vocabular specializat) 33
1.6. Sinonimia în sistemul terminologic 43
1.7. Concluzii la capitolul 1 48
2. SINONIMIA ȘI TERMINOLOGIA MEDICALĂ **49**
2.1. Terminologia medicală (noțiuni generale) și fenomenul de sinonimie 49
2.2. Etiologia seriilor sinonimice în sistemul terminologic medical 66
2.3. Serii sinonimice: substantivul, verbul, adjectivul 81
2.3.1. Serii sinonimice: substantivul 82
2.3.2. Serii sinonimice: verbul 88
2.3.3. Serii sinonimice: adjectivul 94
2.4. Concluzii la capitolul 2 98
3. PERSPECTIVE DE ANALIZĂ A FENOMENULUI DE SINONIMIE ÎN SISTEMUL TERMINOLOGIC MEDICAL **100**
3.1. Sinonimia în sistemul terminologic medical: perspective de abordare 100
3.2. Interconexiunea sinonimică a seriilor sinonimice din terminologia medicală 107
3.3. Inventar de serii sinonimice în sistemul terminologic medical (platforma *Dictoo. Dicționar de sinonime*): analiză și sinteză 117
3.4. Dimensiunea simetrie/asimetrie și seriile sinonimice din terminologia medicală 123
3.5. Valori stilistice și estetice ale sinonimelor-termeni medicali 128
3.6. Dimensiunea pragmatică și sinonimia terminologică medicală (beneficii și dificultăți) 134
3.7. Dimensiunea didactică a sinonimiei terminologice medicale. Chestionar 140
3.8. Concluzii la capitolul 3 149
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI **151**
BIBLIOGRAFIE **157**
Anexa 1. Inventar de serii sinonimice **171**
Anexa 2. Date complementare **237**
Anexa 3. Chestionar **246**
DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII **249**
CV-UL CANDIDATULUI **250**

ADNOTARE

Viorica Costin, *Sinonimia termenilor medicali în limba română: evoluție și tendințe*.
Teză de doctor în filologie, Chișinău, 2025

Structura tezei constă din introducere, trei capitole, concluzii și recomandări, bibliografie (184 de titluri), 3 anexe, 15 tabele și 147 de pagini de text de bază. Rezultatele obținute în cadrul cercetării sunt reflectate în 16 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: terminologie medicală, sinonimie/sinonim, serie sinonimică terminologică, „diferențe" sinonimice, perspectivă logic-cognitivă, perspectivă conceptuală, etiologie sinonimică, macrosistem sinonimic, prototip, sem, câmp funcțional-semantic, ierarhizare semantică.

Scopul și obiectivele rezidă în elucidarea specificului funcțional-semantic al *fenomenului de sinonimie terminologică*, din perspectivele logic-cognitivă, conceptuală, taxonomică etc., prin raportarea la *Teoria Terminologică Generală* și la *Teoria Terminologică a Comunicării;* definirea fenomenului de sinonimie terminologică în baza „diferențelor" (câmp semantic, grup, paradigmă); modelarea și ierarhizarea sinonimică (macrosistem); modelarea simetriei/asimetriei la seriile sinonimice, elucidarea dimensiunii estetice, relevarea echilibrului dintre beneficii și deficiențe la nivel de serii sinonimice în terminologia medicală etc.

Noutatea și originalitatea științifică constau în abordarea sinonimiei terminologice medicale ca relație între unități lexicale specializate, definite nu doar prin identitate sau similitudine semantică, ci și prin „diferențe" funcționale, structurale și conceptuale, în raport cu o macrostructură (câmp funcțional-semantic, grup, paradigmă). Studiul propune: a) modelarea macrosistemică a seriei sinonimice; b) articularea semică a rețelei sinonimice (sinonim dominant/periferic; simetrie/asimetrie – majoră, medie, nulă); c) analiza logic-conceptuală a relațiilor hiperonimice și hiponimice în câmpul funcțional-semantic al unei serii sinonimice.

Rezultatele obținute: s-a realizat, pentru prima dată, o abordare complexă și holistică a fenomenului de sinonimie, prezent în sistemul terminologic medical în limba română (diacronie și sincronie). Etiologia și funcționalitatea seriilor sinonimice în medicină au fost elucidate din perspectivă conceptuală: macrosistem, simetrie/asimetrie conceptuală, hipo-/hiperonimie; modelarea medicală relevând potențialul sinonimic în domeniul medicinei. Definirea sinonimiei prin „diferențe" a pus în valoare rolul termenilor de origine savantă, care formează nucleul unei serii sinonimice. Totodată, s-a evidențiat faptul că sinonimia nu este un fenomen marginal, ci o componentă esențială a organizării conceptuale și a expresivității limbajului medical.

Semnificația teoretică și valoarea aplicativă: reevaluarea teoretic-aplicativă a sinonimiei în terminologia medicală, depășind concepția clasică a identității absolute și relevând „diferențele" sinonimice; evidențierea caracterului relațional, contextual și dinamic al acestui fenomen. Prin integrarea *Teoriei Terminologice a Comunicării* (TTC), studiul oferă o perspectivă macrostructurală asupra seriilor sinonimice, analizate în raport cu prototipul cognitiv, semul semantic și ierarhiile conceptuale. Este un studiu relevant pentru lingvistică, terminologie, didactică și medicină, punând la dispoziție instrumente de actualizare și de unificare a terminologiei medicale, la nivel de serii sinonimice. Totodată, se optează pentru consolidarea terminologiei medicale, în care sinonimia deține valențe cognitive, specializate, culturale etc. Explorarea esteticii termenilor medicali completează în mod original dimensiunea științifică a studiului, reliefând natura profund umană a limbajului medical.

Implementarea rezultatelor științifice: soluțiile teoretice și rezultatele practice au fost implementate la USMF „Nicolae Testemițanu", în cadrul cursului Limba română și terminologie medicală, destinat studenților și rezidenților, autohtoni și străini. Conținuturile curriculare au fost adaptate pentru a evidenția funcționalitatea sinonimiei în comunicarea medicală autentică. Totodată, instrumentele elaborate în cadrul cercetării au fost valorificate în activități didactice interactive, contribuind la dezvoltarea competențelor lingvistice și terminologice în domeniul medical.

ANNOTATION

Viorica Costin, Synonymy of Medical Terms in the Romanian Language: Evolution and Trends. PhD thesis in Philology, Chișinău, 2025

Structure: The thesis consists of an introduction, three chapters, conclusions and recommendations, a bibliography (184 titles), 3 appendices, 15 tables, and 147 pages of main text. The results obtained on the topic of the thesis are reflected in 16 scientific publications.

Keywords: medical terminology, synonymy/ synonym terminological synonymic series, synonymic "differences", logical-cognitive perspective, conceptual perspective, synonymic etiology, synonymic macrosystem, prototype, sem, semantic-functional field, semantic hierarchy.

Aims and Objectives: The thesis aims to elucidate the semantic-functional specificity of terminological synonymy from logic-cognitive, conceptual, and taxonomic perspectives, among others, by referring to the General Theory of Terminology and the Communicative Theory of Terminology. It seeks to define the phenomenon of terminological synonymy based on "differences" (semantic field, group, paradigm); to model and hierarchize synonymy (macrosystem); to model the symmetry/asymmetry of the synonymic series; to explore the aesthetic dimension; and to highlight the balance between benefits and shortcomings in synonymic series within medical terminology.

Scientific Novelty and Originality: The novelty lies in approaching medical terminological synonymy as a relationship between specialized lexical units defined not only by semantic identity or similarity, but also by functional, structural, and conceptual"differences," in relation to a macrostructure (funcțional-semantic field, group, paradigm).The study proposes:a) macrosystemic modeling of the synonymic series; b) seme-based structuring of the synonymic network (dominant/peripheral synonym; symmetry/asymmetry – major, moderate, null); c) logic-conceptual analysis of hyperonymic/hyponymic relationships in the functional-semantic field of a synonymic series.

Main Results: For the first time, a complex and holistic approach to the phenomenon of synonymy is applied to the Romanian medical terminological system (from both a retrospective and prospective viewpoint). The etiology and functionality of synonymic series in medicine are clarified from a conceptual perspective: macrosystem, conceptual symmetry/asymmetry, hyperonymy/hyponymy; the medical modeling highlights the synonymic potential in the medical field. The definition of synonymy through "differences" emphasizes the role of scholarly-origin terms, which form the core of a synonymic series.

Theoretical Significance and Applicative Value: The study offers a theoretical and practical reevaluation of synonymy in medical terminology, surpassing the classical conception of absolute identity and bringing synonymic "differences" to the forefront. It highlights the relational, contextual, and dynamic nature of the phenomenon. Through the integration of the Communicative Theory of Terminology (CTT), the study provides a macrostructural perspective on synonymic series, analyzed in relation to the cognitive prototype, semantic seme, and conceptual hierarchies. It is a relevant contribution to linguistics, terminology, didactics, and medicine, providing tools for the modernization and unification of medical terminology at the level of synonymic series. Furthermore, it advocates for the consolidation of medical terminology, in which synonymy holds cognitive, specialized, and cultural value. The exploration of the aesthetics of medical terms originally complements the scientific dimension of the study, highlighting the deeply human nature of medical language.

Implementation of Scientific Results: The theoretical solutions and practical outcomes were implemented at the "Nicolae Testemițanu" State University of Medicine and Pharmacy (USMF), within the Romanian Language and Medical Terminology course, addressed to both local and international students and residents. The curriculum content was adapted to highlight the functional role of synonymy in authentic medical communication. Moreover, the tools developed during the research were integrated into interactive teaching activities, contributing to the development of linguistic and terminological competencies in the medical field.

АННОТАЦИЯ

Виорика Костин, Синонимия медицинских терминов в румынском языке: эволюция и тенденции. Диссертация на соискание учёной степени доктора филологических наук, Кишинёв, 2025

Структура: диссертация состоит из введения, трёх глав, выводов и рекомендаций, библиографии (184 наименований), 3 приложений, 15 таблиц и 147 страниц основного текста. Полученные результаты по теме диссертации отражены в 16 научных публикациях.

Ключевые слова: медицинская терминология, синонимия/синоним, терминологический синонимический ряд, синонимические «различия», логико-когнитивная перспектива, концептуальная перспектива, этиология синонимов, синонимическая макросистема, прототип, сем, функционально-семантическое поле, семантическая иерархия.

Цель и задачи: диссертация направлена на выявление семантико-функциональной специфики терминологической синонимии с логико-когнитивной, концептуальной, таксономической и других точек зрения, с Tabe на Общую теорию терминологии и Коммуникативную теорию терминологии. Исследование ставит цель определить явление терминологической синонимии на основе «различий» (семантическое поле, группа, парадигма); смоделировать и иерархизировать синонимы (макросистема); проанализировать симметрию/асимметрию синонимических рядов; исследовать эстетическое измерение; выявить баланс между преимуществами и недостатками в пределах синонимических рядов в медицинской терминологии.

Научная новизна и оригинальность: новизна заключается в рассмотрении медицинской терминологической синонимии как отношения между специализированными лексическими единицами, определяемыми не только через семантическую идентичность или сходство, но и через функциональные, структурные и концептуальные «различия» в рамках макроструктуры (лексико-семантическое поле, группа, парадигма). В исследовании предлагается: а) макросистемное моделирование синонимического ряда; б) семное структурирование синонимической сети (доминирующий/периферийный синоним; симметрия/асимметрия – высокая, средняя, нулевая);

в) логико-концептуальный анализ гиперонимических/гипонимических отношений в функционально-семантическом поле синонимического ряда.

Основные результаты: впервые в румынской медицинской терминологической системе применён комплексный и целостный подход к явлению синонимии (в ретроспективном и перспективном аспектах). Этиология и функциональность синонимических рядов в медицине были раскрыты с концептуальной точки зрения: макросистема, концептуальная симметрия/асимметрия, гиперо-/гипонимия; медицинское моделирование выявило синонимический потенциал в данной области. Определение синонимии через «различия» подчеркнуло роль терминов научного происхождения, составляющих ядро синонимического ряда.

Теоретическое значение и прикладная ценность: исследование представляет собой теоретико-практическую переоценку синонимии в медицинской терминологии, преодолевающую классическое понимание абсолютной идентичности и выдвигающую на первый план синонимические «различия». Подчёркивается реляционный, контекстуальный и динамический характер данного явления. Благодаря интеграции Коммуникативной теории терминологии (КТТ) предложен макроструктурный подход к анализу синонимических рядов, рассмотренных в связи с когнитивным прототипом, семантической семой и концептуальными иерархиями. Работа представляет интерес для лингвистики, терминологии, педагогики и медицины, предлагая инструменты для модернизации и унификации медицинской терминологии на уровне синонимических рядов. Кроме того, подчёркивается необходимость консолидации медицинской терминологии, в которой синонимия обладает когнитивной, специализированной и культурной ценностью. Исследование эстетики медицинских терминов органично дополняет научное измерение работы, раскрывая глубоко человеческую природу медицинского языка.

Внедрение научных результатов: теоретические выводы и практические наработки были внедрены в Государственном университете медицины и фармации им. Николая Тестемицану (USMF), в рамках курса «Румынский язык и медицинская терминология» для студентов и резидентов, как местных, так и иностранных.

LISTA DE TABELE

Tabelul 2.1. Denominații ale aceluiași concept *vs* registre lingvistice diferite p. 70
Tabelul 2.2. Distribuția estimativă a părților de vorbire în relații de sinonimie p. 81
Tabelul 2.3. Sinteză comparativă a seriei sinonimice *boală* p. 84
Tabelul 3.1. Sinteza macrostructurală a seriilor sinonimice medicale: *abdomen, dermă, ombilic* p. 114
Tabelul 3.5. Inventar de serii sinonimice în sistemul terminologic românesc (Anexa 1. *Inventarul seriilor sinonimice din terminologia medicală*). Date statistice p. 122
Tabelul 3.6. Parametri în terminologia de interfață *vs* terminologia clinică p. 138
Tabelul 3.7. Gradul de acord al respondenților cu afirmațiile-cheie p. 144
Tabelul 3.8. Niveluri necesare de cunoaștere a sinonimiei în actul de comunicare medicală p. 145
Tabelul 3.9. Estimarea valorii terminologice/definitorii a sinonimelor p. 146
Tabelul 3.10. Estimarea valorii estetice a sinonimelor p. 146

LISTA DE ABREVIERI

A	sinonimie absolută
adj.	adjectiv
autoht.	creație autohtonă
C	sinonimie contextuală
depr.	depreciativ
DEX	*Dicționar explicativ al limbii române*
engl.	limba engleză
fam.	familiar
fig.	figurat
fr.	limba franceză
germ.	limba germană
gr.	limba greacă
it.	limba italiană
IUPAC	*International Union of Pure and Applied Chemistry*
împr.	împrumut
împr.sv	împrumut savant
împr.sv (fr.)	împrumut savant din limba franceză
împr.sv (gr.)	împrumut savant din limba greacă
împr.sv (lat. med.)	împrumut savant din latina medievală
împr.sv (lat.)	împrumut savant din limba latină
înv.	învechit
lat.	limba latină
magh.	limba maghiară
NLP	*Natural Language Processing*
nr.	număr
P	sinonimie parțială
pop.	popular
reg.	regionalism
rom.	limba română
s.	substantiv
sl.	limba slavonă
SS	serie sinonimică
suf.	sufix
TC	termen complex
TS	termen simplu
TGT	*Teoria Generală a Terminologiei*
TTC	*Teoria Terminologică a Comunicării*
vb.	verb

INTRODUCERE

Actualitatea și importanța problemei propuse spre cercetare. Studiul sinonimiei în limbajul specializat, în particular în terminologia medicală, reprezintă o problemă de actualitate stringentă și de o importanță majoră în lingvistica contemporană. Capacitatea de a oferi alternative expresive în denominația unui „lucru" (inclusiv specializat) reprezintă potențialul creativ al limbii. Terminologia medicală este un sistem în care precizia conceptuală este fundamentală, deoarece domeniul medicinei vizează categorii existențiale superioare: omul și sănătatea; prin urmare, prezența sinonimiei în medicină generează atitudini controversate.

Cercetarea abordează acest subiect fundamental, demonstrând că sinonimia terminologică tinde să fie o caracteristică funcțională inevitabilă, generată de ajustarea la necesitățile sociale. Această contradicție persistentă – flexibilitatea inerentă a limbajului natural și exigențele prescriptive de univocitate în domeniile specializate – constituie o provocare continuă în procesul de unificare și standardizare a terminologiei. Actualitatea problemei derivă din interacțiunea *dinamică/realitate* și *lingvistică/terminologie*. S-au valorificat teoriile fundamentate de lingviștii notorii Ferdinand de Saussure și Eugeniu Coșeriu referitoare la conceperea limbii, sistem organizat și dinamic, în care stabilitatea și inovația coexistă într-un echilibru complex, articulat pe axe sintagmatice și paradigmatice.

În acest studiu, s-a definit terminologia medicală, având drept punct de reper teoria coșeriană despre „lucruri" specializate domeniului de activitate și despre cunoașterea specializată.

Prezentarea rezultatelor cercetărilor anterioare referitoare la tema aleasă. Tema tezei se înscrie în preocupările transdisciplinare (niveluri național și internațional) – studiul terminologiei în contextul tranziției – de la abordările normative (*Teoria Generală a Terminologiei*, fondată de Eugen Wüster) la cele comunicative și funcționale (*Teoria Terminologică a Comunicării,* fondată de Maria Teresa Cabré).

Teoretic, lucrarea are la bază contribuțiile unor lingviști de renume mondial: Eugeniu Coșeriu, Jean Dubois, David Crystal etc. (explicarea fenomenului de sinonimie în raport cu limba); ale lingviștilor români: Iorgu Iordan, Vladimir Robu, Angela Bidu-Vrănceanu, Narcisa Forăscu, Cristian Moroianu, Rodica Zafiu etc. (relevarea „diferențelor" sinonimelor în funcție de registre); ale lingviștilor din Republica Moldova: academicianul Silviu Berejan (teoria despre omosemie, fundamentală în înțelegerea echivalenței semantice), Nicolae Corlăteanu, Marcu Gabinschi, Nicolae Raevschi, Ion Dumeniuc, Vasile Bahnaru, Nicolae Mătcaș, Ion Melniciuc,

Vladimir Zagaevschi etc. (autori de studii de specialitate, manuale, lucrări lexicografice etc.). Au fost utilizate studii de specialitate, semnate de Irina Condrea, Viorica Molea, Inga Druță, Angela Savin-Zgardan, Eugenia Mincu, Eugenia Dodon etc.

La nivel național/internațional, cercetarea aprofundează înțelegerea terminologiei medicale în limba română, relevând limbile-sursă de împrumut, originea savantă a termenilor, corpusul medical autohton, variațiile regionale specifice etc. Caracterul inter- și transdisciplinar al studiului este relevat prin cercetări lingvistice (lexicologie, semantică, pragmatică, etimologie, morfologie) și cercetări care vizează terminologia medicală (anatomie, clinică, farmacie), dar și domeniul informaticii (terminologia medicală de interfață).

Problema de cercetare. Subiectul acestui studiu este sinonimia terminologică în medicină. Cercetarea explorează în detaliu: *de ce* sinonimia persistă în terminologia medicală, în pofida eforturilor terminologilor de a impune o monosemie strictă; *cum* se manifestă aceasta în diverse registre funcțional-terminologice (structură, valoare, impact etc.)*; care* este rolul sinonimiei în medicină la nivel de cunoaștere specializată.

Scopul și obiectivele tezei. Scopul principal al acestei teze este realizarea unui studiu complex (implicații metodologic-aplicative, epistemologice, perspective logic-cognitive etc.), care să explice prezența fenomenului de sinonimie în sistemul terminologic medical.

Obiectivele tezei. Pentru realizarea scopului propus, studiul se concentrează pe următoarele aspecte:

1. Identificarea factorilor lingvistici și extralingvistici care favorizează stabilirea relațiilor de sinonimie în terminologia medicală.

2. Relevarea fenomenului de sinonimie în arhitectonica generală a limbii, explorând natura, evoluția și diversele definiții lingvistice; analiza relației limbă, limbaj specializat și terminologie medicală; raportarea *Teoriei Terminologice Generale* (Eugen Wüster) și a *Teoriei Terminologice a Comunicării* (Maria Teresa Cabré) la fenomenul de sinonimie terminologică.

3. Definirea sinonimiei terminologice medicale prin prisma „diferențelor" din macrosistemul terminologic; investigarea cauzelor și manifestărilor specifice ale fenomenului, cu identificarea surselor și a straturilor terminologice pe registre; analiză logic-cognitivă a ierarhizării hipo-/hiperonimice în constituirea seriilor sinonimice.

4. Efectuarea unei analize complexe a seriilor sinonimice din terminologia medicală în baza macrosistemelor sinonimice, prin explorarea fenomenului sinonimiei din perspective logic-cognitivă, morfologică, funcțional-pragmatică, ierarhică etc., raportate la dimensiunile *câmp funcțional-semantic, paradigmă, simetrie/asimetrie, interconexiuni conceptuale* etc.

5. Elucidarea valorilor stilistice și estetice ale unor termeni medicali sinonimi prin reliefarea expresivității acestora.

6. Identificarea și explicarea statutului dublu al seriilor sinonimice în terminologia medicală (deficiențe și beneficii), inclusiv în terminologia de interfață.

7. Evaluarea percepțiilor și a experiențelor medicinișt ilor vizând sinonimia medicală, cu scopul de a fundamenta strategii didactice în procesul de însușire conștientă și optimă a terminologiei medicale și folosirea eficientă a seriilor sinonimice în comunicarea (non)specializată.

8. Elaborarea unui inventar de serii sinonimice, utilizate frecvent în terminologia medicală, pentru a explora și a cuantifica structura, tipologia și dinamica sinonimiei în cadrul a trei subdomenii esențiale: terminologia anatomică, terminologia clinică și terminologia farmaceutică.

Ipotezele de cercetare. Sunt înaintate următoarele ipoteze:

1. Sinonimia este o caracteristică inerentă și funcțională a terminologiei medicale; deține statut dublu (beneficii și deficiențe).

2. Manifestările funcțional-semantice ale sinonimiei în terminologia medicală sunt distincte de cele specifice limbii, în general – presupune un cadru analitic specializat.

3. Abordarea pragmatic-contextuală este esențială în gestionarea și utilizarea eficientă a sinonimiei în medicină.

4. Percepțiile viitorilor specialiști în domeniul medicinei (studenți) referitoare la termenii-sinonimi reflectă utilitatea acestora în contextele didactice și medicale.

Ipotezele subiacente ghidează întreaga structură a tezei, concepută pentru a demonstra validitatea acestor premise prin dovezi lingvistice, terminologice și empirice.

Sinteza metodologiei de cercetare și justificarea metodelor implementate. S-a operat cu metodologii complexe: analiza teoretică și revizuirea comparativă și multidisciplinară – sistematizarea teoretică a materialului investigat; perceperea nuanțată a modului în care fenomenul de sinonimie este conceptualizat; analiză lingvistică – analiza, din perspective etimologică, morfologică, semantică, stilistică și pragmatică, a termenilor medicali și a seriilor sinonimice terminologice; metoda taxonomică – delimitarea tipurilor de sinonime pe bază de „diferențe” (denominație, structură, grad de echivalență, funcționalitate, interconexiuni conceptuale (de exemplu, hipo-/hiperonimia) etc.; metoda modelării conceptuale – utilizarea conceptelor din lingvistica cognitivă (prototipurile și semele semantice) pentru a modela structura internă și organizarea paradigmelor de sinonimie medicală; metoda investigației empirice a implicat analiza de corpus (articole medicale, Anexa 1. *Inventar de serii sinonimice în*

sistemul terminologic medical etc.), sondajul pe baza chestionarului *Sinonimele în terminologia medicală* (Anexa 2. *Date complementare*): a) colectarea de date statistice, care relevă înțelegerea subiectivă a fenomenului de sinonimie și atitudinea studenților versus prezența acestui fenomen semantic în medicină; b) analiza statistică a datelor – clasificarea tematică a răspunsurilor, a comentariilor pentru a identifica tipare recurente, opinii dominante, teme emergente și justificări subiacente ale perspectivelor studenților asupra sinonimiei etc. Metodologia implementată este justificată de natura complexă a sinonimiei, care necesită o abordare investigativă multidimensională.

Noutatea științifică. În acest studiu este dezvoltată o definiție a sinonimiei terminologice. **Astfel, sinonimia terminologică este definită drept relație la nivel de unități lexicale specializate, caracterizate prin identitate sau similitudine semantică, dar și prin „diferențe", care rezultă din raportarea acestora la o macrostructură (*câmp funcțional-semantic, grup, paradigmă*); „diferențe" taxonomice (echivalență semantică, structural-morfologică, funcțională etc.); „diferențe" conceptuale (hipo-/hiperonimie etc.).**

Se propune dezvoltarea seriei sinonimice prin „diferențiere": a) modelarea macrosistemică a seriei sinonimice; b) modelarea semică a rețelei sinonimice (sinonim dominant/sinonim periferic; simetrie/asimetrie: asimetrie majoră, medie, nulă); c) modelarea logic-conceptuală a seriei sinonimice (hipo-/hiperonimie) etc.

De asemenea, în lucrare se propune un cadru analitic integrat al sinonimiei în terminologia medicală în limba română, articulând teoria lingvistică generală cu aplicațiile practice. Aceasta oferă o perspectivă holistică, depășind analizele fragmentare. O contribuție importantă este validarea empirică a dimensiunii pragmatice a sinonimiei, realizată printr-un chestionar propus pentru completare medicinișilor. Lucrarea include o clasificare detaliată și dezvoltată a surselor sinonimiei (denominație, definiție, traducere, registru, morfologie, etimologie, marcă comercială, regionalisme, fenomene semantice), precum și o analiză a (a)simetriilor din seriile sinonimice, demonstrând caracterul contextual și direcționat al substituibilității. Un aspect inovator este explorarea dimensiunii estetice a termenilor medicali (*frumos, urât, comic, tragic*). În plus, sunt formulate propuneri pentru terminologia de interfață, prin combinarea precoordonării și a postcoordonării în sisteme informatice medicale. Aceste contribuții reflectă o schimbare de paradigmă, de la o abordare prescriptivă la una funcțională și contextualizată, susținută de date empirice.

Importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării. Semnificația teoretică rezidă în faptul că, pornind de la teoriile existente despre sinonimie și terminologie, se propune un model dinamic, descriptiv și funcțional, care surprinde cu mai multă acuratețe complexitatea

fenomenului de sinonimie prezent în sistemul terminologic medical. Acest model depășește perspectiva de abordare simplificată a sinonimiei (identitate absolută), relevând natura relațională a fenomenului semantic. Studiul dezvoltă cadrul teoretic al terminologiei prin reevaluarea rolului sinonimiei din perspectiva *Teoriei Generale a Terminologiei* (TGT) și a *Teoriei Terminologice a Comunicării* (TTC). Se insistă asupra unei percepții „diferențiate" a serii sinonimice specializate din perspectiva macrosistemelor terminologice, prototipurilor cognitive, a semelor semantice și a relațiilor ierarhice.

Prin urmare, studiul fundamentează un cadru metodologic original pentru analiza sinonimiei, bazat pe articularea teoriilor structuraliste, cognitiviste și terminologice (Saussure, Coșeriu, Wüster, Cabré); redefinește seria sinonimică drept rețea diferențială, organizată prin câmpuri semantice, paradigme și relații hipo-/hiperonimice, contribuind la o mai bună ierarhizare și modelare a paradigmelor sinonimice din terminologia medicală; pune la dispoziție un inventar sistematic al seriilor sinonimice medicale, valorificabil în studii de lingvistică, terminologie și derivatologie. De asemenea, se demonstrează că sinonimia este un specific structural-funcțional al terminologiei medicale; se relevă tipologia și etiologia sinonimiei medicale (etimologie, morfologie, funcționalitate, traductologie).

Rezultatele pot fi integrate în curriculumul universitar (Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu"), pentru elaborarea metodologiilor de însușire conștientă a termenilor medicali din cadrul unei serii sinonimice. Lucrarea oferă suport pentru îndrumări metodice și resurse de instruire menite să reducă ambiguitatea terminologică și să dezvolte competențe de comunicare specializată (optimizând interacțiunea medic-pacient); include *feedback* empiric (prin chestionar), confirmând relevanța unei abordări didactice funcționale și conștiente asupra sinonimiei. Dimensiunea estetică a termenilor medicali relevă interdependența valorilor existențiale și a sistemelor simbolice.

Aprobarea rezultatelor. Rezultatele științifice obținute, pe parcursul cercetării, și-au găsit reflectare în 14 articole publicate în reviste și culegeri ale conferințelor, naționale și internaționale, și 21 de participări la manifestări științifice, naționale și internaționale, anii 2019-2025. În ansamblu, activitatea științifică desfășurată a permis integrarea temei de cercetare într-un circuit academic internațional, validând relevanța și actualitatea acesteia prin dialog științific și schimb de bune practici cu specialiști din domeniile lexicologie, lexicografie, terminologie. Studiul empiric, care a implicat 381 de studenți de la Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu", reprezintă o formă semnificativă de validare a cercetării. Acordul majoritar al studenților privind caracterul inevitabil și necesitatea sinonimiei în comunicarea medicală aprobă implicit premisa cercetării și accentul său pe utilitatea pragmatică.

Acest acord substanțial din partea viitorilor profesioniști din domeniul medicinei subliniază relevanța practică a rezultatelor obținute.

Sumarul lucrării (sinteză a fiecărui capitol: investigațiile efectuate și modalitatea în care acestea contribuie la acoperirea scopului și a obiectivelor scontate ale cercetării). Teza este structurată în trei capitole.

Capitolul 1. ***Fenomenul de sinonimie în arhitectonica limbii,*** situat între stabilitate și inovație, fundamentează teoretic analiza sinonimiei, având ca punct de plecare concepția limbii, sistem complex, dinamic și structurat, articulat pe axe sintagmatice și paradigmatice. Perspectiva saussuriană asupra limbii, sistem de semne, este aprofundată de teoria fundamentată de Eugeniu Coșeriu, care introduce distincțiile *limbă, vorbire* și *discurs* (=*parole*), accentuând caracterul creativ al limbii; în special al limbajului specializat. În opinia lui Eugeniu Coșeriu, înțelegerea limbajului specializat presupune nu doar cunoașterea limbii, ci și cunoașterea „lucrurilor" specializate, care, în totalitate, formează terminologia domenială. Sinonimia este abordată ca un fenomen central al flexibilității lexicale, care permite exprimarea nuanțată și adecvată contextului comunicativ. Capitolul include o retrospectivă asupra stabilirii fenomenului de sinonimie: evoluția conceptului *sinonimie* (de la retorica antică la paradigmele structuraliste și cognitiviste); reliefarea etapelor de trecere de la o interpretare stilistică spre o interpretare științifică, axată pe diferențiere semantică și pe imposibilitatea prezenței unei sinonimii absolute. Este evidențiată convergența teoriilor lingvistice franceze, engleze și românești *vs* caracterul relativ, contextual și diferențial la nivel de relație sinonimică. Este analizat statutul controversat, dar totuși funcțional al seriei sinonimice specializate, utilizate în terminologia medicală.

S-a realizat o sinteză a contribuțiilor cercetătorilor din Republica Moldova: sinonimia – relație între unități lexicale diferite ca formă, dar identice sau apropiate ca sens (N. Corlăteanu, I. Melniciuc); pluralitatea criteriilor de definire – referirea la același concept, substituibilitatea contextuală, asemănarea semantică (I. Dumeniuc și N. Mătcaș); teoria câmpurilor semantice; conceptul *omosemie* – varietate a relațiilor ierarhice din câmpul funcțional-semantic, dependent de opozițiile semantice; promovarea unui principiu unic de diviziune la nivel de sinonime (*principium divisionis*) (S. Berejan, V. Bahnaru); gloseme eterosemice, parasemice și omosemice – gradarea raporturilor de apropiere semantică (manuale universitare autohtone).

Perspectiva taxonomică abordată a asigurat o deschidere spre o înțelegere și o sistematizare amplă a tipurilor de sinonime: unice (absolute/relative, neutre/expresive, denotative/semnificative), combinate (ideografice/stilistice) sau multiaspectuale (regionale, temporale, funcționale); paradigmatice, sintagmatice, semantice, expresive etc.; dimensiuni diacronice, sociolingvistice și funcționale etc. în stabilirea seriilor sinonimice.

Prin raportarea la teoriile terminologice, fundamentate de Eugen Wüster și de Maria Teresa Cabré – idealul univocității și variabilitatea funcțională a fenomenului de sinonimie – s-a obținut dezvoltarea perspectivelor de abordare a seriilor sinonimice în terminologia medicală.

Depășind viziunea clasică a „sinonimiei absolute", s-a realizat redefinirea seriei sinonimice, rețea diferențiată, organizată prin câmpuri semantice, paradigme și relații hipo-/hiperonimice și integrarea dimensiunii cognitive, prin conceptele de *prototipuri* și *seme*, asigurând un cadru metodologic original, științific relevant (ierarhizarea și modelarea paradigmelor sinonimice în sistemul terminologic medical).

Capitolul 2. ***Sinonimia și terminologia medicală*** analizează în profunzime modalitățile de manifestare a sinonimiei în cadrul terminologiei medicale, având ca punct de plecare definirea limbajului medical și evidențierea stratificării acestuia în registre variate, corespunzătoare diferitelor grade de specializare: de la registrul specializat, accesibil doar specialiștilor, până la registrul uzual. Această ierarhizare este ilustrată prin serii sinonimice medicale reprezentative, care demonstrează funcționalitatea sinonimiei în adaptarea comunicării la niveluri diverse de competență și de comprehensiune. În continuare, se prezintă un model de clasificare a seriilor de sinonime medicale, în funcție de sfera de utilizare și de context: sinonimie intradisciplinară, interdisciplinară și transdisciplinară. Un segment central al capitolului este dedicat explorării etiologiei de stabilire a sinonimiei medicale, abordate din perspective etimologică, morfologică, funcțional-semantică, traductologică etc. Sunt analizate în detaliu sursele variațiilor sinonimice: opoziția între denumire și definiție, interacțiunea dintre termeni savanți și sensurile lor, influențele exercitate de limbile de circulație internațională (franceză, engleză), variațiile de registru (formal, colocvial, popular), opoziția între formele trunchiate și cele integrale, utilizarea acronimelor și a siglelor, interferențele dintre denumirile comerciale și cele generice, diferențele dialectale și variațiile semantice (polisemie, omonimie, paronimie).

Capitolul include o investigație a distribuției morfologice a sinonimelor medicale în funcție de clasa gramaticală, remarcând preponderența substantivelor, fapt care reflectă funcția predominant denominativă a acestui tip de lexic specializat. S-a realizat o analiză statistică și semantică a structurii lexicale a unui articol științific medical, care a vizat distribuția părților de vorbire și rolul acestora în construcția discursului specializat. Rezultatele au evidențiat predominanța substantivelor (45,8%), fapt ce confirmă caracterul terminologic și conceptual al textului, substantivul fiind nucleul lexical prin care se vehiculează informația medicală. Verbele, majoritar impersonale și auxiliare, au fost identificate ca elemente ce contribuie la obiectivitatea și neutralitatea stilistică a articolului, în timp ce adjectivul îndeplinește o funcție de precizare, marcând nuanțe de severitate și particularități clinice. Concomitent, au fost inventariate și

analizate 18 serii sinonimice, grupate în funcție de clase morfologice (substantive, verbe, adjective) și de domenii terminologice (clinic, diagnostic, anatomic) – seriile substantivale (*icter, diagnostic, tratament, bilirubină*) reprezintă nucleul conceptual al discursului, în timp ce sinonimia la nivel verbal și adjectival contribuie la diversificarea expresivă și la precizarea fenomenelor medicale. S-a demonstrat: structura lexico-gramaticală a articolului este corelată cu specificul medical, distribuția părților de vorbire și rețelele sinonimice, reflectând gradul de specializare terminologică și echilibrul dintre precizia terminologică și comprehensibilitatea comunicării. De asemenea, având drept reper surse lexicografice (Seche M., Seche L. *Dicționarul de sinonime al limbii române*; *Dicționarul explicativ al limbii române*, Rusu V. *Dicționar medical* etc.) au fost supuse analizei seriile sinonimice în terminologia medicală, din perspectivă morfologică: substantive, verbe și adjective: a) la nivel de substantive, *boală=maladie=afecțiune=morbiditate=patologie=suferință=tulburare=betegie=beteșug=betejală; tabletă=bulin(ă)=cașetă=comprimat(ă)=pastilă=pilulă=(pop.)hap=nasture=(reg.) bumb; tratament=cură=terapie=medicație=vindecare=lecuială* a relevat stratificarea complexă a lexicului medical, evidențiind diferențe de origine etimologică (latină, greacă, slavă, maghiară), de specializare (termeni savanți *vs* termeni populari) și de funcționalitate (context medical formal, colocvial sau regional). Astfel, seriile sinonimice reflectă nu doar evoluția istorică și influențele externe asupra limbajului medical, ci și modul în care terminologia echilibrează științificul cu comprehensibilul, abstractul cu umanul; b) la nivel de verb, *a opera=a inciza=a (se) tăia*; *a reanima=*a *resuscita=a readuce la viață=a reînsufleți; a (se) trata=a (se) vindeca=a (se) lecui=a medica* etc. – au fost evidențiate relațiile de sinonimie funcțională, diferențele de specializare, de origine etimologică și de conotație stilistică, demonstrând că verbele dominante desemnează acțiunea medicală specializată, în timp ce hiponimele sau locuțiunile expresive precizează aspecte particulare ale procedurii sau intensitatea intervenției; c) la nivel de adjective, *cutanat=dermic=tegumentar*; *sangvin/sanguin=hematic=hematologic; oral=bucal=peroral* – s-a relevat frecvența sporită a termenilor care asigură o descriere precisă a caracteristicilor morfologice, funcționale sau localizatoare ale structurilor anatomice și ale proceselor patologice, evidențiind stratificarea și specializarea limbajului medical în funcție de domeniul de utilizare (dermatologie, histologie, clinică).

Astfel, seriile sinonimice din terminologia medicală, analizate morfologic, evidențiază diferențe de origine etimologică, specializare și funcționalitate: substantivele reflectă alternanța între termeni specializați și uzuali, echilibrând aspectele la nivel de terminologie și comprehensiune; verbele denumesc acțiunile medicale și nuanțele de procedură; adjectivele oferă precizie descriptivă, adaptată domeniului de utilizare și stratificării lexicului medical.

Capitolul 3. ***Perspective de analiză a fenomenului de sinonimie în sistemul terminologic medical*** dezvoltă o abordare integratoare a fenomenului de sinonimie în terminologia medicală, acesta fiind supus analizei din perspective multiple: cognitivă, semantică, morfologică, pragmatică și estetică. Din punct de vedere cognitiv, este valorificat conceptul *prototip* în organizarea seriilor sinonimice, accentuându-se rolul semelor-nucleu și al celor diferențiale în delimitarea unităților sinonimice. Această perspectivă permite o înțelegere mai temeinică a modului în care se construiește și funcționează sinonimia în cadrul unui sistem terminologic specializat.

Analiza morfologică demonstrează predominarea categoriei substantivale în structura seriilor sinonimice, reflectând funcția fundamentală denominativă a acesteia în terminologia medicală. Totodată, relațiile de sinonimie sunt raportate la *simetrie* și *asimetrie*, remarcându-se următoarea stare de lucruri: substituibilitatea între termeni este adesea neechilibrată (grad divers de asimetrie), influențată de frecvență, uz sau preferință pentru unele forme dominante.

S-a realizat macrostructura seriilor sinonimice pentru termenii *abdomen* și *dermă*, cu accent pe: rețele ideografice, axe sinonimice dominante, mecanisme de modelare semantică etc. A fost propusă o clasificare a sinonimelor în funcție de: axa cognitivă, funcțională, topografică și simbolică, fapt ce a permis o abordare stratificată și coerentă a fenomenului. S-a demonstrat caracterul neomogen al sinonimiei medicale, care integrează termeni științifici, populari, regionali, arhaici și metaforici, iar relațiile de echivalență identificate sunt frecvent parțiale și dependente de context. În vederea unei analize aplicate, a fost elaborat un inventar original de 100 de termeni medicali (selectați în funcție de frecvență, capacitatea de a forma serii sinonimice etc.; mulți dintre aceștia făcând parte din vocabularul fundamental al limbii române), distribuiți pe trei subdomenii principale ale medicinei – anatomic, clinic și farmaceutic. Studiul a demonstrat, totodată, că fenomenul nu se limitează la sinonimie propriu-zisă, ci implică relații de hiponimie, pseudosinonimie și de metaforizare, ceea ce oferă terminologiei medicale o structură dinamică și complexă, la nivel de sinonimie. Un aspect semnificativ al contribuției îl reprezintă valorificarea dimensiunii stilistice și expresive a termenilor și integrarea factorilor extralingvistici – culturali, sociali și pragmatici – în procesul de analiză. Prin aceste demersuri, s-a implementat o perspectivă de cercetare integratoare a sinonimiei medicale, care depășește cadrul strict terminologic, aceasta fiind conectată la dimensiunea cultural-comunicativă. Astfel, în plan pragmatic, sinonimia este abordată funcțional-semantic, relaționată la diversificarea discursului medical. Originalitatea demersului constă în integrarea valorii estetice a sinonimiei, evidențiind capacitatea unor termeni de a vehicula categorii estetice: *frumosul, urâtul, comicul*

sau *tragicul.* Prin urmare, sinonimia nu este doar un fenomen lingvistic, ci și un instrument de umanizare în terminologia medicală.

Întocmirea și analiza funcțional-semantică a *Inventarului de 100 de termeni medicali*, *integrați în 1012 unități sinonimice* din cele trei subdomenii fundamentale, nominalizate anterior, relevă faptul că sinonimia absolută este singulară; într-o serie sinonimică prevalează sinonimia relativă sau cea contextuală, ceea ce denotă un grad ridicat de complexitate și stratificare semantică. Datele statistice indică o prezență sinonimică mai accentuată în terminologia clinică, aceasta fiind urmată, din punct de vedere statistic, de cea anatomică și de cea farmaceutică.

A fost elaborat și a fost completat de un eșantion de 381 de mediciniști de la USMF „Nicolae Testemițanu" chestionarul „Sinonimele în sistemul terminologic medical" (martie, 2023). Obiectivul acestui chestionar a constat în investigarea, din perspectivă pragmatică, fenomenul de sinonimie la nivel de terminologie medicală. Alte obiective: explorarea percepției și a atitudinii *vs* sinonimie și terminologie medicală, evaluarea utilității și provocărilor asociate acestui fenomen semantic, identificarea nivelurilor de specializare terminologică în funcție de contexte medicale. Chestionarul a fost completat anonim de 381 de studenți de la facultățile Medicină, Stomatologie și Farmacie, prin aplicația *Google Forms* (Formulare *Google*).

Analiza și sinteza chestionarului au relevat: inevitabilitatea prezenței seriilor sinonimice în terminologia medicală, rolul sinonimelor în facilitarea comunicării medic-pacient. Prin urmare, medicinișii consideră sinonimia drept fenomen inevitabil, generat de progresul tehnico-științific, iar diversitatea limbajului medical o percep ca factor care face posibilă înțelegerea, explicarea termenilor medicali. Totuși, sinonimia este percepută din perspectivă pragmatică (comunicare eficientă) și mai puțin din perspectivă funcțional-semantică (precizie terminologică). Astfel, sinonimele sunt indispensabile, din punctul lor de vedere, unei comunicări eficiente la nivel de medic-pacient. Datele statistice obținute în urma implementării acestui chestionar arată: 74% „acord total" – sinonimia este inevitabilă; 67% „acord total" – sinonimia este importantă în didactica terminologică medicală. Alte constatări: 77% – comunicarea la nivel medic-medic implică un nivel înalt de specializare terminologică; 90% – comunicarea la nivelurile medic-societate și medic-pacient impune accesibilitate, sinonimele uzuale fiind esențiale; 100% – rădăcinile savante greco-latine sunt fundamentale pentru înțelegerea și utilizarea adecvată a sinonimiei medicale.

Seria sinonimică în terminologia medicală a fost raportată la terminologia de interfață; terminologie care poate facilita accesibilitatea și interoperabilitatea discursului medical, dar, totodată poate genera ambiguități și inconsecvențe.

1. FENOMENUL DE SINONIMIE ÎN ARHITECTONICA LIMBII

1.1. Sistemul limbii – semne și modele viabile de „existență”

Limba, în totalitatea sa, este un sistem bine organizat și structurat riguros pe microsisteme și pe microstructuri (niveluri ale limbii). Fiecare microsistem presupune o corelare a unităților în subordine, formând așa-numitele *modele*. Sistemul limbii presupune complexitate, integritate, stabilitate, mobilitate. Așadar, staticul și dinamicul, stabilitatea și mobilitatea, tradiția și inovația relevă caracterul binar al limbii [37, p. 58-59].

Se știe că una dintre tezele fundamentale ale lui Ferdinand de Saussure vizează organizarea internă a limbii, *sistem de semne*. Concepția sa asupra limbii ca sistem presupune două dimensiuni esențiale: principiul ordinii sintagmatice (succesiunea elementelor în discurs) și principiul asociației (relațiile paradigmatice). F. de Saussure propune, de asemenea, o clasificare a științei lingvistice, distingând între abordarea sincronică și cea diacronică.

Fundamentul filosofic al teoriei saussuriene este *holismul*, concepție care susține că întregul nu poate fi redus la suma părților sale [70, p. 87]. Deși Ferdinand de Saussure introduce distincția dintre *sincronie* și *diacronie*, evidențiază sincronia, considerând evoluția istorică (diacronia) mai puțin relevantă în analiza sistemului lingvistic.

În acest sens, distinsul savant Eugeniu Coșeriu menționează următoarele: „Sincronia saussuriană [...] este pe deplin legitimă și necesară și constituie adevăratul aport pozitiv al lui Saussure în domeniul lingvisticii; în schimb, diacronia sa este în întregime nelegitimă [...] Diacronia pură nu are sens: ea trebuie să se transforme într-o istorie a limbii” [30, p. 245]. Prin urmare, spre deosebire de Ferdinand de Saussure, care pune accentul pe *sistem* și *mișcare,* Eugeniu Coșeriu relevă *sistemul în mișcare.*

Teoria coșeriană abordează relația *limbă – limbaj* din perspectivele: dimensiunea funcțională (*corolar* – al semnificatului, *unitar* și *corolar – metodologic* al comutării); dimensiunea opoziției; dimensiunea sistemică (structurare sistemică); dimensiunea neutralizării [30, p. 118-134].

În centrul reflecției sale se află distincția funcțională și semantică: *limbă* – sistem istoric-cultural; *limbaj* – activitate creatoare, bazată pe competență. Eugeniu Coșeriu propune o tipologie triplă a limbajului [*ibidem*, p. 145]: a. **limbajul universal (activitatea de a vorbi)**: competența lingvistică fundamentală, propriu-zisă a fiecărui individ uman; b. **limbile istorice (limba în sens propriu)**: sisteme de norme stabilite prin convenții culturale și evoluate istoric; c.

vorbirea concretă (*parole*): actul individual de utilizare a limbii, manifestat în contexte determinate [*ibidem*, p. 238].

Prin tripartiția limbajului, distincția s*emnificație-sens* și accentul pe *creativitate*, E. Coșeriu recurge la o abordare integratoare a fenomenului lingvistic. Limba este, în acest sens, un sistem de norme istorice, dar și un mediu dinamic al exprimării umane.

Abordarea generală a limbajului, din perspective teoretică și descriptivă, pornește inevitabil de la constatarea faptului că „limbajul are semnificație" sau, mai precis, „limbajul este semnificație" [146, p. 37]. Această afirmație nu trebuie înțeleasă ca o opoziție între formă și semnificație (limbajul ar putea sau nu să fie purtător de sens), ci în sensul că limbajul, în esență, reprezintă „o creație de semnificație", adică o „creație simultană de conținut și de expresie" [147, p. 26, 29].

În lingvistica coșeriană, *semantica* implică: **a. semnificația** (***significatum***): sensul stabil, normativ, al unei unități lingvistice, propriu limbii ca sistem; **b. sensul** (***sensus***): variația contextuală, interpretabilă, a unei expresii în vorbire. Această dihotomie permite înțelegerea relațiilor semantice ca procese dinamice, și nu simple corespondente între semn și obiect. Analiza semantică, propusă de E. Coșeriu, include concepte-cheie, precum *opoziții semantice*: opoziții în câmpul lexical; *câmpuri lexicale*: grupări de termeni înrudiți semantic, cu structuri interne și diferențieri funcționale (opozițiile semantice și câmpurile lexicale reflectă structura internă a limbii); *creativitate semantică*: capacitatea limbajului de a genera noi sensuri, prin metaforă, analogie sau prin schimbare contextuală (sensul este rezultatul creativității vorbitorului, în timp ce semnificația aparține sistemului lingvistic).

Eugeniu Coșeriu subliniază că funcțiile limbii, manifestate în vorbire, se determină reciproc, în virtutea relațiilor stabilite pe cele două axe fundamentale ale organizării lingvistice: *axa sintagmatică* – axa combinării și a ordonării, care corespunde succesiunii semnelor în lanțul vorbirii; *axa paradigmatică* sau *a selecției*, care corespunde claselor de unități funcționale și materiale ale unei limbi, dintre care se alege intensitatea adecvată pentru ceea ce se dorește a fi exprimat.

Astfel, *axa sintagmatică* presupune o relație de tip copulativ între elementele lingvistice, aflate *in praesentia*, adică în succesiune concretă în enunț. În schimb, axa paradigmatică stabilește o relație de tip disjunctiv între un element prezent, selectat în actul vorbirii, și celelalte elemente posibile, dar absente, care au fost neselectate [30, p. 138-139].

Unităților funcționale li se atribuie două tipuri de existență. Pe de o parte, „existența" unor modele unice (în competența lingvistică) și, pe de altă parte, „existența" în calitate de realizare a acestor modele (în vorbire)" [*ibidem*, p. 17].

Limbă și limbaj specializat. Limba constă din vocabularul fundamental și masa vocabularului. Vocabularul fundamental reprezintă totalitatea cuvintelor fără de care comunicarea nu ar fi posibilă. La rândul ei, masa vocabularului constă din totalitatea cuvintelor fără de care comunicarea este posibilă, cuprinzând stilurile funcționale: *oficial-administrativ, tehnico-științific, publicistic, colocvial* și *beletristic*. Stilul științific este o variantă a limbii, cu funcție de comunicare în domeniul tehnicii și cel al științei (*limbajul specializat*, specific unui anumit domeniu de activitate).

Limbă, limbaj specializat, terminologie. Limbajul uzual și limbajul specializat nu sunt sisteme antagonice, ci complementare. Fiecare răspunde unor nevoi distincte de comunicare și cunoaștere, iar în societatea contemporană – profund mediatizată și tehnologizată – competența în ambele registre devine esențială.

Eugeniu Coșeriu remarca: „Pentru a identifica *limba funcțională* […] este necesar să parcurgem un drum lung și să distingem între: cunoașterea limbii și cunoașterea lucrurilor...” [30, p. 250].

Așadar, limbajul specializat este, mai întâi, o formulare convențională – o exprimare reglementată de norme, în care este consacrată necesitatea consensului dintre experți: „Definiția constituie problema esențială în orice terminologie. Caracterul normat al terminologiei *interne* impune, în general, convențional o anumită definiție, care să permită reprezentarea conceptual-semantică” [36, p. 94].

Un limbaj specializat nu se reduce la o terminologie, ci utilizează denumiri fixate (termeni), inclusiv simboluri non-lingvistice, în enunțuri care mobilizează resursele obișnuite ale unei limbi date. Putem defini un limbaj specializat drept utilizarea unei limbi naturale, pentru a reda în mod tehnic cunoștințe specializate. Acestea, la rândul lor, sunt denumite, din punct de vedere lingvistic, *termeni* – cuvinte și grupuri de cuvinte (substantive, adjective, verbe) supuse unor definiții convenționale. Acești termeni se află în concurență cu alți termeni, în aceeași limbă, adesea și cu împrumuturi, și pot fi, de asemenea, transpuși (transcodați): *apă* și H_2O (relație de sinonimie la diverse niveluri de utilizare). Terminologia nu poate fi redusă la un „sublimbaj” [140, p. 13], fie ca noțiune, fie ca expresie, deoarece implică cunoașterea specializată (în funcție de domeniul de activitate și de modelul de reprezentare). Există terminologii rigide (domeniul chimiei), iar altele – mai flexibile (domeniile științelor sociale), însă toate acestea se regăsesc în limbajul uzual. Interdependența *limbă* și *limbajul specializat* este evidențiată de lingvistul Émile Benveniste, care afirmă că limba reprezintă *axa constitutivă* a limbajului specializat. Potrivit cercetătorului francez, modificările survenite în limbă – accesibile intervenției umane – vizează doar desemnările, care pot fi multiplicate, înlocuite și

sunt întotdeauna rezultatul unei alegeri conștiente. Cu toate acestea, sistemul fundamental al limbii rămâne imuabil [122, p. 94]. Aceeași idee este exprimată prin imaginea „nucleului dur" și de Claude Hagège [138, p. 52]. Totuși, dacă limba este susceptibilă dezvoltării *in perpetuum mobile*, și limbajul specializat, parte integrantă a limbii, este supus aceluiași fenomen (aici, prezența fenomenului de sinonimie).

Limbă și limbaj specializat: diferențe și convergențe funcționale. Un aspect esențial de reținut este că limbajele de specialitate se află într-o relație de incluziune față de limba generală și într-o relație de intersecție cu limba comună, alături de care împărtășesc anumite trăsături. Între acestea se stabilește un raport dinamic de schimb constant de unități lingvistice și convenții de utilizare [126, p. 67].

Cercetătorii în domeniu [56, p. 15-16] indică anumite diferențe dintre limbajul specializat *versus* limbă: spre deosebire de limbajul comun care este spontan, obiectiv, motivat, *limbajul specializat* este o creație conștientă, ordonată, planificată etc. Limbajul comun este o creație a poporului, pe când limbajul specializat este o creație artificială, în mare parte, cuvintele sunt creații conștiente ale savanților. De exemplu, termenul *sinonimie* este o creație savantă, atestată pentru prima dată, după unele surse, în scrierile lui François de Belleforest (1582) [132, p. 695].

Alte diferențe: la nivel de acceptabilitate și normă, *limbajul comun* presupune norma tradițională a limbii: comună, constantă, spre deosebire de *limbajul specializat* care presupune socializarea, un acord între părțile implicate în folosirea unităților lexicale specializate. La nivel de funcționalitate, *limbajul comun* cuprinde cuvinte indispensabile comunicării cotidiene, desemnări generice, iar *limbajul specializat* conține cuvinte ce derivă din cunoașterea mai exactă „a lucrurilor" și a numelor lor, prezente într-un domeniu. La nivel de efort de cunoaștere, *limbajul comun* necesită un efort cognitiv moderat, versus *limbajul specializat* care implică un efort suplimentar pentru înțelegerea terminologiei și a conceptelor asociate. La nivel de arie de utilizare și utilizatori, *limbajul comun* are o utilizare generală, accesibilă tuturor vorbitorilor, iar *limbajul specializat* este utilizat de specialiști și cercetători, într-un cadru restrâns. La nivel de atestare în sursele lexicografice, *limbajul comun* este reflectat în dicționarele generale care oferă informații gramaticale, etimologice și de uz contextual, spre deosebire de *limbajul specializat* care este documentat în dicționarele de specialitate (terminografice) și care includ domeniul, definiția, contextul de utilizare și uneori paternitatea termenului [56, p.15-16].

Concept. Noțiune. Termen. Lexemul *concept* este atestat din anul 1404 cu sensul „conceptul lucrurilor văzute, știute și susținute prin rațiuni adevărate". Începând cu anul 1647, este utilizat în filosofie (Descartes). În limba franceză, termenul este un împrumut din latină *conceptus, i, m.* „acțiunea de a conține, de a primi" de la *concipere* „a concepe"; în latina

creștină, „concepție, gând” [141]. O primă folosire termenul *concept*, prin urmare, o are în domeniul filosofiei, în care desemnează o reprezentare mentală, generală și abstractă, a unui obiect. Mai târziu, acesta este preluat în lingvistică, disciplină în care *conceptul* este definit prin raportare la *semn* (*cuvânt*) și *obiect* (conform modelului saussurian – *semn* (*cuvânt*), *concept* și *obiect*). În acest context, *conceptul* dobândește o nouă valoare, echivalentă cu cea a *noțiunii* [4, p. 38-40]. Ontologic, *conceptul* vizează obiectul realității; în lingvistică – semnul; în terminologie – sistemul noțional al domeniului specializat.

Termenul *noțiune* este atestat în limba franceză începând cu anul 1570 cu sensul „cunoaștere”, fiind un împrumut din latină *notio, onis*, *f.* (derivat de la *notum,* supinul verbului *noscere* „a învăța să cunoști, a cunoaște”) cu sensurile: „actul de a lua cunoștință, examinare”, sens general, utilizat în jurisprudență); „idee formată de spirit, concepție a spiritului, semnificație a unui cuvânt” (limbajul filosofic) [141].

În terminologie, este recomandabil termenul *concept* (*vs noțiune*), dat fiind faptul că lexemul *noțiune* este unul sporadic; relația de sinonimie *concept=noțiune* este preluată, în mod tradițional, din logică (știință): *noțiune* „formă logică fundamentală a gândirii omenești, care reflectă caracterele generale, esențiale și necesare ale unei clase de obiecte; concept”; „cunoștință generală despre valoarea, sensul, însemnătatea unui lucru; idee, concepție despre ceva”; cunoștințe, principii generale de bază într-un anumit domeniu” [33].

Lexemul *termen* este „un cuvânt sau ansamblu de cuvinte care are, într-o limbă dată, o semnificație precisă și exprimă o idee definită” [141]. Termenul aparține unui sistem structurat, deosebindu-se de toate celelalte elemente ale sistemului și denotă, într-o limbă dată, clase sau unități din cadrul acestor clase. Vine din limba latină *terminus*, *i*, *m.* „limită, sfârșit, extremitate”, de la divinitatea romană antică *Terminus*, zeul hotarelor. În limba franceză, în anul 1200, *terme* desemna „o limită de timp, o perioadă limitată de timp; durată a vieții, viața însăși”, provenind din franceza veche *terme* „limită de timp sau spațiu, dată, moment stabilit, durată” (secolul al XI-lea) de la latinescul *terminus, i, m.* „sfârșit, linie de graniță”. În latina medievală, se utiliza și cu sensul „expresie, definiție”, sens raportat la „graniță, sfârșit”.

În limba engleză veche cuvântul *termen* desemna „termen, sfârșit”, fiind preluat din latină. Sensul „perioadă de timp în care se întâmplă ceva” este atestat în jurul anului 1300 și este raportat la o perioadă determinată, în care o instanță de judecată poate ține ședințe (începutul secolului al XV-lea) sau în care se desfășoară cursuri la o școală sau la o universitate (mijlocul secolului al XV-lea). Semnificația „cuvânt sau expresie folosit(ă) într-un sens limitat sau precis” este atestată la sfârșitul secolului al XIV-lea (< lat. *terminus, i, m.* < gr. *horos* „graniță”, utilizat în logică și în matematică („*termenii* unei linii sunt punctele ei”). De aici și expresia *in terms of*

„în limbajul sau în expresia specifică domeniului”, atestată, începând cu 1743, inițial în matematică. Alte sensuri: „sfârșitul vieții cuiva” este înregistrat la începutul secolului al XIV-lea; „sfârșit al unui proces medical sau operație” – începutul secolului al XV-lea; „încheiere a perioadei de sarcină” – în anul 1844 [107].

Terminologie. Totalitatea termenilor formează *terminologia,* definită, arhaic, „ansamblu de termeni, de cuvinte savante, de regulă obscure, utilizate frecvent și în mod abuziv”, cuvânt atestat până în anul 1764 – „ansamblu de termeni specifici unui domeniu” (P. Yves André (1675-1764), [141]; „sistem de termeni folosit colectiv într-o știință sau într-un domeniu”; inițial, „teorie sau învățătură despre folosirea corectă a termenilor”, din 1770, din germana *Terminologie,* un cuvânt hibrid (creat de Christian Gottfried Schütz (1747-1832), profesor de poezie și retorică la Jena), format din latinescul *terminus, i, m.* „cuvânt, expresie” și din grecescul *logia* „tratare, discurs despre”. De Candolle *et al.* folosesc cuvântul *glosologie,* în loc de *terminologie,* pentru a evita „păcatul” unui cuvânt compus din două părți, provenind din limbi diferite [107].

Terminologia, în calitate de știință a termenilor, reprezintă o activitate orientată spre înțelegerea și clarificarea „lucrurilor”, situându-se la intersecția dintre domeniul lingvistic și cel extralingvistic. După cum subliniază Felber, „se cere de reamintit că […] terminologia se axează pe concepte și nu pe termeni” [135, p. 54], ceea ce evidențiază caracterul conceptual al acestui domeniu. Ansamblul termenilor reflectă o modelare conceptuală coerentă, care constituie sistemul noțional terminologic. Din această perspectivă, terminologia poate fi privită drept o „limbă intelectuală”, care analizează legătura dintre concept și obiect, prin procesele de cunoaștere, recunoaștere și gestionare a diversității realului. Astfel, domeniul implică în mod esențial conceptele de sistem, obiect, știință și termen [56, p. 22].

1.2. Sinonimia – expresie a flexibilității și a diversificării fondului lexical

Sinonimia, departe de a fi un fenomen de redundanță sau de identitate perfectă, reprezintă un aspect fundamental al bogăției și al flexibilității expresive a oricărei limbi.

Referindu-se la fenomenul de sinonimie, expresie a libertății lingvistice, Eugeniu Coșeriu susține că aceasta este una dintre principalele surse de expresivitate și de varietate stilistică în limbă [103, p. 101-114]. În același context, lingvistul francez Jean Dubois, subliniind funcția primară a sinonimiei în structurarea surselor expresive ale unei limbi, notează: „Sinonimia este unul dintre cele mai evidente indicii ale bogăției lexicale a unei limbi și ale capacității sale de a exprima nuanțări subtile de sens sau de stil” [133, p. 454]. Disponibilitatea alegerii de cuvinte

sinonime este o sursă expresivă esențială, la nivel de *diferențiere* stilistică – (formal/informal), afectivă (neutru/emotiv), semantică (nuanțări semantice): „Existența sinonimelor reprezintă o expresie fundamentală a bogăției lexicale a unei limbi, oferindu-le vorbitorilor posibilitatea de a alege forme care reflectă nuanțe de sens, atitudine și nivel stilistic” [94, p. 463].

Cercetătorii români Iorgu Iordan și Vladimir Robu, abordând fenomenul de sinonimie, remarcă: „În fond, nu există sinonime absolute. Fiecare cuvânt are un domeniu propriu de întrebuințare, propriile sale nuanțe” [47, p. 205]. Această diferențiere permite vorbitorului să selecteze cuvântul care redă cel mai fidel nu doar ideea, ci și atitudinea, emoția sau contextul social. Algirdas Greimas, prin prisma semanticii structurale, explică fenomenul de sinonimie din perspectiva nu doar a unei simple echivalențe, ci a unui sistem complex de organizare conceptuală a limbii, remarcând faptul că totalitatea substituțiilor posibile în cadrul unei clase lexicale omogene formează ceea ce numim *sistem sinonimic*. Prezența acestui sistem în fiecare microunivers semantic constituie o condiție esențială pentru articularea și funcționarea sensului. Astfel, sistemul sinonimic se configurează ca o rețea de definiții aflate într-o relație reciprocă de definire [136, p. 68]. Sinonimia oferă mijlocul principal pentru a asigura o exprimare diversă, fluidă și plăcută estetic. Rodica Zafiu evidențiază acest aspect: „Limba română are multe sinonime. Prin folosirea lor, comunicăm mai clar, mai nuanțat ideile, gândurile, sentimentele și ne ferim de repetiții supărătoare” [86, p. 25].

1.3. Termenul *sinonimie (sinonim)*: etimologie și istorie

În limba română, cuvântul *sinonimie* (*sinonim*) este un împrumut din limba franceză: „caracter, proprietate care leagă doi termeni sau două expresii sinonime; relație între doi sau mai mulți semnificanți, în care acești semnificanți pot fi interschimbabili fără ca semnificația să sufere o modificare concomitentă” [134, p. 465]. Termenul francez *synonymie*, la rândul său, este preluat din latina târzie *synonymia*, cu rădăcini grecești *synōnymía* (< gr. *syn* „împreună” + < gr. *ōnyma* „nume” + *ía* (sufix abstract, specific genului feminin).

Termenul are un parcurs tipic pentru terminologia europeană: greacă *synōnymía* → latină *synonymia* → franceză *synonymie* → română *sinonimie* și s-a impus în lexicul specializat al lingvisticii și al retoricii, începând cu secolele XVII–XVIII. În retorică, *sinonimia* este „figură de stil, ce constă în acumularea mai multor expresii sinonime”. În lingvistica franceză, este utilizat și termenul *cvasisinonimie*, atestat, începând cu anul 1798. Totuși, există atestări anterioare: anul 1582 – „caracteristici ale termenilor sinonimi”; anul 1671 – „figură de retorică” (Pomey).

Cuvântul se consideră un împrumut din latina târzie *synonymia* (Quintilian), introdus de Martianus Capella [141].

În limba engleză, termenul *sinonimie* este un împrumut din franceză și este folosit începând cu anul 1650 cu sensul „utilizare a sinonimelor” și, din 1794, cu sensul „calitatea de a fi sinonimic”. Se menționează faptul că ceea ce numim *sinonime* în mod tradițional sunt, cu mici excepții, doar *pseudosinonime* – cuvinte care se apropie ca sens, dar care nu sunt perfect echivalente sau complet interschimbabile [96].

Pentru o mai mare precizie tehnică, F. Hall recomandă termenul *homœosemants* „cu același înțeles” [107].

Unii cercetători propun pentru lexemul *sinonimie* termenul *omosemie* (< gr. *homos* „asemănător” + < gr. *sêma* „semn”), argumentând prin faptul că „termenii *sinonim* și *sinonimie* se referă în principiu la planul conținutului, deși forma lor internă este specifică pentru planul expresiei, dat fiind că sunt noțiuni semasiologice” [3, p. 71]. *Omosemia* (=*sinonimia*) desemnează o relație semantică între două sau mai multe sememe distincte, care exprimă o echivalență de sens între acestea. Astfel, omosemantemele sunt unități lexicale aparținând aceleiași părți de vorbire, caracterizate prin același conținut semantic (sem), dar având forme diferite. Dincolo de importanța lor teoretică, *omosemantemele* – și *omosemia*, în general, au o relevanță deosebită pentru lexicologie și lexicografie, în special în cadrul analizei comparative a sinonimelor și al identificării echivalențelor lexicale și frazeologice, în conformitate cu criterii științifice riguroase. În această ordine de idei, Julio Casares [149, p. 167-168] menționează că, în activitatea lexicografică, alegerea dintre cuvinte și expresii echivalente sau aproape echivalente presupune determinarea formei cu cel mai înalt grad de neutralitate, adică acea variantă cât mai puțin încărcată de conotații afective, psihologice sau situaționale. Deși dicționarele explicative nu își propun să reflecte exhaustiv relațiile sinonimice existente în lexicul unei limbi, au totuși responsabilitatea de a evidenția, cu prioritate, raporturile omosemice [167, p. 13].

În limba română, corespondentul termenului *sinonimie* este *sinonimitate*, un termen utilizat în lingvistică pentru a desemna: „starea de sinonimie”, „raportul de echivalență semantică dintre doi sau mai mulți termeni”, „gradul de apropiere de sens între unități lexicale” [74, p. 782].

Evoluția semantică a termenului *sinonimie:* retrospectivă. În continuare, propunem o retrospectivă a evoluției semantice a termenului *sinonimie*: de la logica aristotelică la lingvistica cognitivă, având drept punct de plecare etimologia termenului *sinonimie*. În literatura de specialitate, se disting următoarele etape:

a. Antichitatea greco-romană. Aristotel definește *sinonimia* în lucrarea sa *Categorii* – „lucrurile la care atât numele, cât și noțiunea corespunzătoare numelui sunt comune” [65, p. 53],

subliniind valoarea logică a fenomenului [*ibidem*, p. 54]. Platon, în tratatul său *Cratylos*, se referă la „corectitudinea numelor” în raport cu relația *cuvânt-sens* [66, p. 246-330]. Cicero, în *De oratore*, promovează sinonimele, menționând varietatea lor stilistică [10], iar Quintilian, în *Institutio Oratoria*, insistă asupra *electio verborum*/„alegerea vorbelor” și a diferențelor subtile dintre cuvinte [104, p. 150].

b. Evul Mediu. Sinonimia este tratată superficial, prin glosare menite să faciliteze înțelegerea textelor clasice și biblice, accentul fiind pus pe etimologie și pe interpretări teologice, nu pe analiza semantică [112, p. 85].

c. Epoca modernă. Umanismul readuce interesul pentru nuanțe lexicale. În limba franceză, în anul 1718, G. Girard publică *La Justesse de la langue françoise*, primul dicționar modern de sinonime, susținând că „nu există două cuvinte [...] perfect sinonime” [143, p. 57]. În limba engleză, S. Taylor (1813) și H. Crabb (1816) elaborează lucrări similare, H. Crabb precizând că scopul său este de a „distinge între cuvintele asemănătoare [...] prin nuanțare și aplicare” [93, p. 11-13]. În limba română, *Dicționarul universal al limbei române,* întocmit de Lazăr Șăineanu (1896), cuprinde: dicționarul propriu-zis; sinonimele; etimologiile; expresiunile; arhaismele și regionalismele; terminologia științelor și a artelor etc. [80]. Această includere a sinonimelor într-o sursă lexicografică complexă atestă preocuparea și interesul pentru nuanțarea semantică și pentru facilitarea unei exprimări variate și precise. Deși nu sunt organizate într-un dicționar aparte, sinonimele beneficiază de recunoaștere sistematică, ceea ce reflectă importanța lor funcțională în comunicare.

d. Secolul al XIX-lea: lingvistica istorică și psihologia asocierii. Neogramaticii consideră sinonimia un rezultat al evoluției limbii, având ca surse dubletele etnice (*speranță/nădejde*), diferențierile semantice (*frumos/frumusețe*), substituirea arhaismelor sau a regionalismelor prin neologisme (*a ochi/a vedea; betejeală/boală/maladie*). Concomitent, psihologia asocierii analizează sensul ca produs al rețelelor mentale, incluzând conexiunile sinonimice.

e. Secolul al XX-lea: lingvistica structuralistă. F. de Saussure promovează trecerea de la diacronie la sincronie, definind sinonimia ca relație între unități coexistente, marcate de opoziții semantice, apartenență la câmpuri lexicale și constrângeri contextuale: substituirea este posibilă doar în anumite contexte sintactice și stilistice [40, p. 8].

f. Lingvistica contemporană. Cercetările actuale asociază diverse perspective: semantica cognitivă (sinonime ca viziuni conceptuale distincte, *a observa/a examina*); *frame semantics* (actualizarea unor cadre mentale diferite, *diabet zaharat/ boala zahărului*); analiza în funcție de corpusuri (context, frecvență, registru: *atac epileptic/criză epileptică*); pragmatica și teoria

relevanței (alegerea sinonimului depinde de intenția comunicativă și de efectul produs: *infarct miocardic/ atac de cord*). Acest traseu istoric ilustrează trecerea de la interpretarea logic-retorică la abordări semantice și pragmatice sofisticate.

1.4. Definiții ale *sinonimiei (sinonimului):* dimensiuni uzuale și specializate

Sinonimia, fenomen semantic de bază în procesul de cultivare a limbii, cunoaște o abordare complexă în funcție de epocă, curente lingvistice și tradiții. În cele ce urmează, prezentăm o sinteză a principalelor definiții formulate de lingviști francezi, englezi și români.

a. Definiții ale *sinonimiei (sinonimului*) în lingvistica franceză. Lingvistul francez Arsène Darmesteter consideră sinonimia o formă de *concurrence vitale* lexicală [130, p. 567], iar Émile Littré, în *Dictionnaire de la langue française*, definește sinonimia drept „cuvânt care are, în linii mari, același sens cu altul" (de exemplu, *péril/danger*), menționând și *demi-synonymes* sau denumiri diferite în științele naturale [142]. Michel Bréal, în *Essai de sémantique* (1897), formulează legea repartiției: „cuvintele, inițial, sinonime se diferențiază funcțional, respingând ideea unor termeni perfect identici" [125, p. 29].

Ferdinand de Saussure, în *De la double essence du langage*, analizează sinonimia ca relație între unități lexicale bazată pe contraste și delimitări reciproce; identitatea semantică absolută este imposibilă, iar polisemia implică o ierarhie între sensul codificat și utilizările concrete [119, p. 115-134]. În *Cours de linguistique générale*, reputatul savant definește sinonimia ca „diversitatea semnului corespunzător unei semnificații unice" [71, p. 56]. Lingvista italiană Valentina Bisconti subliniază dialectica *identitate–alteritate* [123, p. 707], distingând între *sinonim* (diferențe de nuanță) și *echivalent* (parafrază) [*ibidem*, p. 708], susținând opinia cercetătorilor A. Hatzfeld, A. Darmesteter și A. Thomas despre riscul de confuzie între sinonime și echivalente, pledând pentru criterii etimologice și istorice care să evite pseudosinonimele [*ibidem*, p. 710].

b. Definiții ale *sinonimiei (sinonimului)* în lingvistica engleză. Sinonimia este definită drept „calitatea de a fi sinonimic(ă)" [106]. Dicționarele *Oxford Advanced Learner's Dictionary* (2000) și *Cambridge Dictionary* o descriu ca „un cuvânt sau expresie care are același sens sau un sens aproape identic" [107]. *Dictionary.com Thesaurus* adaugă ideea de „alt nume acceptat pentru ceva" [115]. Aceste definiții evidențiază importanța nu doar a termenilor izolați, ci și a relațiilor de interdependență sinonimică. *Webster's Dictionary of Synonyms* propune o abordare complexă: un sinonim este unul dintre două sau mai multe cuvinte cu același sens esențial (denotativ). Nu este vorba doar de asemănare de sens, ci de o asemănare de denotație, exprimată

prin definiție, care indică partea de vorbire și relațiile de sens [118]. Totuși, sinonimele diferă prin conotații, uz idiomatic și contexte, astfel încât interșanjabilitatea nu constituie un test absolut. Concordanța conotativă rămâne criteriul decisiv pentru stabilirea sinonimiei. Analiza comparativă a definițiilor în limbile franceză și engleză relevă diferențe de perspectivă la nivelul tradițiilor lingvistice: a) în lingvistica franceză, sinonimia este concepută ca un proces dinamic, marcat de concurență, diferențiere funcțională și relaționare semantică; se subliniază imposibilitatea identității absolute în procesul de evoluție diacronică a sensurilor; sinonimia este percepută ca un fenomen contextual instabil; b) în lingvistica engleză, sinonimia implică similitudinea denotativă și posibilitatea de substituție (perspectiva statică și cea normativă); se pun în valoare noțiunile *conotație* și *uz idiomatic*.

Prin urmare, în lingvistica franceză, sinonimia este o relație diferențială și cultural-istorică (relativitatea și dinamismul semantic), iar în lingvistica engleză – o echivalență funcțională (pragmatismul și precizia referențială).

c. Definiții ale *sinonimiei (sinonimului)* în lingvistica română. În *Nou Dictionaru portativu* de Emanuel Protopopescu Pake, apărut în 1870, termenul *sinonimie* înseamnă „calitatea diceriloru sinonime. – Apropierea, concordanța diverselorŭ numiri date acelluiași animalŭ, sau acelliași plante. – Ret. Figură care constă în a repeta aceiași idee în termeni differiți pentru a isbi mai multŭ spiritulŭ” [68, p. 365]. Definiția din 1870, din *Nou Dictionaru portativu*, propune o perspectivă timpurie asupra fenomenului de sinonimie în limba română. Este notabilă pentru abordarea sa tripartită: *proprietate intrinsecă a cuvintelor de a fi sinonime* („calitatea diceriloru sinonime”), *abordare pragmatică*, posibil influențată de clasificările științifice ale vremii, având în vedere sinonimia referențială, în care termeni diferiți denumesc același obiect din lumea reală („apropierea, concordanța diverselorŭ numiri date acelluiași animalŭ, sau acelliași plante”), *aspectul retoric al sinonimiei,* văzută ca o figură de stil, utilizată pentru a amplifica impactul asupra receptorului („Ret. Figură care constă în a repeta aceiași idee în termeni differiți pentru a isbi mai multŭ spiritulŭ”). Această perspectivă este specifică unei epoci în care retorica juca un rol central în studiul limbii. În definiția timpurie a lui E. Protopopescu Pake observăm o preocupare pentru aspectul practic și stilistic al sinonimiei, alături de o înțelegere incipientă a conceptului lingvistic. Menționăm faptul că la baza acestui Dicționar stau traduceri ale dicționarelor din limba franceză.

Definiția propusă în *Dicționarul de neologisme*, elaborat de lexicografii Florin Marcu și Constantin Maneca, aduce o claritate terminologică, având o structură modernă – „sinonim, -ă, despre cuvinte sau expresii, care au același înțeles cu un alt cuvânt sau o altă expresie; cuvânt

care are (aproape) același înțeles cu un altul; joc care cere dezlegătorului să găsească, pentru un anumit cuvânt, unul sau mai multe cuvinte cu înțeles comun sau foarte apropiat" [50, p. 996].

Definiția din *Dicționarul explicativ al limbii române,* una recentă și accesibilă, reflectă o sinteză a înțelegerii moderne a sinonimiei, ce include atât aspectul de identitate, cât și cel de similaritate, aplicându-se unei game variate de unități lingvistice – „(aproape) același înțeles cu alt cuvânt, cu altă expresie, cu alt afix etc.; asemănător, identic, similar; corespunzător; cuvânt, expresie, afix etc. care are același (sau aproape același) înțeles cu alt cuvânt, cu altă expresie, cu alt afix etc." [33].

În *Dicționarul de sinonime al limbii române*, lexemul *sinonim* apare cu valoarea adjectivală și are două echivalente semantice: „identic" și „sinonimic", iar pentru termenul *sinonimie* sunt propuse două cuvinte, aparținând aceleiași familii lexicale – „sinonimicitate" și, un termen învechit, „sinonimică" [74, p. 782].

Iorgu Iordan și Vladimir Robu definesc sinonimele drept „cuvintele care, deși diferite în planul expresiei, au același sau aproximativ același înțeles, adică semnifică același denotat. Dacă ceea ce este denotat printr-un cuvânt poate fi exprimat și prin altul, cuvintele respective intră în serie sinonimică... "[47, p. 269].

Definiția propusă de Gheorghe Constantinescu-Dobridor în *Dicționarul de termeni lingvistici* surprinde una dintre accepțiile clasice ale sinonimiei, punând accentul pe asemănarea sau pe identitatea semantică dintre unități lexicale cu formă diferită; astfel, *sinonimia* este o „asemănare, identitate, corespondență, similitudini din punctul de vedere al înțelesului, care există între două sau mai multe cuvinte cu formă diferită și pe baza căreia acestea se pot înlocui unul prin celălalt în cadrul aceluiași context, fără ca acesta să sufere ca înțeles" [13, p. 292].

Iulian Ghiță propune următoarea definiție pentru sinonimie: „relația semantică ce reunește două sau mai multe sensuri aparținând unor cuvinte diferite, dacă întrebuințarea lor este caracterizată prin aceiași indici semantici" [39, p. 38].

Cercetătorul Cristian Moroianu definește, într-un context mai amplu, fenomenul echivalenței semantice, susținând că „sinonimia este relația semantică stabilită dintre cuvinte identice sau apropiate ca sens și care exprimă aceeași noțiune într-o situație concretă de comunicare, inclusiv atunci când sunt neglijate eventuale diferențe de ordin cronologic, spațial și stilistic-funcțional", remarcând că, într-un cadru mai restrâns și ideal, „sinonimia este reprezentată de identitatea referențială probată prin substituire la nivel sincronic, sintopic, sinstratic și sinfazic" [61, p. 73]. Cea mai cunoscută definiție a sinonimiei, în opinia cercetătoarei Narcisa Forăscu, este „acea relație de sens care se stabilește între cuvinte care au aproximativ același sens și pot fi substituite în context" [6, p. 112].

Liviu Groza constată că „sinonimia este relația de echivalență între sensurile a două sau mai multe cuvinte a căror formă este diferită. Astfel, două sau mai multe cuvinte diferite sub aspectul formei sunt considerate sinonime, dacă între cel puțin unul dintre sensurile lor poate fi demonstrată relația amintită” [42, p. 80].

Această sinteză evidențiază caracterul complex, nuanțat și frecvent polemic al fenomenului de sinonimie, reflectând perspective filosofice, funcționale sau lexicografice distincte, dar convergente **prin accentul pus pe relația diferențială, nu pe identitate absolută**.

Definiții ale *sinonimiei (sinonimului)* în lingvistica din Republica Moldova. Remarcând prezența echivalenței de sens dintre cuvinte, lingviștii Nicolae Corlăteanu și Ion Melniciuc precizează că „sinonimele sunt elemente lexicale diferite ca formă, dar identice sau apropiate ca sens; cu alte cuvinte, sinonimele sunt acele unități lexicale (cuvinte, expresii, sintagme) ce dispun de sensuri identice sau apropiate din punct de vedere logic-obiectiv (semnificați identici), dar care sunt redate prin complexe sonore diferite (semnificanți diferiți)” [14, p. 83]. Constatând existența multiplelor definiții ale sinonimiei, Ion Dumeniuc și Nicolae Mătcaș afirmă că, la baza definirii acestui fenomen semantic, sunt puse cele mai variate criterii: „referirea la aceeași noțiune, posibilitatea substituirii unui cuvânt prin altul în același context (distribuție identică), asemănarea sensurilor ș.a.m.d.”, însă aceste criterii, în opinia lingviștilor, „suferă de subiectivism”, pledând pentru teoria câmpurilor semantice care reprezintă „o cale obiectivă de stabilire a gradului de apropiere semantică între cuvinte – confruntarea lor semantică, analiza semică a acestora” [37, p. 160].

În spațiul autohton, unul dintre cei mai cunoscuți sinonimiști este regretatul acad. Silviu Berejan, care a elaborat „teoria relațiilor formal-semantice dintre unitățile lexicale pe care se bazează concepția echivalenței semantice în lexic”, numite de autor *omosemie,* ce vine să precizeze noțiunea de sinonimie, „devenită difuză sub aspect științific” [5, p. 5].

Asupra termenilor *omosemie* și *omosemanteme* se insistă și în literatura internațională de specialitate. Argumentul forte în delimitarea *omosemiei* de celelalte relații semantice este apropierea sau identificarea semantică și substituirea reciprocă în context [144, p. 110; 145, p. 163; 165, p. 65], distingându-se și unele criterii suplimentare: comunitatea denominativă, corelația obiectual-conceptuală, identitatea distribuțională etc. [165, p. 35-36]. În acest context, *omosemia* se dezvoltă „în virtutea naturii semantice”; definirea acestui fenomen este parte a semasiologiei, fiind axată pe relații semantice de coordonare, derivate de la un sens lexical comun [172, p. 129].

Din aceste considerente, Silviu Berejan susține că unicul criteriu obiectiv de determinare a sinonimicității este identitatea semantică [165, p. 45], existentă între două sau mai multe unități

lexicale pe linia unuia dintre sensuri (sememe) și propune o metodă (bazată pe o formulă matematică) de determinare a nivelului de sinonimicitate a două sensuri, aparținând unor lexeme diferite. Totodată, S. Berejan, pornind de la faptul că „sensul cuvântului este determinat în întregime de relațiile care se formează în rețeaua de opoziții ale cuvântului dat cu alte cuvinte din același câmp", ajunge la concluzia că „relațiile de sinonimie sunt doar o varietate din mulțimea relațiilor ierarhice (etimologice, derivative, sintagmatice etc.), specifice elementelor câmpului verbal" [166, p. 166].

O definiție structurală a sinonimiei, apropiată de cea formulată de S. Berejan, este propusă de T. Tuțescu, care consideră că „sinonimia este relația care leagă două sau mai multe semnificații în situația în care un singur semem determină utilizarea acestora" [144, p. 109].

Concomitent, unii cercetători continuă să promoveze ideea „nuanțării de sens", susținând că „sinonimele sunt cuvinte care prezintă o analogie generală a sensurilor, dar se diferențiază prin anumite nuanțări de accepție" [137, p. 27].

În manualul *Introducere în lingvistică,* autorii Ion Dumeniuc și Nicolae Mătcaș, din perspectiva coincidenței la nivel de semnificații și având drept reper teoria promovată de S. Berejan, se referă la: *gloseme eterosemice* (noncoincidență), *parasemice* (incluziunea semantică), *omosemice* sau *de echivalență semantică* (coincidența totală a sensurilor), delimitând, respectiv în planul conținutului limbii: *eterosemante*=unități lexicale cu sensuri absolut diferite; *parasemante*=unități lexicale apropiate după sens; *omosemante* sau *sinonime*=unități lexicale echivalente ca sens [37, p. 143].

Prin urmare, analiza comparativă și sinteza definițiilor sinonimiei, formulate de lingviști români, francezi și englezi, relevă următoarele: natura relațională, existența îndoielnică a sinonimiei absolute, valoarea contextuală.

Definițiile lingviștilor români [1, p. 70; 46, p. 10], în special cea prezentată de Angela Bidu-Vrănceanu și Narcisa Forăscu, subliniază sinonimia ca o relație semantică între cuvinte cu semnificații apropiate, considerate identice. Se pune accentul pe rolul sinonimiei în organizarea lexicului. Un aspect crucial evidențiat îl constituie condițiile pentru sinonimie: identitatea referentului și situația concretă de comunicare, contextul. Se recunoaște că sinonimia perfectă este rară și adesea contestată, iar contextul joacă un rol fundamental în evidențierea egalității semantice [6, p. 160-163].

Unele concluzii. Așadar, definițiile sinonimiei, deși împărtășesc un nucleu comun legat de similitudinea de sens, reflectă abordări și preocupări specifice fiecărei tradiții lingvistice. Lingviștii români oferă o definiție concisă, completată de condiții clare, subliniind importanța contextului. Lingviștii francezi, în special prin curentul structuralist, explorează adânc natura

relațională a sensului, ajungând la un scepticism pronunțat față de sinonimia perfectă și integrând conceptul în teorii lingvistice mai ample.

Lingviștii englezi adoptă o perspectivă descriptivă și pragmatică, recunoscând existența sinonimelor (chiar și imperfecte) și clasificându-le pe baza diferențelor de nuanțare și stil. În ansamblu, evoluția conceptului *sinonimie* arată o trecere de la o înțelegere inițială a identității de sens la o recunoaștere a complexității relațiilor lexicale, unde diferențele subtile (de conotație, stil, registru, context) sunt la fel de importante ca asemănările denotaționale. Prin urmare, calitatea sinonimică se apreciază în funcție de „diferența" (parțială) formală a unităților lexicale, caracterizate prin identitate, dar și prin similitudine semantică, fapt care determină ulterior gradul de sinonimie, absolut sau relativ.

1.5. Tipuri și perspective de clasificare a sinonimiei (vocabular fundamental și vocabular specializat)

Reluăm următoarea afirmație: „ceea ce numim *sinonimie* în mod tradițional este, cu rare excepții, doar *pseudosinonimie* – cuvinte care se apropie ca sens, dar care nu sunt perfect echivalente sau complet interschimbabile" [107].

Pentru o mai mare precizie, filologul american Fitzedward Hall a propus termenul *homœosemants* „cu același înțeles". În subcapitolul 1.4. *Definiții ale sinonimiei (sinonimului): dimensiuni uzuale și specializate,* s-a evidențiat faptul că sinonimia reprezintă un fenomen semantic esențial în structura limbii, definită ca relație între cuvinte cu formă diferită, dar cu sens identic sau apropiat.

Definițiile analizate converg spre ideea unei relații de echivalență relativă între unități lexicale, care se manifestă variabil în funcție de „diferențe", de registrele funcționale, de contextul comunicativ și de evoluția semantică a cuvintelor. De aceea, primul tip de sinonimie, pe care îl vom delimita, drept sinteză a paragrafului respectiv, are ca reper gradul de echivalență.

Tipuri de sinonime din perspectiva gradului de echivalență. Este mai potrivit să vorbim despre sinonimie în termeni de gradul de echivalență, care exprimă tendința unităților lexicale de a avea același sens și de a putea fi înlocuite una cu alta în anumite contexte. Sinonimia poate fi, așadar, completă sau incompletă, totală sau parțială [115].

Gh. Constantinescu-Dobridor abordează sinonimia prin prisma egalității sau a inegalității semantice. Din acest punct de vedere, sinonimia presupune posibilitatea înlocuirii unui cuvânt cu altul în anumite contexte restrânse, păstrând capacitatea de a desemna același referent. Ea

reflectă un mod de organizare lexicală, în care cuvintele gravitează în jurul unui obiect, redând, prin termeni sinonimi, diferite aspecte ale acestuia [13, p. 292].

Astfel, sinonimia reprezintă una dintre relațiile semantice fundamentale dintre unitățile lexicale ale unei limbi, fiind definită în mod canonic ca relația dintre două sau mai multe cuvinte care au *sensuri identice sau foarte apropiate* în anumite contexte. Simplitatea aparentă a definiției ascunde însă o complexitate remarcabilă. Lingvistul englez John Lyons constată că sinonimia absolută, dacă există, este extrem de rară, presupunând interschimbabilitate în toate contextele posibile, fără nicio diferență de conotație, de asociere sau de registru. În limbă, de regulă, nu există *sinonimie perfectă* în sensul unui substituent absolut identic în toate contextele posibile și cu aceleași conotații. Sinonimia este, de fapt, o relație de *echivalență semantică parțială* sau *contextuală* [102, p. 60-65].

Prin urmare, sinonimia, ca fenomen lingvistic, nu este unitară, ci se manifestă în diverse grade de echivalență semantică. Această complexitate a condus la elaborarea unor clasificări detaliate, esențiale pentru o înțelegere nuanțată a modului în care cuvintele interacționează în sistemul limbii.

Așadar, în funcție de gradul de echivalență sau de interschimbabilitate a sinonimelor în context, se disting: sinonimia totală și sinonimia parțială.

Sinonimele totale (absolute sau perfecte). *Sinonimele totale* sunt acele cuvinte care corespund semantic în întreaga lor sferă de înțelesuri, fiind interșanjabile în orice context. De regulă, sinonimele din această categorie sunt termeni monosemantici, fără o valoare stilistică, în mare parte neologisme, cu sensuri precise. Acestea sunt relativ puține la număr în orice limbă, deoarece în procesul evoluției lingvistice, tendința este ca diferențele, chiar și cele subtile, să se accentueze. Domeniul în care atestăm predominant acest tip de sinonime este vocabularul tehnico-științific. Exemple relevante în limba română includ perechi, precum: *inimă=cord* (*cord* este un termen tehnico-științific, iar *inimă* este un termen popular), *cupru=aramă*, *paracetamol=acetaminofen.* Sunt considerate sinonime perfecte sau „de necesitate” [78, p. 430] și perechile formate din abrevieri sau din sigle și sintagmele terminologice din care derivă: *ECG=electrocardiogramă*, *TC=tomografie computerizată.*

Sinonimele parțiale (relative sau imperfecte). *Sinonimele parțiale* reprezintă categoria cea mai frecventă și mai dinamică de sinonime. Sensurile acestor cuvinte nu se suprapun în mod absolut, ele diferențiindu-se prin nuanțări semantice, prin conotații sau prin valori stilistice. Sinonimele parțiale țin de anumite registre lingvistice – științific, colocvial sau arhaic – și se regăsesc în serii sinonimice, alcătuite din doi sau mai mulți termeni. Exemple relevante sunt: *torace=piept, contuzie=vânătaie, incizie=tăietură, febră=temperatură* etc. [33]. Sinonimele

parțiale sunt cunoscute și sub denumirea de *sinonime de nivel de limbă*, întrucât reflectă diferențe între limbajul de specialitate și cel colocvial. De regulă, unui termen științific (de proveniență greco-latină sau neologică) îi corespunde un cuvânt din registrul popular sau colocvial. Acest fenomen este frecvent în terminologia medicală, unde termenii accesibili sau tradiționali sunt înlocuiți treptat cu denumiri științifice, standardizate.

Tipuri de sinonime din perspectiva expresivității. Sinonimia realizează o multitudine de funcții expresive esențiale în dinamica comunicării. Sinonimele rareori sunt perfect interschimbabile datorită conotațiilor specifice pe care le dobândesc în uzul lingvistic: **a. sinonime care reflectă grade de intensitate***: durere=chin=agonie; hiperglicemie=cetoacidoză diabetică=comă hiperglicemică* etc. [*ibidem*]; ***b.*** **sinonime care implică aprecieri valorice***: obez=supraponderal*[*ibidem*]*; tumoare=neoplasm=carcinom* etc.[*ibidem*]; **c. registre stilistice***: eczemă=urticarie; cefalee=durere de cap* etc.[*ibidem*]; d. **sinonime regionale***: pneumonie=rău de piept*; *boală=neputință=betegie=betejeală* etc. [*ibidem*]; e. **sinonime însoțite de asocieri afective/de percepție***: tuse convulsivă=tuse țăcănoasă=tuse măgărească* etc.[*ibidem*]

Sinonimia permite modelarea tonului și a atitudinii vorbitorului. Pe bună dreptate, lingvista Irina Condrea susține că „actualizarea sinonimelor, buna cunoaștere a sensurilor și a valorilor stilistice ale fiecărui cuvânt constituie chezășia unui limbaj corect, expresiv și viguros” [12, p. 60-62].

Iorgu Iordan menționează în acest context: „Valoarea cuvintelor se stabilește nu numai prin raportul lor cu realitatea pe care o denumesc, ci și prin raportul reciproc dintre ele în sistemul limbii, precum și prin situația în care sunt folosite” [47, p. 198]. Contextul este mediul în care potențialul expresiv al sinonimiei se actualizează și devine funcțional.

Tot aici includem și **sinonimele stilistice,** care sunt deosebit de relevante în beletristică. Cu toate acestea, valori stilistice și estetice se regăsesc și la nivelul termenilor-sinonimi utilizați în medicină.

Tipuri de sinonime din perspectiva relațională. Sinonimia este considerată importantă în relaționarea lexicului unei limbi, în complexitatea sistemelor (subsistemelor) pe care le cuprinde. Sistemul lexical, la rândul lui, presupune prezența grupurilor lexicale, între care se stabilesc anumite relații (inclusiv de sinonimie) și care implică abordări (lingvistic-semantice, lingvistic-pragmatice etc.). Lingviștii delimitează trei criterii fundamentale în aprecierea relațiilor de sinonimie: identitatea sau numai apropierea valorii semantice a două sau mai multe unități lexicale, identitatea noțiunilor, identitatea obiectelor. În lexicologie se studiază în special prima dintre aceste identități, distingându-se sinonimia totală, sinonimia parțială, sinonimia constantă și

sinonimia contextuală. În seria sinonimică se distinge întotdeauna un sinonim general, care deține caracterul de dominant al întregii serii sinonimice [14, p. 84-91].

Problematica terminologiei utilizate în descrierea structurilor lexicale (*grup funcțional-semantic, câmp funcțional-semantic, paradigmă funcțional-semantică, grup de sinonime, de antonime* etc.) a generat numeroase controverse. În mod curent, termenul **grup funcțional-semantic** desemnează ansambluri de lexeme cu trăsături semantice comune – *sinonime, antonime, câmpuri lexicale și semantice* [2, p. 96-99]. Acesta este integrat în *câmpul semantic*, fiind considerat o *paradigmă lexicală complexă*. Totodată, grupurile sinonimice, antonimice, terminologice și stilistice sunt incluse în aceste structuri, însă utilizarea neuniformă a terminologiei complică delimitarea microsistemelor lexicale [*ibidem*].

Criteriile de diferențiere rămân divergente. Astfel, A. Zalevskaya, analizând câmpurile lui J. Trier, face distincție între principiul extraglotic (câmpuri semantice) și cel glotic (*grupuri funcțional-semantice*), pledând pentru termenul *câmp funcțional-semantic* [*ibidem*]. În aceeași ordine de idei, Silviu Berejan subliniază: în câmpuri cuvintele se asociază prin relații strict lingvistice, pe când în grupuri lexicale prin relații extralingvistice [166, p. 54]. Alți autori, precum G. Șcjur, evidențiază principiul invariantei și al funcției în cadrul câmpului [2].

Deosebirea dintre *câmp* și *grup funcțional-semantic* se face adesea prin tipul de relații: comutarea este specifică câmpului, în timp ce în grupuri predomină atât comutarea, cât și substituția [2*;* 7, p. 98]. Savantul Eugeniu Coșeriu, definește câmpul funcțional-semantic prin seme comune și diferențiatoare, prin interexcluderea contextuală a componentelor și prin dimensiunea sa amplă, ceea ce impune diviziuni interne [149, p. 13]. Ulterior, Eugen Coșeriu a echivalat câmpul cu paradigma [129, p. 31], perspectivă reluată de A. Bidu-Vrănceanu, care vede în câmp o clasă paradigmatică extinsă, neechivalentă unei singure paradigme [8, p. 26].

Un alt subiect care suscită interesul lingviștilor îl reprezintă inventarul câmpurilor semantice, mai exact limita de deschidere a paradigmelor funcțional-semantice aparținând unui câmp. Având în vedere caracterul dinamic al vocabularului unei limbi, clasa funcțional-semantică poate fi considerată nelimitată. Fenomenul respectiv se atestă mai rar în grupul sinonimic și în cel antonimic și extrem de rar la nivelul *câmpurilor funcțional-semantice*. În acest context, problema delimitării unui câmp funcțional-semantic, dificil de realizat cu precizie, potrivit specialiștilor, devine fundamentală.

Potrivit opiniei lui H. Geckeler, este necesară o elaborare riguroasă a inventarului semantic [148, p. 305–306], care să permită identificarea unui **nucleu central** al *câmpului funcțional-semantic*, distinct de zona periferică, unde predomină opozițiile semantice.

Un subiect controversat îl reprezintă descrierea *câmpurilor funcțional-semantice* din perspectiva existenței unei ordini a termenilor constitutivi. În general, se presupune prezența a unui sau a mai multor *arhilexeme* (< fr. *archilexème*): neutralizarea opozițiilor unor trăsături semantice, comune mai multor cuvinte, de exemplu la cuvintele *scaun, fotoliu* și *taburet* („mobilă pentru șezut") [33] sau *termeni-bază*, precum și a unei ordini determinate a opozițiilor semantice. Imposibilitatea stabilirii ordinii în clasele *paradigmatice*, proprii *câmpurilor funcțional-semantic*, într-un număr considerabil de cazuri, are o posibilă explicație, conform lui E. Coșeriu: spre deosebire de alte structuri lingvistice, aceasta reprezintă o particularitate a structurii lexicale, care nu este atât de rigidă [150, p. 151].

Studiul opozițiilor semantice conferă un statut valid câmpului funcțional-semantic ca structură semantică. Pentru a identifica opozițiile s-a apelat la fonologie, unde aceste principii de investigare au fost propuse de N. Troubetzkoy [156, p. 33-61]. Sunt recomandate două tipologii de opoziții: prima vizează relațiile dintre unitățile lexicale (*privative, graduale, echipolente*), iar cea de a doua – relațiile dintre opoziții (*proporționale, izolate, multilaterale*).

Așadar, două semne ale limbii, în care semnificanții diferă, determină formarea unei opoziții semantice. Teoria opozițiilor a fost cercetată ulterior de J. Cantineau [124, p. 56-65], S. Marcus [53, p. 45-60], care au descris *opoziția zero* și *opozițiile disjunctive* și de L. Hjelmslev [139, p. 108], care a afirmat că opozițiile pot fi neutralizate.

În câmpul funcțional-semantic pot fi identificate următoarele tipuri de opoziții: *opoziția privativă* – unul dintre termeni deține o trăsătură de sens în plus față de alt termen, celelalte fiind comune. Fenomenul dat se atestă și în cazul sinonimelor, când se înregistrează diferite grade de incluziune, dependente de numărul de trăsături în plus, pe care un termen le manifestă în raport cu echivalentul său semantic; *opoziția echipolentă* – ambii termeni trebuie să posede minimum o trăsătură de sens specifică; se disting diverse grade de echipolență, în funcție de numărul semelor diferențiale pe care le au cei doi termeni, pe lângă cele comune: *echipolență de gradul 1* (o trăsătură distinctivă), *echipolență de gradul 2* (două trăsături distinctive), *echipolență de gradul 3* (trei trăsături distinctive), *echipolență de gradul 4* (patru trăsături distinctive) etc.; *opoziția disjunctivă* – nicio trăsătură caracteristică primului termen nu se regăsește în cel de-al doilea termen și viceversa, baza de comparație a ambilor termeni echivalând cu zero.

Așadar, este cazul să ne referim la zone structurate diferit. Deosebirile de structurare la diferite niveluri sunt o dovadă că, în ansamblu, lexicul este un sistem lax, ramificat, cu zone mai mult sau mai puțin omogene, în comparație cu alte niveluri ale limbii [165, p. 166].

Lexicologul Silviu Berejan susține că, într-un câmp funcțional-semantic, pot fi înglobate *grupuri tematice* și *grupuri analogice, derivaționale, etimologice, sinonimice* etc. [164, p. 45].

Prin urmare incluziunea se recomandă drept criteriu de delimitare a câmpului funcțional-semantic de grupul funcțional-semantic. În timp ce un grup funcțional-semantic poate fi o substructură a unui câmp, un câmp funcțional-semantic nicidecum nu poate fi inclus într-un grup funcțional-semantic ca parte componentă.

Sinonimia reprezintă un subiect permanent în dezbaterile lingvistice, această situație fiind generată de capacitatea unui semnificat de a fi exprimat prin mai mulți semnificanți. Astfel, se asigură continuitatea vocabularului unei limbi și se integrează diferite niveluri ale acesteia

În cadrul analizei rolului sinonimiei în structura sistemului lexical, cercetătorii o consideră un „țesut conjunctiv" ce contribuie la menținerea integrității acestui sistem [170, p. 232], întrucât conferă denominațiilor unui conținut obiectiv o serie de caracteristici expresive, cu o încărcătură subiectiv-individuală.

O originală perspectivă de interpretare a sinonimiei o oferă cercetătorul M. Nikitin [179, p. 647]. Această ipoteză (abordare) are drept reper o „măsura" variabilă a sistematicității vocabularului unei limbi. Astfel, unele segmente reprezintă „un conglomerat" de unități lexicale, diferite în plan de sursă, corelate la nivel de necesitate verbală, pe care memoria le-a asociat și le-a implicat în stabilirea unor relații și funcții în cadrul acestui sistem lexical. În opinia lui M. Nikitin [*ibidem,* p. 300], grupurile sinonimice au o existență de sine stătătoare (sunt independente), generează „focare" la nivel de segment al sistemului lexical în care sunt localizate și nu sunt înrudite. Astfel, o caracteristică a sinonimiei este eterogenitatea, proprietatea limbii, în general, care presupune solicitarea posibilităților de variație în exprimarea unuia și aceluiași sens, pluralitatea valențelor stilistice și situaționale etc. în cadrul sistemului lexical: **a. din perspectiva onomasiologică**, sinonimia este o generalizatoare denominativă (sunt cuvinte cu un același conținut denotativ la nivel de obiect); **b**. **din perspectivă semasiologică,** sinonimia este indicatoare a identității sau a proximității semnificațiilor la un nivel de limbă. Sinonimia presupune comutarea, totală sau parțială, a elementelor care se atribuie structurii semantice a unui semn lingvistic, numite și *variante semantice* sau *variante funcțional-semantice* [170, p. 229].

Descrierea câmpurilor lexico-gramaticale este, de asemenea, un subiect controversat versus existența unei ordini clare a termenilor care le alcătuiesc. În general, se presupune că acestea includ unul sau mai mult *arhilexeme* (< fr. *archilexème*) sau *termeni fundamentali,* precum și o ordine bine determinată a opozițiilor semantice. Totuși, în majoritatea cazurilor, stabilirea unei astfel de ordini în cadrul claselor paradigmatice specifice câmpurilor este dificilă. În opinia lui E. Coșeriu, acest fapt poate fi explicat printr-o particularitate a structurii lexicale: spre deosebire de alte structuri lingvistice, ordinea în structura lexicală nu este la fel de rigidă [150, p. 151].

Pornind de la cele menționate anterior, delimităm următoarele tipuri de sinonime din perspectivă relațională:

a) Tipuri de sinonime în funcție de relația semantică în cadrul câmpului funcțional-semantic: sinonime totale (se înregistrează identitate completă de semnificație în toate contextele: *doctor=medic*; extrem de rare și adesea considerate un ideal teoretic, se regăsesc, de regulă, **în nucleul** câmpului funcțional-semantic); **sinonime parțiale** (au sensuri apropiate, dar nu perfect suprapuse, se pot substitui doar în anumite contexte; *boală=afecțiune=patologie* etc. (nu sunt mereu interschimbabile); se regăsesc frecvent în **zona periferică** a unui câmp funcțional-semantic; **sinonime constante (**sinonime stabile, în mai multe contexte, cu mici variații de nuanțare, stil sau registru: *tabletă=pilulă=caşetă* etc.; **sinonime contextuale (situaționale) -** sinonime doar într-un anumit context discursiv: *tumoare=neoplasm* etc. (termen histopatologic, mai riguros).

b) **Tipuri de sinonime în raport cu structurile lexicale (câmpuri funcțional-semantice, grupuri, paradigme): sinonime în grupuri funcțional-semantice** (formate pe baza **relațiilor semantice** și **extralingvistice** (clasificarea obiectelor și fenomenelor); subsisteme într-un grup mai larg al lexemelor cu un „sens" comun: grupul funcțional-semantic al afecțiunilor respiratorii → *gripă=viroză=influență=răceală* etc.[33]*)*; **sinonime în câmpuri funcțional-semantice** (termenii sinonimici se distribuie **paradigmatic** în câmpuri conceptuale mai largi; se respectă **relații de comutare și de substituție** între sinonime; câmpul „tratamentului medicamentos" → *medicament=remediu=preparat=substanță activă=agent terapeutic* etc. [33]); s**inonime, elemente ale paradigmelor funcțional-semantice** (paradigma este structurată **pe baza opozițiilor semantice** (privative, echipolente, disjunctive); formarea de **subclasă paradigmatică** a câmpului, dar nu exhaustivă: paradigma „timpului trecut" → *ieri=altădată=odinioară* etc.).

c) Tipuri de sinonime în funcție de relațiile paradigmatice și opoziționale – sinonime cu opoziție privativă (un sinonim posedă un sem suplimentar față de altul: *stomac=ventricul gastric* (al doilea adaugă semul + *localizare precisă/anatomică*); **sinonime cu opoziție echipolentă** (sinonimele diferă prin mai multe seme, dar păstrează baza comună: *a alerga=a fugi=a tropăi* (grad 2 sau 3 de echipolență); **sinonime cu opoziție disjunctivă** (rare) (nu au trăsături semantice comune, dar aparțin aceleiași paradigme uzuale: *a tuși=a expectora=a se sufoca* [33] (aceeași paradigmă simptomatologică, dar cu valori semantice diferite).

d) Tipuri de sinonime funcționale – sinonime stilistice (exprimă același conținut, dar cu registre stilistice diferite: *gestație=sarcină=graviditate=gravidie=maternitate=purtare=poziție*) [*ibidem*]; **sinonime terminologice (în limbaj de specialitate)** (au aceeași semnificație într-un

domeniu restrâns: *hipotermie=scădere a temperaturii corporale*[33]; **sinonime afective/expresive** (marcate de implicarea afectivă a vorbitorului: *cancer=maladie grea=boală necruțătoare*)[33].

În capitolul 2. *Sinonimia și terminologia medicală*, propunem o abordare a tipurilor de sinonime din perspectiva relaționării termenilor medicali.

4. Tipuri de sinonime din perspectivă taxonomică. Taxonomiei (< gr. *taxis* „așezare în ordine" + < gr. *nomos* „ceea ce este împărțit", „lege") i s-a rezervat întotdeauna un rol important în cadrul problematicii generale a lingvisticii. Aceasta este, *de facto*, o știință a clasificării.

Sinonimia, relație semantică între cuvinte sau expresii cu sensuri apropiate sau echivalente, reprezintă una dintre cele mai nuanțate și complexe dimensiuni ale semantismului lexical. Pentru a putea înțelege, descrie și operaționaliza acest fenomen în lingvistică, este esențială recurgerea la o taxonomie riguroasă – adică o clasificare sistematică și ierarhizată a tipurilor de sinonime, în funcție de anumite criterii precise.

Descrierea taxonomică în lingvistica contemporană se distinge printr-un nivel calitativ nou. Cercetătorii în domeniu menționează faptul că taxonomia permite descoperirea celor mai esențiale trăsături ale fenomenelor lingvistice [162, p. 82].

Perspectiva taxonomică sumează perspectivele de abordare a subiectului de clasificare a sinonimelor, fiind una **pluridimensională**.

Tipurile de sinonime sunt prezentate în literatura științifică într-un mod dispersat, fără a face trimitere la un sistem, sub formă de „informații (raportată nu întotdeauna la o terminologie unitară) despre anumite serii/tipuri de sinonime – neomogene și controversate, de la o sursă la alta" [*ibidem*].

Complexitatea și caracterul multidimensional al fenomenului sinonimiei, dinamismul acestuia etc., dar și opinia subiectivă, conform căreia este imposibil de a crea sisteme stricte de clasificare a cuvintelor într-o limbă *in perpetuum mobile* – impune necesitatea de a implementa această perspectivă (promițătoare, de altfel) în a ordona și a sistematiza sinonimele, inclusiv terminologice, o tentativă, considerată utopică de către lingviștii de renume (G. Paul, O. Jespersen, Ch. Bally, L. Bloomfield). Potrivit cercetătorului C. Uhlenbeck, încercarea de a stabili o clasificare riguroasă a cuvintelor dintr-o limbă este la fel de zadarnică precum ar fi „dorința de a conferi cercului forma unui pătrat" [116, p. 322]; în practică, clasificările realizate de lingviști sunt adesea elaborate fără a se baza pe o metodologie sistematică și eficientă" [162, p. 82]. Soluția ar fi abandonarea clasificării tradiționale și înlocuirea acesteia cu o listă de date statistic-ipotetice privind aplicabilitatea unui anumit atribut gramatical la un cuvânt anume [88, p. 38], deoarece „elaborarea pseudoproblemei sinonimiei a ajuns într-un impas ca urmare a ignorării

cerințelor elementare ale logicii" [162, p. 82], știință care implică: **divizarea unui concept prin: a) utilizarea unui criteriu unic de clasificare; b) proporționalitatea (adecvarea); c) excluderea reciprocă a termenilor subordonați; continuitatea** etc. [*ibidem*].

Au fost analizate și sintetizate următoarele clasificări ale sinonimelor: ideografice și stilistice; absolute și relative; neutre și expresive; denotative și semnificative; sinonime cu suprapunere semantică: completă; parțială; diferențe gradaționale; – interstilistice și intrastilistice; stabile și instabile; de același nivel și de niveluri diferite; paradigmatico-sintagmatice, paradigmatice, sintagmatice; generale ale limbii *vs* individuale (idiolectale); diferențiate după forma externă *vs* internă; clasificări cu trăsături diferențiale semnificative ale sinonimelor [*ibidem*] etc.

Analiza tipurilor de sinonime axată pe prima condiție – **utilizarea unui criteriu unic** – delimitează: tipuri de sinonime care au la bază un criteriu unic; tipuri de sinonime care implică mai multe criterii; tipuri multiaspectuale de sinonime bazate pe un ansamblu de criterii. Prima categorie, tipuri de sinonime care au la bază un criteriu unic, include: sinonime absolute și relative; neutre și expresive; denotative și semnificative; stabile și instabile; generale și individuale (idiolectale) [*ibidem*]. Această categorie vizează raportarea la limba literară, prezența marcajului expresiv, diferențele formale, gradul de răspândire etc. și, limitându-se la un singur nivel de analiză, nu reflectă în mod adecvat complexitatea și caracterul multifuncțional al fenomenului sinonimiei. A doua categorie – **tipurile de sinonime care au la bază simultan mai multe criterii** (diviziune stilistică și ideografică). Fenomenul suprapunerii de criterii a fost relevat de Silviu Berejan: „(în cazul tipurilor ideografice și stilistice) stau la bază principii de repartiție diferite, iar condiția esențială a oricărei clasificări logice corecte este existența unui principiu unic de diviziune – *principium divisionis*" [165, p. 80].

Alte clasificări propuse de lingviști includ rețele complexe de sinonime: semantice (ideografice), stilistice și semantic-stilistice; absolute, semantice și semantic-stilistice; absolute, stilistice, semantice și semantic-stilistice etc., care, de asemenea, îmbină simultan criterii diferite: absența/prezența aspectului stilistic; asociere diferențelor semantice și stilistice etc. [162, p. 83].

Sunt distinse sinonime cu suprapunere semantică completă, cu suprapunere parțială și cu diferențieri gradaționale [*ibidem*], pe baza unui dublu criteriu: gradul de suprapunere semantică și diferențele de gradație. Tipurile de sinonime paradigmatice, sintagmatice și paradigmatic-sintagmatice [*ibidem*] integrează într-o singură rețea atât unități opuse pe axa „sintagmatică/paradigmatică", cât și unități care implică simultan cele două perspective. Specialiștii din domeniu asociază simultan și alte criterii de clasificare; astfel, în Prefața *Dicționarului de sinonime*, cercetătorii germani H. Görner și G. Kempke propun următoarea

clasificare: sinonime conceptuale (care prezintă diferențe de sens); sinonime stilistic-pragmatice (cu un nucleu conceptual comun, dar cu trăsături diferite din punct de vedere stilistic, emotiv și altele); sinonime care combină ambele elemente; sinonime regionale (uz geografic limitat) [162, p. 84].

Lingvistul ceh J. Filiepec realizează clasificarea sinonimelor din altă perspectivă: **A. sinonime semantice**, care includ: a) unități cu aceeași componentă semantică și aceeași sferă de utilizare; b) unități cu aceeași componentă semantică, dar cu sferă de utilizare contextuală parțial diferită; c) sinonime ideografice; d) sinonime parțiale, cu diferențe semnificative de sens și de domeniu, de context de utilizare etc.; **B. sinonime diferențiate expresiv, funcțional-stilistic, social, temporal, dialectal** etc. [152, p. 201-203].

A treia categorie – **tipurile multiaspectuale de sinonime, bazate pe un ansamblu de criterii**. V. Collinson împarte sinonimele în funcție de o serie de trăsături diferențiale: un sinonim poate fi *local*, *intens*, *general*, „*profesional*", *colocvial*, *emoțional* etc. [92, p. 60]. Sunt distinse sinonime *literare* și *dialectale*, *contemporane* și *arhaice*, *proprii* și *figurate* [162, p. 84]. De asemenea, sinonimele pot fi diferențiate prin gradul de generalizare, prin apartenența la limbajul uzual, scris sau specializat, diferențele având adesea caracter regional sau diacronic [154, p. 91–93]. În alte abordări, se delimitează două grupuri fundamentale: *sinonime fără marcaj stilistic*, considerate *ideografice*, și sinonime *cu diferențiere stilistică*, considerate *stilistice*. Primele se subdivid, la rândul lor, în *echivalente* (complete și incomplete) și *nonechivalente* [162, p. 84]. Plecând de la **premisa caracterului multidimensional al diferențelor sinonimice**, au fost propuse următoarele delimitări: *sinonime complete* și *incomplete; sinonime combinatoriu identice* și *neidentice; sinonime identice compozițional la nivel de componente,* dar *distincte din punct de vedere emoțional, asociativ* sau *diferențiator; sinonime aparținând unor stiluri diferite* [*ibidem*]. **Sinonimele lexicale** pot fi, de asemenea, clasificate în trei tipuri: *sinonime diferențiate prin conținutul intelectual*, *conceptual*; *sinonime care se disting prin structura formală*; *sinonime care se deosebesc prin trăsături relaționale*. **Sinonimele cu diferențe semantice** se împart în: *sinonime ideografice* (conceptuale); *sinonime expresive* (cu un caracter concret-imagistic și afectiv-imagistic); *sinonime cu diferențieri mixte*. **Sinonimele cu diferențe relaționale** includ: *sinonimele stilistice*, *distribuționale* (dependente de poziția în enunț), *frecventative* (frecvența de utilizare). La nivel de **sinonime cu diferențe formale** pot fi distinse *sinonime strict lexicale*; *sinonime lexico-morfologice* (derivaționale); *sinonime lexico-fonetice* [*ibidem*].

Această dimensiune de clasificare este relevantă în situația în care se ține cont de caracteristicile de diferență a sinonimelor (fenomen semantic) în raport cu alte fenomene

apropiate sau înrudite, sau în raport cu sistemul (comunitatea de sistem) din care fac parte [*ibidem*], condiție nerespectată în clasificarea anterioară. Așadar, fundamentarea logic-filosofică tratează diferența drept nepotrivirea elementelor care constituie un anumit sistem, sub unul sau sub mai multe aspecte, deoarece între tot ceea ce există și tot ceea poate fi gândit există întotdeauna o „diferență" identică.

4. Tipuri de sinonime din perspectiva funcționalității (vocabularul fundamental *vs* vocabularul specializat). Convergența sau divergența este o caracteristică specifică a sinonimiei; acestea manifestă atât o apropiere la nivel de sens lexical, dar și o diferențiere**,** dualitate care determină vitalitatea și polifuncționalitatea sinonimică [*ibidem*].

Așadar, în sistemul limbii, sinonimia reprezintă un mijloc de sporire a expresivității ideilor, intensificând totodată și expresivitatea comunicării. S-au oferit diverse definiții ale sinonimiei prezente, în special în limbajul uzual; în limbajul specializat ne referim la un tip de sinonimie specializată.

A) Vocabularul fundamental. S-a menționat deja faptul că, la nivel de vocabular fundamental, sinonimia reprezintă un indicator al bogăției și al flexibilității limbii, permițând o exprimare nuanțată și variată. Aici sinonimele sunt adesea folosite pentru a evita repetițiile, a adăuga forță expresivă sau a adapta mesajul la contextul social și emoțional. De exemplu, verbul *a vorbi*, pentru care există numeroase sinonime parțiale, fiecare purtând o nuanțare proprie: *a discuta, a povesti, a conversa, a comunica, a sta de vorbă, a trăncăni, a pălăvrăgi* etc. Alegerea unuia dintre aceste verbe este determinată de contextul enunțului, de registrul stilistic (formal, colocvial, familiar) și de intenția comunicativă a vorbitorului.

B) Vocabularul specializat (terminologic). În sistemul terminologic, sinonimia este, în general, evitată, deoarece obiectivul fundamental este precizia și univocitatea. Fiecare termen ar trebui să denumească un singur concept, iar fiecare concept ar trebui să fie denumit de un singur termen. Cu toate acestea, sinonimia poate apărea și în limbajele de specialitate, dar cu funcții diferite față de vocabularul fundamental. De exemplu, seria sinonimică a cuvântului *pacient* (termen standard, neutru, uzual în practica medicală) → *subiect* (echivalent tehnic, mai frecvent în psihologie, farmacologie, experimente medicale)→ *suferind* (persoană care suferă de o anumită boală) etc.

1.6. Sinonimia în sistemul terminologic

Sinonimia reprezintă unul dintre cele mai controversate fenomene ale limbajului specializat. Deși, în lingvistica generală, sinonimia este acceptată ca expresie a bogăției și a flexibilității unei limbi, în domeniul terminologiei – acolo unde acuratețea conceptuală și

univocitatea sunt imperative – sinonimia devine o chestiune problematică. Discuțiile privind rolul, statutul și funcționalitatea sinonimelor în terminologie au generat, de-a lungul timpului, multiple abordări contradictorii, de la acceptarea lor ca expresii legitime ale evoluției lingvistice, până la respingerea lor ca surse de ambiguitate și de imprecizie. *Terminologia*, în sensul său larg, reprezintă ansamblul de termeni specializați, utilizați într-un anumit domeniu al cunoașterii sau al activității umane. Aceasta joacă un rol fundamental în comunicarea specializată, asigurând precizia, claritatea și univocitatea, necesare pentru transmiterea eficientă a informațiilor.

Ne propunem, în cele ce urmează, să analizăm fenomenul de sinonimie terminologică, evidențiind pozițiile divergente din literatura de specialitate referitoare la existența și la manifestarea acestui fenomen semantic, prin examinarea argumentelor *pro* și *contra.*

Sinonimia terminologică este un fenomen lingvistic cu implicații profunde în organizarea cunoașterii și a comunicării specializate, situată între dinamica naturală a limbii și exigențele de precizie impuse de domeniile științifice. În acest context, opiniile cercetătorilor sunt controversate, reflectând o tensiune metodologică între flexibilitate expresivă și rigoare conceptuală: unii cercetători acceptă noțiunea de sinonimie terminologică, alții sunt împotrivă, considerând termenul sinonim – *dublet terminologic* [173, p. 8]. Actualmente, noțiunile *dublet terminologic* și *sinonimie terminologică* s-au echivalat. În unele definiții sunt atestate ambele noțiuni: „sinonimia presupune prezența dubletului” [*ibidem,* p. 11]. Prin urmare, sinonimia terminologică tinde a fi o caracteristică a sistemului terminologic interdisciplinar, un marker al evoluției terminologice. În pofida faptului că au fost echivalați termenii *sinonimie terminologică* și *dublet terminologic,* analiza metodologică a poziției sinonimiei în terminologie continuă să releve un spectru larg de opinii: fenomen semantic benefic sau fenomen semantic care subminează precizia terminologică.

La nivel internațional, Eugeniu Coșeriu propune o perspectivă lingvistică complexă, definind „sinonimia *in actu*” (realizată în discurs) și „sinonimia *in potentia*” (posibilă în sistemul limbii), argumentând că „multe sinonime sunt doar echivalente în desemnare, nu identice semantic” [62, p. 76-77]. E. Coșeriu aduce în prim-plan dimensiunea pragmatică și interpretativă a sinonimiei, validă nu doar în context funcțional. Această abordare permite o înțelegere nuanțată a sinonimiei, fenomen contextual, dependent de intenția comunicativă. În același context, Solomon Marcus afirmă că pentru fiecare frază, în limbajul specializat, există „o infinitate de fraze echivalente”, ceea ce demonstrează că exprimarea științifică nu este limitată la un singur cod lexical, ci presupune o deschidere semantică închisă logic, dar variabilă expresiv. Totuși, recunoaște faptul că interpretarea semantică depinde de cultura și de personalitatea cititorului [51, p. 33]. În opoziție, unii cercetători [178, p. 3-12] consideră sinonimia ca o sursă de

imprecizie ce complică comunicarea intradisciplinară, în domenii unde consecvența terminologică este esențială.

Cercetătorul C. Mladin avertizează că „sinonimia este unul dintre cele mai grave vicii ale limbajelor sectoriale", întrucât „subminează claritatea și împiedică unificarea terminologică" [58, p. 1]. Deși recunoaște rolul sinonimiei, sursă stilistică, cercetătorul este de părerea că, într-un cadru tehnico-științific, variabilitatea lexicală trebuie diminuată metodologic și pledează pentru asinonimicitate în asemenea domenii, cum este medicina, în care riscul ambiguității este critic. În acest context, Gh. Maneca susține: „Sinonimia este nerecomandabilă în limbajele de specialitate, deoarece contravine nevoii de exactitate și poate genera interpretări eronate" [49, p. 491-498]. Această poziție este preluată și în lucrările de standardizare terminologică în domeniul medicinei, în care sunt arătate ambiguitățile terminologice, care pot avea consecințe nefaste (vezi capitolul 2. *Sinonimia și terminologia medicală*). În continuare, propunem interpretarea fenomenului de sinonimie în baza a două teorii: ***Teoria Generală a Terminologiei*** **(Wüster)** și ***Teoria Terminologică a Comunicării*** **(Cabré).**

Teoria Generală a Terminologiei abordează fenomenul de sinonimie prescriptiv și restrictiv, fenomenul fiind considerat un obstacol în procedura de standardizare lingvistică și a comunicării specializate în limbajele de specialitate. În opinia lui Wüster, sinonimele „nu doar îngreunează memoria, ci și creează confuzie; în special începătorul într-un domeniu sau într-o limbă presupune că denumirile diferite corespund unor concepte diferite" [159, p. 97]. Astfel, reducerea sinonimiei devine un imperativ didactic și epistemologic, destinat facilitării însușirii terminologiei și evitării erorilor de concept. Această opinie este reflectată în modelul său de atribuire lingvistică ideală, bazat pe corespondența univocă *concept* și *termen*: „În terminologie, trebuie cerută o atribuire lingvistică stabilă, care, pentru a folosi un termen din matematică, să fie univocă (*eineindeutig*)" [158, p. 87]. Prin urmare, existența mai multor denumiri pentru același concept (sinonimia) este văzută ca o anomalie care trebuie corectată prin intervenție terminologică normativă. Totuși, într-un pasaj ulterior, E. Wüster nuanțează această poziție, recunoscând limitele idealului său: „Chiar și în terminologie, dorința unei univocități complete trebuie să rămână o aspirație pioasă" [*ibidem*, p. 88]. Prin această afirmație, lingvistul declară faptul că, în pofida tendinței de evitare a sinonimiei, realitatea limbajului impune tolerarea variației lexicale. Pentru ilustrare, terminologul E. Wüster analizează termenul în limba germană *Treibkeil* „pană de despicat", pentru care existau, înainte de standardizare, până la șase sinonime [159, p. 97]. Această proliferare terminologică dovedește provocările standardizării și justifică efortul de normare terminologică, în care fenomenul de sinonimie este tratat ca fenomen semantic care se cere controlat. Mai mult decât atât, E. Wüster subliniază importanța diferențierii

între *Bequemlichkeit* „comoditate” și *Genauigkeit* „precizie”, două principii care intră adesea în conflict în procesul de selectare a termenilor [*ibidem,* p. 86]. Sinonimia, deși comodă, uneori compromite claritatea și precizia comunicării, ceea ce justifică exigența wüsteriană față de univocitate. Prin urmare, sinonimia, în teoria wüsteriană, nu este doar o variație lexicală, ci reprezintă un risc epistemologic și pragmatic. Wüster îi recunoaște existența, dar îi atribuie un rol perturbator în limbajele de specialitate, pledând pentru eliminarea sa ori, cel puțin, pentru reducerea acesteia prin acte de normare bine justificată (vezi capitolul 2 *Sinonimia în terminologia medicală*).

Teoria Terminologică a Comunicării (în continuare – TTC) este dezvoltată de cercetătoarea Maria Teresa Cabré. În opoziție cu abordările normativ-prescriptive din tradiția wüsteriană, TTC propune o înțelegere contextualizată și funcțională a termenilor, în care sinonimia nu este exclusă, ci gestionată în funcție de parametrii comunicării. Această teorie vine cu exemple plauzibile din limbajul medical, ilustrând o sinonimie, uneori considerată o „tară” terminologică, dar care contribuie eficient la cultivarea terminologică (inclusiv la comunicarea specializată, în funcție de interlocutor și de scop). TTC, formulată de M. T. Cabré în lucrarea *Terminology: Theory, Methods and Applications* (1999), propune o viziune integratoare asupra terminologiei, în care dimensiunile **lingvistică**, **cognitivă** și **pragmatică** sunt interdependente. M. T. Cabré respinge abordările strict normative și susține că *termenul* este o unitate complexă, cu triplă funcție: denotativă, organizatorică și comunicațională: „Terminologia nu trebuie înțeleasă ca un sistem închis de etichete conceptuale, ci ca o activitate discursivă, orientată spre comunicare și înrădăcinată într-un context socioprofesional concret” [90, p. 73]. Astfel, TTC introduce o perspectivă dinamică și contextualizată asupra termenilor. În această paradigmă, un termen nu are o univocitate absolută, ci este legat de o unitate de cunoaștere (*unitat de coneixement*), care poate fi exprimată prin mai multe forme, în funcție de contextul comunicațional. TTC tratează sinonimia în sistemul terminologic drept strategie de adaptare comunicațională. Așadar, acceptabilitatea sinonimiei nu este absolută, ci condiționată de: natura relației emițător-receptor; gradul de specializare al discursului; intenția comunicațională; normele comunității de practică. Spre deosebire de E. Wüster, pentru care sinonimia este un obstacol în procesul de standardizare, M. T. Cabré susține că sinonimia poate avea un rol benefic în medierea la nivel de limbaje specializate și nespecializate (diverse domenii de activitate).

Sinonimia în terminologie: studiu comparativ (E. Wüster, M. T. Cabré și E. Faulstich) [127, p. 66-81]. Pentru a rezuma cele menționate anterior, în baza studiului realizat de lingvista franceză Danielle Candel, propunem o sinteză a teoriilor promovate de terminologii E. Wüster, M.T. Cabré și E. Faulstich: **a. E. Wüster: sinonimia – obstacol epistemologic.** În

opinia clasică a lui E. Wüster, sinonimia este considerată un fenomen perturbator, incompatibil cu idealul de precizie terminologică: „Sinonimele nu doar îngreunează memoria, ci și creează confuzie; în special începătorul într-un domeniu sau într-o limbă presupune că denumirile diferite corespund unor concepte diferite” [159, p. 97]. Această poziție se bazează pe principiul unei corespondențe univoce între concept și termen *(eineindeutige Zuordnung*), în care sinonimia este văzută ca o sursă de ambiguitate ce trebuie eliminată prin standardizare. Totuși, Wüster nu ignoră realitatea lingvistică și recunoaște că sinonimia există în norma actuală *(Ist-Norm*) și că idealul univocității rămâne o aspirație: „Chiar și în terminologie, dorința unei univocități complete trebuie să rămână o aspirație pioasă” [158, p. 88]; **b. Cabré: sinonimia - fenomen contextual și discursiv.** M. T. Cabré în *Terminology: Theory, Methods and Applications* (1998), propune o abordare comunicativă și multidimensională a termenilor, în care sinonimia este acceptată ca parte a variației naturale a limbajului specializat. Cercetătoarea afirmă: „O unitate lexicală nu este, prin ea însăși, nici terminologică, nici generală, dar este generală în mod implicit și dobândește valoare terminologică atunci când este activată de caracteristicile pragmatice ale discursului” [89, p.189-190]. Astfel, sinonimia nu este respinsă aprioric, ci analizată în funcție de contextul discursiv, de domeniul de activitate și de utilizatorii implicați; **c. Faulstich: sinonimia și socioterminologia.** Enilde Faulstich, în lucrările sale despre socioterminologie propune o abordare pragmatică și sociolingvistică a sinonimiei: „Sinonimia și polisemia, considerate, în mod tradițional, nocive în sistemele terminologice, trebuie reanalizate ca fenomene interferente, care reflectă realitatea lingvistică” [127, p. 66-81]. E. Faulstich susține că sinonimia este inevitabilă în comunicarea specializată și este necesară gestionarea prin armonizare, nu prin excludere (vezi Anexa 2. *Date complementare*, Tabelul 1.1. *Abordare comparativă: sinonimia terminologică* (Wüster, Cabré și Faulstich) [*ibidem*, 2007, p. 66-81]. Având drept reper cele menționate anterior, în abordarea fenomenului de sinonimie terminologică, ne referim la o relație stabilită între unități lexicale specializate, definită prin identitate sau proximitate semantică, precum și prin diferențe funcțional-semantice, taxonomice și conceptuale, determinate de poziționarea acestora într-o macrostructură terminologică. Această perspectivă presupune extinderea seriilor sinonimice prin diferențiere la nivelurile macrosistemic, semic și logic-conceptual, precum și prin modelarea rețelelor sinonimice terminologice (ierarhizare/nonierarhizare conceptuală, simetrie/asimetrie etc.).

1.7. Concluzii la capitolul 1

Limba este un sistem complex, dinamic și structurat, organizat pe axe sintagmatice și paradigmatice, care reflectă echilibrul dintre stabilitate și inovație. Teoria saussuriană a limbii, sistem de semne, este dezvoltată de teoria coșeriană, care distinge între *limbaj, limbă* și *vorbire*, subliniind importanța creativității și a contextului. Din această perspectivă, limbajul specializat este un subsistem reglementat, cu funcții precise de transmitere a cunoașterii specializate, iar terminologia – un instrument conceptual esențial. Sinonimia, marker al flexibilității lexicale, oferă variate surse expresive și permite alegerea unor forme adecvate intenției și contextului comunicativ. Tradițiile de reflecție – de la retorica antică la lingvistica structuralistă și cognitivistă – relevă mecanismul complex al fenomenului de sinonimie, situat la confluența semanticii, stilisticii și pragmaticii. Diversitatea definițiilor sinonimiei în lingvistica din limbile franceză, engleză și română reflectă o convergență teoretică asupra caracterului relativ, contextual dependentă. Analiza comparativă a sinonimiei (în tradițiile lingvistice franceză și engleză) remarcă percepția acestui fenomen semantic: „identitate de sens” → „relaționare semantică”. Lingvistica românească adoptă o perspectivă integratoare, axată pe criterii referențiale, semantice și stilistice.

Sinonimia terminologică, deși contravine teoretic cerinței de univocitate, este recunoscută ca o formă funcțională de adaptare la realitatea comunicării specializate, fără a compromite coerența conceptuală. Clasificarea, după criterii semantice, stilistice, funcționale sau contextuale, permite delimitarea de sinonime admisibile și sinonime inadmisibile. Sursele sinonimiei terminologice sunt multiple: împrumuturi, arhaisme, variații regionale, tendințe de economie lingvistică, influențe comerciale sau relații semantice interne (hipo-/hiperonimie, parte/întreg, cauză/efect). În pofida idealului de univocitate, realitatea terminologică legitimează coexistenta termenilor sinonimi raportați la anumite sisteme și paradigme, evidențiind, astfel, structura conceptuală a unei serii de sinonime terminologice. Sinonimia terminologică reprezintă o relație între unități lexicale specializate, marcate prin identitate semantică, dar și prin „diferențe” funcționale și conceptuale. Această abordare vizează modelarea macrosistemică, semică și logic-conceptuală a rețelelor sinonimice, în care „diferențierea” devine esențială pentru delimitarea raporturilor de tip: echivalent/nonechivalent, ierarhic/nonierarhic, dominant/periferic.

2. SINONIMIA ȘI TERMINOLOGIA MEDICALĂ

2.1. Terminologia medicală (noțiuni generale) și fenomenul de sinonimie

Înainte de a raporta fenomenul de sinonimie la terminologia medicală, propunem câteva definiții: *limbaj medical, terminologie medicală, termen medical.*

Limbajul medical, caracterizat printr-o dinamică deosebită, este limbajul folosit de specialiștii din domeniul medicinei în comunicarea lor profesională și are o istorie îndelungată (de peste 2500 de ani), fiind influențat, în mare parte, de tradițiile savante (greco-latine) [178, p. 56]. Limbajul medical, aplicat de specialiștii din domeniu, reprezintă o amplă utilizare a lexicului specializat, compus din mai multe straturi, ceea ce generează relații sinonimice.

Delimităm: **1) lexicul medical cu un grad sporit de specializare: a) nivel de comunicare medic-mapamond** – termeni universali medicali, utilizați în descrieri anatomice și în articole științifice: *acne vulgaris, epistaxis, rubeola, anemia perniciosa, tonsillitis, diarrhoea* [33] – remarcăm prezența termenilor în limba latină; **b) nivel de comunicare medic-medic:** *acnee, erupții cutanate, hemoragie nazală, rubeolă, erupție, anemie severă/ pernicioasă, tonsilită, amigdalită, diaree*[*ibidem*]; **2) lexicul medical cu un grad redus de specializare** (nivel de comunicare medic-pacient; articole de popularizare a medicinei: *sângerare nazală, coșuri, slăbiciune, paloare, gât roșu, gât umflat, pântecărie, „scaune moi”*[*ibidem*]); **3) lexicul nespecializat** (cuvinte care fac parte din vocabularul uzual: *curgere de sânge din nas, „lipsă de sânge”* etc.[*ibidem*]).

Seriile sinonimice vizate sunt următoarele: *acne vulgaris=acnee=erupții cutanate=coșuri, bubițe*; *epistaxis=hemoragie nazală=sângerare nazală=curgere de sânge din nas*; *rubeolă= erupție=bubițe roșii; anemia perniciosa=anemie severă=anemie pernicioasă=slăbiciune= paloare=lipsă de sânge; tonsillitis=tonsilită=amigdalită=gât roșu=gât umflat*; *diarrhoea= diaree=pântecărie=„scaune moi*” etc.

Este de menționat că seriile sinonimice propuse, în funcție de aceste delimitări, sunt flexibile, deoarece depind de factori extralingvistici: contextul, obiectivul (în cazul elaborării articolelor științifice sau de popularizare), grupul-țintă de beneficiari, personalitatea medicului și cea a pacientului. Este relevant că anumiți termeni populari au fost treptat scoși din uz sau marginalizați, fiind înlocuiți cu termen standard, în contextul creșterii gradului de familiarizare a populației cu terminologia medicală. O altă delimitare se face la nivel de discipline (medicale și non-medicale): **sinonimia intradisciplinară medicală –** această formă de sinonimie se

instalează în interiorul aceleiași discipline medicale, între specialiști care împărtășesc același cod profesional. Termenii sinonimici pot fi utilizați alternativ: *atac vascular cerebral=atac cerebral=infarct cerebral=ictus=AVC*; *epilepsie=boala căzăturilor=boală-rea* [33]. Deși termenii au același referent, selecția lor este condiționată de contextul comunicării, iar variația nu diminuează precizia semantică; **sinonimia interdisciplinară** se instalează între mai multe discipline medicale: medic–nutriționist, medic–fiziolog etc.: *hiperglicemie (medic)=glicemie crescută (nutriționist); hipoxie tisulară (medic)=deficit de oxigen celular (fiziolog)* [33]. Sinonimia are un caracter funcțional, termenii desemnând același proces biologic, dar din perspective disciplinare diferite; **sinonimia transdisciplinară (specialist–pacient)** este deosebit de importantă, deoarece implică adaptarea limbajului de specialitate la nivelul de comprehensiune al interlocutorului: *insuficiență renală=disfuncție la rinichi; carcinom hepatocelular=cancer la ficat*; *bronhopneumonie=infecție pulmonară=răceală la plămâni*; *metastaze cerebrale=extindere a cancerului la creier* [33]. În acest context, sinonimia devine un instrument de accesibilizare și educație medicală, cu rol în construirea unei punți semantice între emițător și receptor.

Din perspectiva identificării seriilor sinonimice în textele medicale specializate, a fost supus analizei articolul științific *Coma hepatică virală B şi/sau D la gravidele cu eclampsie nonconvulsivă,* semnat de medicul S. Țibuleac [82].

Astfel, a fost atestată prezența a 12 serii sinonimice (**substantive**: șapte serii; de exemplu, c*omă=stare comatoasă; ficat=lob hepatic=organ hepatic; simptom=manifestare=semn clinic; gestoză=toxemie=complicație obstetricală; convulsii=spasme=crize tonico-clonice; edem=anasarcă; patologie=afecțiune=boală;* **verbe:** două serii; de exemplu, *a deceda=a muri; a confirma=a stabili=a diagnostica*; **adjective**: trei serii; de exemplu, *fulminantă=acută=severă; prematură=precoce; gravă=critică*.

La nivel de *lexic specializat* (masa vocabularului*)/ lexic nespecializat* (vocabularul fundamental) sunt atestate 9, respectiv, 3 serii sinonimice. Sinonimia este predominantă în clasa morfologică a substantivelor (funcția denominativă a termenilor); sinonimia la nivel de verbe (funcția narativă și de diagnosticare) este reprezentată printr-un număr modest de serii sinonimice; sinonimia la nivel de adjective (funcția de exprimare a intensității în dezvoltarea bolii) este, de asemenea, redusă. Seriile sinonimice la nivel de *lexic nespecializat* sunt folosite, de regulă, în fraze descriptive sau explicative, pentru claritate în comunicare.

Limbajul medical este o formă specializată de comunicare, în raport cu „lucrurile” domeniale (de medicină); acesta face uz de *terminologia medicală* definită ca ansamblul organizat de termeni-concepte din domeniul medicinei.

Terminologia medicală este considerată una dintre cele mai vechi terminologii din lume. Unii cercetători definesc *terminologia* (în general), pornind de la teoriile coșeriene despre „cunoașterea limbii" și despre „cunoașterea lucrurilor" (vezi capitolul 1 *Fenomenul de sinonimie în arhitectonica limbii*): „Pentru a identifica *limba funcțională* […], este necesar să parcurgem un drum lung și să distingem între: 1) cunoașterea limbii și cunoașterea lucrurilor …" [56, p. 13]; „Deopotrivă și limbajele tehnice […] corespund tradiției care se referă la cunoașterea lucrurilor înseși; aceasta este valabil nu numai pentru limbajele științelor și ale tehnicilor stabilite ca atare, ci și pentru lexicul științei și al tehnicii populare: pentru tot ceea ce într-o tradiție lingvistică este „nomenclatură". Aceste nomenclaturi merg mai departe de competența lingvistică propriu-zisă, dat fiind că implică o cunoaștere cu privire la lucrurile înseși, adică un tip de cunoaștere științifică și tehnică, populară" [*ibidem*]. De fapt, „nomenclaturile nu sunt bine cunoscute de către toți vorbitorii unei comunități lingvistice, ci numai de anumite grupuri […]; și, în același timp, este întru totul posibil să știi bine o limbă și să nu știi, de exemplu, numele de flori sau de pești" [*ibidem*]. Așadar, este imperios, în acest context să nu confundăm *cunoașterea lucrurilor* și *competența idiomatică*.

Prin urmare, *terminologia medicală* reprezintă un câmp de cunoaștere suplimentară specializată a „lucrurilor" de medicină. Transpoziționate în terminologie, unitățile lexicale sunt partajate în: unități lexicale autonome – termeni și unități lexicale neautonome.

Termenii medicali sunt unități terminologice autonome, care aduc cunoștințe suplimentare despre „lucrurile" medicale și asigură comunicarea specializată în medicină. Varietatea modalităților de (de)nominație a „lucrurilor" medicale facilitează instalarea diverselor fenomene semantice, inclusiv a sinonimiei.

Terminologia medicală și termenul medical. Până nu demult, identitatea dintre *denotat* și *semnificat* (lexeme specializate) era considerată *dublet terminologic* [161, p. 13] sau *triplet terminologic* [183, p. 58; 169, p. 57].

Cercetătorul Valentin Danilenko consideră sinonimia un fenomen firesc în fazele incipiente ale formării unei terminologii, când coexistă mai mulți termeni propuși până la stabilirea formei optime. În acest context, valența funcțională a unui termen exprimă capacitatea acestuia de a se integra în sfera terminologică propriu-zisă [171, p. 21].

De exemplu, în terminologia medicală, pentru definiția „inflamația mucoasei duodenului" coexistă termenii *duodenită* și *duodecadactelită*. Primul este acceptat la nivel uzual, mediatic și științific, având circulație *in vivo*; al doilea rămâne nefuncțional, cu o existență *in vitro.* Un alt exemplu clasic este termenul *pneumonoultramicroscopicsilicovolcaniconiozâ* „formă severă de silicoză pulmonară, cauzată de inhalarea particulelor de siliciu vulcanic", considerat drept cel

mai lung cuvânt atestat în limba română (44 de litere), deși are un corespondent sinonimic, acceptat și utilizat clinic – *silicoză*, varianta extensivă este inclusă în unele registre lexicografice. Opoziția *silicoză* (*in vivo*) *vs pneumonoultramicroscopicsilicovolcaniconiοză (in vitro*) ilustrează explicit distincția funcțională dintre sinonimele terminologice: primul termen este funcțional, adaptat comunicării medicale eficiente; cel de-al doilea are statut lexicografic, cu valoare enciclopedică.

Un alt exemplu de selecție terminologică funcțională, cu profunde implicații istorico-filosofice, îl constituie termenul consacrat *diafragmă*, „mușchiul care separă cavitățile toracică și abdominală". Etimologic, cuvântul provine din grecescul *dia-* (< gr. *dia* „prin, între") și *-fragma* (< gr. *phragma* „barieră, despărțitură"), marcând rolul de separare. În secolul al IV-lea î.Chr., filosoful grec Platon a utilizat termenul în scrierile sale, pentru a susține concepția tripartită a sufletului: *partea rațională* (situată în creier), *partea impulsivă* (în torace) și partea apetitivă (în abdomen). *Diafragma* era considerată un element de hotar între *impuls* și *dorință*, între *sufletul superior* și *sufletul inferior*.

Ulterior, în secolul al II-lea d.Chr., medicul și filosoful grec Galenus fixează pentru prima dată sensul anatomic modern al termenului – *diafragmă* „acel mușchi funcțional esențial în respirație, care separă toracele de abdomen". Formele sinonimice propuse ulterior, *pars media thoracis* sau *praecordia separatrix*, nu au rezistat probei uzului, fiind treptat abandonate, întrucât nu au reușit să concureze cu termenul *diafragmă,* care s-a impus prin concizie și prin transparență etimologică. Actualmente, termenul *diafragmă* are statut de unitate terminologică standardizată, fiind inclus în *Terminologia Anatomica* (1998).

Așadar, acceptarea unui termen dintr-o rețea sinonimică reprezintă condiția esențială de funcționare a acestuia. Cu titlu de exemplificare, platforma web *sin0nime.com/dex/indde exemplu,php* este un dicționar de sinonime în limba română, disponibil online, actualizat constant, care oferă acces la un volum impresionant de conținut: peste 72.000 de sinonime unice. Platforma include secțiuni pentru anagrame, paronime și expresii, oferind utilizatorilor o sursă lingvistică amplă. Inițiată ca *Dictoo.eu* în 2011, platforma s-a extins dintr-o listă inițială de 12.000 de cuvinte până la zeci de mii prin creștere continuă. Potrivit *SiteIndices*, platforma are un număr de aproximativ 37.389 de vizitatori unici zilnici, iar site-ul este considerat sigur, fiind optimizat pentru mobil, performant, din perspectiva experienței utilizatorului.

Platforma *Dictoo.eu* (spre deosebire de alte dicționare clasice) propune, pe lângă simple liste de echivalente, și o structurare vizuală și conceptuală a sinonimiei sub forma unui *copac de cuvinte.*

Copacul de cuvinte este o reprezentare grafică și ierarhică a relațiilor dintre cuvinte, acesta pornește de la *termenul-vedetă* (seria sinonimică dominantă) și arată, pe ramuri, conexiunile sale: sinonime apropiate, sinonime periferice, termeni derivați sau asociați. Funcția lui este aceea de vizualizare semantică: utilizatorul nu primește doar o listă liniară, ci o *hartă lexicală.* Dicționarul organizează termenii în câmpuri lexicale (grupuri de cuvinte unite de același nucleu semantic, dar diferite ca nuanță, registru, utilizare (de exemplu, „a inciza": *a cresta, a debrida, a face o incizie, a scarifica, a secționa, a tăia* etc.). Fiecare câmp lexical este divizat *funcțional* (de exemplu, limbaj standard *vs* colocvial) și *stilistic* (literar, științific, argotic). În *Copac*, aceste grupuri apar ca *subramuri*, ceea ce ajută la perceperea gradului de apropiere între sinonime.

Copacul de cuvinte reflectă nu doar sinonimia, ci și raportul *hipo-/hiperonimie.* În terminologia medicală, fenomenul este omniprezent: de exemplu, *boală infecțioasă* (hiperonim) → *tuberculoză, rujeolă, scabie* etc. (hiponime), *durere* (hiperonim) → *nevralgie, migrenă, colică renală, angină pectorală* etc. (hiponime). *Copacul de cuvinte* surprinde astfel cum un termen medical general (hiperonim) „umbrește" o varietate de termeni specializați.

În context sinonimic, acest fenomen este util pentru a delimita *nucleul semantic* și a înțelege cum anumite cuvinte sunt *umbrele* mari sub care intră celelalte. Platforma *Dictoo.eu* folosește aceste relații pentru a ancora sinonimele într-o rețea semantică mai largă, nu doar într-un set arbitrar.

Orice listă sinonimică are un *termen pivot*, care este considerat *standard* sau *neutru*, în jurul căruia se organizează ceilalți. De regulă, acesta este termenul de dicționar (cuvântul de căutare) sau cel cu cea mai mare frecvență/neutralitate stilistică. De exemplu, pentru *ficat* → pivot: *ficat*; sinonime medicale/derivate: *hepar* (limbaj de specialitate), *glandă hepatică* (expresie descriptivă); pentru *durere* → pivot: *durere*; derivate: *algie, suferință, cefalee, colică* etc.

Seriile sinonimice derivate includ: **sinonime periferice** (nuanțe mai slabe sau regionale, de exemplu: *hepatită → boală de ficat, inflamație hepatică, insuficiență hepatică* (folosite variabil) [33], **sinonime expresive/metaforice** (*epilepsie → boală-rea, ceas-rău*, *ducă-se-pe-pustii* etc.) [*ibidem*], **sinonime de registru** (de exemplu, *diabet zaharat* (medical standard) ↔ *boala dulce* (popular)[*ibidem*]. În *Copacul de cuvinte,* acestea apar ca ramuri secundare, marcând variația lexicală și bogăția stilistică. În esență, *Copacul de cuvinte* al platformei *Dictoo.eu* transformă dicționarul într-un *atlas lexical:* nucleu (serie dominantă), ramuri (serii derivate), câmpuri (grupuri lexicale), rădăcină semantică (hiperonim).

În același context, platforma *sinonim.org* reprezintă un dicționar de sinonime online, fiind conceput drept instrument lexicografic interactiv, cu scopul de identificare și de evaluare a

termenilor-sinonime. La baza creării acestei platforme stă *Dicţionarul de sinonime* (autor – V. Trișin [184], considerat o lucrare lexicografică de referință prin caracterul său exhaustiv și fiabil (domeniul: sinonimia în limba rusă). Verificarea ortografică este asigurată de sistemul *Yanddex Speller (Examples)*, iar resursa beneficiază de completări proprii, elaborate de echipa editorială și de utilizatori, printr-un sistem participativ de propunere și de validare a termenilor.

Seria sinonimică a cuvântului *durere* (*боль*) [179] creează o imagine detaliată asupra diversității lexicale, asociate acestui termen (criterii de *frecvență a utilizării* și de *evaluare comunitară*). Pentru termenul *durere* se indică o serie sinonimică din 129 de componente, fiecare dintre acestea fiind însoțită de forma de bază, numărul total de votări (*pro* și *contra*) și valoarea numerică *vs frecvența contextuală* în corpusuri.

Platforma presupune, totodată, interactivitatea dintre utilizator și lexicograf și încurajează evaluarea seriilor sinonimice prin intermediul *feedbackului* (verificarea nivelului de calitate a datelor de pe platformă): „Ne străduim să îmbunătățim proiectul! Vă rugăm să acordați puțin timp pentru a evalua rezultatul. *Feedbackul* ne va ajuta să creștem calitatea datelor. Vă mulțumim pentru evaluări și pentru implicarea în dezvoltarea proiectului!”

Menționăm faptul că elaborarea de serii sinonimice a fost raportată la câmpul, grupul funcțional-semantic. O analiză a conținutului permite structurarea sinonimelor în patru categorii majore, având drept termen de bază *durere* (*боль)*:

1. Sinonime medicale specializate. Au o utilizare consacrată; majoritatea dintre acestea sunt termeni compuși, formați prin afixoidare; juxtapunerea afixoidului *-algie* (*-альгия* < gr. *algos* „durere”) denotă durerile localizate. De exemplu: *отальгия*/*otalgie* „durere auriculară”, *люмбоишиалгия*/lumbosciatică „durere lombară cu iradiere pe traiectul nervului sciatic”, *гастралгия*/*gastralgie* „durere de stomac”, *миалгия*/*mialgie* „nume generic dat durerilor musculare” etc. Sinonimele din această categorie prezintă un nivel redus de frecvență, dar dețin o precizie sporită, fiind termeni medicali aplicați în terminologia clinică.

2. Sinonime generale (comune). Această categorie include termeni răspândiți în uz; o denominație a durerii din experiențe senzoriale și/sau afective: *страдание*/*suferință, агония*/ agonie, *пытка*/*tortură*, *мука*/chin, *болезненность*/*durere resimțită, дискомфорт*/*disconfort, ломота*/*durere* (*surdă/difuză*). Acești termeni se regăsesc în registrul colocvial și în cel literar.

3. Sinonime conotative (afective sau metaforice). Durerea este reprezentată adesea și în sens figurat – experiență afectivă: *горе*/*durere sufletească, jale, печаль/tristețe*, *обида*/*ofensă, скорбь/durere profundă, doliu, огорчение*/*amărăciune, кручина*/*durere interioară.* Termenii din această categorie sunt adesea folosiți în limbajele poetic, religios sau psihologic.

4. Sinonime rare, regionale sau discutabile. Sunt termeni rari, creații lexicale cu o utilizare limitată: *вава*, *баттхерд*, *одонтагра*, *кефалагра*, *педиональгия*. Unii dintre aceștia au fost votați negativ de utilizatori, indicând o posibilă neclaritate semantică, o origine vulgară sau o lipsă de atestare în uzul standard.

Completarea listei se realizează într-o secțiune suplimentară în care sunt adăugate 40 de sinonime, prezentate cu scoruri individuale de evaluare (*like/dislike*), menționându-se că această extensiune completează lista principală. Acest model participativ de lexicografie digitală este semnificativ în contextul noilor practici terminografice, în care colectarea, evaluarea și ierarhizarea sinonimelor beneficiază de contribuția directă a utilizatorilor.

Prin urmare, platforma *sinonim.org* reprezintă o sursă relevantă pentru studierea sinonimiei din limba rusă prin modul său interactiv de organizare și de actualizare continuă a datelor lexicale. Implicarea utilizatorilor în procesul de validare lexicală transformă această platformă într-un exemplu viabil de lexicografie colaborativă digitală.

Așadar, în pofida unor opinii conservative, sinonimia terminologică medicală este o calitate firească a limbajului de specialitate, determinată de: evoluția tehnico-științifică [181, p. 25-33]; extinderea „cunoașterii specializate” la nivel de „lucruri” desemnate; nevoia de a acoperi lacune în comunicarea specializată [175, p. 98-106].

Astfel, sinonimia devine o componentă structurală a terminologiei medicale. Un exemplu concludent, prezent în mai multe studii de specialitate, este următorul: în terminologia medicală franceză, au fost atestate până la douăzeci și șapte de sinonime eterogene pentru o singură afecțiune a splinei (*splénomégalie myéloïde idiopathique*), printre care: *anémie leuco-érythroblastique, érythroblastose chronique de l'adulte, hépato-splénomégalie mégacaryocytaire* etc. [140, p. 166]. În terminologia medicală engleză, cercetările relevă un indicator de aproximativ 30% dintre neologismele medicale, care stabilesc relații sinonimice [176, p. 4].

În abordarea subiectelor *terminologie medicală* și *termen medical*, lingvistul danez Otto Jespersen propune câteva perspective: **perspectiva istorică** – nucleul greco-latin al terminologiei medicale (prezența rădăcinilor savante în formarea termenilor) [98, p. 109]; **perspectiva etimologică** – explicarea originii și a evoluției termenilor; **perspectiva morfologică** – crearea de noi termeni (derivare, compunere, conversiune); **perspectiva semantică** – modificări de sens produse frecvent.

1. Din perspectivă istorică a instalării seriilor sinonimice, delimităm:

a) Termeni patrimoniali. Acești termeni, incluși într-o serie sinonimică, provin din fondul vechi al limbii române, fiind moșteniți direct din latină. Ei se caracterizează printr-o formă

simplă, constituită dintr-un singur radical, și sunt frecvent utilizați în limbajul semispecializat sau în cel popular. Exemple relevante includ: *mână* < lat. *manus, us*, *f. =membru superior*; *nas* < *lat. nasus, i*, *m.*; *limbă* < *lat. lingua, ae*, *f.*; *gură* < *lat*. *gula, ae, f.=cavitatea bucală* etc.

Primul text medical, redactat în limba română, este considerat manuscrisul *Alegerile lui Ippocrat* [84, p. 92], o traducere din greaca veche, realizată în Muntenia, la mijlocul secolului al XVIII-lea. Acesta conține atât termeni neologici, precum *carchin* „cancer" și *dietă*, cât și numeroase calcuri semantice: *boală iute* (pentru „boală acută" sau „durere intensă"), *boală lungă* (pentru „afecțiune cronică"), *frântură* („fractură"), *împletire de pântece* („indurație"), *semnele boalelor* („simptome") [38, p. 42].

Textele medicale ulterioare de referință sunt *Meșteșugul doftoriei* și *Meșteșugul doftoricesc*, datate în jurul anului 1770, traduceri realizate în Muntenia după lucrarea *Pax corporis* a medicului maghiar Francisc Pápai Páriz. Aceste manuscrise se remarcă printr-o densitate terminologică specifică, incluzând numeroși termeni de origine neogreacă: *artirie, atmă, cataplasmă, diavit* („diabet"), *diuritica, flevotomie, gangrenă, ipatitis* („hepatită"), *miopie, nefritis, revmatismos, simptomata, spasm, stenosis* etc. De asemenea, sunt prezente calcuri expresive: *greutatea răsuflării* („dispnee"), *jumătate durere de cap* („migrenă"), *oprirea firii* („amenoree"), *punere deasupra* („cataplasmă"), *răsuflarea cea afară* („transpirație"), *semnele mai înainte cunoscătoare* („simptome"), *umădături* („umori").

Prima broșură medicală tipărită, *Învățătura adevărată pre scurt a vindeca boala sfrânțului, după experiența și ispitirile cele mai noauă* (Sibiu și Cluj, 1803), traducere din limba maghiară, introduce în circulație o serie de neologisme: *apotecă, experiențe, extract, felceri, laxativă, licvor, purgație*. Totodată, textul conține calcuri lexicale și perifraze de tipul: *carnea cea din mijloc* („perineu"), *infecție de obște* („infecție generalizată"), *înfocare* („inflamație"), *modul traiului* („dietă"), *urmările și semnele prin care se arată* („simptome") [*ibidem*].

b) Termeni-împrumuturi. Mulți termeni din limbile moderne intră în relații de sinonimie (inclusiv din limbile savante), prin împrumut direct. Aceștia sunt asociați adesea cu un nivel înalt de specializare și de precizie conceptuală. De exemplu: *pulmon* < *lat. pulmon, onis*, m.= *plămân*; hepar < *gr. hepar=ficat,* < *engl. nursing=asistență medicală* etc. Majoritatea termenilor-împrumuturi, implicați în serii sinonimice sunt din limba franceză: termenul *lavaj nazal* „procedeu curativ sau profilactic, folosit pentru igienizarea foselor nazale" este un împrumut din franceză *lavage nasal*=*spălătură nazală=irigare nazală=clătire a nasului (colocvial).* Iată o utilizare contextuală: „Se recomandă *lavaj nazal zilnic* în cazurile de rinită alergică".

Totuși, în ultimul timp se atestă termeni-împrumuturi directe din limba engleză (chirurgie cardiovasculară *bypass*=intervenție chirurgicală de ocolire a unei artere blocate; *bypass*

coronarian=*derivație coronariană*: „Pacientul a suferit un *bypass aortocoronarian* pentru restabilirea fluxului sanguin”; *bypass gastric=operație de micșorare a stomacului/intervenție de bypass gastric; bypass arterial=derivație arterială*).

Termenul medical *nursing*, de origine engleză, este frecvent folosit în medicină: *nursing=asistență medicală=activitate de nursing → activitate de asistență medicală=asistență medicală=servicii de nursing la domiciliu → servicii de asistență medicală la domiciliu*=„asistență de sănătate”=*sistemul de nursing comunitar → „sistemul de asistență de sănătate* comunitară”=*asistență de tip sanitar/de tip spitalicesc=nursing general*=„asistență medicală *generală”.*

2. **Din perspectiva etimologică a formării seriilor sinonimice** – explicarea originii și evoluției termenilor. S-a menționat anterior faptul că nucleul terminologiei medicale îl formează unitățile lexicale autonome/neautonome de origine savantă. Chiar dacă sunt împrumuturi din franceză sau din engleză, acestea descind din limbile latină și greacă, mai rar, din alte limbi indo-europene. Propunem o analiză a seriei sinonimice *anemie=hipoglobulie=oligocitemie*.

Ferdinand de Saussure observa că „atunci când în limbă se produce un eveniment, este evident că starea termenilor, unii în raport cu alții, nu mai este aceeași ca înainte” [71, p. 222]. Această observație se aplică în mod direct în domeniul terminologiei medicale, unde termenii cu aceeași origine pot evolua diferit în funcție de registrul stilistic, de funcția discursivă și de domeniul de utilizare, menținând un nucleu conceptual comun.

Un exemplu relevant îl reprezintă triada *anemie*, *hipoglobulie* și *oligocitemie,* termenii desemnând, în principiu, „scădere a capacității de transport a oxigenului în sânge”.

Anemie (< gr. *an-* „fără” + < gr. *haima* „sânge”) este termenul consacrat și cel mai frecvent în terminologia medicală, însemnând (în sens strict) „scăderea cantității de hemoglobină sau a numărului de hematii sub valorile normale”.

Hipoglobulie (< gr. *hypo-*„sub” + < gr. *globulos* „sferă”) are sensul „scădere a concentrației de globule roșii” și este utilizat în contexte hematologice specializate.

Oligocitemie (< gr. *oligos* „puțin” + < gr. *kytos* „celulă” + < gr. *haima* „sânge”) indică „o cantitate redusă de celule sanguine, în special hematii”, frecvent în literatura medicală clinică.

Deși acești termeni sinonimici desemnează același fenomen patologic fundamental, se deosebesc prin: gradul de specializare (*anemie* – uz curent; *hipoglobulie* – uz hematologic; *oligocitemie* – uz restrâns); registrul morfologic (compuși greco-latini *vs* pur greci); frecvența atestării în surse lexicografice și bibliografice.

Un exemplu clasic îl reprezintă seria sinonimică a termenului ***boală***: *boală=afecțiune=maladie=morb=tulburare=patologie=suferință* [74, p. 70].

- *boală* (< sl. *bolěti*), uz general, termen medical, frecvent utilizat*: boală infecțioasă acută, boală autoimună sistemică, boală cardiovasculară ischemică* etc.
- afecțiune (< fr. *affection* < *lat. affection, onis, f.*), termen medical, folosit adesea pentru desemnarea bolilor cu un anumit grad de severitate: *afecțiune hepatică cronică, afecțiune neurologică degenerativă, afecțiune osteoarticulară inflamatorie* etc.
- *maladie* (< fr. *maladie* < lat. *male habitus* „habitus"/„trai rău"/malefic, care induce boala), termen medical livresc, folosit, în special, în procesul de diagnosticare a bolii: *maladie neurodegenerativă, maladie profesională respiratorie*, *maladie ereditară rară* etc.
- *morb* (< lat. *morbus, i, m.* „boală"), termen medical savant, arhaizant, rar utilizat, în special, în registre academice și/sau statistice: *morb pulmonar cronic, morb tuberculos activ, morb contagios pediatric* etc.
- *tulburare* (< fr. *trouble* < lat. *turbo, are* „a tulbura", „a agita"), termen medical clinic, folosit frecvent în psihopatologie, pentru a desemna funcții alterate: *tulburare de spectru autist, tulburare afectivă bipolară, tulburare anxioasă generalizată* etc.
- *patologie* (< gr. *pathos* „boală" + < gr. *logos* „știință, studiu", „studiul bolii") termen medical, savant, care desemnează atât totalitatea de afecțiuni dintr-un domeniu, cât și disciplina care le studiază: *patologie tumorală benignă, patologie psihiatrică severă, patologie digestivă funcțională* etc.
- *suferință* (< lat. *sufferentia, ae, f.*), termen colocvial, empatic, cu accentul pe trăirea subiectivă a bolii: *suferință respiratorie acută, suferință fetală intrauterină, suferință psihică reactivă* etc.

3. Perspectivă structural-morfologică, în stabilirea procesului de instalare a seriilor sinonimice, relevă diversitatea morfologică. Formarea prin *afixare, compunere sau sintagmă* asigură o mare capacitate de denumire precisă, iar gradul de transparență al structurii interne poate contribui – fără a fi un criteriu absolut – la stabilirea funcționalității terminologice. Într-un domeniu, cu ritm accelerat de inovație conceptuală, structura formală a termenilor rămâne o axă fundamentală pentru claritatea și precizia discursului medical, presupunând mecanisme lingvistice riguroase, care servesc nu doar unei nevoi de precizie denotativă, ci și unei organizări sistematice a cunoașterii științifice. Dintre aceste mecanisme, **criteriul morfologic** este fundamental, întrucât permite identificarea structurilor interne ale termenilor și recunoașterea tiparelor productive în formarea lexicului de specialitate.

Din perspectivă structurală, seriile sinonimice pot fi alcătuite din două sau mai multe componente.

Din perspectivă morfologică, seriile sinonimice pot implica termeni medicali simpli; termeni medicali complecși (termeni sintagmatici); termeni brahigrafici.

I. Termeni simpli (formați dintr-un singur cuvânt) în formarea rețelei sinonimice – derivarea și combinarea rădăcinilor savante, conversiunea etc.

1. Afixarea. Afixarea este cel mai frecvent procedeu morfologic în crearea termenilor medicali. Aceasta include formarea de noi lexeme prin atașarea de prefixe și sufixe la o bază lexicală, cu scopul de a exprima stări, procese, funcții sau instrumente medicale: **a) derivarea prin sufixare:** termeni formați dintr-o **unitate lexicală autonomă + sufix,** exprimând frecvent patologii, comportamente clinice sau stări fiziologice: *tulburare* (a) *tulbura* + *-re*)=*dereglare* (a) *deregla* + *-re*); *nanism=piticism* „anomalie caracterizată prin creșterea insuficientă în înălțime raportată la media vârstei și a speciei sau a rasei respective" [33] etc.; **b) derivarea prin prefixare** (la nivelul prefixelor savante, de origine greacă și latină, frecvente în terminologia medicală) indică poziționarea structurilor anatomice în raport cu axele corpului uman sau cu alte puncte de referință fiziologică și spațială. În cele ce urmează, ne vom referi la **derivarea prefixală** și la **derivarea mixtă** (formarea termenului prin prefixare și sufixare), deoarece majoritatea termenilor medicali dețin o formă complexă – **prefix+rădăcină+afix:** prefixele *sub-* (< lat. *sub*) și *hipo-* (< gr. *hypo*) exprimă ideea de „sub" sau „situat inferior față de o structură": *subcutanat=hipodermic* „situat sub piele"; prefixele *intra-* (< lat. *intra*) și *endo-* (< gr. *endo*) „interior", „în interiorul unei structuri": *intracranian=endocranian* „situat în interiorul craniului". Utilizarea acestor prefixe reflectă frecvent diferența la nivel de registru uzual (*intra-*) și de cel specializat, savant *(endo-*), primul fiind prezent în limbajul clinic general, iar al doilea, în literatura de specialitate; prefixele *contra-* (< lat. *contra*) și *anti-* (< gr. *anti*) „opoziție", „acțiune contrară": *contraceptiv=anticoncepțional* „care previne concepția" (în uzul contemporan, prefixul grecesc *anti-* este mai frecvent în compușii care desemnează agenți terapeutici sau acțiuni farmacologice (de exemplu, *antibiotic, antiviral*, *antihistaminic* etc.); prefixele *supra-* (< lat. *supra*) și *hiper-* (< gr. *hyper*) „deasupra", „în exces": *suprarenal, supraponderal, hipertensiv, hiperglicemic* – fără sinonimie lexicală, ci doar cu echivalență funcțională la nivel prefixal. Alte exemple de termeni medicali, formați prin derivare dublă: *reanimare* < *re-* + lat. *anima „suflet"* + *-re= resuscitare* < *re-* + < lat. *suscita(re)„a trezi"* + *-re* („a reda funcțiile vitale organismului"); *antimalaric* < *anti-* + < it. *mal'aria „aer rău"* + *-ic=antipaludic* < *anti-* + < lat. *palus, paludis „mlaștină"* + *-ic* („medicament împotriva malariei"). Tot aici includem derivarea unităților terminologice neautonome savante: termenii sunt creați prin combinarea unui prefix standardizat (*anti-, hiper-, hipo-, sub-* etc.) cu baze lexicale de origine diferită – unele de sorginte latină, altele din greacă. Deși radicalii nu sunt

identici din punct de vedere formal sau etimologic, valoarea lor semantică este echivalentă sau foarte apropiată, generând astfel termeni **sinonimici parțiali sau funcționali**. Exemple relevante sunt: *antifebril* (*febril*< lat. *Febris* „febră")=*antipiretic* (*piretic* < gr. *pyretos* „febră"), ambii termeni desemnează substanțe care combat febra – sinonimie funcțională; *antihistaminic* (*histamină* < *hist(o)*< gr. *histos* „țesut" + suf. *-amină*, derivat de la amoniac, indicând compus organic cu azot); < gr. *anti* + *histos* „care acționează împotriva *histaminei* (mediator chimic, eliberat în caz de alergie)=*antialergic* (*alergic* < *gr. allos* + < gr. *ergon* „reacție străină"), primul termen indică mecanismul biochimic (inhibă histamina), al doilea – efectul (combate alergia) – sinonimie funcțională cu grade de specializare diferite; *hipodermic* (*dermic* < gr. *derma* „piele")=*subcutanat* (*cutanat* < lat. *cutis* „piele"), sinonime funcțional-semantice, utilizate interșanjabil (*injecție hipodermică=injecție subcutanată*); *hiperaciditate* (*acid* < *lat. acidus)=hiperclorhidrie* (*clorhidric* < gr. *chloros* + < gr. *hydor*=„acid clorhidric"). Ambii termeni indică excesul de acid în stomac. Termenul *hiperaciditate* este generic, *hiperclorhidrie* este specific, dar semantic termenii sunt convergenți.

Acest tip de sinonimie apare adesea în contexte farmacologice, clinice sau fiziopatologice.

Termenii sunt, de regulă, cvasisinonimi, deși funcționează în mod similar în enunț, se pot deosebi în funcție de gradul de specificitate, de nivelul de tehnicitate sau de registrul de utilizare.

Fenomenul reflectă coexistența sistemelor etimologice, grec și latin, în terminologia medicală.

2. Termeni simpli formați prin combinarea rădăcinilor savante. Această categorie include compușii savanți (termeni afixoidați), construiți prin combinarea unor elemente grecești și latine – *prefixoide, sufixoide* sau *ambiafixoide* – cu funcție terminologică. Astfel de construcții reflectă raționalitatea și claritatea specifică limbajului științific, oferind, în majoritatea cazurilor, o transparență semantică accesibilă utilizatorului specializat: *gastrectomie=gastr(o)-* < gr. *gaster* „stomac" + *-ectomie* < gr. *ektomē* „excizie"; *neuralgie=ner(o*)- < gr. *neuron* „nerv" + *-algie* < gr. *algos* „durere"; *cardiomegalie=cardi(o-)* < gr. *kardia* „inimă" + -megalie < gr. *megas*, -ale „mare".

Aici includem și sinonimia savantă, care reprezintă o formă de sinonimie terminologică specifică limbajului de specialitate, generată prin utilizarea *cultismelor* – unități lexicale de origine greco-latină, fie autonome, fie afixoide. La această dimensiune, sinonimia poate rezulta din: **1) inversiunea ordinii componentelor,** după cum, pe bună dreptate, observă cercetătoarea Inga Druță [35, p. 57], unele afixoide își pot modifica poziția în structura cuvântului fără a altera sensul termenului: *fiziopatologie=patofiziologie* („ramură a medicinei care studiază disfuncțiile organismului"). Există însă și situații în care inversiunea conduce la diferențieri semantice

subtile sau chiar la termeni diferiți: *blastocit* („celulă nediferențiată a unor serii de celule sangvine” și *citoblast* („nucleul unei celule”); *morfopatologie* („ramură a morfologiei care studiază forma și structurile diferitelor organe în condiții patologice”) *vs patomorfologie* („anatomie patologică”); **2) echivalența semantică dintre afixoide. Dublete greco-latine:** termenii formați prin combinarea elementelor de origine greacă și latină pot genera relații de sinonimie între ei: a) **sinonimie pentru elementul prim**: *nefrolitotomie* (< gr. *nephros* „rinichi” + < gr. *lithos* „piatră”)=*renolitotomie* (< lat. *renes* „rinichi” + < gr. *lithos*) „intervenție chirurgicală pentru extragerea unui calcul renal”; *pneumonectomie=pulmonectomie* „extirparea unui lob pulmonar”; *enterografie=intestinografie* „investigație imagistică a intestinului”; *meloterapie=muzicoterapie* „metodă de tratament prin muzică” etc.; b) **sinonimie pentru elementul secund**: *neuralgie* (< gr. *neuron* + < gr. *algos*)=*neurodinie* (ambele desemnând durerea nervoasă, dar cu uz diferit); *bronhografie=bronhoscopie* („examinare a bronhiilor”) etc.

3. Conversiunea gramaticală, în special de la *adjectiv* la *substantiv*, este o strategie frecvent utilizată în terminologia medicală, mai ales, în anatomie și în clinică – terminologia anatomică: *colonul sigmoid → sigmoidul; intestinul ileon → ileonul; mușchiul oblic extern → oblicul extern; dintele incisiv → incisivul; membrana conjunctivă → conjunctiva;* terminologia clinică: *pacienți hipertensivi → hipertensivii; bolnavi alergici → alergicii; pacienți depresivi → depresivii; pacienți reumatici → reumaticii; imunocompromiși → imunocompromișii.* În terminologia farmaceutică, conversiunea este un procedeu mai puțin productiv, fiind utilizată pentru a transforma denumirile descriptive în termeni specializați: *medicamente opioide → opioidele; medicamente hormonale → hormonalele; medicamente barburitice → barburiticele; medicamente analgezice → analgezicele; medicamente antidepresive → antidepresivele; medicamente bronhodilatatoare → bronhodilatatoarele.*

II. Termeni complecși/sintagmatici (formați din 2 sau mai multe cuvinte) în stabilirea relațiilor de sinonimie. De remarcat faptul că termenii formați dintr-un singur radical sunt semnificativ mai puțin numeroși, în comparație cu cei rezultați prin procese morfologice complexe (*afixare, compunere* sau *conversiune*), fapt ce confirmă tendința terminologiei medicale moderne de a favoriza structurile lexicale compuse, capabile să transmită un înalt grad de precizie semantică. Termenii sintagmatici reprezintă unități plurilexicale, alcătuite din două sau mai multe cuvinte (substantive, adjective sau participii), care exprimă frecvent raporturi de natură spațială, funcțională ori structurală între diferite elemente anatomice sau fiziologice.

Aceste structuri pot avea forma unor denumiri stabilizate în uzul medical (denumiri consacrate) sau pot apărea sub formă de combinații libere, flexibile, adaptate contextului descriptiv sau clinic:

a) termeni consacrați – parte a nomenclaturii medicale standard, uz internațional, uz didactic: *fundul stomacului=fornix gastric, boală valvulară=valvulopatie, ligamentul încrucișat anterior=LIA=ligamentum cruciatum anterius canal rahidian=canal vertebral* etc.; **b) termeni-sintagme libere –** structură flexibilă, adaptată în funcție de obiectivul didactic-descriptiv: *vasele sangvine ale peretelui stomacal=rețeaua vasculară gastrică, ramurile nervilor cranieni=ramificația nervilor cranieni, creșterea temperaturii corporale=hipertermie etc.*

În anumite contexte, se pot observa variații morfologice (substantiv + adjectiv ↔ substantiv + substantiv în genitiv), fapt care generează sinonimii formale: *nervul mandibular ↔ nervul mandibulei; mușchi cardiac ↔ mușchiul inimii; oase craniene ↔ oasele craniului.*

Un segment aparte în categoria termenilor complecși îl constituie eponimele, termeni construiți pe baza numelor cercetătorilor care au descris pentru prima dată o boală, un sindrom sau o procedură: *boala Parkinson=maladia Parkinson=sindrom parkinsonian=paralizie tremurătoare (tremor paralyticus,* denumire istorică, folosită de James Parkinson)*= Parkinsonism; sindromul Down=Trisomia 21=mongolism*; *metoda Apgar=scorul Apgar=testul Apgar=evaluarea stării nou-născutului la 1 și la 5 minute*; *boala Alzheimer=demență de tip Alzheimer=sindrom alzheimerian; sindromul Marfan=displazie ectodermică de tip Marfan=boala genetică a țesutului conjunctiv; boala Crohn=ileită terminală=enterită regională; sindromul Cushing=hipercortizolism=hipersecreție de cortizol; testul Mantoux=IDR la tuberculină=reacție cutanată la tuberculină; boala Hodgkin=limfom hodgkinian=limfogranulomatoză malignă; manopera Heimlich=compresiune abdominală antiasfixie=tehnică de dezobstrucție a căilor aeriene* etc. Acestea sunt recunoscute la nivel internațional și asigură un grad sporit de precizie și de universalitate. De remarcat este faptul că eponimele, deși asigură o continuitate istorică în denumirea bolilor și a procedurilor medicale, impun totodată probleme de transparență semantică și standardizare terminologică. Din perspectivă lingvistică, aceste unități sunt opace, întrucât denumirea nu oferă informații directe despre natura afecțiunii sau mecanismul etiopatogenic, ci face trimitere la primul cercetător care a descoperit sau a descris fenomenul medical. În acest sens, eponimele se situează la granița dintre onomastică și terminologie științifică, constituind un exemplu de hibridizare lexicală între nume proprii și termeni specializați.

Pe plan internațional, tendința actuală – promovată de organisme internaționale *Organizația Mondială a Sănătății* și de *Comitetul Internațional pentru Nomenclatura Bolilor* este aceea de a înlocui eponimele cu denumiri descriptive (de exemplu, *trisomia 21* în loc de *sindromul Down*, *limfom hodgkinian* în loc de *boala Hodgkin*), pentru a facilita comunicarea interdisciplinară și învățarea terminologiei medicale de către non-nativi. Totuși, valoarea

culturală și tradițională a eponimelor le menține în uzul curent, în special în limbajul clinic și în literatura medicală clasică, unde ele păstrează funcția de omagiu științific față de personalitățile care au contribuit decisiv la dezvoltarea medicinei moderne. În *Dicționarul medical* al lui Valeriu Rusu [69] sunt explicate 1469 de termeni eponimici, dintre care 681 desemnează boli**,** 777 — sindroame**,** iar 11 **—** simptome. Un subgrup distinct îl constituie **eponimele de origine mitologică**: *Caput Medusae=Capul Meduzei=semn vizibil de circulație colaterală periumbilicală în cazuri de hipertensiune portală (vene dilatate radiind din jurul ombilicului, asemănătoare șerpilor din capul Gorgonei Medusa)* [*ibidem,* p. 223].

Termenul *Caput Medusae* (< lat. *Caput Medusae* „capul Meduzei") este un eponim provenit din mitologia greacă, folosit în terminologia medicală pentru a desemna un anumit semn clinic.

Termenul este format din latinescul *caput, itis, m* „cap" și *Medusa, ae, f.* (al Meduzei, genitiv de la *Medusa*), una dintre cele trei Gorgone din mitologia greacă. Meduza era reprezentată ca o femeie cu păr transformat în șerpi, iar privirea ei pietrifica. Imaginea capului Meduzei, cu mulți șerpi răsuciți, a inspirat denumirea medicală a fenomenului pentru că aspectul său seamănă vizual cu o rețea de vene dilatate care se răsfiră în toate direcțiile, asemenea șerpilor din părul Meduzei.

În medicină, *Caput Medusae* desemnează: „rețeaua de vene dilatate și vizibile la nivelul abdomenului (în jurul ombilicului), care apar din cauza unei hipertensiuni portale, adică a creșterii presiunii în sistemul venos port (care drenează sângele din organele abdominale spre ficat).

În terminologia medicală în limba română, se observă adesea o dublă circulație a termenilor eponimici și descriptivi, fenomen ce reflectă contactul dintre tradiția lexicului savant occidental și tendința normativă de clarificare semantică. Această coexistență este benefică pentru procesul de învățare și de adaptare terminologică, oferind o perspectivă diacronică asupra evoluției limbajului medical.

Se consideră că unitățile frazeologice nu au funcție denominativă, ci conotativă, determinând atitudinea vorbitorului față de realitatea desemnată [72, p. 104]. Totuși, în sistemul terminologic medical expresiile savante consacrate presupun motivația semnificantului: **frazeologismele/expresiile medicale consacrate** constituie un segment expresiv al sinonimiei terminologice și sunt frecvente, în special, în anatomie, clinică sau în semiologie: *mărul lui Adam=proeminență laringiană, cartilaj tiroid proeminent=proeminență anterioară a cartilajului tiroid, vizibilă în special la bărbați*; *Caput Medusae=Capul Meduzei=semn vizibil de circulație colaterală periumbilicală în cazuri de hipertensiune portală (vene dilatate radiind din*

jurul ombilicului, asemănătoare șerpilor din capul Gorgonei Medusa); fața lui Hipocrate=facies hipocratic, facies de epuizare extremă=aspect al feței palide, cu trăsături ascuțite, ochi adânciți și nas ascuțit, observat la bolnavi în stare critică; semnul Mantaliei=respirație cu umeri ridicați=indiciu al emfizemului (ridicarea claviculelor)=ridicarea claviculelor în timpul inspirației, indicând emfizemul pulmonar; ochii de pește=cornee opacă/sticloasă=cornee în leziuni cronice; aripă de fluture=opacitate în aripi de fluture (< engl. butterfly pattern)=edem pulmonar acut; limbă de zmeură=limbă roșie intens, papilată=simptom în scarlatină etc. [*ibidem*].

Prin urmare, expresiile consacrate de tip frazeologic din terminologia medicală pot fi considerate forme intermediare între lexicul specializat și cel comun, întrucât îmbină precizia conceptuală cu forța imagistică și memorabilitatea expresiei. Acestea sunt conforme nevoii de umanizare a discursului medical, fără a-i diminua rigoarea. Din perspectivă logic-cognitivă, aceste unități lingvistice reflectă mecanismele de conceptualizare metaforică, prin care fenomenele abstracte sau invizibile (procese fiziopatologice, simptome interne, stări patologice) sunt interpretate prin imagini concrete și perceptibile (*mărul lui Adam*, *ochi de pește*, *aripă de fluture* etc.).

În planul diacronic, multe dintre aceste frazeologisme au origini în tradiția hipocratică și galenică, fiind preluate și perpetuate prin limbajul descriptiv al medicinei clasice. De exemplu, *fața lui Hipocrate* ilustrează continuitatea terminologică dintre observația clinică empirică și medicina modernă bazată pe semne obiective. Această stratificare istorică conferă expresiilor un statut dublu – terminologic și cultural, ceea ce le distinge de frazeologismele din limbajul comun [*ibidem,* p. 413].

Totodată, prin caracterul lor figurat, aceste unități contribuie la dezvoltarea cognitivă a terminologiei medicale, facilitând recunoașterea și reținerea termenilor, în special, la nivel de comunicarea medic-pacient. În contextul sinonimiei terminologice, îndeplinesc funcția explicativă, servind drept punți între terminologia savantă și lexicul popular. Astfel, expresiile *apă la genunchi* sau *piatră la rinichi* sunt metonimii culturale, care transpun abstracția medicală în reprezentări accesibile și intuitive, menținând, totodată, valoarea euristică a metaforei. În terminologia medicală, aceasta dispune și de funcție cognitivă, fiind utilizată în conceptualizarea și explicarea unor fenomene complexe sau abstracte. Prin urmare, termenii medicali-metaforă se stabilesc în condițiile în care un element dintr-un domeniu concret, familiar experienței umane, este transferat în domeniul științific, pentru a desemna, prin analogie, un proces, un organ sau o patologie: de exemplu, *inimă de bou* (=*cardiomegalie*), *aripă de fluture* (=*pattern radiologic al edemului pulmonar*), *ochi de pisică* (=*aspect tomografic al colangiocarcinomului*), *limbă de*

zmeură (=*simptom în scarlatină*), *cap de meduză* (=*circulație colaterală periumbilicală*), *copac bronșic* (=*imagine bronhografică)* sau *cuib de viespi* (=*formațiune tumorală densă*) demonstrează capacitatea metaforei de a transpune structura vizuală sau funcțională a realității patologice într-o formă lingvistică recognoscibilă și memorabilă.

În acest sens, metafora medicală deține un statut dublu:

- **epistemologic,** facilitează descrierea și clasificarea fenomenelor în absența unei terminologii complet formalizate (în fazele incipiente ale cercetării medicale);
- **didactic-comunicativ**, permite popularizarea conceptelor științifice și transferul de cunoștințe între specialiști și nespecialiști.

Din punct de vedere terminologic, acești termeni-metaforă fac parte dintr-un sistem sinonimic complex, coexistând cu formele savante, nefigurative, și contribuind la pluridimensionalitatea expresivă a lexicului medical. M. T. Cabré subliniază că, în terminologiile de specialitate, metafora nu contravine principiului univocității, atâta timp cât funcția sa este motivată cognitiv și stabilizată uzual [90, p. 102]. Prin urmare, termenii medicali-metaforă pot fi considerați instrumente de cunoaștere, nu deviații stilistice, întrucât traduc vizualul și senzorialul în structuri semantice riguroase.

Tot aici, includem calcurile, care, la rândul lor, dețin un rol important în sinonimia terminologică, oferind expresii sugestive sau metaforice pentru fenomene patologice: *inimă de bou=cardiomegalie; apă la genunchi=hidartroză* (< fr. *eau au genou*); *piatră la rinichi=litiază renală; moarte cerebrală=encefalopatie severă; pompă de sânge=inimă.* Acestea sunt frecvent utilizate în registrele cu un grad redus de specializare sau populare și favorizează comunicarea specializată/nespecializată.

III. Termenii brahigrafici în stabilirea relațiilor de sinonimie. În terminologia medicală, sinonimia se manifestă nu doar la nivelul termenilor complet lexicalizați, ci și în sfera **formelor brahigrafice**, adică a abrevierilor, a acronimelor, a prescurtărilor prin inițiale și a simbolurilor. Termenii brahigrafici, deși reduși formal, conservă identitatea semantică a unităților pe care le substituie și, prin urmare, participă activ la construirea rețelelor sinonimice, contribuind, totodată, la eficientizarea comunicării specializate. În opinia cercetătorului I.-C. Mladin [57; 58, p. 155-161], aceste forme sunt considerate *sinonime paronimice* și aparțin categoriei sinonimelor de necesitate, prin care se asigură economia expresiei și se menține univocitatea termenilor în discursul științific.

Termenul *brahigrafic* derivă etimologic din cuvintele grecești *brachys* „scurt” și *grapho* „a scrie”, desemnând formele prescurtate ale termenilor sau ale sintagmelor (aici, din medicină).

Din punct de vedere tipologic, aceștia se clasifică în: **trunchieri** (*temp.=temperatură; hemo=hemogramă; eco=ecografie* etc.), **acronime** (pronunțabile – *SIDA=Sindromul imunodeficienței umane dobândite*; *TA=tensiune arterială; SARS=Severe Acute Respiratory Syndrome,* în română „sindrom respirator sever acut" etc.); **sigle** (pronunțate literă cu literă – *ECG=electrocardiogramă; CT=Computer Tomography* „tomografie computerizată" etc.); **simboluri și unități internaționale** (*Hb=hemoglobină; Na^+=ion de sodiu* etc.); **coduri alfanumerice** standardizate (*I10*, *ATC A10BA02=metformină* (cod în *Sistemul de clasificare anatomo-terapeutico-chimică* – ATC).

Aceste forme, deși deseori ignorate în studiile de lexicologie clasică, au statut terminologic autonom și funcționează în rețele sinonimice specifice discursului medical.

Termenii brahigrafici pot substitui termenii integrali fără pierdere de sens, devenind, astfel, **sinonime funcționale** ale acestora. Relația sinonimică dintre forma completă și cea brahigrafică este una de **reducție formală**, dar nu și conceptuală.

În numeroase situații, formele brahigrafice se implică în **serii sinonimice hibride**, alături de termeni specializați, populari sau descriptivi; de exemplu, **seria sinonimică: *boală de inimă*→** *cardiopatie* (termen savant)=*boală cardiovasculară* (expresie descriptivă)=*insuficiență cardiacă* (diagnosticare)=*BCV* (formă brahigrafică acronimică).

Deși utili (economie verbală), termenii brahigrafici pot genera ambiguități semantice:

TA poate desemna *tensiune arterială*, dar și *tulburare afectivă* (în psihiatrie); *CT* poate fi *computer tomograf* și *coagulare timp* (în hematologie); *Hb* poate fi *hemoglobină*, dar și *hepatita B* (în context epidemiologic).

Această polisemie contextuală necesită **dezambiguizare** prin standarde clinice, contexte sintactice sau prin convenții instituționale.

Termenii brahigrafici nu sunt simple prescurtări mecanice, ci forme lexicale cu statut terminologic propriu, implicate activ în relații de sinonimie medicală. Aceștia funcționează: ca **sinonime ale termenilor integrali** (echivalență funcțională), ca **elemente sinonimice într-o rețea terminologică complexă**, dar și ca **surse de ambiguitate,** dacă nu sunt contextualizați adecvat. Studiul acestora este esențial pentru înțelegerea dinamicii sinonimiei în terminologia medicală contemporană, unde eficiența comunicării trebuie armonizată cu precizia conceptuală.

2.2. Etiologia seriilor sinonimice în sistemul terminologic medical

În cadrul prezentei cercetări, sinonimia terminologică este analizată drept relație între unități lexicale specializate, caracterizată prin identitate sau prin similitudine semantică, dar și prin „diferențe”, generate de raportarea acestora la un anumit câmp funcțional-semantic, grupuri și paradigme, din perspective taxonomice (diferențe la niveluri de grad de echivalență semantică, structural-morfologic, funcțional-semantic, conceptual – hipero-/hiponimie etc.).

În acest subcapitol vom trece în revistă „diferențele” la diverse niveluri (denominație, registre de utilizare, formal, morfologic, stilistic, funcțional etc.) în stabilirea fenomenului de sinonimie în domeniul medicinei.

Înainte de a face un sumar al surselor de reînnoire a inventarului sinonimic în sistemul terminologic medical, revenim la ideea că fundamentarea logic-filosofică propune o perspectivă distinctă, abordând sinonimia prin prisma „diferenței” – nepotrivire între elementele unui sistem, sub unul sau mai multe aspecte.

Prin urmare, relevăm aceste „diferențe” prin elucidarea etiologiei de stabilire a seriilor sinonimice în sistemul terminologic medical.

Din perspectivă terminologică, două sau mai multe unități pot fi considerate sinonime atunci când desemnează același concept specializat.

În terminologia medicală identificăm următoarele circumstanțe propice „diferențelor” în stabilirea unei relații de sinonimie:

a) Diferențe sinonimice la nivel de denominație *vs* definiție. În studiile de terminologie, sinonimia este o relație semantică de o complexitate particulară, mai ales atunci când este analizată la nivel de termen și de definiție. Distincția dintre sinonimia de denominație și sinonimia de definiție oferă un cadru esențial pentru înțelegerea variației terminologice în limbajele de specialitate, în special în terminologia medicală, unde precizia conceptuală este vitală.

Sinonimia de denominație implică existența mai multor denumiri (unități lexicale) pentru același concept. Diferențele dintre termeni sunt de ordin morfologic, etimologic, istoric sau stilistic, fără a afecta semnificativ conținutul conceptual.

Sinonimia de definiție apare atunci când doi termeni denumesc concepte diferite, dar ale căror definiții se suprapun parțial sau integral. În acest caz, echivalența semantică este realizată prin intermediul conținutului definitoriu, nu prin denumire directă.

Această relație este evidențiată în mod special atunci când comparăm definițiile lexicografice ale aceluiași termen în surse diferite, cum este cazul dicționarelor generale și al celor de specialitate. De exemplu, *hepatita* este definită în DEX (2009) ca „denumire generică dată afecțiunilor inflamatorii de natură virotică, microbiană sau toxică ale ficatului” [33]. În

Dicționarul medical (2010), elaborat de V. Rusu, *boala lui Botkin* are următoarea definiție: „orice afecțiune inflamatorie a ficatului, frecvent virală, evoluând spre vindecare, cronicizare sau ciroză” [69, p. 580]. Este relevant de menționat că termenul popular *ficat* este de origine latină *ficatum;* adjectiv substantivizat desprins din sintagma *ficatum jecur* „ficat de gâscă umplut cu smochine”, utilizată în „terminologia culinară”, deoarece ficatul gras gătit cu smochine era una dintre mâncărurile cele mai apreciate la romani [33].

Deși ambele definiții converg spre același concept, definirea medicală adaugă precizări etiologice și prognostice, ceea ce produce „diferență” de profunzime în planul semantic.

Această diferență între sinonimia de denominație și cea de definiție este vitală în: analiza variației terminologice intra- și interlingvistice; evitarea suprageneralizării sinonimiei în glosare și traduceri; precizarea diferențelor dintre denumirea populară și termenul de specialitate; elaborarea de standarde și de nomenclatoare, în care doar sinonimia de denominație (stabilă, interschimbabilă) este acceptabilă.

Conform teoriei lui E. Wüster, idealul terminologic presupune univocitate (un termen – un concept) [155, p. 2], însă în realitate se manifestă frecvent *variația denominațională*, acceptabilă în măsura în care nu compromite precizia semantică. Totodată, *sinonimia de definiție* necesită o abordare mai nuanțată, deoarece poate reflecta diferențe funcționale, clasificatorii sau operaționale între termeni aparent echivalenți.

Distincția dintre sinonimia de denominație și cea de definiție se dovedește esențială în analiza terminologică riguroasă. Compararea definițiilor din dicționarele generale (DEX) și cele medicale de specialitate [69] evidențiază faptul că aceeași denumire poate căpăta nuanțări semantice diferite, în funcție de profunzimea și de precizia cadrului definitoriu. Această perspectivă este indispensabilă în redactarea instrumentelor terminologice (glosare, dicționare, tezaure) și în didactica limbajelor de specialitate.

b) Diferențe la nivel de termen savant *vs* definiție. Potrivit unor date statistice, aproximativ 90% dintre termenii medicali sunt creați pe baza limbilor clasice – latină și greacă [109 p. 1]. Deoarece termenii greco-latini stau la baza terminologiei medicale în aproape toate limbile europene, majoritatea lor sunt internaționali. În terminologia medicală, unele expresii specializate se folosesc în exclusivitate în limba latină: *in vivo*=se referă la procese care au loc în interiorul unui organism viu [33]; este în opoziție cu expresia *in vitro*=în legătură cu modul de experimentare a unui proces fiziologic, biofizic etc.; în afara organismului viu; în laborator [*ibidem*]*; in situ*=în locația originală [*ibidem*]; *per os*=pe cale orală, înghițit [*ibidem*]; *placebo*=„îmi va plăcea” [*ibidem*]; se referă la o substanță inactivă, administrată în studiile clinice, pentru a testa eficacitatea reală a unui medicament; *modus operandi*=mod de operare;

descrie o manieră tipică de a acționa sau de a funcționa, aplicabilă și la mecanismele unei boli sau ale unui tratament [33] etc.

c) Diferențe sinonimice la nivel de traducere. Sinonimia se manifestă adesea în contextul traducerilor din alte limbi-sursă, în calitate de împrumuturi. La nivel funcțional (sfera de utilizare), coexistă seria sinonimică *anemie=hipoglobulie=aglobulie* – termeni-împrumuturi din diverse limbi (germană, italiană, franceză), desemnând, în contexte variate, reducerea numărului de hematii sau a concentrației de hemoglobină, dar având grade diferite de specializare și frecvență în uzul medical și în cel mediatic (vezi subcapitolul 1.2. *Sinonimia – expresie a flexibilității și a diversificării fondului lexical)*.

Termenii medicali din engleză au pătruns în limba română preponderent după 1989 (implementarea de protocoale clinice, articole științifice și traduceri ale ghidurilor internaționale: *screening*=„testare preventivă a unei populații pentru depistarea precoce a unei boli"; *stent*=„dispozitiv cilindric introdus într-un vas pentru a-l menține deschis"; *șoc*=„stare medicală de colaps circulator"; apare și în expresii ca *șoc septic*, *șoc hemoragic*; *burnout*=„sindrom de epuizare fizică și psihică, recunoscut ca diagnostic"; *booster*=„doză de rapel a unui vaccin"; *lockdown*=„carantină generală în context epidemiologic" etc.

Spre deosebire de termenii medicali din limba-sursă engleză, majoritatea termenilor din limba-sursă franceză au venit în română în secolele XIX-XX, în momentul în care terminologia medicală românească se forma după modelul francez. Actualmente, sunt termeni-împrumuturi de tipul: *dolor* (< fr. *douleur)=durere, sensibilitate*: „simptomul *dolor,* simțit în zona articulară a oaselor mâinilor și a picioarelor, se manifestă prin crampe dureroase de care copilul se plânge"; *debridare* (< fr. *débridement*)=*curățarea unei plăgi de țesuturi moarte sau infectate*: „*debridarea* plăgilor este o procedură chirurgicală necesară și obligatorie, pentru ca o rană (plagă) să poată fi corect gestionată în vederea obținerii procesului de vindecare"; *lavement* (< fr. *lavement*)=*clismă, procedură de curățare a intestinului* etc.

Termenii din engleză sunt adesea păstrați în forma originală pentru precizie și ajustare la ghidurile internaționale (*burnout*, *compliance*, *screening*). Termenii din franceză tind să fie adaptați (fonetic sau semantic) la normele limbii române (*lavage* → *lavaj*, *débribidement* → *debridare*). Unii termeni formează *dublete/serii sinonimice*, în care forma românească se folosește alături de cea străină: *stres* (← engl. *stress*) *vs tensiune psihică*.

În perioada sovietică, în Republica Moldova, în limbajul medical local au pătruns unele influențe lexicale rusești, în special în documentele administrative din sistemul de sănătate, în practica medicală cotidiană, în registrul colocvial sau semioficial. De exemplu, *policlinică* (< *rus*. *поликлиника/poliklinika*) a înlocuit temporar termenul *ambulatoriu,* utilizat în ex-URSS și

care mai este folosit în Republica Moldova; *sanatoriu* (< *rus. санаторий* (*sanatorii*) în rusă desemna „centru de tratament balnear", în română este preluat parțial cu același sens; „brigadă de urgență" *(< rus. скорая помощь*, *бригада скорой помощи*/ *brigada skoroi pomoshchi*), este un calc semantic, care substituia termenul *echipaj de urgență*; *tabel alimentar (< rus. стол* (*stol*), preluat cu sensul „dietă prescrisă" (de exemplu, *tabelul nr. 5, dieta nr. 5*), frecvent utilizat în Republica Moldova, rar sau necunoscut – în România.

În Republica Moldova, sub influența istorică a ex-URSS, există o stratificare terminologică: în uz curent coexistă termeni-împrumuturi din limbile franceză, rusă și engleză, iar unii termeni – calcuri semantice din rusă. Actualmente, terminologia medicală este ajustată la standardele internaționale.

d) Diferențe sinonimice la nivel de denominații ale aceluiași concept *vs* registre lingvistice diferite. Sinonime de acest tip sunt atestate, în special, în terminologia semiologică, de diagnosticare (denumiri de simptome, de reacții sau de maladii etc.) și dezvoltă serii sinonimice, care se înscriu în registre diferite ale limbii: *frison*=(fam., pop.) *tremurici*, *piloerecție=piele de găină*, *apnee=stop respirator*; *heterotropie=strabism =cruciș*, *sașiu* (despre ochi, p. ext., despre oameni); *prurit=mâncărime*, *parestezie=furnicături, vărsat de vânt=varicelă, aprindere (de plămâni)=pneumonie=congestie pulmonară*, *gâlci=inflamație a ganglionilor=amigdalită, gâlmă=spondiloză cervicală* (Tabelul 2.1.).

Tabelul 2.1. Denominații ale aceluiași concept *vs* registre lingvistice diferite

Termen specializat (medical)	Sinonim familiar/colocvial/ popular	Note
Frison	*tremurici (fam./pop.)*	*tremurici,* valoare afectivă, specific limbajului românesc
Piloerecție	*„piele de găină"*	„piele de găină", expresie idiomatică frecventă, uz non-medical
Apnee	*stop respirator*	*stop respirator,* termen semispecializat, folosit și în mass-media
Heterotropie Strabism	*cruciș, sașiu*	*cruciș, sașiu*, regional/depreciativ
Prurit	*mâncărime*	*mâncărime*, cuvânt uzual, larg accesibil
Parestezie	*furnicături*	*furnicături*: metaforă senzorială, ușor de înțeles de nespecialiști
Varicelă	*vărsat de vânt*	*vărsat de vânt,* denumire populară consacrată în uz comun
Pneumonie	*„aprindere de plămâni"*	„aprindere", arhaic/regional

Amigdalită	*gâlci*	*gâlci,* arhaic-popular; se referă vag la zonă, nu la diagnostic
Spondiloză cervicală	*gâlmă*	confuz semantic, *gâlmă*, generic, nu este un echivalent real

Termenii medicali (de exemplu, *prurit*, *piloerecție*, *parestezie*) sunt preciși, univoci, utilizați în documente clinice și în comunicarea profesionistă (medic-medic, medic-asistent). Sinonimele colocviale (de exemplu, *mâncărime*, *piele de găină*) sunt utilizate în comunicarea medic-pacient, având funcție explicativă și empatică, adaptată la nivelul de înțelegere al interlocutorului. Sinonimele populare (de exemplu, *gâlci*, *tremurici*, *sașiu*) reflectă tradiția culturală și oralitatea, dar pot induce confuzii semantice în context medical.

Această variație sinonimică, la nivel de registre, scoate în evidență: nevoia de adaptare a terminologiei medicale în funcție de publicul-țintă (în special, în comunicarea cu pacienții); existența unui continuum funcțional între limbajul științific și cel uzual; rolul sinonimiei în medierea comprehensibilității și în potențiala ambiguitate semantică, în lipsa precizării contextului.

e) Diferențe sinonimice la nivel de formă extinsă *vs* formă trunchiată a aceluiași termen. La analiza fenomenului de sinonimie prezent în terminologia medicală, se evidențiază un tip particular de relație sinonimică – între forma extinsă a unui termen și o variantă trunchiată, formal distincte, dar semantic (aproximativ) echivalente. Această tip de relație este mai puțin o sinonimie funcțional-semantică, deoarece nu presupune substituția completă și simetrică în toate contextele, ci, mai curând, o sinonimie funcțional-contextuală, în care unitățile trunchiate formal preiau, integral sau parțial, valoarea informativă a formei canonice.

Stabilirea unei astfel de relații sinonimice presupune recunoașterea faptului că forma trunchiată funcționează în calitate de substitut pragmatic al formei complete în contexte specializate, fiind interpretată corect doar în interiorul unui câmp terminologic bine definit.

Câteva exemple demonstrează clar acest tip de relație sinonimică: *consult=consultație* → forma trunchiată *consult* este uzuală în registrele profesional-colocviale (*consult* ginecologic), stabilind o relație de sinonimie cu forma canonică *consultație* în contexte nonambigue); *eco=ecografie* → *eco* este sinonim funcțional cu *ecografie*, în special, în limbajul oral și în prescripțiile medicale, unde economia de spațiu sau timp este relevantă; *cardio=cardiologie*/*exerciții cardiovascular* → *exerciții cardio* apare ca formă trunchiată, variilă contextual, dar rămâne sinonimică în raport cu termenul *cardiologie* în expresii de tipul

clinică de cardio=clinică cardiologică, gimnastică cardio; *neuro=neurologie*/*sistem nervos* → în expresii de tipul *afecțiune neuro,* apare ca sinonim abreviat, cu un grad crescut de ambiguitate ce impune contextualizare. Ne referim la o relexicalizare a formei trunchiate a unui termen medical.

Acest tip de sinonimie este esențial în analiza funcțională a termenilor medicali, întrucât reflectă dinamica firească a limbajului de specialitate: tendința spre condensare, spre eficiență și spre adaptabilitate contextuală. Aceste relații pot fi considerate sinonime derivate prin formă, în care identitatea de conținut este păstrată, chiar dacă mijloacele expresive diferă. Totodată, stabilirea relației de sinonimie între forma extinsă și cea prescurtată depinde de uz, de acceptarea în comunitatea profesională și de claritatea contextuală. Din această perspectivă, relația de sinonimie stabilită între termenii *ecografie* și *eco*, respectiv *consultație* și *consult* este asimetrică.

f) Diferențe sinonimice la nivel de siglă *vs* forma completă a termenului (sintagmatic). S-a menționat anterior faptul că siglele în terminologia medicală sunt considerate *sinonime paronimice* sau *sinonime de necesitate*. Substituirea sintagmei terminologice prin siglă este un procedeu de care se face uz frecvent în textele de medicină. Sigla asigură nu doar economia de exprimare, ci și concentrarea *ad maximum* a informației; prin aceasta, întrunește una dintre caracteristicile esențiale ale termenului – univocitatea: *PBH=puncția biopsiei hepatice*; *GGTP=gama-glutamiltranspeptidaza*; *VHB=virusul hepatic B* etc.

Siglele completează sistemul sinonimic, facilitând comunicarea rapidă și eficientă dintre specialiști. Printre cele mai uzuale se numără: *AVC=accident vascular cerebral; HTA=hipertensiune arterială; BPOC=bronhopneumopatie obstructivă cronică; TBC=tuberculoză.* Siglele își asumă rolul de componente în serii sinonimice, doar în contexte de specialitate. Alte exemple, *CT=tomografie computerizată; IRM=imagistică prin rezonanță magnetică; HIV=virusul imunodeficienței umane* (HIV vine din limba engleză *Human Immunodeficiency Virus*)*; COVID-19=boala cauzată de SARS-CoV-2* etc.

g) Diferențe sinonimice la nivel de termeni-valiză *vs* termen (sintagmatic). Ne referim la termeni de tipul: *farmexport=export de produse farmaceutice* (termenul *farmexport* este utilizat în documente de specialitate); *biofarm=fabrică de produse farmaceutice biologice* (nume propriu, denumire a unei companii farmaceutice; *bio-* este trunchiere din adjectivul *biologice*, iar *-farm* este trunchiere din *farmaceutice*); *biobancă=bancă de probe biologice* (*bio-* este trunchierea cuvântului *biologice* + unitatea lexicală autonomă *bancă*); *cardiometabolic=*(*sindrom) cardiovascular și metabolic* (desemnează sindroamele mixte, de origini cardiovasculare și metabolice) etc.

h) Diferențe sinonimice la nivel de forma literară și cea regională sau dialectală. În contextul de analiză a sinonimiei medicale din perspectiva variației lingvistice, o atenție deosebită se cere asupra relațiilor sinonimice stabilite între *forma literară* a termenilor și *variantele lor regionale*, *dialectale* sau *populare.* Adesea, aceste sinonime apar în contexte orale, etnografice sau în cadrul comunicării medicale tradiționale, în care precizia științifică este înlocuită de expresivitatea metaforică sau descriptivă: *hernie* „umflătură formată prin ieșirea totală sau parțială a unui organ din cavitatea sa naturală printr-un orificiu natural sau artificial”=*babă-de-vânt,* expresie, utilizată regional, denumire populară plastică, ale cărei motivații semantice derivă, probabil, din observația empirică a bolii; *mialgie* „nume generic dat durerilor musculare care apar după eforturi fizice mari sau în diferite boli”=*junghi* „durere ascuțită”, asociată, etimologic, cu *junghierea.*

Existența terminologică la niveluri științific și popular este condiția stabilirii acestui tip de sinonimie. Termenul literar *abdomen* este însoțit de o gamă largă de echivalente sinonimice: *burtă, pântece* (forme frecvent folosite în registrul colocvial), *burduh* (familiar), precum și de numeroase forme regionale, precum *buft* (în Moldova), *bandor, bârdan, dobă, foale, rânză* sau *vintre.* Acestea reflectă o înrădăcinare în experiența corporală a vorbitorului și o diversitate lexicală cu funcție expresivă.

Pentru termenul *articulație*, forma literară coexistă cu *încheietură*, iar în registrul învechit și popular – cu *nod,* termen care evocă în mod concret intersecția oaselor. Sinonimia funcțională se extinde și la nivelul *craniului*: concomitent cu termenul *craniu* (formă consacrată), sunt atestate numeroase sinonime: *țeastă, căpățână, scăfârlie, tigvă,* dar și forme regionale sau familiare: *devlă, hârcă, scafă/glavă*.

Exemplele respective demonstrează faptul că sinonimia, între forma literară și cea regională sau populară, nu este doar un fenomen lexical, ci unul funcțional și sociolingvistic, reflectând variația registrelor, diversitatea geografică și influențele culturale asupra limbajului medical. Din perspectivă terminologică, aceste relații sinonimice subliniază importanța luării în considerare a contextului de utilizare, a nivelului de specializare a interlocutorilor și a obiectivului comunicării.

i) Diferențe sinonimice la nivel de simboluri/formule specializate și termen (sintagmatic). În terminologia medicală simbolurile/formulele sunt folosite, în special, în domeniul farmaceutic (disciplina *farmacologie* „știință care se ocupă de modul de preparare, de administrare a medicamentelor”) și care implică termeni dintr-un alt domeniu (contiguu) *biochimie*: *Ca=calciu, CO_2=dioxid de carbon, H=hidrogen* etc.; *HCl=acid clorhidric; H_2SO_4=acid sulfuric; HNO_3=acid azotic; CH_3COOH=acid acetic* etc.

De asemenea simbolurile/formulele sunt utilizate în descrierea chimică a medicamentelor: *C9H8O4=aspirină* (medicament *analgezic, antipiretic, antiinflamator*); *C13H18O2=ibuprofen* (medicament analgezic, antiinflamator nesteroidian (AINS), antipiretic); C8H9NO2=paracetamol (medicament analgezic, antipiretic).

j) Diferențe sinonimice la nivel de terminologii: *terminologia medicală vs terminologia chimică*. Aici este vorba de o corespondență între termeni aparținând unor registre științifice diferite, dar care desemnează același referent (substanță activă): *aspirină=acid acetilsalicilic; ibuprofen=Acid 2-(4-izobutilfenil) propanoic; paracetamol=N-(4-hidroxifenil) acetamidă*; *penicilină=acid 6-aminopenicilanic (nucleul activ); glucoză=D-glucoză/α-D-glucopiranoză; morfină=(5α,6α)-7,8-didehidro-4,5-epoxi-17-metilmorfinan-3,6-diol* etc.

Așadar, ne referim nu la sinonimie lexicală, în sens clasic (două cuvinte din același sistem lexical cu același sens), ci la echivalență între două coduri terminologice (echivalente interterminologic): unul pragmatic-funcțional (de exemplu, aspirină → utilizabil în clinică), unul științific-formal (acid acetilsalicilic → utilizabil în chimie). Sinonimia se manifestă la nivel interdomenial, condiționată de contextul de specialitate: în farmacie, se preferă forma chimică; în medicină, se folosește denumirea comună.

Având drept reper perspectiva taxonomică, relevăm și alte surse/factori de instalare a sinonimiei terminologice medicale:

a) Diferențierea funcțional-stilistică a limbii: *boală=afecțiune=maladie=patologie,* în funcție de registrele colocvial, administrativ, științific; *medicament=leac=produs farmaceutic =substanță activă; doctor=medic=cadru medical=specialist; operație=intervenție=act chirurgical=procedură invazivă; răceală=viroză=infecție acută*=sindrom respirator acut; *durere=disconfort=simptom algic=algie; sânge=probă sanguină=lichid biologic=componentă hematică* etc.

b) Arhaizarea vocabularului: *dambla=hemipareză/accident vascular cerebral; mădular =membru (superior/inferior*); *lingoare=febră tifoidă* etc.

c) Fenomene semantice: polisemia/omonimia termenului medical. Polisemia/omonimia termenilor implică o complexificare a raporturilor de echivalență semantică. Exemple clasice reprezintă termenul medical *tratament* din seria sinonimică *tratament=lecuire=medicație* și termenul *virus* din seria sinonimică *virus=inframicrob*, în care termenul dominant prezintă mai multe sensuri, dintre care doar unul corespunde domeniului medical. Astfel, termenul *tratament* deține accepții semantice, utilizate în domeniul medical, dar și alte arii semantice. În dicționarele explicative [33], cuvântul *tratament* are sensurile: medical (propriu): „totalitatea mijloacelor dietetice, medicamentoase, balneoclimaterice și igienice de combatere a unei boli” – sensul strict

în care *tratament* poate fi considerat sinonim cu *lecuire* sau *medicație* (de exemplu, „Pacientul urmează *un tratament* cu antibiotice.”); sens etic și comportamental: „fel de a se purta cu cineva, atitudine, comportare față de cineva”(de exemplu: „*Tratamentul* inuman aplicat deținuților a fost condamnat internațional”); sens tehnologic/industrial: „ansamblu de operații executate asupra unui material sau a unui organism etc. pentru a obține modificări de calitate, de formă, de structură etc.” (de exemplu, „*Tratamentul* termic al oțelului îmbunătățește rezistența acestuia.”); sens lingvistic (fonetic): „evoluție, modificare, schimbare” (în special, în lingvistica istorică sau fonetică; de exemplu, „*Tratamentul* vocalelor în latina vulgară a generat noi tipare fonetice”).

Prin urmare, deși termenul *tratament* este termen-cheie în medicină, utilizarea sa ca sinonim poate genera ambiguități în contexte interdisciplinare, tocmai din cauza extensiunii sale semantice.

Un alt exemplu relevant este termenul *virus,* care, deși este uzual sinonimizat cu *inframicrob* în terminologia medicală, prezintă polisemie/omonimie: sens strict (biomedical): „agent patogen, invizibil cu microscopul obișnuit, care se reproduce numai în interiorul celulelor vii și provoacă diverse boli infecțioase” (de exemplu, „*Virusul* gripal afectează tractul respirator superior”); sens informatic (metaforic): „program având capacitatea de autoreplicare, conceput pentru a perturba funcționarea calculatoarelor” (de exemplu, „Computerul a fost infectat cu *un virus informatic*”); sens figurat (literar sau ideologic): „influență negativă, contaminare simbolică sau morală” (de exemplu, „*Virusul* urii se răspândește în discursurile publice”) [33].

Sinonimul *inframicrob* acoperă doar sensul medical, în timp ce *virus* funcționează ca un termen-pivot între mai multe sfere semantice: biologică, digitală și cultural-figurativă.

d) Fenomene semantice: paronimia. Paronimia sinonimică este un fenomen lexical interesant, care apare atunci când două sau mai multe cuvinte paronime (adică apropiate ca formă) au, în anumite contexte, valori semantice similare sau echivalente, deci pot funcționa ca sinonime parțiale sau contextuale. Aceasta este o zonă de interferență între sinonimie și paronimie și poate genera cultivarea expresivă a limbii, dar și confuzii de sens, dacă nu sunt înțelese nuanțările implicate: *eficient vs eficace* – ambele pot însemna „care dă rezultate bune”; totuși, *eficient=cu randament*; *eficace=cu efect garantat*; *rezistent vs durabil* – ambele pot indica „care rezistă în timp”; totuși, *rezistent=opune rezistență; durabil=care are o durată lungă* etc.

Relații de sinonimie paronimică în terminologia medicală. Terminologia medicală este un domeniu privilegiat pentru interacționarea fenomenelor de sinonimie și paronimie; un domeniu de intersecție a acestor fenomene semantice, în care două unități lexicale-paronime (prin apropierea fonetică și/sau morfologică):

a) *Morbus vs morb*. Ambii termeni derivă din latinescul *morbus* „boală”, fiind atestați în diferite registre ale limbajului medical: *morbus,* termen savant, preluat din latina medievală, este utilizat, în special, în sintagme latinizate: *morbus Alzheimer, morbus Crohn* etc.; forma *morb*, adaptată limbii române, este utilizată în sintagme de tipul: morb cardiovascular, morb infecțios.

La nivel fonetico-morfologic, *morbus* și morb sunt *paronime*; la nivel semantic, sunt sinonime relative, contextual: *morbus* are o valoare clasificatorie; *morb* tinde spre o utilizare descriptivă a manifestărilor patologice.

b) *Traumă vs traumatism*: termenul *traumă* (< gr. *trauma, atis, f.*) desemnează o leziune fizică sau psihică și este consecința unei agresiuni externe asupra organismului; termenul *traumatism* (< fr. *traumatisme*) descrie procesul lezional sau rezultatul unui impact mecanic: *traumatism craniocerebral, traumatism toracic*. Diferențele de nuanțare constau în focalizarea pe proces (*traumatism*) versus efect/subiectivizare (*traumă*). În uzul medical, termenii sunt adesea utilizați interșanjabil; de exemplu: *traumă psihică vs traumatism psihic* (în psihopatologie), ceea ce atestă o suprapunere sinonimică paronimică. Considerăm această serie sinonimică, formată prin paronimie, deoarece la baza ambilor termeni este rădăcina greacă *trauma, atis, f.*: termenul medical *traumă* provine din nominativul substantivului grecesc *trauma*; termenul *traumatism* – din genitivul substantivului grecesc *trauma – traumatis.*

c) *Depresie vs depresiune*: *depresie* (< fr. *dépression*) este utilizat în medicină (psihiatrie) („stare afectivă patologică caracterizată prin tristețe profundă, apatie etc.”; *depresiune* (< lat. *depressio, onis, f.*) desemnează, în morfologia anatomică sau în geografie, „o cavitate, adâncitură, zonă coborâtă”. Deși la nivel fonetico-morfologic sunt paronime și, deseori sensurile acestora sunt totalmente diferite, în anumite contexte medicale (de exemplu, în anatomie sau imagistică), *depresie* poate semnifica o zonă deprimată sau o adâncitură (de exemplu, *depresia glandei hipofize, depresia sternală*), fiind sinonim contextual cu *depresiune*. Astfel, termenii pot fi paronime cu statut sinonimic într-un registru specializat.

Prin urmare, fenomenele semantice de sinonimie și de paronimie nu se exclud reciproc în terminologia medicală, ci pot coexista în unități lexicale care oscilează între similitudine formală și echivalență contextuală. Termenii paronimici *morbus/morb, traumă/traumatism, depresie/depresiune* etc. demonstrează faptul că, în anumite situații, paronimele pot fi și sinonime funcționale, în prezența unor diferențe de nuanțare semantică, de registru etc.

f) Diferențe la nivel de termen specific unei mărci comerciale *vs* cuvânt uzual. În terminologia medicală, se disting clar denumirile comerciale (mărci înregistrate, de exemplu, *Aspirină/ Asproflash/ Aspartan; Paradol/ Tylenol/Acetaminofen)* de denumirile generice sau chimice (de exemplu, *acid acetilsalicilic, paracetamol*), care desemnează aceeași substanță

activă, dar în registre lexicale și în utilizări diferite. Relația dintre ele poate fi considerată sinonimică în uz practic, deși din punct de vedere strict terminologic este vorba despre echivalență funcțională, nu despre sinonimie propriu-zisă.

Alte perspective de abordare a surselor de reînnoire a inventarului sinonimic în terminologia medicală: nominală, sistemic-substitutivă și comunicativ-pragmatică.

1. Sursa nominală: sinonimele sunt considerate ca nume diferite ale aceluiași concept: *eritrocit=hematie*, desemnează celula roșie a sângelui, dar provin din tradiții terminologice diferite (greacă *vs* românească); *leucocit=globulă albă*, termen științific *vs* termen mai accesibil sau didactic.

2. Sursa sistemic-substitutivă: sinonimele pot funcționa ca înlocuitori în sistemul limbii, menținând coerența în cadrul unei paradigme: *hiperglicemie=nivel crescut al glucozei în sânge*, sunt substituite în anumite contexte (medical *vs* explicativ); *tumoră malignă=neoplasm*, echivalente în context oncologic, pot apărea în definiții, în protocoale sau în documente clinice ca variante substitutive, în funcție de registru.

3. Sursa comunicativ-pragmatică: sinonimia este determinată de intenția comunicativă, de contextul de enunțare, de nivelul de specializare al interlocutorului: *a deceda=a muri=a-și da duhul,* alegerea termenului depinde de context (comunicare cu familia pacientului, raport medical, discurs colocvial); *medicament=tratament=remediu*, sinonime parțiale care pot varia în funcție de interlocutor (*medic=pacient=public larg*) (vezi subcapitolul 2.1. *Terminologia medicală (noțiuni generale) și fenomenul de sinonimie*).

4. Sursa *relații conceptuale*. Hiperonimia *vs* hiponimia. Logica furnizează o perspectivă largă de utilizare comparativă a conceptelor: incluziune, recreare, coordonare, subordonare, conjuncție, disjuncție, compunere, integrare etc. – perspective sau dimensiuni utilizate în compararea obiectelor. Acestea, fiind utilizabile la nivelurile morfologic, lexicologic, sintactic; semantic, pragmatic etc., presupun stabilirea de relații ierarhice sau nonierarhice – hiperonimie↔hiponimie, holonimie↔meronimie. În primul caz, este vorba despre relații generice și specifice – relații între o noțiune generică și una specifică, secvențe într-o relație participativă. Relațiile nonierarhice implică relații în succesiune, adică în ordine etapizată: relația cauză/efect, producător/produs, adică etape consecutive ale unui proces.

Studiile din literatura de specialitate vizează aceleași relații ierahice și nonierahice, tratate în altă cheie, în tendința de a întocmi o definiție universală a sinonimiei.

Relația ierarhică: abordarea de tip gen→specie și abordarea de tip specie→gen. Potrivit primei abordări, divizarea sinonimelor se realizează în cadrul încercărilor de a elabora o definiție generală a sinonimiei [162, p. 85]. Abordarea specie→gen s-a conturat odată cu răspândirea ideii

că ar fi oportun să se renunțe la „încercările sterile” de a găsi o definiție universală a sinonimiei și să se concentreze eforturile asupra definirii tipurilor de sinonime [*ibidem,* p. 85]. Actualmente, se consideră că abordarea gen→specie este justificată în delimitarea tipurilor de sinonime și cea mai potrivită [*ibidem*] în a formula o definiție tipologică, ținând cont de diferențele dintre sinonime și fenomenele semantice înrudite: „Sinonimele sunt unități lingvistice care denumesc același obiect sub influența realității extralingvistice și lingvistice, implicate în relații sistemice de substituție, cu funcție comunicativ-pragmatică” [*ibidem*].

Relația nonierarhică: *determinarea extralingvistică/lingvistică a relațiilor dintre elemente*, caracteristică care, de altfel, diferențiază fenomenul semantic respectiv de altele înrudite; delimitează două tipuri sinonimice: sinonime extralingvistice („externe”), a căror apariție este legată de activitatea cognitivă a vorbitorilor și de procesul de denumire corespunzător al obiectelor lingvistice și sinonime lingvistice („interne”), a căror generare este asociată cu procesele ce au loc în interiorul sistemului limbii.

Hiperonimia↔hiponimia din perspectiva Teoriei lui Wüster. În sistemul terminologic, cercetătorul Pierre Lerat sugerează că un concept poate fi formulat doar prin denominație [101, p. 79-86.]. În cadrul logicii postsaussuriene, conceptul nu poate fi redus la un semnificat fix sau exclusiv la dimensiunea semnificantului; în plan intralingvistic, această imposibilitate favorizează dezvoltarea relațiilor de hiperonimie în sistemul terminologic, prin mecanisme de extindere progresivă.

Terminologul Eugen Wüster lărgește sfera noțiunii de hiperonimie, incluzând și relațiile partitive, pe care le consideră, la rândul lor, legături de superordonare. Hiperonimia, în conceptologia lui E. Wüster, este un „raport de sens între unități lexicale” și este corelată cu „hiponimia logică” [156, p. 85], o diferență semnificativă, deoarece se trece de la nivelul relațiilor intralingvistice (cel al semnificațiilor) la nivelul relațiilor interconceptuale (independente de semnificațiile unei anumite limbi). Astfel, se pune accentul pe modalitatea de transpunere a hiperonimiei la nivel de concept, printr-o deplasare a triunghiului semiotic. Prin caracterul său convențional, termenul se raportează strict la concept.

Conceptul este o abstracție logică, legată de obiectul real printr-o relație de reprezentare mentală sau clasificare științifică. Relația dintre termen și obiect este mediată de concept.

E. Wüster considera conceptul un conglomerat de „caractere”, pornind de la ierarhia de tip aristotelic: conceptul specific are caracterele conceptului generic. Pe măsură ce acesta se orientează spre „general”, se ajunge la concepte considerate ca având un grad mai înalt de „abstractizare”.

Doar aceste legături la nivel de „generic” și „specific” sunt „logice”. Terminologul german menționează: „Toate raporturile logice, numite și raporturi de abstractizare, se bazează pe asemănare, adică pe faptul că două noțiuni au, cel puțin, un caracter comun [...], una dintre cele două noțiuni este un generic al celeilalte. Se vorbește atunci de hiponim logic” [156, p. 85]. Această concepție ierarhică a ordonării cunoașterii (preluată din științele naturii) se regăsește în definirea sistemului conceptual: „În loc de *sisteme de concepte*, se poate spune și *clasificarea conceptelor* [...] Sistemele conceptuale logice sunt numite și *sisteme de abstractizare*” [156, p. 19]. Lexicograf notoriu (autor al *Dicționarului mașinii-unelte*), Eugen Wüster delimita relațiile *gen/specie, întreg/parte* (superordonare „ontologică”) etc., axându-se pe un câmp „hiperonim”, un câmp „hiperonim partitiv” și chiar pe un „termen asociat”, „termen conex” (adică „având o relație de asociere non-directă cu intrare de bază”).

În cele ce urmează, propunem raportarea fenomenului de sinonimie terminologică la relația hiperonimie ↔ hiponimie, considerând aceasta o sursă de cultivare a sinonimiei terminologice.

Domeniu: Asistență medicală de urgență

1. Hiperonimie/Hiponimie: *intervenție medicală de urgență → resuscitare cardiorespiratorie → reanimare (= resuscitare în limbaj uzual/sinonim parțial) → manevre de salvare.*

2. Întreg/Parte: *asistență de urgență → resuscitare → masaj cardiac extern → ventilație artificială.*

3. Relație instrumentală (nonierarhică, pseudoierarhică): *ventilație artificială → ventilație cu balon autogonflabil → intubație orotraheală*.

4. Relație cauzală: *stop cardiorespirator → lipsa oxigenării cerebrale → moarte cerebrală → resuscitare (răspuns cauzat de stop cardiac)*.

Domeniul *Boli infecțioase*

Hiperonimie/Hiponimie/Sinonimie: *infecție respiratorie acută → gripă* (= influență) *→ răceală → COVID-19* (în limbajul medical, uneori este considerat hiponim specializat).

Domeniul *Medicamente*

Hiperonimie/Sinonimie*: analgezice → paracetamol (= acetaminofen – sinonim terminologic EN/RO) → ibuprofen → aspirină.*

De asemenea, există relații pragmatice rezultate din legături tematice stabilite între noțiuni, cum ar fi *relațiile sinonimice* sau *cvasisinonimice,* care sunt teoretizate în cadrul terminologiei și terminografiei normative.

Prezentăm câteva serii de sinonimie terminologică în domeniul medical, structurate din perspectiva relației hiperonimie ↔ hiponimie. Fiecare exemplu include un hiperonim (termen

generic), urmat de unul sau de mai mulți hiponimi (termeni specifici), evidențiind, totodată, sinonimia potențială dintre aceștia în uzul specializat.

1. Hiperonimul: *boală infecțioasă=afecțiune contagioasă*

Hiponimele sinonimice (parțiale/totale): *gripă ↔ răceală; hepatită virală ↔ afectare virală a ficatului; tuberculoză ↔ ftizie; rujeolă ↔ pojar* etc.

2. Hiperonimul: *medicament analgezic=remediu antidolor*

Hiponimele sinonimice: *paracetamol ↔ acetaminofen; ibuprofen ↔ antiinflamator nesteroidian; acid acetilsalicilic ↔ aspirină* etc.

3. Hiperonimul: *intervenție chirurgicală=procedură invazivă*

Hiponimele sinonimice: *apendicectomie ↔ extirparea apendicelui; colecistectomie ↔ îndepărtarea vezicii biliare; mastectomie ↔ excizia glandei mamare* etc.

4. Hiperonimul: *celulă sanguină=hemocit*

Hiponimele sinonimice: *eritrocit ↔ hematie; leucocit ↔ globulă albă; trombocit ↔ plachetă sangvină* etc.

5. Hiperonimul: *instrument medical=instrument de diagnostic*

Hiponimele sinonimice: *tensiometru ↔ aparat de măsurat tensiunea arterială; otoscop ↔ instrument pentru examinarea urechii* etc.

6. Hiperonimul: *afecțiune cardiovasculară=afecțiune a cordului=boală de inimă*

Hiponimele sinonimice: *infarct miocardic ↔ atac de cord; hipertensiune arterială ↔ tensiune arterială crescută; cardiopatie ischemică ↔ boală coronariană* etc.

7. Hiperonimul: *examinare imagistică=analiză paraclinică*

Hiponimele sinonimice: *tomografie computerizată ↔ CT ↔ scanare cu raze X; imagistică prin rezonanță magnetică ↔ RMN ↔ IRM; ecografie ↔ ultrasonografie* etc.

8. Hiperonimul: *afecțiune respiratorie=dispnee*

Hiponimele sinonimice: *bronșită ↔ inflamația bronhiilor; pneumonie ↔ inflamație pulmonară*; *astm bronșic ↔ boală astmatică* etc.

Aceste serii reflectă modul în care sinonimia terminologică se manifestă în rețele ierarhice conceptuale, unde termenii specializați pot fi văzuți ca hiponime ale unor categorii generale, dar în practică pot apărea și în relații de substituție sinonimică.

2.3. Serii sinonimice: substantivul, verbul, adjectivul

Analiza statistică a structurii lexicale a articolului (publicat în revista științifică medicală „Curierul medical") *Hiperbilirubinemiile ereditare: diagnosticul diferențial, tratamentul* [83] a relevat următoarele (Tabelul 2.2):

Tabelul 2.2. Distribuția estimativă a părților de vorbire

Parte de vorbire	Număr estimativ de cuvinte	Procent din total
Substantive	≈ 1100	45,8%
Verbe	≈ 480	20,0%
Adjective	≈ 300	12,5%
Altele (adverbe, prepoziții etc.)	≈ 520	21,7%
Total estimat	≈ 3000 cuvinte	100%

Constatări. Estimările s-au bazat pe frecvența formelor gramaticale recurente, proprii stilului științific.

Remarcăm faptul că densitatea mare de substantive reflectă caracterul terminologic al articolului științific; verbele sunt, în mare parte, auxiliare sau impersonale (de exemplu, *se manifestă*, *se constată*, *este indicat*); adjectivele calitative sunt frecvent folosite pentru clasificare și pentru gradare a severității (de exemplu, *congenital*, *nehemolitic*, *favorabil*); categoria „altele" include pronume, adverbe, prepoziții, conjuncții și numerale (de exemplu, *cu*, *în*, *care*, *mai frecvent*).

În același articol, au fost atestate 18 serii sinonimice, dintre care în 10 serii sunt implicate **substantivele**: *icter=colorație galbenă, icter scleral, icter nuclear*; *boală=patologie, entitate, tulburare*; *diagnostic=identificare, diferențiere, explorare; bilirubină=pigment, substanță etc.;* în patru – **verbele:** *a apărea=a surveni, a se instala, a se manifesta; a (se) trata=a (se) administra, a interveni; a (se) diferenția=a (se) delimita, a (se) distinge* etc.; în alte patru – **adjectivele**: *ereditar=familial, congenital; firesc=fiziologic; sever=grav etc.*

Seriile sinonimice utilizate în articolul respectiv: a) serii sinonimice în terminologia clinică: *afecțiune=boală, sindrom, entitate, cadru nosologic; icter=hiperbilirubinemie, colorație gălbuie, icter nuclear, icter patologic; ereditate=congenital, moștenit, familial, genetic; tratament=terapie, intervenție, plasmoferează, fototerapie, transplant hepatic*; **b) serii sinonimice în terminologia diagnosticării:** *semne=simptome, manifestări clinice, modificări,*

tulburări; diagnosticare=identificare, explorare, examinare, confirmare, diferențiere; **c) serie sinonimică în terminologia anatomică:** *bilirubină, pigment, compus, produs de degradare, derivat hemic.*

Prin urmare, articolul vizat are o structură specifică limbajului științific medical. Substantivele sunt dominante și reflectă terminologia patologică și fiziologică. Seriile sinonimice sunt raportate la conceptele medicale de bază: *icter*, *diagnostic*, *tratament*, *bilirubină* etc.

2.3.1. Serii sinonimice: substantivul

Substantivul este o entitate morfologică care formează nucleul terminologiei medicale. Terminologia medicală abundă în serii sinonimice substantivale.

În continuare, supunem unei analize detaliate serii sinonimice ale unor termeni-cheie din medicină: *boală, tabletă, tratament* [33, 34], relevând diferențele pe care le comportă acestea (la nivel formal, derivațional, etimologic, funcțional etc.).

a) ***boală=maladie=afecțiune=morbiditate=patologie=suferință=tulburare=betegie=bete șug=betejală***.

Cuvântul *boală* este de origine slavă (< sl. *bolĭ* „durere, suferință”) cu atestări în documentele românești din secolul al XVI-lea. Termenul face parte din fondul general al limbii, având un caracter generic, cu un înalt grad de polisemie: *boală trupească, boală sufletească, boală grea, boală molipsitoare* etc. În uzul medical actual, termenul *boală* este frecvent utilizat (în contexte specializate și în limbajul cotidian).

Termenul *maladie*, de origine franceză (< fr. *maladie* < lat. *male habitus* „habitus rău, vulnerabil” + suf. *-ie*), a fost preluat în limba română prin traduceri medicale din secolele XIX-XX. Este mai frecvent întâlnit în limbajul medical cult sau în literatura de specialitate. De exemplu: *maladii infecțioase, maladii cardiovasculare.* Prin conținutul său semantic, *maladie* are tendința de a desemna entități nosologice distincte, clasificate, diagnosticabile.

Termenul *afecțiune,* provenind din lat. *affectio, -onis* („dispoziție, influență, stare de spirit”), este larg utilizat în medicina contemporană, fiind preferat în exprimările neutre sau eufemistice: afecțiuni cronice, afecțiuni respiratorii. Din punct de vedere semantic, termenul este mai larg decât *boală,* putând desemna inclusiv stări patologice minore sau modificări funcționale fără substrat morfologic clar.

Morbiditate este un termen savant, derivat din latinescul *morbidus, atis, f.* „bolnăvicios” + suf. *-itate.* Este utilizat în statistică și în epidemiologie, desemnând fie incidența/prevalența bolilor în rândul unei populații, fie starea generală de boală: *morbiditatea asociată tratamentului,*

rata morbidității etc. Termenul are o valoare conceptuală specifică, inaccesibilă registrului popular.

Patologie, format prin juxtapunerea elementelor savante de origine greacă *pathos* „suferință, boală" și *logos* „studiu, discurs", este un termen consacrat medicinei, desemnând disciplina care studiază bolile și, prin extensiune, ansamblul proceselor morbide: *patologie renală, patologie oncologică.* Este frecvent în literatura de specialitate și deține un grad înalt de specializare.

Termenul *suferință*, provenit din latinescul *sufferentia*, *ae, f.*, este frecvent în limbajul medical (psihiatrie, psihologie) și se încadrează în dimensiunea subiectivă, personală a procesului patologic. De exemplu: *suferință fizică, suferință psihică, suferință cronică* etc.

Lexemul specializat *tulburare* „dereglare, dezorganizare, agitație (fizică, mentală, emoțională)" s-a format pe baza împrumutului francez *trouble* „deranj, confuzie, afectare (vizuală, psihică, fizică etc.)" cu rădăcina din verbul latin *turbo, -are* „a agita", „a învârti", „a răscoli", „a tulbura". Este un termen frecvent în limbajul medical (psihiatrie și neurologie): *tulburări de anxietate, tulburări de comportament, tulburări neurocognitive*, deși nu desemnează întotdeauna o boală propriu-zisă, ci un dezechilibru funcțional, o disfuncție, de obicei, reversibilă sau clasificabilă pe un spectru de severitate.

Betegie s-a format din rădăcina maghiară *betegség* (< magh. *beteg* „bolnav" + suf. *-seg* „sufix de formare a substantivului abstract") „starea de a fi bolnav"/„boală", fiind atestat regional, în special în Moldova (varianta fonetică *betejie*), cu sensul „vătămare, rană" și în limba veche, de exemplu: *Fu croit și zdrumicat și fript pre grătariu și ieși sănătos, fără nice o betejie* (Dosoftei) [28]. Deși nu este folosit în uzul medical standardizat, apare frecvent în literatura folclorică și în limbajul popular: *a cădea în betegie*, *greu l-a lovit betegia.* Termenul denotă, mai degrabă, o stare durabilă de boală, cu o conotație gravă sau fatalistă.

Beteșug, de asemenea, este de origine maghiară (< magh. *betegség* „boală"), termen popular învechit, care denumește o suferință, o infirmitate sau o boală cronică*: a avea un beteșug la inimă.* Deși ieșit din uzul medical propriu-zis, persistă în expresii idiomatice sau în registrul popular și literar.

Betejeală este o formă derivată: (*a*) *beteji* + suf. *-eală*, cu valoare expresivă și regională, semnalând o stare generală de slăbiciune, neputință ori suferință. Nu este atestată în literatura medicală, dar prezentă în registrul oral: *îl ținea o betejeală lungă, betejeala i-a luat puterile.* Cuvântul accentuează dimensiunea continuă, persistentă a unei stări patologice.

În *Dicționarul de argou* (2007, George Volceanov), atestăm lexemul *gogeală* (derivat de la verbul *a gogi* „a fi suferind, bolnav, fără a prezenta simptome clare și, de obicei, fără a cădea la

pat; a purta o boală pe picioare timp mai îndelungat" + suf. *-eală)* cu sensurile: „1. boală fără simptome clare. 2. boală dusă pe picioare timp îndelungat" [33].

Deși în sursele lexicografice se indică o etimologie neclară, în *Scurt dicționar etimologic al limbii moldovenești* (Chișinău, 1987, sub redacția cercetătorilor Nicolae Raevschi și Marcu Gabinschi), verbul *a gogi,* cu varianta *a govi,* este considerat împrumut din slavonă (*гоѣмu* „a simți sfială", „a se abține", „a posti") [73, p. 88].

Relațiile de sinonimie între termenii *boală=maladie, afecțiune, morbiditate, patologie, suferință, tulburare, betegie, beteșug și betejeală* reflectă stratificarea complexă a lexicului medical românesc. Seria sinonimică cuprinde termeni savanți și populari, generali și specializați, tradiționali și moderni, fiecare cu o funcție discursivă și stilistică precisă. Această diversitate terminologică ilustrează nu doar istoria și influențele externe asupra limbajului medical românesc, ci și modul în care terminologia medicală echilibrează științificul cu comprehensibilul, abstractul cu umanul.

În tabelul de mai jos sintetizăm diferențele etimologice, funcționale și stilistice dintre termenii seriei sinonimice *boală*, relevând stratificarea lexicului medical românesc la nivelul substantivului (Tabelul 2.3).

Tabelul 2.3. Sinteză comparativă a seriei sinonimice *boală=maladie=afecțiune =morbiditate=patologie=suferință=tulburare=betegie=beteșug=betejală*

Seria sinonimică	Termenul central	Etimologie / Origine	Nivel de specializare	Registru funcțional	Sens dominant / utilizare tipică	Observații stilistice și culturale
boală = maladie = afecțiune = morbiditate = patologie = suferință = tulburare = betegie = beteșug = betejeală	boală	< sl. *bolĭ*	general	comun / medical	stare patologică generică	termen de bază, polisemantic, nucleu conceptual al seriei
	maladie	< fr. *maladie* < lat. *male habitus*	specializat	medical cult	entitate nosologică clasificată	folosit în literatura științifică; conotație tehnică
	afecțiune	< lat. *affectio*	mediu	medical / eufemistic	stare patologică ușoară sau generală	preferat în limbaj neutru, administrativ
	morbiditate	< lat. *morbidus*	foarte specializat	epidemiologic	incidență/prevalență a bolilor	termen statistic, lipsit de

						expresivitate
	patologie	< gr. *pathos* + *logos*	foarte specializat	medical științific	știința bolilor / ansamblul proceselor morbide	termen disciplinar, abstract
	suferință	< lat. *sufferentia*	mediu	comun / literar	stare de durere fizică sau psihică	frecvent folosit în context emoțional sau literar
	tulburare	< lat. *turbo, are*	mediu	medical / psihologic	dereglare funcțională a organismului	utilizat în contexte clinice și psihologice
	betegie	< magh. *betegség*	arhaic / regional	popular / folcloric	stare de boală	termen vechi, folosit regional; conotație populară
	beteșug	< magh. *betegség*	arhaic	popular	suferință persistentă	uz regional, literar, mai puțin folosit azi
	betejeală	< formă populară din *a beteji* +suf. *-eală*	arhaic / popular	limbaj popular	boală ușoară sau indispoziție	termeni familiari, colocviali, expresivi

a) *tabletă=bulină=cașetă=comprimat=pastilă=pilulă=(pop.)hap=nasture=(reg.) bumb*

Cuvântul *tabletă*, împrumut relativ recent din franceză *tablette* „placă mică”, este termenul preferat în farmaceutica standardizată, pentru a desemna o formă solidă de medicament, de regulă, rotundă sau ovală, obținută prin presarea unei substanțe active cu excipienți. Termenul este frecvent utilizat: în rețete, etichete ale produselor farmaceutice etc.: *tablete filmate, tabletă de paracetamol* etc.

Lexemul c*omprimat* este un împrumut din limba franceză *comprimé* (participiul trecut al verbului *comprimer*) < lat. *comprimo, ere* „a strânge, a presa, a îndesa”, compus din prefixul *com-* „împreună, laolaltă” și rădăcina *premere* „a apăsa, a strânge, a presa”. Este un termen medical consacrat, utilizat în farmacologie (registrele farmaceutice, nomenclatoare internaționale etc.), care denumește o formă farmaceutică solidă, obținută prin comprimare. Se află în relație de sinonimie funcțională cu termenul *tabletă*, dar deține un grad mai înalt de specializare: *comprimate gastrorezistente*, *comprimate filmate* etc.

Substantivul *pastilă* este un împrumut din limba franceză *pastille* „pastilă, drajeu”, cu rădăcini din latină *pastillus, i, m.* În română, pătrunde prin uzajul medical; ulterior, este inclus în registrul semispecializat. Lexemul denumește „forme mici, rotunde, cu rol terapeutic sau de dezinfectant” (de exemplu, *pastile de gât*).

Cuvântul *pilulă* este un împrumut din limba franceză *pilule* (< lat. *pilula, ae, f.*, diminutiv din latinescul *pila, ae, f.* „bulgăre, minge"), cu sensul „mic bulgăre", „bulină mică" folosit în latină pentru a desemna pastilele rotunde, medicamente preparate manual. Se consideră un termen medical arhaizant, folosit în limbajul colocvial ori literar. Deși poate desemna forma farmaceutică solidă a unui remediu, termenul este marginalizat în registrele medicale formale. Persistă în expresii de tipul: *pilula contraceptivă*, *pilulă amară*, dar este înlocuit în uz de termenii *tabletă* și *comprimat*.

Lexemul *caşetă*, formă învechită sau regională, rar utilizată, care desemna, în trecut, o formă solidă medicamentoasă, similară cu pilula sau cu tableta, deține o valoare istorică și dialectală: termenul era frecvent folosit în farmacopeile vechi românești.

Cuvântul *bulină* este un termen colocvial, afectiv și diminutival, derivat din *bulă* (< fr. bulle < lat. bulla). Deși denumește o tabletă, nu este acceptat în discursul medical standardizat. Este frecvent în limbajul cotidian sau în interacțiunile cu copiii: *Ia-ți bulina roz!* Este un termen expresiv, infantilizant, dar comprehensibil.

Hap, de origine onomatopeică, regionalism și arhaism, înseamnă medicament (de regulă solid), de obicei, cu un gust neplăcut, „înghițit dintr-o dată"; deși neacceptat în comunicarea profesională, apare frecvent în exprimarea orală populară: *A înghițit hapul și s-a culcat*.

Substantivul *nasture* este o metaforă populară, apărută prin asemănarea tabletei cu un nasture (obiect rotund, mic, plat). Este folosit exclusiv în registrul familiar.

Lexemul *bumb*, regionalism, sinonim cu *hap, pilulă* sau *bulină,* apare rar în uzul actual, dar are valoare dialectală, în special în zonele rurale: *Ți-a dat doctorul un bumb?*

Seria sinonimică a termenului *tabletă* reflectă diversitatea registrelor lingvistice, evidențiind o stratificare complexă a limbajului medical și colocvial, unde specializarea și evoluția istorică determină preferințele lexicale. În timp ce *tabletă* și *comprimat* sunt termeni standardizați, consacrați în nomenclatoarele farmaceutice și utilizați cu precădere în discursul științific și în cel profesional, alte lexeme, precum *pastilă* și *pilulă,* ilustrează trecerea din limbajul medical în registrul semispecializat sau colocvial, cel din urmă având astăzi un caracter arhaizant. Variantele ***caşetă, hap, bulină, nasture*** și *bumb* confirmă diversitatea expresivă și regională, dar și tendința populară de metaforizare și de diminutivare a termenilor medicali. Prin urmare, se conturează o opoziție clară între terminologia normată, precisă și univocă, pe de o parte, și limbajul familiar, metaforic ori dialectal, pe de altă parte, reflectând istoria și dinamica vie a vocabularului medical românesc.

b) ***tratament=cură=terapie=medicație=vindecare=lecuială***

Lexemul *tratament*, de origine franceză (< fr. *traitement* < lat. *tractare* „a trata, a manevra"), este un termen medical, cu un grad înalt de specializare, desemnând „ansamblul metodelor, al mijloacelor și al procedurilor utilizate pentru combaterea sau pentru ameliorarea unei boli". Este frecvent utilizat în literatura de specialitate, protocoale clinice etc.: *tratament medicamentos*, *tratament chirurgical*, *tratament de urgență* etc. Termenul este neutru, specializat și precis.

Termenul *cură*, de origine latină (< lat. *cura, ae, f.* „îngrijire, preocupare"), a intrat în limba română cu sensul „îngrijire sistematică a sănătății", fiind utilizat, în special, pentru a denumi metodele neinvazive, de durată, care implică regimuri speciale sau tratamente naturiste: *cură de slăbire*, *cură de detoxifiere*, *cură balneară* etc.

Cuvântul *terapie,* împrumut din franceză *thérapie* < gr. *therapeia* „îngrijire, vindecare, tratament", este un termen savant, omniprezent în limbajul medical contemporan. Este utilizat, în special, în calitate de element component al termenilor compuși: *fizioterapie*, *psihoterapie*, *chimioterapie*, *radioterapie* etc.; *terapia* presupune o abordare metodică, adesea integrată într-un protocol standardizat.

Substantivul *medicație*, derivat savant din franceză *médication* < lat. *medicatio, onis, f.*, desemnează exclusiv tratamentul medicamentos, administrat pentru a combate o boală. Apare frecvent în sintagme precum *medicație de fond*, *medicație simptomatică*, *medicație orală* etc. Are un grad sporit de specializare și este adesea perceput ca un hiponim al termenului *tratament*, cu referire la farmacologie.

Substantivul deverbal *vindecare*, cu etimologie internă (derivat de la verbul *a vindeca*, moștenit din latinescul *vindicare* „a apăra, a salva"), desemnează procesul de restabilire a stării de sănătate. Termenul este uzual, accesibil, cu largă circulație în toate registrele limbii, fiind folosit în limbajul popular și în limbajul medical: *proces de vindecare*, *vindecare spontană*, *rată de vindecare*. Acesta accentuează rezultatul favorabil al tratamentului, nu metodele utilizate, având o conotație pozitivă.

Substantivul *lecuială* de la *leac* (< sl. *likŭ* „remediu, medicament") este un termen popular, cu o conotație arhaică și regională, utilizat, în special, în zonele rurale. Este atestat în expresii de tipul: a-*și căuta lecuiala*, *nu are lecuială*, *a afla o lecuială*. Nu este utilizat în limbajul medical standardizat, dar deține un rol important în imaginarul cultural (*boală* și *sănătate*).

Constatări. Relațiile de sinonimie dintre termenii *tratament, cură, terapie, medicație, vindecare și lecuială* reflectă stratificarea terminologică a domeniului terapeutic: *tratament, terapie* și *medicație* aparțin registrului savant și specializat; *cură* și *vindecare* ocupă un spațiu intermediar, accesibil publicului larg; *lecuială* aparține registrului popular tradițional. Diferențele

dintre acești termeni se manifestă pe diverse planuri: *etimologic* – provin din latină, greacă, slavonă sau sunt creații interne; *funcțional* – contextul medical sau uzual; *stilistic* – de la formal la expresiv etc.

Această diversitate sinonimică relevă nu doar împrumuturile și/sau influențele externe asupra limbajului medical românesc, ci și modul în care terminologia terapeutică mediază între științific și popular, între discursul tehnic al medicinei moderne și reprezentările tradiționale ale vindecării, reflectând dinamica vie a vocabularului medical românesc.

2.3.2. Serii sinonimice: verbul

Seriile sinonimice care includ verbul sunt mai puțin frecvente în terminologia medicală, în comparație cu seriile sinonimice care vizează substantivul. În continuare vom analiza seriile sinonimice ale verbelor *a opera, a reanima, a (se) trata,* frecvente în terminologia medicală [32, 33, 34].

a) a opera=a inciza=a (se) tăia

Verbul ***a opera*** formează o rețea sinonimică ce se referă la acțiunea de a efectua o procedură chirurgicală care implică secționarea țesuturilor. Verbele-sinonime sunt de origini diferite și cu grade variate de specializare.

Sens. Verbul *a opera* are sensul „a supune un pacient unei operații chirurgicale; a face o operație". Este cel mai frecvent termen atestat în terminologia medicală.

Etimologie. Cuvântul *a opera* provine din limba latină și este un împrumut direct sau mediat (prin franceză *opérer* sau italiană *operare*) în limba română, mai ales în uzul specializat (medical). Are la bază latinescul *opero, operari, operatus sum* „a lucra, a munci, a îndeplini o activitate", derivat de la substantivul *opus, operis* „lucrare, muncă, activitate" Sensul medical reprezintă o specializare a ideii de „a lucra" sau „a efectua" o acțiune complexă asupra corpului uman în scop terapeutic.

Funcționalitate. Deși are o utilizare predominant medicală, verbul *a opera* și-a extins sensul și în alte domenii, păstrând ideea de a efectua o acțiune complexă sau o modificare.

- Informatică*: a opera cu date, a opera un program.*
- Economie/afaceri: *Compania operează pe piața internațională.*
- General: *a opera modificări într-un document.*

În context medical, este un termen neutru, specializat, care descrie procesul fără a implica neapărat rezultatul.

Verbul *a inciza*

Sens. *A inciza* înseamnă „a face o incizie; a tăia (un țesut, un organ) cu un instrument chirurgical ascuțit”. Este un termen specializat, care descrie acțiunea de a tăia, fiind un hiponim pentru *a opera* (o operație poate conține mai multe incizii).

Etimologie. Verbul *a inciza* este un împrumut din francezul *inciser*, care provine, la rândul lui, din verbul latinesc *incido, incidere, incidi, incisum.* Acesta este format din prefixul *in-* „în” și verbul *caedo, caedere* „a tăia, a lovi, a ucide”. Astfel, sensul etimologic este „a tăia în”, ceea ce corespunde perfect cu întrebuințarea sa medicală actuală.

Funcționalitate. Se utilizează în exclusivitate în terminologia medicală, dar și în domenii adiacente: biologie, medicină veterinară. Este un termen de o precizie maximă, care descrie o acțiune specifică (tăietura) în cadrul unei proceduri mai ample: „Chirurgul *a incizat* pielea pentru a ajunge la organul afectat”.

Verbul *a (se) tăia*

Sens. În context medical, *a (se) tăia* este un termen popular, nespecializat, folosit pentru a descrie o intervenție chirurgicală; „a secționa, a despărți cu un obiect tăios”. Deseori, este utilizat în forma sa reflexivă: „Pacientul *s-a tăiat* la apendice”.

Etimologie. Verbul *a (se) tăia* este un cuvânt moștenit din limba latină, de la verbul *talio, taliare* „a tăia, a croi, a ciopli”, derivat din *talea, ae, f.* „mlădiță, tulpină tăiată”. Este un cuvânt de o vechime considerabilă în limba română și are o largă răspândire în limbajul comun.

Funcționalitate. Fiind un termen din vocabularul fundamental, *a (se) tăia* are o sferă de utilizare largă, acoperind nenumărate contexte non-medicale (*a tăia* pâine, *a tăia* lemne, *a tăia* calea). În medicină, este perceput ca un termen colocvial, adesea folosit de pacienți sau în comunicarea informală. Poate avea și conotații negative sau poate sugera o acțiune mai brutală sau mai puțin controlată decât *a opera* sau *a inciza.*

Constatări. Seria sinonimică *a opera=a inciza=a (se) tăia* ilustrează modul în care limbajul medical utilizează termeni cu o etimologie și cu niveluri de specializare diferite pentru a descrie acțiuni similare: la nivel de **origine:** *a opera* (împrumut neologic din franceză/italiană), *a inciza* (împrumut neologic din franceză) și *a (se) tăia* (moștenit din latină); la nivel de **specializare**: *a inciza* este cel mai specializat, referindu-se exclusiv la actul de tăiere chirurgicală. *A opera* este un termen medical standard pentru întreaga procedură, fiind un cuvânt tehnic, dar cu o sferă de utilizare extinsă și în alte domenii. *A (se) tăia* este un cuvânt popular, nespecializat, folosit în limbajul comun, adesea cu o nuanță informală. *A opera* se referă la întregul proces chirurgical, *a inciza* se concentrează pe acțiunea specifică de secționare, iar *a (se) tăia* este o descriere generală și populară a intervenției.

S-a menționat că formarea seriilor verbelor medicale are drept punct de reper fundamente savante, reflectând o continuitate conceptuală și morfologică de la latină la limbile moderne de circulație științifică. Această evoluție are loc fie prin adaptarea directă a formelor latine, fie prin intermediul limbilor de cultură, precum franceza sau engleza. Exemplele de mai jos ilustrează dinamica acestor procese. În analiza seriilor sinonimice din terminologia medicală care includ verbul, este esențial să evidențiem modul în care diferite verbe contribuie la structurarea semantică a enunțului și la transmiterea evaluării subiective a acțiunii. Astfel, diferențele de conținut dintre verbele de bază și cele subordonate în construcțiile cu actanți predicativi se manifestă prin faptul că predicatele propoziționale (subordonate) redau conținutul denotativ al situației primare, independent de evaluarea externă, în timp ce predicatele comentatoare (de bază) reflectă o situație secundară, care exprimă aprecierea aceleiași situații de către vorbitor [44, p. 99]. Această distincție se reflectă și în terminologia medicală, unde verbele principale, precum *a opera*, *a reanima* sau *a trata*, desemnează acțiunea principală, în timp ce verbele auxiliare sau hiponime, cum ar fi *a inciza* sau *a (se) lecui*, precizează aspecte particulare ale procedurii sau intensitatea intervenției, integrându-se astfel într-un cadru predicativ mai larg, dar diferențiat din punct de vedere semantic și pragmatic.

b) *a reanima=a resuscita=a readuce la viață=a reînsufleți*

Verbul *a reanima*

Sens. *A reanima* înseamnă „a readuce la viață sau la o stare de funcționare vitală normală un organism aflat în stop cardiorespirator sau în moarte clinică”. Este termenul standard, cu cea mai largă utilizare, pentru a desemna intervențiile de urgență efectuate asupra unui pacient aflat în stare critică.

Etimologie. Verbul *a reanima* este un împrumut cult din franceză – *réanimer*, provenit din limba latină: *re-* „din nou” + < lat. *animo, are* „a da viață, a însufleți”, derivat de la < lat. *anima, ae, f.* „suflet”, „viață”; adică „a aduce sufletul înapoi în corpul fizic”. Sensul etimologic de „a reda viața” este în concordanță perfectă cu sensul său medical.

Funcționalitate. *A reanima* este utilizat exclusiv în limbajul de specialitate (medicină de urgență) și presupune o serie de proceduri medicale (ventilația artificială, masajul cardiac, defibrilarea etc.): „Pacientul *a fost reanimat* în ambulanță”; „Echipa de urgență a aplicat protocolul de *reanimare* cardiorespiratorie”. Este un termen specializat, neutru stilistic, utilizat strict în contexte clinice, fără extensiuni semantice notabile în alte domenii.

Verbul *a resuscita*

Sens. *A resuscita* înseamnă „a readuce la viață prin manevre medicale un pacient aflat în stop cardiorespirator”. Semantic, este sinonim total cu verbul *a reanima*, însă mai rar folosit în practica medicală, deși este frecvent utilizat în limbajul științific internațional (< engl. *resuscitate*).

Etimologie. Este un împrumut savant din franceză (*ressusciter*) și/sau engleză (*resuscitate*) cu origini latine *resuscito, are*, derivat de la *suscio, suscitare* „a ridica, a trezi”. Sensul etimologic este „a ridica din nou”, „a trezi din moarte”, ceea ce corespunde utilizării sale terapeutice.

Funcționalitate. Este folosit mai frecvent în literatura de specialitate, în ghiduri de urgență sau în protocoale internaționale: „Pacientul a *fost resuscitat* după 8 minute de stop cardiac”; „Protocolul de *resuscitare* avansată include defibrilarea” etc.

Locuțiunea verbală *a readuce la viață*

Sens. Această locuțiune exprimă, figurat, acțiunea de a salva pe cineva de la moarte sau de a restabili funcțiile vitale. Este frecventă în stiluri narative, jurnalistice sau populare.

Etimologie. Locuțiunea verbală este formată prin derivare prefixală: prefixul *re-* „din nou” + verbul *a aduce* (< lat. *adduco, ere*) + complementul *la viață*. Este o construcție românească, cu sens intuitiv, derivată prin analogie semantică.

Funcționalitate. Este folosită frecvent în presă sau în comunicarea emoțională, cu impact stilistic: „Medicii *l-au readus la viață* după un infarct sever”; „După resuscitare, copilul *a fost readus la viață*”.

Verbul *a reînsufleți*

Sens. *A reînsufleți* înseamnă „a insufla din nou viață, energie sau spirit unei ființe sau entități”. În context medical poate desemna metaforic acțiunea de salvare a vieții, dar este rar utilizat cu sens propriu, fiind mai degrabă un sinonim stilizat sau literar pentru *a reanima*.

Etimologie. Este un derivat românesc, format din prefixul *re-* + verbul *a însufleți* (< lat. *suflet* < lat. *spiritus/anima* „a reda sufletul/viața”).

Funcționalitate. Este un verb cu o valoare expresivă, folosit în stiluri poetice sau jurnalistice: „Medicul a reușit *să*-l *reînsuflețească* pe băiatul electrocutat”; „Într-un gest aproape miraculos, echipa *a reînsufleți*t pacientul”. Verbul este perceput mai mult ca metaforă a revenirii la viață, cu frecvență scăzută în terminologia medicală.

Constatări. Seria sinonimică *a reanima=a resuscita=a readuce la viață=a reînsufleți* reflectă diferențe la nivel de: origine – savantă (*a reanima*, *a resuscita*), românească (*a readuce la viață*, *a reînsufleți*); specializare – medicală (*a reanima*, *a resuscita*), stilistică sau populară (*a*

readuce la viață, *a reînsufleți*); utilizare – standard medicală (*a reanima*), internaționalizată, dar mai puțin frecvent în română (*a resuscita*), metaforic-populară (*a readuce la viață*, *a reînsufleți*).

c) *a (se) trata=a (se) lecui=a (se) vindeca=a cura=a (se) tămădui=a medica*

Verbul *a (se) trata*

Sens. *A (se) trata* înseamnă „a aplica unui pacient un ansamblu de mijloace terapeutice, în scopul ameliorării sau al vindecării unei boli". Este un termen medical standard, neutru, utilizat pentru a desemna toate formele de intervenție terapeutică: medicamentoasă, chirurgicală, psihologică etc.

Etimologie. Verbul este un împrumut din franceză *traiter*, provenit din latinescul *tracto, -are* „a mânui, a manipula, a conduce cu grijă", derivat din *traho, trahere* „a trage". Sensul medical derivă din ideea de „a se ocupa cu grijă" de cineva.

Funcționalitate. Termen-cheie din terminologia medicală. Este utilizat în toate registrele specializate, dar și în limbajul general: „Pacientul *este tratat* cu antibiotice"; „Medicul *tratează* afecțiuni hepatice cronice". Este un verb general, specializat, cu o aplicabilitate multiplă, inclusiv metaforică: *a trata un subiect*, *a trata pe cineva cu indiferență*.

Verbul *a (se) lecui*

Sens. *A (se) lecui* înseamnă „a se vindeca, a scăpa de o boală"; desemnează acțiunea de a vindeca. Termenul este uzual în registrul popular și are conotații tradiționaliste sau folclorice.

Etimologie. Provine din limba slavonă *likovati* „a vindeca", format pe teren românesc de la substantivul *leac* (< sl. *Likŭ* „remediu, medicament") + suf. *-ui.*

Funcționalitate. Este frecvent în vorbirea curentă și în proverbe (*cine nu se lecuieşte de rău, rău pățește*). În medicină, este folosit mai rar, cu ton colocvial: „S-a lecuit de gripă în câteva zile"; „L-a lecuit doctorul bătrân din sat".

Verbul *a (se) vindeca*

Sens. *A (se) vindeca* înseamnă „a (se) însănătoși, a scăpa de o boală". Este apropiat ca sens de verbul *a (se) lecui*, dar cu un grad mai redus de neutralitate stilistică.

Etimologie. Cuvântul *a (se) vindeca* este un termen moștenit din limba latină populară, prezent în fondul lexical al limbii române. Așadar, provine din limba latină *vindico, are* „a revendica", „a apăra un drept", „a elibera", „a salva". Verbul latin *vindicare* derivă de la substantivul *vindex, vindicis* „apărător, răzbunător, eliberator". Sensul etimologic este înrudit cu ideea de „îndepărtare a răului".

Funcționalitate. Este folosit în context uzual, dar și în discurs medical accesibil: „Pacientul *s-a vindecat* după tratamentul administrat"; „Antibioticul l-a ajutat *să se vindece*". Deține o frecvență mai redusă, spre deosebire de verbele *a trata*.

Verbul *a (se) cura*

Sens. *A (se) cura* înseamnă „a (se) trata (de) o boală”, fiind echivalentul exact al verbului italian *curare*. În română este rar utilizat.

Etimologie. Verbul este un împrumut din franceză sau din italiană *curare*, cu originea în limba latină *curare* „a (se) îngriji de”, „a avea grijă de”; verb savant, cu o circulație limitată în limba română contemporană.

Funcționalitate. Este folosit ocazional în texte medicale: „Bolnavul *a fost curat* cu plante medicinale”; în mare parte fiind înlocuit de verbul *a (se) trata*, dar păstrează o prezență stilizată în limbajul poetic sau în cel religios (a *cura sufletul)*.

Verbul *a (se) tămădui*

Sens. *A (se) tămădui* înseamnă „a (se) vindeca”, „a scăpa de suferință fizică sau sufletească”. Este sinonim cu *a vindeca*, are însă o puternică încărcătură religioasă și arhaică.

Etimologie. Cuvântul *a (se) tămădui* este un verb vechi moștenit din limba slavonă *těmiždŭ/ těmŭžditi* „a (se) vindeca”, „a face sănătos”, de origine maghiară *támadni* „a sprijini”, „a ajuta”, fiind parte a lexicului religios; verb cu o încărcătură culturală și spirituală, frecvent în textele vechi.

Funcționalitate. Este utilizat în texte religioase, etice și în registrul medical popular: „Iisus i-*a tămăduit* pe bolnavi”; „*S-a tămăduit* cu ajutorul credinței”. În medicină, apare rareori, de regulă, în contexte metaforice.

Verbul *a medica*

Sens. *A medica* înseamnă „a administra medicamente, a prescrie un tratament medicamentos”. Este un termen specializat, prezent în terminologia clinică și cea farmaceutică.

Etimologie. Verbul *a medica* provine din limba latină, de la *medico, avi, atum, are*, cu sensurile: „a amesteca, a prepara, a condimenta” (*aquam thymo/apă cu cimbru, vinum/vin*; *medicata potio/băutură vindecătoare*) etc.; sensul etimologic –„a aplica medicamente”.

Funcționalitate. Este utilizat frecvent în literatura de specialitate: „Pacientul *a fost medicat* cu analgezice opioide”; „cardiologul a decis *să nu-l medicheze* imediat”. Este sinonim relativ cu verbul *a (se) trata*.

Constatări. Seria sinonimică *a (se) trata=a (se) lecui=a (se) vindeca=a (se) cura=a (se) tămădui=a medica* ilustrează o rețea lexicală complexă, în care se reflectă: origini etimologice diverse – latină: *a (se) trata, a (se) cura, a medica, a (se) vindeca*; slavonă/maghiară: *a (se) lecui, a (se) tămădui, a (se) vindeca*; diverse grade de specializare: *a (se) trata* – termen standard, central, neutru*; a medica* – specializat (farmacologie); *a (se) vindeca* – intermediar, larg acceptat; *a (se) lecui/a (se) tămădui/a (se) cura* – termeni tradiționali sau arhaici etc.; valori

stilistice diferite – specializate: *a (se) trata*, *a medica*, uzuale: *a (se) lecui*, *a (se) vindeca*, religioase: *a (se) tămădui*, arhaizante: *a (se) cura*.

2.3.3. Serii sinonimice: adjectivul

Seriile sinonimice care includ adjective sunt frecvente în terminologia medicală, întrucât permit descrierea precisă a caracteristicilor morfologice, funcționale ori localizatoare ale structurilor anatomice sau ale proceselor patologice. În continuare vom analiza seriile sinonimice ale adjectivelor *cutanat, sangvin/sanguin, oral* frecvente în terminologia medicală [32, 33, 34].

a) *cutanat=dermic=tegumentar*

Adjectivul *cutanat*

Sens. Adjectivul *cutanat* califică tot ceea ce aparține pielii sau este în legătură cu pielea. Se folosește pentru a desemna fenomene, afecțiuni ori structuri localizate la nivelul pielii: *erupție cutanată, test cutanat.*

Etimologie. Este un împrumut din limba franceză *cutané*, cu origini în limba latină *cutaneus, a, um*, derivat de la *cutis, is, f.* „piele"; a intrat în limba română o dată cu dezvoltarea terminologiei medicale moderne, în perioada neologizării terminologiei medicale.

Funcționalitate. Este un termen medical standard, utilizat în terminologia clinică, pentru a denumi procedurile sau simptomele dermatologice: test *cutanat*, manifestare *cutanată*.

Adjectivul *dermic*

Sens. Adjectivul *dermic* desemnează ceea ce este legat de *dermă* (țesuturile componente ale pielii), cu accentul pe stratul intern al pielii (*derma* propriu-zis), deseori folosit în contexte histologice sau fiziologice: reacție *dermică,* inflamație *dermică.*

Etimologie. Adjectivul *dermic* este un împrumut din franceză *dermique*, derivat din latinescul *derma, dermatis, f.* „piele"; acesta, la rândul lui, vine din limba greacă *derma* „piele" (în sens „tegument, înveliș"), derivat de la verbul grec *derein* „a jupui, a trage pielea".

Funcționalitate. Este un termen mai puțin frecvent, în comparație cu termenul *cutanat*, dar utilizat cu precădere în contexte de specialitate (dermatopatologie, histologie).

Adjectivul *tegumentar*

Sens. Adjectivul *tegumentar* se referă la tegumente, adică la totalitatea straturilor de acoperire ale corpului (piele, mucoase etc.). Este un termen general, utilizat pentru a desemna sistemul de acoperire corporal: sistem *tegumentar,* leziuni t*egumentare.*

Etimologie. Adjectivul este un împrumut din limba franceză *tégumentaire*, termen de origine latină *tegumentum, i, n.* „înveliș", „acoperământ", „piele", derivat de la verbul latin *tego,*

ere „a acoperi”. Termenul a fost introdus în limba română, ca parte a lexicului specializat medical, începând cu secolul al XIX-lea.

Funcționalitate. Este frecvent utilizat în terminologia medicală, sistemică sau descriptivă (anatomie, fiziologie), desemnând aparatul de protecție externă a corpului. Deține un grad mai înalt de abstractizare și de generalizare versus adjectivele *cutanat*, *dermic*, fiind deseori implicat în abordări interdisciplinare (biologie, medicină, anatomie etc.).

Constatări. Seria sinonimică *cutanat=dermic=tegumentar* reflectă modalitatea în care terminologia medicală utilizează termeni de origini diferite și cu grade variate de specializare, pentru a descrie concepte înrudite, referitoare la termenul anatomic *piele*: la nivel de **origine** – adjectivul *cutanat* este un termen latin; adjectivele *dermic, tegumentar* – greco-latin; la nivel de **grad de specializare**: adjectivul *cutanat* este un termen clinic standardizat (terminologia clinică); adjectivul *dermic* este utilizat, în special, în contexte anatomice și fiziopatologice; adjectivul *tegumentar* are o valoare generalizantă, desemnând învelișul corporal în ansamblu.

b) *sangvin/sanguin=hematic=hematologic*

Adjectivul *sangvin/sanguin*

Sens. Adjectivul *sangvin/sanguin* desemnează tot ceea ce este legat de sânge sau are legătură cu sângele ca fluid biologic. Se folosește în contexte clinice, fiziologice sau în cele comportamentale (*grupă sangvină, flux sangvin*).

Etimologie. Adjectivul *sangvin/sanguin* este un împrumut din limba franceză sanguin, care îl are la origine pe latinescul *sanguineus, a, um* „plin de sânge, însângerat, sângeros”, derivat din *sanguis, sanguinis. m.* „sânge”. Este împrumutat în limba română prin sintagma metaforică *temperament sangvin.*

Funcționalitate. Este un termen frecvent utilizat în clinică, în descrierea parametrilor vizibili sau funcționali, legați de sânge, segment anatomic.

Adjectivul *hematic*

Sens. Termenul *hematic* desemnează ceea ce aparține sângelui sau este derivat din sânge. Apare adesea în contexte tehnice sau descriptive: reacție *hematică,* pigment *hematic* etc., sugerând o legătură directă cu elementele componente ale sângelui.

Etimologie. Provine din limba franceză *hématique*, de origine latină *haematicus, a, um* derivat din grecescul *haimatikos* „legat de sânge” de la substantivul *haima* „sânge”. Este un termen savant, introdus în terminologia medicală în secolul al XIX-lea.

Funcționalitate. Este folosit cu precădere în anatomia patologică, în anatomia topografică, în medicina legală, în situații în care este necesară analiza de sânge.

Adjectivul *hematologic*

Sens. *Hematologia* este ramura medicinei care studiază sângele, organele hematopoietice și bolile acestora. Termenul desemnează fenomenele, analizele sau specializările legate de patologia și de fiziologia sângelui: *analiză hematologică, pacient cu profil hematologic, clinică hematologică* etc.

Etimologie. Termenul este un împrumut din franceză *hématologique* și a fost introdus odată cu dezvoltarea disciplinelor medicale moderne; este format prin juxtapunerea elementelor de origine greacă (afixoide): < gr. *haima* „sânge" + < gr. *logos* „studiu, știință" + suf. *-ic*.

Funcționalitate. Este un termen cu un grad înalt de specializare, utilizat exclusiv în medicină.

Constatări. Seria sinonimică *sangvin/sanguin=hematic=hematologic* ilustrează diversitatea lexicală a termenilor medicali în raport cu sângele, segment anatomic din mai multe perspective: **origine** – adjectivul *sangvin/sanguin* vine din latină, împrumut din franceză, cu utilizări multiple, inclusiv metaforice; adjectivul *hematic* – împrumut savant greco-latin, cu un grad sporit de specializare; adjectivul *hematologic* – compus savant, utilizat, în exclusivitate, în medicină; **grad de specializare:** adjectivul *sangvin/sanguin* deține un grad înalt de generalizare, accesibil, folosit frecvent în contexte clinice; adjectivul *hematic* este un termen consacrat, folosit în contexte de specialitate; *hematologic* este, de asemenea, un termen consacrat medicinei.

c) *oral=bucal=peroral*

Adjectivul *oral*

Sens. *Oral* desemnează ceea ce este legat de gură sau de cavitatea bucală, în special în contextul comunicării, al alimentației și al administrării de substanțe: *administrare orală, cavitate orală* etc.

Etimologie. Este un împrumut din limba franceză *oral* din latinescul *oralis, e* „al gurii", „care ține de gură", derivat de la substantivul *os, oris, m*. „gură".

Funcționalitate. Este un termen standard în farmacologie și în medicină generală; desemnează administrarea de medicamente pe cale digestivă: *administrare orală*. De asemenea, are o utilizare interdisciplinară (lingvistică, psihologie, pedagogie etc.). În medicină, este un termen neutru și specializat.

Adjectivul *bucal*

Sens. *Bucal* se referă strict la cavitatea bucală, având o aplicabilitate anatomică și fiziologică. Este frecvent utilizat pentru a denumi structuri, procese sau afecțiuni localizate în gură: *mucoasă bucală, salivă bucală, ulcer bucal.*

Etimologie. Termenul *bucal* este un împrumut din limba franceză *buccal,* de origine latină *bucca, ae, f.* „obraz", „gură" + suf. adjectival latin *-alis* → *buccalis*, *e* „referitor la obraz", „la

gură”, „care ține de cavitatea bucală”. Gradul de localizare a adjectivului este mai mare, în comparație cu adjectivul *oral*.

Funcționalitate. Este utilizabil în stomatologie, în chirurgie orală și în anatomie (structuri anatomice din cavitatea bucală). Spre deosebire de termenul *oral*, adjectivul *bucal* nu desemnează întregul traseu de administrare, ci locul propriu-zis de ingerare a alimentelor.

Adjectivul *peroral*

Sens. Adjectivul *peroral* desemnează calea de administrare a unui medicament „prin gură”, adică prin ingerare, făcând parte din terminologia medicală (farmacologie, clinică). Nu se referă la cavitatea bucală în sine, ci la întregul proces de administrare care începe în gură și continuă prin sistemul digestiv: *administrare perorală, medicament peroral, tratament peroral* etc.

Etimologie. Termenul *peroral* este un împrumut din limba germană *peroral* și s-a format în baza locuțiunii adverbiale *per os* „prin gură” de origine latină (< lat. *per* „prin” (prepoziție latină, indicând traversarea sau mijlocirea) + < lat. *os, oris, m.* „gură” (substantiv neutru, cu forma de acuzativ *os*); *per os* înseamnă literalmente „prin gură”. Expresia latină *per os*, dar și adjectivul *per oral* se bucură de circulație internațională.

Funcționalitate. Adjectivul *peroral* este consacrat medicinei (clinică și farmaceutică; medicina internă, farmacologie, pediatrie și farmacodinamie), desemnând modul de administrare a unui medicament. Spre deosebire de adjectivul *bucal* (care se referă strict la localizare în cavitatea bucală), termenul *peroral* are un sens mai extins, fiind legat de întregul proces de ingerare.

Constatări. Seria sinonimică *oral=bucal=peroral* evidențiază utilizarea termenilor medicali în funcție de **origine***:* adjectivele *oral, bucal* – din latină, limba de împrumut, franceză; *peroral* – din latină, limba de împrumut, germană; **grad de specializare**: adjectivul *oral* – termen clinic standard, denumește modul de administrare a medicamentelor – „prin gură”; adjectivul *bucal* – are un grad mai mare de specializare și se referă la structurile anatomice ale cavității bucale; adjectivul *peroral* – deține cel mai înalt grad de specializare, considerat termen consacrat. Această serie sinonimică evidențiază diferențele de registru și de context în utilizarea termenilor care desemnează traseul oral de administrare sau localizarea bucală, fiind esențială în stabilirea de precizie terminologică.

2.4. Concluzii la capitolul 2

Terminologia medicală este un ansamblu organizat de termeni-concept specifici domeniului, iar termenii medicali sunt unități autonome care vehiculează cunoștințe detaliate, asigurând comunicarea specializată. Funcționalitatea sinonimiei este legată de stratificarea limbajului și este influențată de factori extralingvistici: context, obiectivul comunicării și public-țintă.

În terminologia medicală au fost identificate trei tipuri majore de sinonimie:

- **sinonimia intradisciplinară medicală:** Se manifestă în interiorul aceleiași discipline, între specialiști (de exemplu: *atac vascular cerebral=atac cerebral=infarct cerebral=ictus=AVC*), oferind alternative stilistice, fără a diminua precizia semantică;
- **sinonimia interdisciplinară:** apare la intersecția disciplinelor (de exemplu: *hiperglicemie* (medic)=*glicemie crescută* (nutriționist)), permițând desemnarea aceluiași proces biologic din perspective diferite;
- **sinonimia transdisciplinară (specialist-pacient):** este crucială pentru adaptarea limbajului la nivelul de comprehensiune al nespecialiștilor (de exemplu: *insuficiență renală=disfuncție la rinichi*), devenind un instrument de accesibilizare și de educație medicală.

Există un dezacord la nivel de ideal terminologic univoci (un termen – un concept) și realitatea lingvistică a variației denominaționale. Sinonimia, în special cea transdisciplinară, demonstrează o prevalare a seriilor sinonimice în terminologia medicală la nivel de funcționalitate pragmatică. În medicină, sinonimia terminologică asigură stabilirea unei relații între unități lexicale specializate, caracterizându-se prin identitate sau prin similitudine semantică, dar și prin „diferențe” generate de raportarea termenilor la un anumit câmp funcțional-semantic. Aceste „diferențe” sunt fundamentale pentru înțelegerea complexității fenomenului: denominație *vs* definiție, termen savant *vs* definiție, sinonimie la nivel de traducere și de împrumuturi lingvistice, denominații ale aceluiași concept *vs* registre lingvistice diferite, formă extinsă *vs* formă trunchiată, siglă *vs* formă completă, forma literară *vs* regională/dialectală, simboluri/formule specializate *vs* termen etc. Alte surse de sinonimie includ diferențierea funcțional-stilistică (de exemplu, *boală=afecțiune=maladie*), arhaizarea vocabularului (de exemplu, *dambla* pentru *hemipareză*), polisemia/omonimia (de exemplu, *tratament* cu multiple sensuri) și paronimia sinonimică (de exemplu, *traumă vs traumatism*).

O analiză a structurii lexicale a articolelor științifice medicale relevă o densitate semnificativă a substantivelor (aproximativ 45.8%), subliniind caracterul terminologic al textelor medicale. Verbele și adjectivele au o frecvență mai redusă în seriile sinonimice.

Terminologia medicală în limba română este un sistem dinamic, modelat continuu de influențe istorice (latină, greacă, franceză etc.) și de procese interne de formare a cuvintelor: afixarea, juxtapunerea rădăcinilor savante (cultisme), conversiunea gramaticală, termenii complecși/sintagmatici, eponimele, frazeologismele/expresiile medicale consacrate și calcurile, termenii brahigrafici. Stratificarea etimologică, productivitatea și variabilitatea lexicală contribuie la dezvoltarea și la flexibilitatea seriilor sinonimice. Au fost analizate serii sinonimice frecvente în terminologia medicală, în funcție de categoria morfologică: substantiv (*boală, tabletă, tratament*); verb (*a opera, a reanima, a (se) trata*); adjectiv (*cutanat, oral, sanguin/sangvin).* Substantivul, nucleul terminologiei medicale, dezvoltă serii sinonimice ample: *boală=maladie=afecțiune=morbiditate=patologie=suferință=tulburare=betegie=beteșug=betejeală,* unde se conturează opoziția termenii savanți (*patologie, morbiditate*) și populari (*beteșug, betejeală*). Seria *tabletă=comprimat=pastilă=pilulă=hap=bulină=bumb* ilustrează trecerea de la lexicul normat, farmaceutic, la cel colocvial, metaforic. Seria sinonimică *tratament=cură=terapie=medicație=vindecare=lecuială* arată interferența vocabular specializat *vs* vocabular fundamental. În terminologia medicală verbele, deși reprezentate mai modest, formează serii sinonimice expresive: *a opera=a inciza=a (se) tăia; a reanima=a resuscita=a readuce la viață=a reînsufleți; a (se) trata=a (se) lecui=a (se) vindeca=a (se) tămădui=a medica*, reflectând diferențe de origine, specializare și stil.

Fenomenul de sinonimie, raportat la relațiile logic-conceptuale (*hiperonimie*/*hiponimie),* facilitează diversitatea sinonimelor terminologice.

3. PERSPECTIVE DE ANALIZĂ A FENOMENULUI DE SINONIMIE ÎN SISTEMUL TERMINOLOGIC MEDICAL

3.1. Sinonimia în sistemul terminologic medical: perspective de abordare

1. Perspectiva cognitiv-semantică a sinonimiei:

a) Prototipul. Cercetările lingvistice de ultimă oră se referă la o structură a paradigmelor sinonimice atribuită *conceptului*, din perspectivă cognitivă, fiind pe larg utilizat cuvântul *prototip*. Dicționarul explicativ oferă următoarea definiție pentru termenul *prototip*: model care reprezintă tipul original, după care se efectuează sau se realizează ceva; exemplu ilustrativ, model (desăvârșit)" [32*,* p. 863].

În lingvistică, termenul *prototip* este înțeles, pe de o parte, ca fiind unul dintre cele mai reprezentative modele categoriale (dintr-un șir de obiecte), o imagine mentală, concretă sau abstractă, a unui obiect care aparține unei categorii de obiecte, prin intermediul căreia o persoană percepe, cunoaște și recunoaște realitatea; totodată, *prototipul* este tratat drept sumă a semnelor (caracteristicilor) prototipice, categorisite, din perspectivă semantică: a) caracteristici de nucleu (centrate), uzuale, repetitive (în funcție de frecvența utilizării); b) caracteristici periferice, mai rar solicitate.

Dominanta conține caracteristici prototipice de nucleu, iar distanța dintre dominantă și alt lexem sinonim într-o serie sinonimică devine condiție forte în sporirea sau în reducerea procesului de verbalizare prin detalierea categoriei mentale; cu cât mai mare este distanța (aspect semantic-funcțional), cu atât este mai solicitată categoria mentală și viceversa [113, p. 251-270].

b) Structura semică a seriei sinonimice. Caracteristicile paradigmelor sinonimice sunt generate, în primul rând, de o organizare corelativă structurală specifică, în baza semnelor semantice integrative și diferențiale. În semnificațiile sinonimelor se regăsește un număr mai mare de seme, delimitate în: a) seme-nucleu ale grupului funcțional-semantic; b) seme integrative specifice seriei sinonimice; c) seme diferențiale la nivel de cuvânt-sinonim într-o serie sinonimică.

Semele-nucleu sunt raportate la o anumită parte de vorbire, au un grad sporit de abstractizare și sunt o interpretare relativ diferită a sensului general, pe care îl deține întreaga serie sinonimică. Distincția determină locul seriei sinonimice și devine evidentă în momentul în care se face o analiză comparativă a seriilor sinonimice între diverse părți de vorbire, inclusiv înrudite (în cadrul unei familii de cuvinte).

Stabilirea relațiilor pragmatice are un caracter subiectiv și se axează pe capacitățile de

selectare și de substituție. De aici rezultă și rolul specific pragmatic al sinonimelor. Se consideră că „omul, în căutarea cuvântului potrivit, apelează în memoria sa la o paradigmă structurală a sistemului lexical (paradigma sinonimică, paradigma antinomică, paradigma hiponimică)" [100, p.180].

Procesul de căutare a cuvântului potrivit este asigurat de sistematicitatea lexicului. În baza asemănărilor semantice, paradigmele inferioare se cer incluse în paradigme superioare. Seriile sinonimice dețin un rol important în structurarea ierarhizată a dimensiunii semantice a limbii prin exteriorizarea organică a aspectelor semantice, de similitudine și de diferențiere, la nivel de lexeme [174, p. 41-58].

2. Perspectiva morfologică și categorială:

a) Perspectiva morfologică. Clasificarea sinonimelor din perspectivă morfologică (la nivel de părți de vorbire) este fundamentală în delimitarea tipurilor de paradigme funcțional-semantice, la diverse dimensiuni ale ierarhiei semantice. Deja la nivelul de articulație a cuvântului se stabilesc conexiuni cu diverse categorii morfologice, cu noi deschideri lexicale. Părțile de vorbire, dotate cu o mare capacitate de diferențiere, formează axa fundamentală în distribuirea conștientă a vocabularului (vocabularul fundamental și masa vocabularului) unei limbi în grupuri de unități lexicale. Vom ilustra în continuare acest fenomen în baza exemplelor selectate din *Dicționarul de sinonime al limbii române* de Luiza și Mircea Seche: **substantive** – *manifestare=semn, simptom* [74, p. 435]; *sistem=ansamblu, structură* [*ibidem,* p. 783]; *resuscitare=reînviere* [*ibidem,* p. 709]; *examinare= consultare* [*ibidem,* p. 244]; **adjective** – *bolnav=nesănătos, suferind, beteag, neputincios, maladiv, morbos, războlit, neputincios, pătimaș, rău, beteag, marod, lânced, malad, mișel, pătimitor* [*ibidem,* p. 73]; *umflat=dilatat, bombat, tumefiat, inflamat, gras, balonat* [*ibidem,* p. 913]; *mistuit=digerat* [*ibidem*, p. 464]; *contagios=infecțios, molipsitor, contaminant, infectant, ciumos, mefitic, pestifer, pestilent, pestilențial* [*ibidem,* p. 151]; *congenital=ereditar, înnăscut, moștenit* [*ibidem,* p. 147]; **verbe** – *a injecta=a (se) congestiona, a (se) înroși* [*ibidem,* p. 334]; *a măsura=a calcula, a evalua, a examina, a parcurge, a compara* [*ibidem,* p. 448]; *a (se) închega=a (se) coagula, a (se) conglutina, a (se) năclăi, a prinde, a slei, a (se) îngroșa, a (se) învârtoșa* [*ibidem,* p. 360]; *a dezinfecta=a curăța, a steriliza, a aseptiza* [*ibidem,* p. 208]; *a recomanda=a preconiza, a prescrie, a sfătui, a propune, a prezenta* [*ibidem,* p. 695].

b) Perspectiva categorială. Perspectiva morfologică de analiză a unei serii semantice este cea care oferă prognozarea eventualei predispoziții, la nivel de categorii de cuvinte (în cadrul unei părți de vorbire), de a dezvolta anumite conexiuni funcțional-semantice.

Deja s-a menționat faptul că *grupurile funcțional-semantice* pot include *paradigme*

sinonimice, antonimice, hiponimice (vezi capitolul 1 *Fenomenul de sinonimie în arhitectonica limbii*).

În literatura de specialitate, *grupul funcțional-semantic* se consideră o asociere de cuvinte care aparțin uneia și aceleiași părți de vorbire și care presupune, concomitent, prezența unei componente generale semantic-integrative (a unui sem) și prezența unor componente-tip diferențiale. Cuvintele incluse în acest grup au caracteristici comune, inclusiv la nivel de compatibilitate, *la nivel de formare a cuvintelor*: *intralexicală* sau *intracuvânt* (polisemie) și *derivare interlexicală* sau *intercuvânt* (interconexiuni la nivel de formare a cuvintelor). Formarea intralexicală corespunde procesului de dezvoltare polisemică a aceluiași lexem, fără modificare formală, prin extinderea sensului în funcție de contextul de utilizare. Astfel, substantivul *criză* denotă, în terminologia medicală, o manifestare acută a unei boli (*criză epileptică*, *criză hipertensivă*), dar, în limbajul general, desemnează o situație de tensiune, dificultate sau dezechilibru (*criză economică*, *criză existențială*). În mod similar, termenul *reacție* are, în terminologia medicală, sensul „răspuns fiziologic sau imunologic al organismului", iar în vocabularul uzual desemnează „manifestarea unui comportament, a unei atitudini sau a unei emoții". Prin contrast, formarea interlexicală implică relații între mai mulți termeni înrudiți morfologic, care pot evolua până la relații sinonimice contextuale. O rețea derivativă reprezentativă este cea formată din *medicament=medicație***,** care ilustrează solidaritatea morfologică și semantică în câmpul terapeutic. Astfel, termenul *medicament* provine din lat. *medicamentum*, derivat de la *medico, medicare* „a trata, a vindeca" și substantivul latin *mens, mentis, f.* „minte", care înseamnă „a trata cu mintea"; actualmente are sensul „o substanță destinată tratamentului". Termenul *medicație*, format din radicalul latin *medicatio-* și sufixul *-onis*, desemnează „acțiunea de a administra medicamente", deci procesul terapeutic. Din perspectivă morfologică, aceste lexeme aparțin aceleiași *familii derivationale***,** dar prin diferențiere semantică și grad de abstractizare pot fi considerate *sinonime interlexicale contextuale***,** utilizate în funcție de context specializat (proces, produs sau ansamblu terapeutic). De exemplu, în expresii de tipul: *a prescrie o medicație adecvată* și *a prescrie un medicament adecvat*, termenii pot fi substituiți contextual.

Diferența la nivel de grup funcțional-semantic și serie sinonimică constă în prezența gradului de generalizare a componentelor integrative și a celor diferențiale. Semul-nucleu din grupul funcțional-semantic deține un nivel de complexitate și de abstractizare mai redus în comparație cu dominanta seriei sinonimice.

3. Perspectiva pragmatică. Nucleul sensului general într-o serie sinonimică conține nu doar semele, determinate de apartenența cuvintelor la un anumit grup funcțional-semantic, ci și

componente semantice cu rol de concretizare (*specificare, precizare*) care consolidează paradigma sinonimică. De exemplu, în terminologia medicală, din grupul funcțional-semantic al substantivelor ce redau un anumit gen de *suferință*, relevăm lexemul de referință *durere*. Sensul lexical al componentelor grupului respectiv conțin semele-nucleu „durere + *de cap*", „durere + *musculară*", „durere + *lombară*", „durere + *de urechi*" etc. Aceste seme se organizează în paradigma hiponimică cu arhisemul „suferință *fizică/morală suportată de cineva*" și stau la baza sensurilor generale ale seriilor sinonimice (de exemplu, alături de dominantele *cefalee*, *mialgie*, *lumbago*, *otalgie* etc.).

Caracteristicile paradigmelor sinonimice sunt generate, în primul rând, de o organizare corelativă structurală specifică, în baza semnelor semantice integrative și diferențiale.

În semnificațiile sinonimelor se regăsește un număr mai mare de seme, delimitate în: **a) seme-nucleu ale grupului funcțional-semantic; b) seme integrative specifice seriei sinonimice; c) seme diferențiale la nivel de cuvânt-sinonim într-o serie sinonimică.**

Semele-nucleu sunt raportate la o anumită parte de vorbire, au un grad sporit de abstractizare și reprezintă o interpretare relativ diferită a sensului general, pe care îl deține întreaga serie sinonimică.

a) Opoziție, diferențe și tranziție. Distincția determină locul seriei sinonimice și devine evidentă în momentul în care se face o analiză comparativă a seriilor sinonimice dintre diverse părți de vorbire, inclusiv înrudite (în cadrul unei familii de cuvinte).

Astfel, semul categorial „stare" se regăsește cu sens general în seria sinonimică: *a suferi=a boli=a zăcea (bolnav)=a sta la pat=a gogi=a piroti=a lâncezi=a tânji* „a îndura o durere fizică" [32]; *afecțiune=îmbolnăvire=durere=chin=neputință=infirmitate=slăbiciune=meteahnă=invaliditate=betejeală* „perturbarea stării normale a organismului, de regulă, cu prezența durerilor cu un grad divers de intensitate"; semul „semn" îl identificăm în sensurile generale ale seriilor sinonimice: *bolnăvicios= maladiv=fragil=nesănătos=șubred=slab* „cu referire la aspectul unei persoane, la condiția sa fizică, care denotă prezența unei maladii sau sunt provocate de o boală" și *bolnav=nesănătos=suferind=malad= neputincios=betegos* „afectat de o boală".

Aici remarcăm similitudinea internă a relațiilor de sinonimie și de antonimie.
Antonimia determină polaritatea grupului funcțional-semantic: *a inspira≠a expira* (grupul funcțional-semantic al verbelor referitoare la respirație); *palid≠rumen* (grupul funcțional-semantic al adjectivelor evaluative); *hipertensiune≠hipotensiune* (grupul funcțional-semantic al substantivelor care se referă la presiunea sângelui). Axate pe o singură idee, sinonimele și antonimele se presupun reciproc. Sinonimele sunt mici fragmente din cadrul unor serii constant tranzitorii dintr-o rețea în alta mai dezvoltată și care achiziționează două sau mai multe verigi

adiacente dintr-o serie vastă de elemente semantice (situate între două serii sinonimice), care se exclud reciproc prin intermediul antonimelor.

În acest context, este importantă identificarea opoziției dintre seriile sinonimice, caracteristice, în special, pentru lexemele care dețin un indiciu semantic:

a) adjective: *tratabil=vindecabil=curabil=benign=minor=inofensiv=uşor* și *intratabil= netratabil=nevindecabil=incurabil=malign* [*ibidem,* p. 6]; *rigid=inflexibil=dur=aspru* [*ibidem*, p. 715] și *flexibil=mlădios=elastic=pliabil=suplu=maleabil=flexionar* [32]; *potent =vânjos= puternic=tare=viguros=vânos* [74, p. 622] și *impotent=neputincios=infirm=inapt=beteag* [32]; *viu=însufleţit=animat=trăitor=dinamic=intens=puternic* [*ibidem*] și *mort=decedat=răposat= repauzat=expiat=defunct=încremenit=înţepenit=inert=uscat=neînsufleţit=nemişcat=liniştit* [*ibidem*]; *salubru=sănătos=igienic=sanitar=curat=îngrijit=curăţat* [74, p. 731] și *insalubru= nesănătos=neigienic=vătămător=pestilenţial=infect=fetid=stricat* [32];

b) verbe: *a (se) accentua=a (se) amplifica=a (se) acutiza=a creşte=a spori=a (se) intensifica* [74, p. 3] și *a (se) atenua= a (se) calma=a (se) diminua=a (se) linişti=a (se) potoli=a (se) reduce=a scădea=a slăbi=a (se) tempera* [*ibidem*, p. 44]; *a (se) calma=a (se) linişti=a (se) potoli* [*ibidem*, p. 91] și *a (se) stârni=a (se) accentua=a (se) agrava=a (se) intensifica=a (se) porni* [*ibidem*, p. 816]; *a dăuna=a păgubi=a prejudicia=a vătăma* [*ibidem*, p. 182] .

La adjective, seriile sinonimice în relații de antonimie sunt posibile în situația în care este prezentă gradația (calitate, însușire graduală): *corpolent=voluminos= grăsuţ=gras= grăsan= obez* [*ibidem*, p. 357] și *zvelt=suplu=uscăţiv=slăbuţ=slab=slăbănog=pirpiriu=sfrijit=prăpădit* (despre o persoană) [32]; *închis=cicatrizat=vindecat* [74, p. 362] și *nevindecat=necicatrizat= deschis=viu* (despre o rană) [*ibidem*, p. 525]; *limpede= transparent=curat=pur=cristalin* [*ibidem*, p. 420] și *tulbure=impur=murdar=poluat* (despre o substanță) [*ibidem*, p. 900]; *bun= curat=salubru=sănătos* [*ibidem*, p. 84] și *rău=murdar=insalubru=nesănătos* (despre un mediu, un loc) [*ibidem*, p. 690].

La verbe, opoziția seriilor sinonimice se manifestă prin intermediul prefixelor aflate în relații de antonimie: *a (se) subalimenta≠a (se) supraalimenta; a subestima≠a supraestima; a împerechea≠a desperechea; a încărca≠a descărca; a înființa≠a desființa; a înveli≠a dezveli; a (se) hipersensibiliza≠a (se) hiposensibiliza; a (se) hipertrofia≠a (se) hipotrofia* etc.

Pentru identificarea locului pe care îl deține o serie sinonimică în structura unui grup funcțional-semantic, este importantă evaluarea raportului stabilit între relațiile generice: hipo-/ hiperonimie și sinonimia propriu-zisă. De acest lucru depinde structura organizatorică ierarhică, deoarece are loc subordonarea ierarhică la nivel de caracteristici semantice.

Utilizarea metodei de analiză la nivel de *sem* (componentă semantică) permite o distincție mai clară între grupurile generice și cele sinonimice. Totuși, o deosebire absolută între cele două grupuri nu este întotdeauna posibilă. În cadrul unei serii sinonimice sunt posibile incluziuni, de exemplu: „*a mânca* vb. 1. (mai ales în vorbirea copiilor) *a păpa,* (înv. și pop.) *a (se) ospăta*, (fam.) a hali, (depr.) *a rumega*. *(Ce ~ acolo?)* 2. *a consuma*, (fam.) *a hali*. *(A ~ repede întreaga pâine.)* 3. (fam.) *a îmbuca. (N-a apucat să ~ nimic.)* 4. *a (se) alimenta, a (se) hrăni, a (se) nutri, (fam.) a hăli. (~ bine.)* 5. v. *roade.* 6. v. *înțepa.* 7. *a (se) distruge*, *a (se) roade*. *(Moliile au ~ haina.)* 8. *a (se) măcina, a (se) roade, a (se) săpa, a (se) scobi. (Apa ~ malul.)* 9. v. *ataca*" [74, 1997, p. 467]. În această serie poate fi determinat caracterul „supragrup" al cuvântului dominant, unitatea lexicală de bază în exprimarea sensului de „a mesteca un aliment în gură și a-l înghiți; a folosi în alimentație". Seria sinonimică polimembră se descompune axându-se, cel puțin, pe două arii semantice: unele verbe (*a mânca, a consuma, a se alimenta, a se nutri, a păpa, a se ospăta)*, care se disting, în special, din punct de vedere expresiv și stilistic, se utilizează pentru a desemna procesul de consumare a alimentelor în sine; celelalte (*a hali, a înfuleca, a se ghiftui, a hălpăcăi)* indică, în primul rând, o poftă mare de mâncare sau chiar un apetit exagerat și, în al doilea rând, se referă la cantitatea mare de hrană ingerată. În acest fel, se relevă, în mod evident, incluziunea relațiilor în cadrul seriei sinonimice de mai sus. Se prezintă ca fiind hiponimice și relațiile din cadrul seriei sinonimice *a lega=a înnoda=a strânge=a pansa=a priponi=a încătușa=a cercui=a uni=a cartona=a se închega=a asocia=a căsători=a atașa* [*ibidem*, p. 413], în care verbele apar în contexte specifice (ce se referă, direct sau indirect, la unirea, la îmbinarea, la asamblarea unor obiecte, fenomene, acțiuni etc., subordonându-se semantic lexemului de bază *a lega*).

Relații de incluziune se atestă nu doar în cadrul unei serii sinonimice, dar și între diferite serii. În funcție de diverse caracteristici, seriile sinonimice se asociază în grupări mai complexe. Astfel, se prezintă, de exemplu, relațiile între seriile sinonimice: *leșin=inconștiență =nesimțire=sfârșeală* [*ibidem*, p. 416] „pierdere subită și trecătoare a cunoștinței, caracterizată prin rărirea bătăilor inimii și a mișcărilor respiratorii, fiind cauzată de scăderea bruscă a irigației cerebrale; stare de slăbiciune, de lipsă de putere, de vlagă, provocată de foame, de sete etc." [32, p. 568]; *inconștiență=iresponsabilitate* [*ibidem*, p. 327] „lipsa unei atitudini conștiente, raționale față de realitatea înconjurătoare; stare sufletească în care omul nu își dă seama de actele sale" [*ibidem*, p. 483]; *nesimțire=insensibilitate=nesensibilitate=*(înv.) *nesimțibilitate* [*ibidem*, p. 522] „lipsă de sensibilitate" [*ibidem*, p. 690]; *sfârșeală=extenuare=moleșeală= slăbiciune* [74, p. 774] „stare, senzație de slăbiciune, de leșin" [32*,* p. 981]; *invalid=infirm=mutilat* [74, p. 340] „(persoană) care are o infirmitate (din cauza căreia este inaptă de muncă)" [32, p. 504]; *infirm= schilod=beteag=calic=neputincios=nevolnic=sec=slăbănog* [74, 1997, p. 332] „(persoană) care

are un defect fizic congenital sau dobândit în urma unui accident, a unei boli etc.” [32, p. 490]; *mutilat=schilodit=estropiat=*(pop.) *stropșit=*(înv. și reg.) *stricat=*(reg.) *schilăvit=*(înv.) *rupturit* [74, p. 489] „(persoană) care are o parte a corpului mutilată, tăiată, amputată în urma unei explozii, a unui accident etc.” [34].

Seriile sinonimice, în special cele constituite din verbe și adjective, se disting prin diferențe graduale. Semul intensității se poate deplasa spre nucleul sensului comun al seriei sinonimice, generând diferențe între seriile sinonimice apropiate semantic. De exemplu, este destul de evidentă relația strânsă între seriile sinonimice care aparțin grupului funcțional-semantic al verbelor senzoriale: *a simți=a percepe=a adulmeca* și *a anticipa=a intui=a presimți* [74, p. 781]. Verbele respective desemnează, în mod analogic, faptul de a avea, prin intermediul organelor de simț și/sau al intuiției, al instinctelor, al legăturii afective cu altă persoană, senzația, percepția unui lucru, a unui fapt, calități, situații, acțiuni, a efectului unei excitații. Totuși, componenta semantică, care indică gradul de intensitate a percepției generate, delimitează nu doar sinonimele luate separat, ci și sensul general al seriilor sinonimice. O senzație, o percepție provocată de organele de simț se deosebește calitativ de una care apelează și la informații, la elemente logice sau la intuiție, presupunând o acțiune net superioară celei dintâi, întrucât depășește limitele concretului, ale senzorialului și explorează domeniul cunoașterii intuitive, abstracte.

b) Serii sinonimice adiacente (zone de tranziție semantică). În *Dicționarul de sinonime al limbii ruse* [182] interconexiunea seriilor sinonimice apropiate semantic, care pot fi numite *adiacente*, este marcată printr-un semn special –„Ср.” (смежный ряд „serie adiacentă”). Sensurile comune ale seriilor sinonimice adiacente dețin un set considerabil de seme asociative; totalitatea membrilor acestor serii acoperă partea limitată, sudată a spațiului semantic. În *Noul dicționar explicativ al sinonimelor* de Yu. Apresyan [160], componentele acestor serii sinonimice fac parte din „zona analogiilor”. Constatăm tranziții semantice firești ale seriilor de sinonime adiacente spre sfera conceptuală comună. De exemplu: (med.) *senil=*(fam.) *ramolit=*(livr.) *decrepit=*(rar*)* *senilizat=*(înv.) *matofit=*(fam. fig.) *hodorogit=rablagit=zaharisit=*(împr.) *sclerozat* [74, p. 768] „care ține de bătrânețe sau de senilitate; care are caracteristicile bătrâneții ori ale senilității; specific bătrânilor, de bătrân” [32, p. 975]; *bătrân=trecut=vârstnic=*(înv. și reg.) *vechi=*(fig.) *cărunt* [74, p. 62] „care trăiește de mulți ani, care este înaintat în vârstă” [32, p. 92]; *vârstnic=bătrân=vechi=major* [74, p. 944] „trecut de epoca tinereții, înaintat în vârstă” [32, p. 1153]; *vechi=trecut=antic=arhaic=bătrânesc=*(livr.) *vetust=bătrân= folosit=purtat= uzat=uscat=învechit=arhicunoscut* [32, p. 929] „care există de mult timp, din alte vremuri; care ține, durează, se face de multă vreme; făcut de mult” [74, p. 1153].

4. Perspectiva ierarhică:

a) Ierarhizarea și interferența structurală determină organizarea seriilor sinonimice concrete și a relațiilor seriilor sinonimice apropiate semantic din cadrul grupurilor funcțional-semantice. Seriile sinonimice, numeric diferite (bimembre/polimembre), seriile sinonimice adiacente, seriile de sinonime antonimice asigură nevoile de transmitere a mesajelor în diverse sfere de comunicare, având un caracter subiectiv și axându-se pe capacitățile de selectare și de substituție.

b) Paradigmele sinonimice, tematice, funcțional-semantice etc. au la baza constituirii lor gradualitatea și incluziunea. Seria sinonimică, la nivel de componente integrative și de componente diferențiale, se caracterizează prin generalizare. În comparație cu dominanta seriei sinonimice, gradul de complexitate și de abstractizare al semului-nucleu, din grupul funcțional-semantic, este mai redus.

Așadar, analiza paradigmelor sinonimice din perspectivă cognitivă, semantică, morfologică, funcțională și ierarhică relevă complexitatea internă a sinonimiei terminologice ca fenomen lingvistic. Seria sinonimică nu este un simplu grup de cuvinte cu sensuri apropiate, ci o structură stratificată, modelată de factori *cognitivi* (prototipuri, categorii mentale), *semantici* (seme-nucleu și diferențiale), *morfologici* (părți de vorbire), *funcționali* (adecvare contextuală) și *organizatorici* (ierarhii și interferențe între paradigme). Această abordare multiaspectuală permite o modelare sistematică a sinonimelor în terminologia medicală și evidențiază rolul lor în economia limbii: de diversificare expresivă, de precizie conceptuală și de adaptabilitate stilistică.

3.2. Interconexiunea sinonimică a seriilor sinonimice din terminologia medicală

Modelarea semantică generală a seriei sinonimice (în continuare – SS) și modelarea semantică a sinonimelor componente se realizează prin procedee diferite.

Macrostructura fiecărei SS este modelată și permite reprezentarea întregului ansamblu de sensuri exprimate în mod regulat de toate rețelele sinonimice implicate într-un microgrup semantic, ținându-se cont de statutul fiecărei serii – *de bază* sau *adiacentă.*

Concomitent, această structură demonstrează capacitatea sinonimelor de a actualiza diverse variante interpretative în echivalarea denominativă de obiecte, procese, fenomene etc., inclusiv în domenii de activitate emoțională.

O importanță deosebită o are modelarea individuală a semanticii seriei sinonimice de bază din totalitatea SS adiacente. Sinonimele dominante ale seriilor îndeplinesc funcția de nume generic la nivel de serii sinonimice, derivate și intercorelate într-un grup ideografic, incluzând seriile sinonimice de bază și cele adiacente.

Se poate afirma că aceste dominante sunt *prototipuri semantice*, reprezentanți etalon ai grupurilor de sinonime, conform opiniei lui A. Bondarko, care susținea că prototipul este „reprezentantul etalon, varianta de referință a unui invariant, dintre ceilalți reprezentanți (variante)" [168, p. 265].

Pentru a reprezenta semantica tipică a unei serii sinonimice, sunt relevante elementele: *ideea semantică* și *prototipul*.

Ideea semantică (numită și *nucleu semantic*) reprezintă formularea generalizată a semanticii la nivel de SS, concentrând cunoștințe esențiale despre obiect, trăsătură, proces etc. Aceasta derivă din analiza semantică lexicală a tuturor sinonimelor și se bazează pe sinteza trăsăturilor semantice comune și relevante, fundamentând semantica categorial-lexicală a seriei sinonimice. Aceasta are drept punct de reper echivalența semantică dintre componente și justifică *includerea* lor într-o *serie paradigmatică* prin reluarea explicită a ideii semantice în structura definiției fiecărui sinonim. Includerea în definiție a sinonimului-dominant, care, prin repetare, exprimă într-o formă condensată ideea semantică, consolidează această coerență. Acest mecanism este utilizat, în special în definirea sinonimelor ideografice, atunci când sinonimul-dominant al seriei este componentul de sprijin al definiției, care este precizat și diferențiat prin intermediul reprezentanților lexicali ai trăsăturilor semantice distinctive.

Prototipul. Ne-am referit în subcapitolul anterior la termenul *prototip* care denumește mecanismele de categorisire a realității; mecanisme prin care diverse reprezentări mentale sunt reunite în categorii sau în grupuri, înțelese ca ansambluri de obiecte echivalente [114, p. 30].

Lingvista E. Kubriakova remarcă: „Categoriile naturale reunesc astfel de unități ale căror trăsături, deși se repetă în perechi, nu se repetă în întregime pentru fiecare membru în parte" [174, p. 310].

Prototipul este perceput drept ansamblu de trăsături cognitive, care are la bază *ideea semantică.* În acest context, se disting: a. semantica sinonimelor „pe verticală"; b. semantica sinonimelor „pe orizontală".

A. Analiza macrostructurală a seriei sinonimice a termenului medical *abdomen*

În continuare supunem unei analize macrostructurale seria sinonimică a termenului *abdomen* (vezi Anexa 1. *Inventarul seriilor sinonimice din terminologia medicală*), însoțită de relevarea grupurilor ideografice, a axelor sinonimice dominante, a mecanismelor de modelare, a raporturilor funcțional-semantice.

Termenul medical *abdomen* reprezintă un nucleu sinonimic ramificat (termeni științifici, populari, regionalisme sau denumiri descriptive). Acest nucleu reflectă diversitatea dimensiunii funcțional-semantice, delimitate în trei mari grupuri ideografice:

1. Grupul anatomic-funcțional: *abdomen, cavitate abdominală, regiune abdominală, segment abdominal, zonă subdiafragmatică.* Aici sunt incluse denumiri cu funcție descriptivă și topografică, specifice limbajului medical standardizat. Sinonimia este parțială și dependentă de contextul medical (radiologie, chirurgie, semiologie). *Cavitate abdominală* este un hiponim funcțional, utilizat pentru a evidenția interiorul anatomic, spre deosebire de *abdomen,* care include și peretele muscular și aspectul extern. Se constituie o rețea sinonimică specializată, în care termenii nu sunt perfect echivalenți, dar pot funcționa intersubstituibil în enunțuri de specialitate, dacă se păstrează registrul conceptual.

2. **Grupul topografic medical:** *hipogastru, epigastru, mezogastru, flancuri abdominale, fose iliace, regiuni lombare.* Acest grup nu oferă o sinonimie propriu-zisă, ci o segmentare topografică a abdomenului, utilizată în diagnostic și în chirurgie. Relațiile sunt de tip hiponimie, iar *abdomen* este hiperonimul, ce subsumează toate aceste subdiviziuni. Ne referim, așadar, la o falsă sinonimie structurală, care nu trebuie confundată cu echivalența semantică.

3. Grupul popular-expresiv: *burtă, pântece, mațe, chișor* (reg.), *toartă* (pop.).

Acest grup vizează percepția senzorială și exterioară a abdomenului, în limbaj cotidian sau în cel folcloric. Sinonimia este stilistică, adesea cu nuanțe afective, eufemistice sau depreciative. Termenul *burtă* este cel mai frecvent, utilizat adesea în contexte informale sau în cele metaforice (de exemplu, „i-a crescut burta"). Sinonimia este contextuală: *burtă* poate substitui *abdomen* doar în limbajul colocvial, în timp ce *mațe* denotă conținutul visceral, nu exteriorul anatomic – ceea ce indică o falsă sinonimie. În accepțiunea figurativă, burtă apare în expresii care reflectă percepții asupra fizicului, ale confortului sau ale apetitului, cum ar fi: *a-și umple burta* „a mânca mult"; *a avea burta mare* „a fi leneș sau plin de satisfacții materiale"; *burtă de bere* - metaforă pentru acumularea excesivă de grăsime, cu nuanță ironică.

Prin contrast, mațe este frecvent folosit în expresii cu valoare expresivă sau comică, cum ar fi: *a se zvârcoli pe mațe „*a se agita sau a se chinui inutil"; *a avea mațe de oțel „*a indica rezistență sau robustețe internă".

Astfel, termenii din acest grup reflectă atât percepția exterioară și afectivă a abdomenului, cât și distincțiile stilistice și semantice dintre limbajul cotidian, folcloric și metaforic, evidențiind modul în care sinonimia se modelează prin context și intenție comunicativă.

Modelarea cognitivă și semantică a termenului medical *abdomen.* Din perspectiva modelării, termenul *abdomen* se structurează pe mai multe axe **axe de conceptualizare**:

- **axa perceptivă**: abdomen ca zonă vizibilă și tactilă → *burtă*;
- **axa funcțională**: abdomen ca spațiu intern cu funcții vitale → *cavitate abdominală;*
- **axa topografică**: abdomen segmentat pentru diagnostic → *hipogastru* etc.;

• **axa simbolică**: abdomen ca sediu al vieții, al fertilității → *pântece.*

Această rețea se dezvoltă prin metonimie (conținut *vs* recipient), hiponimie și metafore (*pântecele pământului*), ceea ce conferă termenului un caracter pluristratificat, cu echivalenți stilistici, funcționali și culturali.

Sinonimia termenului *abdomen* este structural neomogenă, reunind: sinonime stilistice (*burtă, pântece*); sinonime funcționale și contextuale (*cavitate abdominală, regiune abdominală*); pseudosinonime (*hipogastru, epigastru* – elemente topografice), termeni cu valoare simbolică și mitopoetică (*pântece*).

Analiza macrostructurală relevă că termenul *abdomen* nu poate fi tratat izolat, ci doar într-o rețea complexă, unde se intersectează limbaje, registre, culturi și discipline.

Astfel, sinonimia nu poate fi redusă la o simplă confruntare între două unități lexicale izolate, întrucât „așa-numitele sinonime sunt, de fapt, elemente ale unor expresii tipice” [172, p. 137].

B. Analiza macrostructurală a seriei sinonimice a termenului medical *dermă.* În cele ce urmează, realizăm o analiză macrostructurală a seriei sinonimice corespunzătoare termenului *dermă* (din Anexa 1. *Inventarul seriilor sinonimice din terminologia medicală*), evidențiind grupurile ideografice, axele sinonimice dominante, mecanismele de modelare și raporturile funcțional-semantice. Similar analizei precedente, evităm abordarea izolată a termenului și urmărim integrarea acestuia într-un ansamblu conceptual și sinonimic, indispensabil pentru descrierea terminologică. Termenul medical *dermă* constituie un nucleu sinonimic specializat, cu ramificații în limbajul științific, medical, colocvial și metaforic. Rețeaua sinonimică aferentă evidențiază diversitatea dimensiunilor funcțional-semantice și stilistice, organizate în trei mari grupuri ideografice:

1. Grupul anatomic-funcțional: *dermă, cutis, tegument, piele*

Acest grup reunește denumiri cu funcție descriptivă și clasificatoare, specifice terminologiei medicale standardizate:

• *Dermă* desemnează stratul conjunctiv profund al pielii, situat sub epidermă, fiind un termen strict anatomic.

• *Cutis* este sinonim anatomic și poate desemna pielea în ansamblu, incluzând epiderma și derma.

• *Tegument* este termenul-umbrelă utilizat în medicină pentru învelișul corpului, incluzând pielea și structurile anexe.

• *Piele* are o sferă semantică mai largă, fiind întrebuințat atât în limbaj științific, cât și în cel comun, dar în contexte medicale poate substitui *tegument* sau *cutis*. Sinonimia în acest grup este **parțială** și **dependentă de context**: în dermatologie, *dermă* nu poate substitui termenul *tegument* fără pierderea specificității.

2. Grupul colocvial-expresiv: *piele, coajă, obială* (în uz colocvial, popular sau arhaic)

• *Piele* este termenul frecvent folosit în vorbirea cotidiană, fără delimitări anatomice stricte.

• *Coajă* este metaforă populară pentru stratul exterior al corpului, prin analogie cu învelișul fructelor sau al legumelor; are nuanțe colocviale, uneori depreciative.

• *Obială* (arhaic) desemna inițial o bucată de pânză pentru înfășurat picioarele, dar prin extensie desemna pielea ca „înveliș".

Sinonimia este aici stilistică și adesea metaforică. *Coajă* și *obială* nu pot substitui *dermă* sau *tegument* în registre științifice.

3. Grupul simbolic: *piele* (în expresii), *coajă* (metafore culturale).

Acest grup vizează încărcătura simbolică a termenilor: *piele* ca semn al identității, al frumuseții, al vulnerabilității („a-și salva *pielea*"), iar *coajă* ca strat protector sau barieră. Aceste sensuri se dezvoltă prin **metaforizare** și **metonimie** (înveliș ↔ protecție). În accepția figurativă, expresiile care implică *pielea* transmit idei de supraviețuire, apărare sau autoafirmare, în timp ce *coaja,* în metaforele culturale, simbolizează adesea rigiditate, protecție sau limitare. Această dublă valență — biologică și culturală — evidențiază modul în care limbajul codifică simultan experiența fizică și semnificațiile sociale.

Modelarea cognitivă și semantică a termenului *dermă.* Din perspectiva modelării, termenul *dermă* se construiește prin suprapunerea mai multor axe de conceptualizare:

• **axa perceptivă**: pielea ca suprafață vizibilă → *piele* (comun), *coajă* (popular);

• **axa funcțională**: *pielea*, organ protector și de relație → *tegument*;

• **axa anatomică**: strat distinct al pielii → *dermă, cutis;*

• **axa simbolică**: *pielea*, metaforă a identității sau a vulnerabilității → *piele* (în expresii), *coajă* (simbol de protecție).

Rețeaua se dezvoltă prin metonimie (*piele* pentru întregul înveliș corporal), hiponimie (*dermă*, parte a pielii) și metafore (*coajă*, înveliș dur/protector).

Sinonimia termenului *dermă* este **structural neomogenă**, reunind:

- **sinonime anatomico-funcționale** (*tegument, piele*, *cutis*);
- **sinonime stilistice** (*piele, coajă, obială* în registre colocviale sau populare);
- **pseudosinonime** (*coajă, obială* – nonechivalente anatomic, dar asociate prin analogie);

- **termeni cu valoare simbolică și metaforică** (*piele,* în expresii; *coajă*, figurat).

Analiza macrostructurală relevă că termenul *dermă* nu poate fi tratat izolat, ci doar în cadrul unei rețele complexe în care se intersectează limbaje specializate, registre stilistice, tradiții culturale și valori simbolice.

C. Analiza macrostructurală a seriei sinonimice a termenului medical *ombilic*

În continuare, supunem unei analize macrostructurale seria sinonimică a termenului *ombilic* (vezi Anexa 1. Inventarul seriilor sinonimice din terminologia medicală), cu identificarea grupurilor ideografice, a axelor sinonimice dominante, a mecanismelor de modelare și a relațiilor funcțional-semantice.

Termenul *ombilic* constituie un nucleu sinonimic complex, care îmbină lexeme de origine savantă (*ombilic*), populară (*buric*), învechită (*umbon*), precum și o extensie terminologică derivată – *cordon* (în expresia cordon ombilical). Această diversitate reflectă stratificarea funcțională și istorică a termenului, prezentă atât în limbajul medical standardizat, cât și în registrul colocvial sau metaforic.

1. Grupul anatomic-funcțional: *ombilic*, *cordon ombilical, umbon* (în sens arhaic de proeminență rotundă).

Acest grup desemnează structura anatomică situată pe peretele anterior al abdomenului, rezultat al cicatrizării cordonului ombilical după naștere. Sinonimia este parțială: *cordon ombilical* reprezintă o entitate anatomică distinctă, funcțional legată de ombilic, însă nu este substituibilă în toate contextele. În limbajul medical, *ombilic* denotă o regiune anatomică fixă, în timp ce *cordonul ombilical* desemnează organul fetal implicat în schimbul matern-fetal. Relația este de tip funcțional și derivat, nu de echivalență semantică.

2. Grupul morfologic-istoric: *umbon* – termen învechit, moștenit din latina târzie (*umbo, -onis* „protuberanță rotundă, scut convex"), utilizat în trecut atât în sens anatomic, cât și arheologic. Relația *umbon–ombilic* este una de continuitate etimologică și semantică, reflectând evoluția lexicală de la desemnarea unei forme („proeminență rotundă") la una anatomică specifică („punct median al abdomenului").

3. Grupul popular-expresiv: *buric, gropiță* (reg.), ***miezul lumii*** (poetic, familiar).

Acest grup surprinde dimensiunea senzorială și afectivă a termenului, în registrul non-medical. *Buric* este echivalentul colocvial cel mai frecvent, cu extinderi metaforice în expresii precum *buricul pământului* (persoană sau loc considerat centrul universului). Sinonimia este stilistică și contextuală, nu conceptuală: *buric* poate substitui *ombilic* în limbajul comun, dar nu în cel medical. Termenii *gropiță* și *miezul lumii* ilustrează transferul semantic de la realitatea corporală la o valoare simbolică a centrului, a originii. În medicina populară, *buricul*

simbolizează viața însăși, fiind perceput drept elementul care unește toate venele și, implicit, „centrul” corpului uman. Cu valoare figurată, termenul apare în numeroase expresii idiomatice, precum *copilul cu multe moaşe rămâne cu buricul netăiat* sau *a se crede buricul pământului*.

Expresia frazeologică *a se crede* (sau *a se socoti*) *buricul pământului* semnifică „a se considera cel mai important dintre toți”.

În accepția sa originară, *buricul pământului* desemna „punctul central de la care liniile se deschid către cele patru direcții cardinale, împărțind orizontul în patru părți”. Această concepție antică a „centrului lumii” se regăsește, sub forme variate, în numeroase culturi.

Modelarea cognitivă și semantică a termenului *ombilic*

Modelarea termenului *ombilic* se realizează pe mai multe axe conceptuale:

• **axa morfologică** – *umbon* → *ombilic* (evoluție de la noțiunea generală de formă convexă la una anatomică precisă);

• **axa funcțională** – *ombilic* ↔ *cordon ombilical* (relație de dependență fiziologică între punctul cicatricial și organul fetal);

• ***axa perceptivă*** – *ombilic* ↔ *buric* (percepție vizuală și tactilă a unei cavități centrale);

• **axa simbolică** – *ombilic* ↔ *buricul pământului, miezul lumii* (metafore ale centrului, originii și identității).

Prin aceste axe, seria sinonimică ombilic reflectă o rețea pluristratificată, unde sensurile se organizează de la registrul științific la cel popular, de la concret la metaforic, de la fiziologic la mitologic.

Sinonimia termenului *ombilic* este structural eterogenă, întrucât îmbină:

• **sinonime funcționale și anatomice** (*ombilic, cordon ombilical*);

• **sinonime istorice** (*ombilic, umbon*);

• **sinonime stilistice și metaforice** (*ombilic, buric, miezul lumii*).

Analiza macrostructurală relevă că termenul *ombilic* nu poate fi definit izolat, ci doar în interdependență cu subdomeniile medicinei, ale culturii populare și ale simbolicii universale a centrului. Termenul își extinde astfel câmpul semantic de la realitatea corporală la cea culturală, devenind un nucleu terminologic și imaginar cu rezonanță multiplă.

Pentru a ilustra modul de organizare macrostructurală a sinonimiei medicale, am inclus mai jos o sinteză comparativă a celor trei serii analizate (Tabelul 3.1).

Tabel 3.1. Sinteza macrostructurală a seriilor sinonimice medicale: *abdomen, dermă, ombilic*

Criteriu / Axa de analiză	Abdomen	Dermă	Ombilic
Tipul nucleului sinonimic	Nucleu anatomic general, cu ramificații descriptive, topografice și populare	Nucleu anatomic specializat, stratificat între științific, colocvial și simbolic	Nucleu mixt: științific, istoric și popular-metaforic
Grupuri ideografice dominante	**1. Anatomic-funcționa**l: *abdomen*, *cavitate abdominală*, *regiune abdominală* **2. Topografic-medical**: *hipogastru*, *epigastru*, *mezogastru* **3. Popular-expresiv**: *burtă, pântece*, *mațe*	**1. Anatomic-funcțional:** *dermă*, *cutis, tegument*, *piele* 2. **Colocvial-expresiv**: *piele, coajă, obială* **3. Simbolic-metaforic:** *piele* (în expresii), *coajă* (metaforă protectoare)	**1. Anatomic-funcțional:** *ombilic, cordon ombilical, umbon* **2. Morfologic-istoric:** *umbon* (învechit) **3. Popular-expresiv:** *buric, gropiță, miezul lumii*
Axe sinonimice de modelare	**Perceptivă**: *abdomen* → *burtă* **Funcțională:** *abdomen* → *cavitate abdominală* **Topografică:** *abdomen* → *hipogastru* **Simbolică:** *abdomen* → *pântece*	**Perceptivă:** *piele* → *coajă* **Funcțională**: *tegument* → *protecție corporală* **Anatomică**: *dermă* ↔ *cutis* **Simbolică:** *piele* → *identitate, vulnerabilitate*	**Morfologică**: umbon → ombilic **Funcțională**: ombilic ↔ *cordon ombilical* **Perceptivă:** *ombilic* ↔ *buric* **Simbolică**: *ombilic* ↔ *buricul pământului*
Tipul de sinonimie predominant	Funcțională, topografică, stilistică	Anatomică, stilistică, metaforică	Funcțională, istorică, stilistică
Relații semantice principale	Hiponimie, metonimie (conținut–recipient), metaforă (pântecele pământului)	Hiponimie (dermă – parte a pielii), metonimie (piele pentru întregul înveliș), metaforă (coajă – protecție)	Continuitate etimologică (umbon–ombilic), metonimie (cordon–ombilic), metaforă (centrul lumii)
Registru funcțional	Științific, colocvial, popular	Științific, colocvial, arhaic, metaforic	Științific, istoric, popular, poetic
Gradul de omogenitate sinonimică	Neomogen – termeni variind între științific și popular	Parțial omogen în limbajul medical, heterogen în registrele expresive	Puternic heterogen – științific ↔ popular ↔ simbolic
Valoare simbolică și culturală	*Pântece* – sediul vieții, al maternității	*Piele* – identitate, protecție, contact	*Ombilic* – centru al lumii, origine, legătură cu viața
Mecanisme de extindere semantică	Metonimie, metaforă, hiponimie	Metonimie, metaforă, analogie	Etimologie, metonimie, metaforă culturală
Concluzie	Sinonimie structural neomogenă, cu variație funcțională și expresivă	Sinonimie stratificată pe registre și funcții anatomice	Sinonimie complexă, istorică și simbolică, cu rezonanță culturală universală

Referindu-ne la metaforizarea termenilor medicali, menționăm acest fenomen în seriile sinonimice care au drept nucleu termeni savanți: ***epidemie*** (med.)=*contagiune=molimă* (pop.)= *boleaznă=boleșniță* (înv. și reg.)=moarte=(reg.) boliște=(~ printre copii) [74, p. 239].

Termenul *epidemie* este un împrumut din limba franceză *épidémie* „boală care afectează un număr mare de indivizi", cu origini savante; din latinescul *epidemus, a, um* „răspândit într-o localitate, băștinaș" din grecescul *epidēmios* „în țară, printre oameni, prevalent (despre o boală)"; format din prefixul *epi-* „pe, printre, deasupra" și substantivul *dēmos* „popor, oameni". Sensul literal al compusului grec este „printre oameni", indicând, inițial, localizarea unei boli în interiorul unei comunități. În Grecia antică, termenul era utilizat pentru a desemna răspândirea unei boli în cadrul unei populații.

Procesul de metaforizare al termenului implică un transfer de sens de la concret la abstract: sens etimologic: < gr. *epidēmios* = *epi-* „pe, printre" + < gr. *dēmos* „popor" → „printre oameni"; sens inițial: „prezență localizată (a unei boli) într-o comunitate"; extensiune metaforică: „boala care circulă printre oameni"; sens derivat: „boală contagioasă"; sens figurat: „fenomen de răspândire rapidă" (de exemplu, *epidemie de violență*, *epidemie de obezitate*).

În limba română, *epidemie* are sensurile: „extindere, prin contaminare, a unei boli infecțioase la un număr neobișnuit de mare de persoane dintr-o localitate sau regiune" (sens medical și epidemiologic); prin extensie, „boală infecțioasă care se propagă simultan, prin contaminare, într-o comunitate dată"; figurat, „răspândire rapidă a unui fenomen negativ" (*epidemie de ură, de violență, de indiferență*).

Pornind de la această perspectivă integratoare, s-a considerat necesară realizarea unei baze de date care să reflecte nu doar relațiile bilaterale dintre termeni, ci și apartenența acestora la rețele paradigmatice mai ample. În acest scop, a fost întocmit un inventar de serii sinonimice, frecvent utilizate în terminologia medicală (vezi Anexa 1. *Inventarul seriilor sinonimice din terminologia medicală*). Inventarul are la bază platforma *Dictoo. Dicționar de sinonime* [33] și a cuprins 100 de termeni medicali, dintre care 40 de termeni anatomici, 40 de termeni clinici și 20 de termeni farmaceutici.

Sinteza din perspectivă lingvistică și extralingvistică a seriilor sinonimice din terminologia medicală a relevat următoarele:

1. Natura relațiilor sinonimice și diversitatea terminologică

Seriile sinonimice analizate evidențiază o structură polisemantică și stratificată a termenilor, unde fiecare concept este reprezentat de un spectru lexical larg, cuprinzând:

Termeni științifici, standardizați, medicali, folosiți în mod formal (de exemplu, *abdomen, articulație, craniu* etc.).

Sinonime populare și regionale, care reflectă variante locale, stilistice sau istorice (de exemplu, *burtă, pântece, burduh, foale* pentru *abdomen*; *încheietură, nod* pentru *articulație*; *țeastă, căpățână, hârcă* pentru *craniu*).

Termeni arhaici sau regionali, uneori sau rar întâlniți în limbajul curent, dar cu o prezență importantă în documentații dialectale și folclorice (de exemplu, *glavă, glăvățână, scafă*).

Termeni specializați, uneori cu sensuri strict delimitate în anatomia funcțională (de exemplu, *amfiartroză, sinartroză, condil, diartroză* pentru *articulații*).

Sinonime cu valoare metaforică, argotică sau familiară, utilizate în contexte non-formale (de exemplu, *bostan, dovleac* pentru *cap*).

Această diversitate evidențiază o flexibilitate a limbii române în domeniul terminologiei medicale, adaptată la contexte comunicative și la nivele variate de specializare și de accesibilitate.

2. Dimensiuni lingvistice ale sinonimiei

Sinonimia relațională contextuală. Mulți termeni apar în relații sinonimice parțiale, care se actualizează în funcție de contextul de utilizare (de exemplu, *stomac* – sinonim al *abdomenului* în limbaj popular, dar cu nuanțe diferite referitoare la organul propriu-zis).

Stratificare stilistică. Termenii populari sau regionali adaugă culoare expresivă și reflectă utilizări cotidiene sau locale (*foale, bandor* pentru abdomen; *cerbice, gârbiță* pentru *ceafă*).

Stratificare diacronică și dialectală. Prezența formelor arhaice sau regionale indică continuitatea istorică a limbii (*glavă, scafă* pentru *craniu*) (Moldova, Oltenia etc.).

Polisemia și sensuri specifice. Anumiți termeni (de exemplu, *vintre*) au sensuri mai restrânse sau conotații specifice, inclusiv patologice (*dizenterie, diaree*), iar alții (de exemplu, *ligament, aponevroză*) fac parte din categorii structurale precise.

Sinonimia parțială și relațiile de hiperonimie. Relațiile dintre termeni indică și raporturi de tip hiperonim-hiponim sau de cuprindere (de exemplu, *cap* – termen generic, *craniu* – termen anatomic; *rotulă* – parte a *genunchiului*).

3. Dimensiuni extralingvistice și pragmatice

Funcționalitate comunicativă și specializare. Termenii științifici standardizați sunt esențiali pentru comunicarea profesională în medicină, în timp ce sinonimele populare și regionale facilitează comunicarea în contexte informale sau culturale.

Identitate culturală și regională. Varianta regională a sinonimelor reflectă identitatea lingvistică locală și contribuie la păstrarea diversității dialectale în limbajul medical și în limbajul comun.

Aspecte sociolingvistice. Diferitele niveluri de limbaj (popular, regional, științific, arhaic) reflectă, de asemenea, diferențe sociale, generând înțelegere și accesibilitate diferită pentru diverse categorii de vorbitori (profesioniști, populație largă, vârstnici).

Impact asupra învățării și predării. Complexitatea sinonimiei în terminologia medicală impune o atenție specială în didactica limbajului specializat, pentru a clarifica utilizarea și pentru a preveni confuziile dintre termeni cu sensuri apropiate, dar nu identice.

Deci, seriile sinonimice prezentate pentru termenii anatomici denotă o relație dinamică între limbajul științific și cel popular/regional/arhaic, evidențiind că sinonimia în terminologia medicală românească nu este o simplă identitate absolută, ci un fenomen complex, cu multiple nivele semantice, stilistice și regionale.

Acest inventar contribuie la înțelegerea modului în care termenii anatomici interacționează, se completează sau se diferențiază, reflectând tranziția dintre limbajul specializat și cel comun, precum și importanța contextului extralingvistic (cultural, social, geografic) în activarea anumitor sinonime.

3.3. Inventar de serii sinonimice în sistemul terminologic medical (platforma *Dictoo. Dicționar de sinonime*): analiză și sinteză

În cadrul prezentei cercetări a fost întocmit un corpus de 100 de termeni medicali-titlu, care formează multiple serii sinonimice în terminologia medicală (platforma *Dictoo. Dicționar de sinonime* [33]).

Prin urmare, corpusul a fost întocmit în baza unor criterii reprezentative.

După cum s-a menționat anterior, termenii selectați au fost grupați în funcție de cele trei domenii de referință (vezi Anexa 1. *Inventar de serii sinonimice în sistemul terminologic medical*):

- **Terminologie anatomică:** 40 de serii, *abdomen – zigot* (396 de termeni implicați în serii sinonimice).
- **Terminologie clinică:** 40 de serii, *acces – xeroză* (438 de termeni formează serii sinonimice).
- **Terminologie farmaceutică:** 20 de serii, *analgezic – vitamină* (178 de termeni incluși în serii sinonimice).

Fiecare serie (subserie) sinonimică presupune un termen dominant și include o listă extinsă de sinonime, precum și o secțiune detaliată de *Note.* Aceste note explicative presupun informații contextuale despre marcajul de registru (uz clinic, popular, regional), despre nuanțele semantice subtile și, în multe cazuri, despre originea etimologică a termenilor. Prezentăm o analiză, în cele ce urmează, care va integra atât datele cantitative, derivate din numărarea și clasificarea termenilor, cât și informații care oferă o perspectivă holistică asupra fenomenului sinonimiei în limbajul medical românesc.

Metodologia se bazează pe o grilă de criterii, care permit o analiză riguroasă a fiecărei serii sinonimice: **structurare –** vizează aspecte cantitative și tipologice ale sinonimiei, numărul de termeni dintr-o serie (serii binare, triadice sau multiple), precum și tipul de sinonimie, clasificat în: *absolută (A)***:** echivalență completă de sens și de utilizare contextuală, fără nicio diferență notabilă; *parțială (P):* existența unor diferențe subtile de nuanță, registru, frecvență sau conotație; *contextuală (C)***:** echivalență valabilă exclusiv în anumite situații sau subdomenii specifice, dar nu și în altele; **criterii lingvistice –** analiza originii etimologice (latină – lat., greacă – gr., împrumut – împr., creație autohtonă – autoht.) și structura morfologică a termenilor (simpli sau complecși) în funcție de registru. Un alt aspect esențial este marcajul de registru, care diferențiază între uzul clinic formal, limbajul popular, cel regional, jargonul profesional și uzul arhaic sau învechit; **criterii statistice și pragmatice –** distribuția și dinamica termenilor în corpus, deși o analiză aprofundată a frecvenței de apariție într-un corpus mai larg nu este posibilă aici, include deducții statistice pe baza inventarului, cum ar fi distribuția sinonimelor pe subdomenii medicale și tendința de utilizare a termenilor preferați în raport cu cei înlocuiți, aspect sugerat de notele explicative.

Aplicarea acestei metodologii permite depășirea unei simple enumerări de sinonime și pătrunderea în logica internă a sistemului terminologic medical românesc. Este evident că sinonimia în acest domeniu este rar una *absolută.* Dimpotrivă, o mare parte a relațiilor sinonimice sunt *parțiale* sau *contextuale*, ceea ce reflectă o stratificare profundă a terminologiei.

***Inventarul de serii sinonimice*: abordări** (vezi Anexa 1. *Inventar de serii sinonimice în sistemul terminologic medical*)

1. Prezentare generală și date statistice

a) Terminologia anatomică. Domeniul anatomic cuprinde 40 de serii sinonimice (*abdomen –zigot*), reprezentând un total de 396 de termeni medicali, cu o medie de 9,9 sinonime per serie (vezi Anexa 2. *Date complementare*, Tabelul 3.2 *Analiza seriilor sinonimice din terminologia anatomică*). Aceasta indică o diversitate lexicală considerabilă, în special pentru

noțiunile de bază ale anatomiei umane. Seriile cu cel mai mare număr de sinonime sunt: seria *craniu* (13 termeni) și seria *membru* (14 termeni).

b. Terminologie clinică. Domeniul clinic, care acoperă seriile *acces – xeroză,* conține 40 de serii sinonimice, totalizând 438 de termeni. Media de 10,95 sinonime per serie este superioară celei din subdomeniul anatomic, indicând o densitate lexicală și mai pronunțată în descrierea stărilor patologice (vezi Anexa 2. *Date complementare*, Tabelul 3.3 *Analiza seriilor sinonimice din terminologia clinică*). Seriile sinonimice pentru *cancer* și *epidemie* se remarcă prin numărul excepțional de sinonime (peste 15 termeni fiecare), ceea ce reflectă complexitatea clinică și nosologică a afecțiunilor și varietatea de denumiri populare asociate.

c. Terminologie farmaceutică. Domeniul farmaceutic, compus din 20 de serii, *analgezic – vitamină,* are un total de 178 de termeni, cu o medie de 8,9 sinonime per serie (vezi Anexa 2. *Date complementare*, Tabelul 3.4 *Analiza seriilor sinonimice din terminologia farmaceutică*). Această densitate este puțin mai scăzută decât în celelalte două subdomenii, dar reflectă un caracter mai riguros și mai tehnic al vocabularului. Seria *medicament* este cea mai dezvoltată – 22 de componente sinonime, cu o vastă subrețea.

2. Tipologia sinonimiei terminologice medicale

a. Terminologia anatomică. Analiza la nivel de tipuri ale sinonimiei, pentru cele 40 de serii anatomice, a relevat o predominanță a sinonimiei parțiale și contextuale. Sinonimia absolută este rară și, chiar dacă este atestată, se limitează la contexte strict specializate. Un exemplu notabil este relația dintre *rotulă* și *patelă*; ambele componente denumesc exact același os, ultimul termen fiind preferat în nomenclatura științifică internațională, în timp ce primul este mai frecvent în uzul cotidian. Multe serii prezintă o sinonimie contextuală pronunțată. De exemplu, termenul *epifiză* este sinonim cu *glanda pineală* doar în context neuroendocrin, dar în anatomia scheletică se referă la extremitatea unui os lung, pierzând orice sinonimie cu termenii glandulari. Această ambiguitate lexicală necesită precizări suplimentare și subliniază importanța contextului pentru o comunicare precisă.

b. Terminologia clinică. În domeniul clinic, sinonimia este predominant parțială și contextuală. Aceasta se manifestă prin suprapunere semantică care poate crea ambiguități în afara contextului. De exemplu, termenul *angină* poate denumi o inflamație a gâtului (*angină faringiană*) sau o durere cardiacă ischemică (*angină pectorală*), două afecțiuni total distincte.

O caracteristică importantă este instalarea sinonimiei funcționale, în care un termen descrie un simptom sau o stare asociată bolii. De exemplu, *hiperglicemie* este sinonim contextual pentru *diabet*, deoarece reprezintă principala manifestare clinică a acestuia. Această dihotomie între termenul care denumește boala (*diabet*) și cel care descrie simptomul (*hiperglicemie*) reflectă un

sistem semantic, în care termenii-sinonimi pot fi interschimbabili în anumite contexte, dar nu au o echivalență totală.

O altă structură semantică dominantă în acest subdomeniu este *hipo-/hiperonimia.* Termenii *patologie* și *epidemie* funcționează ca hiperonime, sub care se clasifică termeni cu diverse grade de specializare. De exemplu, *patologie* include astfel de sinonime hiponimice, cum ar fi *nosologie* (știința bolilor), *fiziopatologie* (mecanismul bolilor) sau *psihopatologie* (bolile psihice) etc. Similar, *epidemie* este un termen-umbrelă care înglobează hiponimele *endemie* (prezență constantă a unei boli într-o anumită zonă), *epizootie* (o epidemie la animale). Această structură semantică, bazată pe o ierarhie clasificatoare, este esențială în raționamentul de diagnosticare și în clasificarea nosologică, fundamentale în medicină.

c. Terminologia farmaceutică. Sinonimia în domeniul farmaceutic se distinge printr-o orientare puternică spre precizia funcțională și nomenclatura științifică. Sinonimia parțială și contextuală predomină, dar are o nuanță diferită față de cea din terminologia anatomică sau clinică. Relațiile de sinonimie se structurează la nivel de diferențe de efect farmacologic (*analgezic vs anestezic*), de formă farmaceutică (*pastilă vs comprimat*) sau de specificitate a acțiunii (*bactericid vs bacteriostatic*).

O categorie distinctă de sinonimie contextuală în acest domeniu este cea dintre denumirea științifică sau generică a unei substanțe și numele său comercial. Un exemplu elocvent este relația dintre *fenobarbital* și *luminal*, unde sinonimia este valabilă doar în contextul istoric și comercial, reflectând un aspect pragmatic și economic al domeniului. Terminologia farmaceutică se aliniază mai mult la standardele globale și la logica industrială decât la tradiția lingvistică locală.

3. Originea termenilor și marcajul de registru

a. Terminologia anatomică. O analiză a originii etimologice a termenilor din domeniul anatomic indică o diversitate notabilă. Termenii de origine latină și greacă stau la baza nomenclaturii științifice *(coccis* < gr. *kokkyx, pericard* < gr. *peri-* și *kardia*, *uter* < lat. *uterus*, *tibia* < lat. *tibia*). Această fundație clasică este esențială pentru alinierea la standardele medicale internaționale.

Cu toate acestea, un aspect remarcabil este prezența masivă a termenilor autohtoni sau a celor cu marcaj de registru popular și regional. Termeni precum *buric* (*ombilic*), *zgârci* (*cartilaj*), *țurloi* (*tibia*), *lopățica umărului* (*omoplat*) sau *târtiță* (*coccis*) sunt prezenți alături de echivalentele lor științifice. Această suprapunere nu este doar o coincidență lingvistică. Corpul uman este un concept universal, direct accesibil prin experiența cotidiană. Termenii autohtoni, de exemplu, *rărunchi* pentru *rinichi, zgău* pentru *uter* sau *ciolan* pentru *membru*, nu sunt simple

echivalente ale termenilor științifici. Aceștia reflectă o percepție culturală și un mod de a numi realitatea corporală anterior apariției terminologiei medicale moderne. Aceste sinonime populare servesc drept interfață lingvistică esențială, pentru a traduce pacientului cunoașterea medicală într-o terminologie accesibilă. Cu toate acestea, ele vin cu un cost semantic, notat în numeroase rânduri în corpus, prin imprecizia semantică și prin variabilitatea regională. Relațiile de sinonimie se transformă, astfel, în relații complementare funcționale.

b. Terminologia clinică. Aceasta prezintă o pondere semnificativă de termeni de origine greacă, care stau la baza nomenclaturii patologice (*patologie* < gr. *pathos* + < gr. *logos*; *neoplasm* < gr. *neo* + < gr. *plasma*; *leucemie* < gr. *leukos* + < gr. *haima*). Această moștenire etimologică conferă limbajului medical un caracter universal, dar și o anumită distanță față de limbajul popular.

În clinică, decalajul dintre precizia științifică și percepția populară a bolii este adesea mai pronunțat decât în anatomie. Termeni, precum *antrax, leucemie* sau *hepatită* au sinonime populare: *cărbune, leucoză* și *gălbinare*. Aceste sinonime populare sunt mai accesibile și comportă valori istorice, culturale, metaforice etc. *Gălbinare* (hepatită), de exemplu, se referă la simptomul cel mai vizibil, la culoarea galbenă a pielii, în timp ce *boală de zahăr* (diabet) descrie principalul aspect al bolii din perspectiva pacientului. Această dihotomie reflectă un conflict între necesitatea de precizie clinică (care nu lasă loc de interpretare) și modul în care boala este trăită și descrisă în comunitățile tradiționale, un mod care se axează pe simptomul vizibil, nu pe cauza etiologică. Această varietate lingvistică subliniază funcția socială a terminologiei medicale, nu doar funcția științifică.

c. Terminologia farmaceutică. Aici se atestă o abundență de termeni-împrumuturi savante: *analgezic, unguent, vaccin* etc. – limba-sursă: limba franceză, alături de un număr impunător de împrumuturi din limba engleză: *drugstore*, *spray* etc. Această distribuție etimologică subliniază caracterul global și științific al domeniului, în care standardizarea este esențială.

În comparație cu celelalte două subdomenii, terminologia farmaceutică este cel mai puțin influențată de lexiconul popular. Totuși, se regăsesc termeni arhaici sau regionali: *spițerie* pentru *farmacie, mehlem* sau *ir* pentru *unguent.* Această prezență, deși marginală, indică o suprapunere istorică a cunoștințelor populare cu cele științifice. În uzul modern, sinonimia este mai strictă și mai precisă, iar o bună parte din termeni sunt, de fapt, specificări funcționale sau formale ale unui termen mai general. De exemplu, în seria *vitamină,* denumirile specifice (*vitamina B_1, C* etc.) au sinonime chimice precise (*tiamină, acid ascorbic*), care nu sunt interșanjabile cu alți termeni din serie, demonstrând un nivel de specializare și de rigoare terminologică.

Așadar, analiza comparativă a celor 100 de serii sinonimice relevă diferențe semnificative între cele trei subdomenii medicale, reflectând natura distinctă a fiecăruia. La nivel general, se observă o prevalare evidentă a sinonimiei parțiale și contextuale, ceea ce demonstrează că terminologia medicală în limba română este un sistem complex, cu nuanțări semantice și pragmatice marcante. Relația de sinonimie absolută este extrem de rară, aproape exclusivă (*patelă vs rotulă*) (Tabelul 3.5.).

Tabelul 3.5. Inventar de serii sinonimice în sistemul terminologic românesc. Date statistice

Domeniul medicinei	Nr. serii	Nr. total de termeni	Medie generală termeni/serie
Terminologia clinică	40	438	10,95
Terminologia anatomică	40	396	9,9
Terminologia farmaceutică	20	178	8,9
În total:	100	1012	10,12

Analiza sugerează faptul că terminologia clinică, prin varietatea și prin complexitatea sa, prezintă cea mai mare densitate sinonimică, urmată de cea anatomică și, la o distanță relativ mică, de cea farmaceutică. Acest lucru se poate explica prin faptul că patologia și simptomatologia sunt domenii dinamice, cu numeroase denumiri populare, arhaice etc., care se dezvoltă concomitent.

Dinamica sinonimiei: termeni preferențiali *vs* termeni înlocuiți. Prezența termenilor cu marcaj învechit sau arhaic, în toate cele trei domenii (*rărunchi* pentru *rinichi*, *influență* pentru *gripă*, *spițerie* pentru *farmacie*), reflectă un proces continuu de evoluție a terminologiei medicale. Odată cu progresul științific, termenii care se bazează pe o viziune populară sau pe o înțelegere empirică a bolii sunt înlocuiți treptat de o terminologie cu un grad sporit de precizie și de corespondență la standardele internaționale.

Această dinamică subliniază un aspect fundamental al terminologiei medicale: dihotomia precizie/accesibilitate. În domeniile anatomic și clinic, prezența masivă a sinonimelor populare indică nivelul de comunicare, cu un grad minim de specializare, medic-pacient. Termenii populari *boală de zahăr*, *gâlci* etc. sunt necesari la etapa de anamneză, prima etapă de stabilire a diagnosticului.

Totodată, în domeniul farmaceutic, nevoia de precizie este absolută, deoarece o simplă eroare poate avea consecințe adverse. Prezența termenilor în documente oficiale și în protocoale clinice, criteriu fundamental în metodologie, denotă faptul că doar termenii-sinonimi, cu o origine bine definită (latină, greacă sau împrumuturi moderne), sunt acceptați.

Analiza a 100 de serii sinonimice relevă o dată în plus: sistemul terminologic medical în limba română reprezintă un ecosistem lingvistic complex, dinamic și stratificat.

3.4. Dimensiunea simetrie/asimetrie și seriile sinonimice din terminologia medicală

Cercetătorul rus Vadim Belov a realizat un studiu experimental al interconexiunii sinonimice, axându-se pe influența contextului asupra capacității lexemelor de a se înlocui reciproc. Investigația a vizat identificarea tipurilor de relații sinonimice și a gradului de stabilitate a structurilor sintagmatice. Metodologia aplicată s-a bazat pe completarea unor texte cu lacune, în care anumite fragmente au fost omise intenționat, permițând analiza modului în care sinonimele pot fi selectate și integrate în mod adecvat [163]. O metodă similară a fost utilizată și în lucrările lui P. Edmonds, G. Hirst și P. Wang [163], care au aplicat modele statistice pentru a cerceta procesul de selecție a sinonimelor în comunicarea lingvistică. Acest tip de abordare permite o explorare riguroasă a mecanismelor prin care se realizează substituția sinonimică în context și evidențiază importanța factorului contextual în determinarea compatibilității funcțional-semantice dintre lexeme.

Studiu de caz. Serii sinonimice în medicină: simetrie/asimetrie

Interconexiunea sinonimică este influențată de gradul de asimetrie internă a seriei sinonimice și procesul de substituție este orientat, deci asimetric. Această orientare semantică se exprimă prin rolul de centru (sau nucleu), atribuit sinonimului dominant și prin poziționarea celorlalte sinonime în zona periferică a rețelei sinonimice.

Obiectivele principale ale cercetării le-au constituit, pe de o parte, evaluarea capacității sinonimelor de a se substitui reciproc și, pe de altă parte, analiza influenței factorilor contextuali asupra alegerii sinonimului adecvat. Analiza detaliată a acestor date permite delimitarea convențională a trei niveluri de asimetrie în cadrul seriilor sinonimice: *majoră, medie* și *nulă.*

a) Un nivel major de asimetrie se manifestă atunci când toate elementele dintr-o serie sinonimică se subordonează semantic unui cuvânt dominant. În astfel de cazuri, dominantul, de regulă cel mai frecvent termen din serie, funcționează ca nucleu central clar exprimat, în timp ce celelalte unități lexicale ocupă poziții periferice și sunt frecvent denumite *hiposinonime*.

Serii sinonimice analizate cu un nivel major de asimetrie:

▪ *asfixie* (< gr. *asphyxia*) „stare de sufocare ca urmare a înecării, a strangulării, a gazelor toxice, ca simptom al unor boli etc.”: *înăbușire=înecare=sufocare=sufocație=sugrumare= înecăciune* [74, p. 40]. *Asfixia* este hiperonim, iar ceilalți termeni descriu cauze sau forme ale acestui fenomen, adesea în registrul comun sau figurat.

▪ *temperatură* (< lat. *temperatura, ae, f.*) „mărime fizică utilizată pentru a caracteriza starea de încălzire a unui mediu, a unui corp etc.”: *febră=călduri=fierbințeală* [*ibidem*, p. 871]. *Temperatură* este termenul obiectiv, neutru, științific, iar ceilalți sunt termeni subordonați, care exprimă percepții sau manifestări ale acesteia.

▪ *arsură* (< lat. *arsura, ae, f.*) „senzație usturătoare, pricinuită de o boală, de sete etc.”: *usturime=pirozis=jigăraie* [*ibidem*, p. 37]. Termenul *arsură* acoperă sensul fiziologic „piele” și sensurile „mucoase”, „sistem digestiv”, spre deosebire de celelalte cuvinte din serie, care desemnează forme particulare sau subiective.

▪ *amețeală* (*a ameți* < lat. *ammatire* „beat, cherchelit” + suf. *-eală*) „stare în care omul își pierde echilibrul din cauza unor tulburări circulatorii, vestibulare etc.”: *vertij=vârtej=scutură* [*ibidem,* p. 21]. Hiperonimul *amețeală* este în mod evident un termen neutru, general, pe când celelalte lexeme sunt fie forme idiomatice, regionale (*vârtej, scutură*), fie strict specializate (*vertij*).

▪ *bolnav* **(**< bulg. *bolnav*) „(persoană) care suferă de o boală”: *nesănătos =suferind =morbos=războlit=neputincios=pătimaș=rău=beteag=lânced=malad=mișel=pătimitor* [*ibidem,* p. 73]. *Bolnav* este, indubitabil, hiperonimul în această serie, având statutul de termen neutru, cel mai frecvent și acceptat din serie, iar restul sunt variații contextuale – expresive, stilistice sau specializate.

▪ *semn* (< lat. *signum, i, n.*) „tot ceea ce arată, ceea ce indică ceva”: *simptom=manifestare* [*ibidem,* p. 767] etc. *Semn* reprezintă un hiperonim, fiind un termen general, care poate fi utilizat în terminologia medicală, dar și în alte domenii de activitate; celelalte lexeme sunt hiponime specializate (*simptom*, *manifestare*).

Prin urmare, aceste serii ilustrează ierarhizarea internă și distribuția semantică neuniformă a unităților lexicale în rețele sinonimice cu structură asimetrică.

b) Nivelul mediu de asimetrie este specific acelor serii sinonimice în care pot fi identificate mai multe unități cu rol de cuvinte dominante, acestea constituind împreună nucleul semantic al seriei. Analiza asimetriei medii în seriile sinonimice presupune identificarea a doi termeni dominanți, între care restul termenilor gravitează semantic. Această distribuție sugerează, de obicei, o bipolaritate în cadrul seriei: două concepte-nucleu care sunt fie

complementari, fie în concurență, iar ceilalți termeni se încadrează în câmpul semantic al unuia dintre ei.

Serii sinonimice analizate cu un nivel mediu de asimetrie:

▪ *boală* (< sl. *bolĭ*), *maladie* (< fr. *maladie*) „modificare organică sau funcțională a echilibrului normal al organismului; proces patologic care afectează organismul": *afecțiune=suferință=rău=morb=beteșug=patimă=vătămare=neputință=betegie=betejeală=lân cezime=lângejune=lângoare=morbiciune=pătimire* [*ibidem*, p. 70]. Termenii dominanți din seria de mai sus sunt *boală* (termen standard, general, frecvent în uz comun și medical) și *maladie* (sinonim savant, folosit mai ales în contexte medicale, academice), pe când ceilalți se subordonează, descriind grade, forme sau percepții ale bolii.

▪ *medicament* (< lat. *medicamentum, i, n.*) „substanță naturală sau de sinteză, utilizată pentru a vindeca, a ameliora sau a preveni o boală", *remediu* (< lat. *remedium, i, n.*) „mijloc de îndreptare sau de îmbunătățire a unei situații, a unei stări etc.; medicament": *doctorie=leac=medicină=spițerie=soluție* [*ibidem*, p. 450]. *Medicament* este un termen medical standardizat. *Remediu* are o utilizare mai largă, acoperă și medicina alternativă/naturistă. Ceilalți termeni derivă din limbajul popular sau din vocabularul arhaic.

▪ *rană* (< sl. *rana*)=*plagă* (< lat. *plaga*) „ruptură internă sau exterioară a țesutului unei ființe vii, sub acțiunea unui agent distrugător": *leziune=bubă=meteahnă=beleaznă= rănitură=lovitură=vătămătură* etc. [*ibidem*, p. 680]. Deși *rană* și *plagă* sunt termenii dominanți ai seriei, se impun unele precizări. Termenul *rană* este utilizat în toate registrele, iar termenul *plagă* este folosit preponderent în terminologia clinică.

Toate cele trei serii prezintă o asimetrie medie, fiind organizate în jurul a doi termeni dominanți: *rană* – uz general; *plagă* – uz specializat, medical. Alți termeni sunt subordonați semantic și stilistic, în funcție de origine, de gradul de abstractizare sau de expresivitate.

c) În opoziție cu primele două, **nivelul nul de asimetrie** se manifestă în cadrul seriilor sinonimice necentrate, în care nu poate fi identificat niciun termen cu funcție dominantă. Aceste tipuri de serii sinonimice sunt formate din termeni care se află într-o relație perfect simetrică, fără diferențe ierarhice evidente – toți termenii dintr-o serie sinonimică sunt perfect interșanjabili în context științific sau au acoperire semantică echivalentă, fără diferențe de registru, de conotație sau de funcționalitate.

Serii sinonimice analizate cu un nivel nul de asimetrie:

▪ *eritrocit* (< gr. *erythros* „roșu" + < gr. *kytos* „celulă")=*hematie* (< gr. *haima* „sânge")=*globulă* (< lat. *globulus, i, m.* „glob mic sferic") *roșie* (< lat. *roseus, a, um*) [*ibidem,* p.

240]. Toți termenii desemnează același tip de celulă „celula roșie din sânge”, fiind perfect interșanjabili în contexte medicale, didactice și în cele de popularizare.

▪ *kaliu* (< germ. *Kalium*)=*potasiu* (< fr. *potassium*) [*ibidem,* p. 406]. Termenii denumesc același element chimic (simbol: K). *Kaliu* este folosit tradițional în domeniul farmaceutic: *permanganat de kaliu*, iar *potasiu* este denumirea oficială, modernă, internațională. Folosiți în funcție de uz istoric *vs* sistem internațional (IUPAC), termenii sunt semantic identici.

▪ *smalț* (< ngr. *smálto(n))=email* (< fr. *émail*) [*ibidem,* p. 789]. În terminologia dentară, ambii termeni desemnează „stratul extern dur al dintelui”.

▪ *enzimă* (< gr. *enzymē)=ferment* (< lat. *fermentum)*[*ibidem,* p. 239]. Ambii termeni desemnează „proteinele catalizatoare reacții biochimice”.

▪ *carcinom* (< fr. *carcinome)=epiteliom* (< fr. *épithéliome, épithélioma)* [*ibidem,* p. 96]. Ambele lexeme sunt sinonime absolute pentru „tumoră malignă a țesutului epitelial”.

▪ *tumoare* (< lat. *tumor, -oris, m.*)=*neoplasm* (< gr. *neo* „nou” + *plasma* „formare”) [*ibidem,* p. 901]. *Tumoare* este un termen clasic; *neoplasm* este unul savant, recomandabil în oncologie pentru precizia acestuia. Ambele desemnează „o formare anormală de țesut”, fiind interșanjabile în practica medicală.

• *creier* (< lat. *c(e)rebellum*)=*encefal* (< fr. *encéphale*) [*ibidem,* p. 163]. Denumesc același organ, care este situat în cutia craniană și este compus din trunchiul cerebral, creierul mic și din emisferele cerebrale. *Creier* este un termen autohton, uzual, pe când *encefal* este unul savant, pătruns în română prin intermediul limbii franceze; s-a format de la grecescul *enkephalos* „în cap”. Asimetria nulă este atestată: în perechi-termeni specializați *vs* populari; între termeni din limbi diferite (latină, greacă, română); între vechea terminologie și cea standardizată.

Rețelele sinonimice pot fi clasificate în funcție de gradul de asimetrie internă: rețele cu prezența unei dominante cu un grad înalt de exprimate; rețele cu prezența a două sau a mai multor sinonime-nucleu (sinonime-centru); rețele lipsite de o dominantă, adică serii sinonimice complet simetrice.

Fiecare dintre aceste tipuri de rețele sinonimice se caracterizează printr-un comportament distinct în ceea ce privește interconexiunea lexicală. În rețelele cu un grad ridicat de asimetrie, este posibilă substituirea unui sinonim periferic cu sinonimul-dominant (sinonim periferic → sinonim dominant). În rețelele cu asimetrie medie, substituirea are loc între un sinonim periferic și un sinonim-nucleu (sinonim periferic → sinonim-nucleu). În cazul seriilor sinonimice cu un grad redus sau nul de asimetrie, înlocuirea este posibilă între oricare dintre sinonime (sinonim → alt sinonim), ceea ce reflectă o relație de simetrie funcțională între elementele lexicale.

Capacitatea de substituibilitate a sinonimelor prezintă, în mod evident, un caracter direcționat. În general, substituțiile „inverse” – adică înlocuirea sinonimului-dominant cu un sinonim periferic – sunt dificil de realizat sau chiar imposibile din punct de vedere funcțional. Deși sinonimia este adesea conceptualizată ca o relație simetrică între termeni, cercetările recente denotă faptul că majoritatea rețelelor sinonimice prezintă un grad considerabil de asimetrie, fie major, fie mediu. Prin urmare, interconexiunea sinonimică este condiționată în mod direct de nivelul de asimetrie internă a seriei.

Rețelele sinonimice, caracterizate prin diferite grade de asimetrie, se disting și prin posibilitatea de selecție sinonimică. O libertate relativă de alegere a sinonimelor se constată în seriile sinonimice cu niveluri medii și/sau nule de asimetrie, în care nu există o constrângere strictă, impusă de un centru dominant. Pe lângă gradul de asimetrie, interschimbabilitatea sinonimică este determinată de mai mulți factori contextuali, precum sensul general al discursului, semnificația și stabilitatea structurilor sintagmatice, dar și de diverse constrângeri legate de registrul stilistic sau de tipologia textului.

Analiza aprofundată a interconexiunii sinonimice relevă faptul că substituibilitatea dintre sinonime nu reprezintă o trăsătură absolută sau uniformă, ci este condiționată de o serie de factori structurali și contextuali. Deși, teoretic, sinonimia este concepută ca o relație simetrică, realitatea lingvistică demonstrează existența unor ierarhii interne, reflectate prin niveluri variabile de asimetrie în cadrul rețelelor sinonimice. Studiile teoretice și investigațiile experimentale denotă faptul că sinonimul-dominant ocupă o poziție centrală în aceste rețele, influențând posibilitățile de substituție, în timp ce sinonimele periferice prezintă un grad mai restrâns de libertate combinatorică.

Rolul esențial al contextului este indiscutabil: compatibilitatea contextuală, stabilitatea sintagmelor și gradul de asociere determină frecvent selecția sinonimului adecvat. Mai mult, diferențierea dintre sinonimele „sistemice” și cele „contextuale” subliniază natura dinamică și relativă a sinonimiei, în funcție de registrul stilistic, de tipul de text și de intenția comunicativă.

Astfel, interconexiunea sinonimică trebuie înțeleasă ca o relație direcționată, supusă influenței unor parametri, precum frecvența, asociativitatea, poziționarea semantică și, nu în ultimul rând, compatibilitatea discursivă.

Așadar, abordarea sinonimiei nu poate fi limitată la analiza semantică abstractă a lexemelor, ci trebuie completată cu perspective funcționale, pragmatice și contextuale, care reflectă complexitatea mecanismelor de selecție lexicală în uzul real al limbii.

Sinonimia, în special în terminologia medicală, nu poate fi înțeleasă doar prin prisma echivalenței de sens, ci trebuie analizată în raport cu contextul, cu stabilitatea sintagmelor și cu

poziția semantică a termenilor implicați. Interconexiunea sinonimică, în strânsă legătură cu gradul de asimetrie al seriilor sinonimice, evidențiază faptul că substituirea dintre sinonime este, de regulă, direcționată și limitată de factori discursivi.

Studiul confirmă importanța unei abordări funcțional-contextuale a sinonimiei, în care compatibilitatea lexicală, frecvența și coocurențele joacă un rol esențial.

Deci, sinonimia este un fenomen complex, condiționat de factori semantici, structurali și pragmatici, care trebuie analizați integrat, pentru o înțelegere adecvată a dinamicii lexicale.

3.5. Valori stilistice și estetice ale sinonimelor-termeni medicali

Sinonimia se prezintă ca un fenomen care, într-un mod indubitabil, interesează vorbirea, actualizarea, tocmai prin faptul că, în mod general, este imperfectă. Recurgând la selectarea unui termen sau a altuia, combinând în enunț lexeme asemănătoare ca semnificație, ea constituie o sursă inepuizabilă de expresivitate, contribuind evident atât la precizia, la nuanțarea, cât și la suplețea exprimării orale și scrise.

Funcțiile sinonimelor sunt diverse, dependente de natura raporturilor dintre aceste cuvinte, de capacitatea lor de a se substitui reciproc (dat fiind faptul că există o coincidență între sensuri), de posibilitatea de a nuanța exprimarea prin diferențe de natură semantică și stilistică, care le conferă individualitate.

Funcția de diversificare a vorbirii. Un vorbitor atent, preocupat de o exprimare îngrijită, va evita să facă uz de repetări supărătoare ale unui cuvânt în același enunț, fragment, paragraf, optând pentru înlocuirea lui cu un sinonim potrivit contextului. De exemplu, într-o monografie în care sunt descrise afecțiunile din perioada de graviditate, citim: „... să survină doar în cursul *sarcinii* sau să se manifeste incidental în perioada de *gestație*” [81, p. 17]. Autorul a utilizat doi termeni echivalenți semantic (*sarcină=gestație*) și a realizat, astfel, o variație stilistică ce evită monotonia lexicală, păstrând, în același timp, precizia terminologică specifică limbajului medical.

Funcția intensificatoare. Folosirea în același context a unor sinonime apropiate ca sens, utilizate succesiv, în ordine ascendentă în raport cu gradul de intensitate exprimat, generează un efect stilistic specific, conferind relief ideii. Această funcție, cunoscută sub denumirea de *funcție intensificatoare* a sinonimelor, este proprie aproape exclusiv stilului colocvial, fiind rar atestată în limbajul specializat. De exemplu, în discuția pacient-medic, pot fi prezentate acuzele unei viroze: „Ieri nu m-am simțit bine, am avut *febră*, *temperatură ridicată, fierbințeală*...”.

Funcția de precizare. Aceasta se întâlnește frecvent în cazul sinonimiei juxtapuse, fiind marcată de conjuncția *sau*, de sintagmele *numit și*, *cunoscut și ca*. Ea corespunde funcției metalingvistice, explicând un termen prin altul, mai accesibil sau mai specific. Exemplu: „*scleroterapia sau inelarea endoscopică*" [*ibidem,* p. 19]; „Hepatita A, numită și boala mâinilor murdare, este o boală infecțioasă ce afectează sănătatea ficatului" [45].

Funcțiile sinonimelor depind, de fapt, de planul din care este judecată sinonimia. În limbă, ele pot fi constante și structurale; în vorbire, sunt contextuale și stilistice. În textele medicale specializate predomină funcțiile de diversificare și de precizare.

Termenul, prin definiție, trebuie să fie exact, concis, univoc, neutru. Totuși, când este pus în relație sinonimică cu alți termeni, de multe ori provenind din registrul popular sau din cel cult (termeni de origine mitologică), capătă o **valoare estetică**.

Frumosul sau *plăcutul* atrage, în timp ce *urâtul* respinge. Aceste reacții sufletești vin după ce judecata estetică s-a produs în forul interior. În terminologia medicală, coexistența categoriilor estetice pozitive și negative este nu doar posibilă, ci necesară, pentru că actul de denumire reflectă realitatea trăită, estetic și afectiv.

Dacă ne referim la valoarea estetică a *frumosului***,** remarcăm: însuși conceptul *sănătate*, obiectivul fundamental al medicinei, se identifică cu noțiunile *armonie* și *perfecțiune*. Un corp sănătos este frumos. Termenii medicali de sorginte mitologică, comparați cu echivalentele lor sinonimice din limbajul științific, prezintă o pregnantă valoare estetică. Termenii *meloterapie (=terapie prin muzică), aromaterapie (=terapie prin efectul mirosurilor din uleiurile volatile din plante)*, *cromoterapie (=terapia culorilor)* ne transpun în spațiul frumosului prin înseși elementele lor componente: *muzică*, *culoare, arome***,** noțiuni ce țin de dimensiunea sinestezică, evocând simultan mai multe simțuri și creând un efect estetic puternic: *aromaterapie* (olfactiv și afectiv), *meloterapie* (auditiv + afectiv), *cromoterapi*e (vizual + afectiv).

Un alt exemplu este *fibula* și perechea ei sinonimică: *osul peroneu.* Broșele, agrafele, podoabe ale femeilor din Grecia antică, erau numite *fibula*, iar partea agățabilă – *pironeus*; ambii termeni sunt prezenți în terminologia anatomică și țin la origine de categoria *frumosului* [55, p. 276]. Termenul *microfloră* și perechea lui sinonimică *floră microscopică* au la bază numele Florei, zeița florilor și a grădinilor la romani și desemnează „totalitatea microorganismelor care trăiesc în mediul uman: mucoasa intestinală, mucoasa nazală etc." S-ar părea că florile și mediul microbian al organismului n-ar avea nimic în comun, dar la originea termenilor stă ... *frumosul*.

De la *Afrodita*, zeița frumuseții la greci, provine termenul *afrodizie* „exagerare morbidă a instinctului sexual", *afrodiziomanie* „obsesie sexuală", având ca sinonime termenii *erotism*, respectiv *erotomanie,* proveniți de la numele zeului iubirii din mitologia greacă – *Eros.* Este

interesant că de la Venera, zeița frumuseții la romani, provine denumirea generică a bolilor venerice, având ca echivalent sintagma *boli cu transmitere sexuală.*

Psyche (< gr. „suflet") este fiica unui rege necunoscut, frumoasă ca o operă de artă, aidoma *Afroditei*, zeiței frumuseții. Eros s-a îndrăgostit de ea și o vizita în fiecare noapte la castel, fără a-și arăta chipul. Este pedepsită de *Afrodita*, pentru faptul că oamenii o elogiau pentru frumusețea ei. Rugat de *Eros*, *Zeus* o salvează dăruindu-i nemurirea.

Psyche simbolizează sufletul salvat prin dragoste, deoarece „dragostea nu poate exista decât în suflet și sufletul nu se poate ridica la ceruri decât prin dragoste" [48, p. 517]. În terminologia clinică, elementul terminologic ambipozițional *psih(o)-/psihie* formează o serie de termeni, printre care și *psihanaliză*, care are ca sinonime termenii: *freudism* și *psihologie abisală*.

De numele *nimfelor* din mitologia greacă, divinități ale naturii, reprezentate ca tinere femei ce simbolizau forțele fertile și regeneratoare ale pământului (< gr. *nymph* „mireasă"), este legată denumirea unei anomalii, manifestate printr-un libido exagerat la femei – *nimfomania* (< lat. *nymphomania, ae, f.*)=*estromanie, metromanie*.

Pigmalion, în mitologia greacă, este faimosul sculptor cipriot care s-a îndrăgostit de propria creație – statuia frumoasei Galateea. *Pygmalionismul* (< lat. *pygmalionismus, i m.)=agalmatofilia* desemnează în medicină atracția obsesivă manifestată de unii bărbați față de statuile care înfățișează femei.

Denumirea osului gros al piciorului, situat între genunchi și gleznă, *tibia* vine din latinescul *tibia, ae, f.*, care înseamnă *fluier, flaut*. Este interesant că în română sinonimul termenului *tibia* este sintagma *fluierul piciorului,* aparținând registrului popular [34]. Același lucru îl atestăm și în cazul termenului anatomic *timpan* (< lat. *tympanum*, *i, n.* < gr. *tympanon* „tambur, tobă frigiană"), care desemnează membrana elastică din ureche, ce transmite vibrațiile undelor sonore spre urechea externă și care are ca sinonim, în română, termenul învechit *tobă* [*ibidem*].

Acești termeni medicali sunt deosebit de elocvenți în confirmarea ideii de existență a categoriei estetice a *frumosului* în terminologia medicală. În opoziție cu echivalentele lor de altă origine, termenii de sorginte mitologică, pentru un vorbitor cult, au o încărcătură expresivă deosebită. Acești termeni relevă o estetică a frumosului cu rădăcini în mitologie, valență care lipsește la echivalentele lor semantice neutre: *terapie auditivă*, *mirosuri terapeutice*, *os al gambei*, *bacterii intestinale*, *sindrom sexual patologic* etc. Tot la acest spațiu al esteticului pot fi raportați și termenii medicali inspirați de personaje, de opere literare. De exemplu, *sindromul Stendhal=sindromul Florenței=hiperculturemie* este o afecțiune psihosomatică care implică bătăi rapide ale inimii, leșin, confuzie și chiar halucinații, care se presupune că apar atunci când

indivizii devin expuși la obiecte sau fenomene de mare frumusețe, sindromul poartă numele scriitorului francez Stendhal (Marie-Henri Beyle), care și-a descris aceste senzații trăite în Biserica Sfintei Cruci, unde se află mormintele lui Machiavelli, Michelangelo și Galileo, în cartea sa *Roma, Napoli și Florența* [76]; *sindromul „Alice în Țara Minunilor"=sindromul Todd, vedere liliputană, halucinații liliputane,* numit, astfel, după personajul fictiv Alice din romanul lui Lewis Carroll *Alice in Țara Minunilor*, care experimentează schimbări distorsionate ale dimensiunii și ale percepției în timpul aventurilor sale fantastice [64].

Am putea remarca și o estetică a *eufemismului* în limbajul medical, cu scopul de a atenua brutalitatea și gravitatea unui diagnostic. O direcție interdisciplinară interesantă: cum termenii mai „frumoși" sau eufemistici contribuie la comunicarea empatică, reduc anxietatea sau conferă confort psihologic pacientului. De exemplu, *exitus letalis* (în loc de *moarte*), *neoplasm* (în loc de *cancer*), *tumoră benignă* (în loc de *excrescență*), *afecțiune terminală* (în loc de *boală incurabilă*), *nodul* (în loc de *tumoră*), *intervenție chirurgicală minoră* (în loc de *operație*).

În opoziție cu ceea ce desemnează *frumosul***,** categoria estetică a *urâtului* reflectă aspecte ale unei realități lipsite de armonie, diforme, respingătoare, dizgrațioase, provocând o senzație de dezgust. *Estetica urâtului* poate părea o formulare bizară, deoarece urâtul este contrariul frumosului. Cu toate acestea, urâtul este legat inseparabil de noțiunea de frumos, întrucât aceasta păstrează permanent în evoluția ei posibilitatea urâtului, sub forma erorii. Orice estetică este obligată, odată cu descrierea determinărilor pozitive ale frumosului, să se refere, într-un fel, și la cele negative, ale urâtului. Cel puțin, spre a ne preveni că, dacă nu se procedează conform acestor cerințe, frumosul degenerează, în locul lui rezultând urâtul.

Termenii medicali asociați esteticii urâtului vin din mitologia antică. Spre deosebire de perechile lor sinonimice, ei sunt mult mai expresivi. În mod elocvent, *urâtul* este exprimat de noțiunea de *boală,* asociată cu *suferința, urâțenia, durerea*. Seria sinonimică a termenului *boală* este destul de numeroasă, reținem însă în contextul abordat, cel al *esteticii urâtului*, termenul *maladie,* conținând în structura sa elementul de compunere – prefixoidul *mal-* (< lat. *malus* „rău"), care poate fi atribuit lesne *esteticii urâtului* (în mod inevitabil se face comparație cu *Les fleurs du mal* de Ch. Baudelaire, promotorul *esteticii urâtului* în literatură). Termenul *maladie*, sinonim cu *boală*, este marcat de estetică negativă, sugerând o lume a suferinței și a haosului biologic. De altfel, elementul *mal-* se regăsește într-un număr considerabil de termeni medicali: *malformație, malnutriție, malpraxis, malign, malabsorbție, malprezentare, malocluzie, malarie* etc.

Meduza Gorgona, personaj mitologic al Antichității, vestit pentru puterea de a transforma în stană de piatră pe oricine o privește direct în ochi, se înscrie, evident, în aria esteticii urâtului.

Imaginea sa terifiantă este accentuată de șerpii care îi țin loc de păr. O analogie sugestivă este făcută între acești șerpi și venele subcutanate dilatate, care iradiază în jurul ombilicului, configurând un desen vascular specific. Acest aspect, cunoscut sub denumirea de *capul Meduzei* (= *venectazii*), apare în situațiile în care drenajul venos din organele abdominale spre sistemul venei porte este compromis, fiind cel mai frecvent asociat cu patologii hepatice severe [55, p. 273].

Sindromul vampirului (= *porfiria*), o afecțiune ce se manifestă prin intoleranță la razele solare, manifestată prin apariția de vezicule pe zonele expuse sau *sindromul mortului viu* (= *sindromul Cotard*), o tulburare psihiatrică, prin care pacientul se descrie pe sine ca mort sau chiar intrat în putrefacție, sunt exemple elocvente ale modului în care imaginarul grotesc și fantastic al culturii populare și al mitologiei se intersectează cu realitățile patologice, contribuind la o estetică a urâtului medical, în care boala capătă conotații simbolice și expresive ce depășesc dimensiunea strict clinică.

Un domeniu aparte este cel al *grotescului***,** la granița dintre estetic și monstruos: *hidrocefalie* (< fr. *hydrocéphalie* „afecțiune caracterizată prin acumularea excesivă de lichid cefalorahidian în membranele creierului")=*hidropie encefalică; elefantiazis* (< fr. *éléphantiasis* „boală caracterizată prin îngroșarea exagerată a pielii")=*filarioză, pahidermie; gigantism* (< fr. *gigantisme* „boală endocrină care constă în creșterea excesivă a corpului")=*somatomegalie* – termeni care, dincolo de semnificația lor patologică, trimit la o percepție vizuală frapantă, chiar șocantă. Grotescul devine, astfel, un vehicul al expresivității involuntare.

Comicul este categoria estetică ce desemnează, în general, un fenomen care provoacă râsul. Comicul nu există în afara umanului și se exprimă prin: umor, ironie, sarcasm, parodie. Toate aceste forme se reduc la caricaturi, prin hiperbolizarea unui element, până se sparge canonul realității și devine bizar.

În medicina populară și în registrul argotic pot fi atestați termeni care denumesc diferite afecțiuni și se încadrează în categoria comicului: *boala lingoșilor* (= *tuberculoză*) – ironie la adresa persoanelor slabe și palide, considerate afectate; *sculturici* (= *frisoane*) – termen onomatopeic și comic, exprimând mișcările involuntare; *zăbăuceală* (=*vertij, amețeală*) – derivat din *zăbăuc* „zăpăcit, fără direcție); *boala pomanagiului* (=*intoxicație alimentară*) – *i*ronie socială: mănânci prea mult la pomeni*; trecanie, pârțuică (=diaree)*; *pocnitură la mansardă* (=*afecțiune psihică*) – registru ironic despre instabilitatea mintală; *gâfâială de birjar* (=dispnee) – sugerează efortul exagerat și sunetele respiratorii.

Tot la categoria *comicului* se referă termenii din *bestiarul medical* [75, p. 827]: *tuse măgărească (=tuse convulsivă), orbul găinii (= nictalopie, cecitate nocturnă); buză de iepure* (=

cheiloschizis); *gură de lup* (= *palatoschizis*), *ochi de rac* (= *strabism convergent*); *picioare de păianjen* (= *deformări articulare sau musculare la copii*), prin caricaturizarea formei corpului; *cap de melc* (= *cefalee* sau *migrenă cu simptomatologie specifică*); *sindromul papagalului vorbitor* (= *tulburare de imitație vocală*), prin comicul situațional și asocierea ludică a simptomului cu comportamentul animalului; *sindromul gâtului de pinguin* (= *lordoză cervicală*); *picior de lebădă* (= *deformare a piciorului în artrită* sau *hallux valgus*); *sindromul hârciogului* (= *retragere socială* sau *anxietate extremă*), prin caricaturizarea comportamentală sau unele denumiri de afecțiuni „exotice": *sindromul picioarelor fără astâmpăr* (= *akathisia*), *cocoașa de smartphone* (= *gibozitate),* determinată de postura vicioasă a coloanei vertebrale cervicale; *sindromul francezului săltăreț* (= *sindromul Maine)*; *mâini de clovn* (= *degete deformate în artrită sau artropatii congenitale*); *sindromul restaurantului chinezesc* (= *toxiinfecție alimentară*); *sindromul Münchausen* (= *tulburare factic*ioasă*)* [*ibidem*, p. 826-827].

Aceste exemple demonstrează: comicul în terminologia medicală funcționează prin metaforizare, onomatopee, exagerare vizuală și analogie cu lumea animală sau obiectuală, conferind simptomelor sau afecțiunilor o dimensiune ludică și expresivă, care facilitează memorarea și recunoașterea lor, dar și transmiterea unor nuanțe sociale sau morale.

Termenul medical *agonie* provine din grecescul *agōnía* „luptă" și se referă la o „stare a organismului care precedă moartea". Seria sinonimică a cuvântului *moarte* (*deces=decedare=sucombare=eutanasie=exitus=expiere=extincție=mortalitate=răposare= repauzare*) [74, p. 471] completează, de asemenea, registrul termenilor medicali având ca definitorie componenta semantică a elementului *tragic,* ca și *Fața lui Hipocrate,* sinonim cu sintagma *facies mortifera* – expresia facială a unei persoane înainte de moarte sau într-o stare de moarte clinică, caracterizată prin absența unor reflexe. Medicii denumesc o astfel de expresie drept *sigiliu,* care înseamnă *masca morții*. Hipocrate a descris pentru prima dată ceea ce va fi cunoscut sub denumirea de *față hipocratică* (*facies Hippocratica* în latină): dacă pacientul are ochii adânciți, tâmplele scufundate, urechile reci și retrase, pielea facială dură, întinsă și uscată, cu o culoare palidă sau vineție, iar starea nu i se ameliorează, aceste semne indică apropierea morții.

Sinonimia terminologică în medicina contemporană nu este numai o realitate lingvistică, ci și un instrument de modelare estetică a cunoașterii. Prin funcțiile lor variate și prin capacitatea de a integra categorii estetice, precum *frumosul, urâtul, comicul, sublimul, grotescul, tragicul,* sinonimele medicale reflectă o viziune antropocentrică și afectivă asupra științei. Astfel, ele nu doar că exprimă, ci și umanizează știința medicală.

Estetica termenilor medicali, prin valorificarea sinonimiei, contribuie la configurarea unui discurs științific expresiv, funcțional și, în același timp, profund uman. Dimensiunea estetică devine, astfel, nu o adăugire decorativă, ci o componentă esențială a comprehensiunii medicale și a comunicării în domeniul sănătății.

3.6. Dimensiunea pragmatică și sinonimia terminologică medicală (beneficii și dificultăți)

În pofida „idealului" unei terminologii medicale univoce, sinonimia este omniprezentă.

a. Beneficiile pe care le comportă acest fenomen:

- **accesibilitatea lingvistică:** sinonimele facilitează înțelegerea termenilor specializați de către profesioniștii nonlingviști sau de către pacienți; de exemplu, *angină pectorală* poate fi explicată și prin sintagma *durere toracică de tip ischemic*;
- **adaptabilitatea la registre de comunicare diferite:** în funcție de contextele specializate (academic, clinic, administrativ, popular), sinonimia permite adaptarea discursului medical, fără a altera conținutul informațional; de exemplu, *leucemie* și *cancer de sânge* desemnează același concept, dar se adresează unui public variat;
- **compatibilitatea cu limbajele naturale***:* termenii sinonimici facilitează procesul de (re)cunoaștere a variației lexicale în aplicațiile ce țin de domeniul informaticii: sisteme de căutare, procesare a limbajului natural, interfețe electronice; respectiv interoperabilitatea semantică.
- **suportul conceptual și tehnic pentru „mapare" și echivalare terminologică (terminologia medicală *vs* informatică):** permite asocierea intra-/interterminologică prin identificarea variantelor lexicale ale acelorași concepte;
- **flexibilitatea cognitivă și conceptuală (didactică)**: sinonimele contribuie la procesul de învățare, oferind explicații prin parafrazare sau prin variații semantice subtile: *remisiune a bolii=ameliorare* durabilă a stării de sănătate.

În pofida utilității sale, fenomenul de sinonimie impune o serie de dificultăți în contextul terminologiei standardizate:

b. Deficiențe:

- **ambiguitatea și suprapunerea semantică:** termenii-sinonimi pot avea grade diferite de specializare, ceea ce generează ambiguitate conceptuală; de exemplu, *trauma* poate desemna atât o leziune fizică, cât și o suferință psihologică, iar *morbus* și *boală* nu sunt întotdeauna perfect suprapozabile;

- **inconsistența la nivel de utilizare:** în absența unor reguli stricte de selecție a termenului, specialiștii în domeniul medical pot utiliza variante sinonimice aleatoriu, afectând uniformitatea documentației terminologice;
- **dificultăți în codificare și clasificare:** sistemele bazate pe coduri unice impun selecția unui singur termen reprezentativ pentru un concept, ceea ce face ca sinonimele să fie considerate potențial perturbatoare;
- **eșecul sinonimiei perfecte:** așa-numitele *sinonime absolute* sunt rare în terminologia medicală; majoritatea sinonimelor medicale sunt doar aproximative sau contextuale, de exemplu, *nevindecabil* și *incurabil* nu sunt complet echivalente;
- **impactul asupra proceselor automate (terminologie medicală *vs* informatică):** în aplicațiile digitale, sinonimia poate perturba algoritmul de căutare sau cel de inteligență artificială, dacă nu este gestionată prin sisteme de „mapare" formală și de normalizare.

Înțelegerea acestor avantaje și dificultăți devine și mai relevantă dacă le raportăm la dinamica globală a limbajului. Noile realități sociale impun modele de comunicare adaptate, ceea ce determină apariția unor achiziții lingvistice noi. Inovația lingvistică se naște inevitabil în vorbire, dar circulația ei se realizează prin mass-media și, în prezent, cu o viteză fără precedent, prin rețelele sociale. În acest context, se conturează o nouă perspectivă asupra limbajului, în ansamblu, și a celui oral, în particular, rezultat al interferenței dintre modelele de comunicare și modurile de percepere a realității. Sub influența globalizării, limba română – asemenea altor limbi – integrează numeroase elemente de origine engleză, care, datorită statutului acesteia de limbă internațională, funcționează ca punți interlingvistice. Aceste „globalisme" devin uzuale în discursul cotidian și contribuie la apropierea mentalităților, favorizând uniformizarea treptată a gândirii și a sensibilității. De altfel, multe dintre aceste împrumuturi pătrund mai întâi în registrul oral și abia ulterior se fixează în cel cult, prin intermediul limbajului publicistic – un canal privilegiat de difuzare a noilor achiziții [60, p. 107; 59, p. 96 - 105].

Această perspectivă oferă un cadru interpretativ pentru sinonimia medicală, care nu trebuie privită exclusiv ca un defect sistemic, ci ca o manifestare firească a adaptabilității lingvistice și a interacțiunii dintre limbajul științific și cel comun.

Sinonimia medicală și terminologia de interfață. Pentru ilustrare, vom face referință la terminologia clinică, cu termeni complecși, anevoioasă pentru utilizatorii de servicii medicale.

Terminologia de interfață. În 1994, James R. Campbell a descris terminologia de interfață drept un tip de *terminologie,* concepută *pentru documentarea clinică structurată*

folosind instrumente informatice [91, p. 9-14]. Autorul subliniază că aceasta trebuie să modeleze concepte frecvent folosite de personalul medical. Termenul este consacrat în literatura de specialitate de Kent Speckman (1997).

Alte denumiri atestate: *terminologie colocvială*, *terminologie de aplicație* și *terminologie „de intrare*". Prin urmare, o *terminologie de interfață* este o selecție sistematică de termeni clinici, destinată să faciliteze accesul la terminologia medicală la nivel de utilizator de servicii web (medici și pacienți).

Termenii medicali sinonimici, propuși de furnizorii de servicii medicale, facilitează selecția unor termeni expliciți și accesibili utilizatorilor, orientându-se în funcție de conceptele de bază. Aceștia sunt organizați în serii sinonimice variate (vezi capitolul 2 *Sinonimia în terminologia medicală*) și includ termeni alternativi, precum *infarct miocardic vs atac de cord*; acronime, cum sunt *IM vs infarct miocardic*; formulări explicative de tip definitoriu, exemplificate prin „leziune ischemică și necroză a celulelor mușchiului cardiac, rezultată din absența sau din scăderea fluxului sanguin într-o arteră coronariană"; eponime, precum *semnul Levine vs* descrierea „o mână strânsă în pumn ținută peste piept, care indică durere toracică cardiacă ischemică" etc.

Un dezavantaj este faptul că numărul de sinonime crește continuu; prin urmare, sporesc șansele ca un anumit termen să fie folosit pentru a reprezenta mai mult de un concept, de exemplu, *depresiune* pentru o *adâncitură* sau *concavitate* cu sens anatomic (*depresiune scapulară*) și pentru *stare negativă afectivă* în psihiatrie. În această situație, *excesul de sinonimie* poate spori ambiguitatea terminologică.

Două criterii distincte pot fi utilizate pentru a indica cât de bine este reprezentată sinonimia unei terminologii în domeniul clinic: *acuratețea* și *expresivitatea*. Într-o terminologie, *acuratețea* indică cât de precis corespunde sensul unui termen cu conceptul de bază pe care îl reprezintă. De exemplu, mulți dintre clinicieni vor confirma faptul că *atac de cord* este un sinonim precis pentru conceptul *infarct miocardic*, în timp ce sinonimul *infarct miocardic acut* ar fi mai puțin precis, deoarece este mai specific. Spre deosebire de *acurateţe, expresivitatea* sinonimiei reflectă cât de bine se potrivește *caracterul semantic* al unui termen cu lexemele din fraza pe care urmează să o reprezinte și nu cu sensul de bază. Caracterul semantic este relevat prin nuanțare narativă, clinică implicită și prin specializarea termenilor în funcție de funcționalitatea acestora în terminologia clinică. Necesitatea terminologiei de interfață constă în reducerea timpului de utilizare și în introducerea propriilor termeni într-un sistem de documentare structurată. Totuși, gradul de expresivitate al unei terminologii este, în esență, subiectiv, deoarece utilizatorii pot avea opinii diferite cu privire la cât de bine redau termenii acesteia sensurile sau nuanțele dorite.

Accesibilitate și randament clinic. Studiu de caz [*ibidem*]: un pacient i-a comunicat cardiologului că are „un deranj ușor simțit și surd în tot pieptul”. Terminologia clinică ar folosi, în acest caz, un concept reprezentat prin termenul *disconfort toracic* („deranj ușor simțit și surd”=*disconfort*; „în tot pieptul” → *toracic*). Medicul ar putea fi de acord că cei doi indicatori: 1. „deranj ușor simțit și surd”=*disconfort*; 2. „în tot pieptul” sunt sinonime rezonabile în descrierea disconfortului toracic. Totuși, fiecare dintre aceste formulări poate implica nuanțări semantice diferite, la nivelul relației medic-pacient. Așadar, conceptul specializat *disconfort toracic* trebuie să integreze componentele-cheie din acuzele pacientului: „un deranj ușor simțit și surd în tot pieptul”.

Echilibrul dintre *precoordonare* și *postcoordonare* în terminologia clinică de interfață. După cum s-a menționat anterior, unul dintre obiectivele esențiale ale terminologiei clinice de interfață este acoperirea completă și coerentă a domeniului vizat, prin intermediul conceptelor și al relațiilor dintre acestea. Sunt fundamentale mecanismele de precoordonare și postcoordonare.

Precoordonarea presupune, în prealabil, toate asocierile posibile de concepte complexe, prin generarea unei liste exhaustive de concepte, ceea ce asigură un acces rapid la informație, regăsirea promptă a unui concept specific de către utilizatori. Totuși, această metodă prezintă două dezavantaje majore:

1. Volumul excesiv și complexitatea informațională pot face dificilă navigarea și selectarea termenilor. De exemplu, o terminologie farmaceutică precoordonată ar include toate combinațiile posibile dintre denumirea medicamentului, forma farmaceutică și concentrația acestuia. Astfel, sintagmele *amoxicilină, comprimat, 875 mg*, *amoxicilină, tabletă, 500 mg* sau *amoxicilină, suspensie, 400 mg/ml* ar figura ca intrări separate. Într-un astfel de sistem, un farmacist ar trebui să aleagă dintre zeci sau chiar sute de opțiuni, complicând procesul de codificare.

2. Lipsa de flexibilitate limitează capacitatea de adaptare la situații neprevăzute. Dacă un anumit concept nu este deja inclus în structură, utilizatorul nu-l poate accesa.

Postcoordonarea permite utilizatorilor să construiască independent concepte complexe prin combinarea mai multor termeni, generali și specializați, în funcție de necesități. Această abordare oferă un grad de flexibilitate, permițând reprezentarea unei game largi de concepte, fără a extinde dimensiunea terminologică. Conceptele sunt descrise la un nivel general, iar detaliile suplimentare se adaugă doar atunci când este necesar. Totuși, și aici se impun trei provocări:

1. Pericolul generării unor combinații conceptuale inexistente sau nevalidate terminologic. Utilizatorii pot construi aceleași concepte în moduri diferite, inexistente în terminologia standart.

2. Riscul de nesuprapuneri sau incongruențe semantice. Combinarea liberă a termenilor și a modificatorilor, în absența unor reguli stricte, poate induce ambiguități sau contradicții în perceperea conceptelor rezultate.

3. Încetinirea randamentului de muncă. Crearea *ad-hoc* a conceptelor postcoordonate, în timpul activităților clinice, proces dificil, consumator de timp și ineficient, afectează nivelul de calitate și compromite actul medical.

Pentru a valorifica avantajele, terminologia clinică de interfață îmbină precoordonarea, aplicată în faza de proiectare, cu posibilitatea de postcoordonare, disponibilă la momentul utilizării. Acest compromis funcțional rezultă într-un echilibru compozițional (între stabilitatea structurală și flexibilitatea de utilizare), care simplifică procesul de selecție a conceptelor, prin reducerea timpului necesar asamblării unor concepte complexe din altele generale, prin accesibilitate, la nivel de căutare în liste extinse de termeni precoordonați.

Pentru a evidenția diferențele structurale și funcționale dintre aceste două tipuri de organizare lexicală, este utilă prezentarea comparativă a parametrilor specifici terminologiei de interfață și terminologiei clinice (Tabelul 3.6.).

Tabelul 3.6. Parametri în terminologia de interfață *vs* terminologia clinică

Parametri terminologici	Terminologia clinică	Terminologia clinică de interfață
Definirea explicită a scopului, a ariei de acoperire și a gradului de cuprindere	+	+
Exhaustivitatea conținutului domenial	+	+
Orientarea conceptuală în reprezentarea cunoștințelor	+	
Stabilitatea și consistența conceptuală	+	+
Capacitatea de actualizare în funcție de evoluția cunoașterii specializate	+	+
Identificarea unică și contextual-independentă a conceptelor	+	+
Coerența în reprezentarea ierarhică multiplă a conceptelor	+	
Definirea formală, univocă și explicită a conceptelor	+	+
Flexibilitatea la nivel de detaliere conceptuală	+	+
Mecanisme de control al redundanței, ambiguității și al sinonimiei	+	
Gestionarea standardizată și „maparea” controlată a sinonimelor	+	+
Capacitatea de compoziționalitate contextuală	+	+
Independența lingvistică	+	

Interoperabilitatea terminologică	+	
Compatibilitatea cu terminologiile administrative	+	
Includerea extensivă a vocabularului practic din domeniu		+
Integrarea cunoștințelor declarative (asertive)		+
Prezența unui echilibru compozițional optim		+

Prin urmare, terminologia clinică și terminologia clinică de interfață sunt construite în baza unor principii riguroase, însă se atestă diferențe semnificative referitoare la focalizarea funcțională și la nivelul de adaptabilitate la nevoile utilizatorului. Ambele tipuri de terminologii se caracterizează printr-o definire clară: scop, arie de acoperire, conținut domenial, asigurând, totodată, identificarea (unică și independentă de context), definirea formală, univocă și explicită a conceptelor, capacitatea de actualizare în funcție de extinderea cunoștințelor specializate. Acestea favorizează identificarea conceptuală și fiabilitatea reprezentării informației medicale, fiind esențiale pentru utilizarea coerentă a datelor clinice.

Terminologia clinică reprezintă o totalitate de concepte, cu un accent deosebit pe coerența ierarhică multiplă, pe independența lingvistică și pe interoperabilitatea terminologică și dispune de mecanisme avansate de control al redundanței, al ambiguității și al sinonimiei, fiind proiectată, în special, în procesele de standardizare, de codificare etc. Totodată, terminologia clinică de interfață este concepută pentru utilizare virtuală și pentru accesibilitate: integrarea vocabularului practic, utilizat de clinicieni, precum și prin includerea cunoștințelor asertive, relevante pentru activitatea medicală. În plus, terminologia de interfață excelează prin capacitatea de compozițională contextuală și prin flexibilitatea la nivel de detaliere conceptuală, acoperind cerințele din mediile clinice.

Un aspect definitoriu al terminologiei clinice de interfață este prezența unui echilibru compozițional optim, rezultat al unei integrări echilibrate precoordonare/postcoordonare. Acest echilibru permite reducerea complexității în utilizare, fără a sacrifica semantica conceptuală. De asemenea, compatibilitatea cu terminologiile administrative și maparea controlată a sinonimelor contribuie la integrarea eficientă a acesteia în fluxurile de lucru medicale.

Sinonimia în terminologia medicală nu trebuie abordată ca un defect sistemic, ci, mai degrabă, ca un fenomen terminologic și funcțional-cognitiv, cu rol de mediere între limbajul standardizat și realitatea variabilă a comunicării medicale. Provocarea constă în faptul de a gestiona sinonimia prin structuri formale, ontologii și prin monitorizare continuă.

De exemplu, cuvântul latin *canalis, is, m.* „conduct de scurgere, albie, șanț” are mai multe reflexe și adaptări terminologice în limba română, în pofida faptului că acestea pornesc de la un etimon comun:

a) *canal* – termen uzual cu o utilizare largă, desemnând structuri anatomice tubulare: *canal cervical, canal auditiv extern* etc.;

b) *canalis* – termen savant, menținut în denumirile latinești standardizate ale structurilor anatomice, conform *Nomina Anatomica*: *canalis vertebralis*, *canalis caroticus*;

c) *canalicul* – formă diminutivală, cu sens specializat „conduct foarte subțire”: *canalicule biliare*, *canaliculele lacrimale* [69, p. 219].

Deși în terminologia medicală forma *canal* este predominantă, în literatura de specialitate se constată oscilații între formele *canal* și *canalis*, în special în contexte bilingve (latină–română): *Canalul optic* (*canalis opticus*) permite trecerea nervului optic și a arterei oftalmice [9, p. 8].

Aceste variații morfologice (*canal vs canalis, canalicul*) reflectă stratificarea terminologiei medicale – termen savant *vs* termen funcțional, accesibil utilizatorului.

Așadar, în timp ce terminologia clinică reprezintă o structură conceptualizată și standardizată, terminologia clinică de interfață optimizează interacțiunea utilizatorului cu sistemele informatice, făcând uz prioritar de dimensiunea pragmatică a terminologiei medicale.

3.7. Dimensiunea didactică a sinonimiei terminologice medicale. Chestionar

Terminologia medicală se impune ca un sistem specializat, necesar pentru definirea cu exactitate a „lucrurilor” de medicină. Terminologul Loïc Depecker consideră termenul un „semn viu”, susceptibil de a exterioriza jocul dintre limbă/cultură și limbă/cunoaștere, adaptându-se, evoluând și susținând în mod direct prezența și dezvoltarea funcțională a variațiilor terminologice, inclusiv a sinonimiei [131, p. 21]. O astfel de înțelegere teoretică reprezintă un argument forte în studiul fenomenului de sinonimie terminologică (în domeniul medicinei), depășind o interpretare superficială: termenii nu sunt entități statice, ci unități lingvistice care evoluează continuu, adaptându-se la progresul tehnico-științific. Această aordare teoretică este decisivă în a înțelege *de ce* sinonimele apar și persistă în terminologia medicală.

Percepția unei terminologii accesibile, adesea denumită *terminologie populară* sau *uzuală,* este o temă abordată de medicinești. Această conștientizare subliniază o nevoie pragmatică fundamentală pentru o terminologie care să faciliteze popularizarea cunoștințelor de medicină

pentru publicul larg; fapt, care justifică perspectiva pragmatică și rolul didactic în procesul de însușire a seriilor de sinonime prezente în terminologia medicală.

Chestionarul *Sinonimele în terminologia medicală,* distribuit prin intermediul platformei *Google Forms*, a fost propus pentru completare medicinișilor de la USMF „Nicolae Testemițanu"; obiectivul acestui chestionar fiind formulat astfel: „Vă rugăm să completați acest chestionar, pentru a contribui la formarea și la consolidarea competențelor de aplicare a terminologiei medicale. Prin răspunsurile dumneavoastră, oneste și bine gândite, ne veți sprijini în înțelegerea statutului sinonimelor din terminologia medicală. Chestionarul este anonim" (Fig. A.3.1. *Chestionarul „Sinonime în terminologia medicală"*).

Metodologia a inclus analiza calitativă a definițiilor și a comentariilor libere, dar și o evaluare a opiniilor privind nivelurile de specializare terminologică în diverse contexte medicale. Datele statistice relevă următoarele situații: recunoașterea prezenței inevitabile a sinonimiei în terminologia medicală, a rolului sinonimiei terminologice în facilitarea comunicării specializate; recunoașterea statutului dublu al fenomenului de sinonimie (beneficii și provocări) etc. Aceste constatări subliniază necesitatea unei abordări didactice nuanțate, care să echilibreze rigoarea terminologică cu adaptabilitatea pragmatică, contribuind la formarea viitorilor specialiști în medicină. De asemenea, s-a urmărit identificarea nivelurilor adecvate de specializare terminologică, inclusiv utilizarea sinonimelor, pentru diferite contexte de comunicare medicală (*medic-pacient, medic-medic, medic-societate*), compilarea și analiza sugestiilor studenților pentru îmbunătățirea abordării didactice a terminologiei medicale, în special în ceea ce privește gestionarea și predarea-învățarea seriilor sinonimice prezente în medicină.

Structura chestionarului a inclus mai multe componente:

Definiții deschise. Respondenții au fost invitați să ofere propriile definiții pentru conceptele de *sinonimie* și de *sinonime terminologice în medicină*, pentru identificarea unor „definiții revelatoare".

Afirmații cu scară de acord. O serie de afirmații (Fig. A.3.1. *Chestionarul „Sinonime în terminologia medicală"*) au fost prezentate pentru a evalua gradul de acord al respondenților cu diverse afirmații referitoare la natura, la necesitatea și la rolul sinonimiei. Acestea au vizat aspectele: caracterul inevitabil al sinonimiei, necesitatea acesteia în procesul de învățare/predare, rolul său ca indicator al nivelului de pregătire profesională sau al profilului comunicativ al medicului, funcția sa de cultivare a terminologiei medicale, dar și eventualitatea de a reprezenta o dificultate. De asemenea, au fost incluse afirmații despre importanța elementelor greco-latine în înțelegerea stabilirii seriilor de sinonime standardizate.

Niveluri de cunoaștere a sinonimiei. S-a solicitat respondenților să indice nivelul necesar de cunoaștere a sinonimiei terminologice pentru diferite contexte de comunicare medicală: *medic-medic, medic-mapamond (societate) și medic-pacient*. Opțiunile de răspuns au inclus „nivel redus de specializare (terminologie populară, terminologie uzuală)", „nivel mediu de specializare (terminologie științifică)" și „nivel sporit de specializare (terminologie științifică, de popularizare a termenilor medicali etc., articole prezentate la conferințe etc.)".

Estimarea valorii sinonimelor. S-a cerut estimarea valorii estetice și a valorii terminologice (definitorii) a sinonimelor în relația *medicină-societate*.

Secțiunea de comentarii a fost propusă pentru „sugestii și comentarii", constituind principala sursă de date calitative.

Detalii despre participanți și procesul de colectare a datelor. Chestionarul *Sinonimele în terminologia medicală* a fost completat de medicinișii de la diverse facultăți: Medicină nr. 1, Stomatologie, Farmacie; 381 de studenți de la Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu", în martie 2023.

Rezultate și discuții. Analiza definițiilor oferite de respondenți pentru *sinonimie* și *sinonim* în terminologia medicală. Definițiile și perspectivele variate oferite de respondenți pentru „sinonimie" și „sinonime terminologice în medicină" relevă o înțelegere complexă și multifuncțională a fenomenului. Acestea pot fi sistematizate în mai multe categorii tematice:

- *fenomen inevitabil:* o părere predominantă este aceea că sinonimia este un fenomen omniprezent în terminologia medicală; respondenții o consideră o „legitate firească a limbajului specializat, generată de progresul tehnic-științific și de necesitatea de acoperire a vidurilor în comunicare specializată"; această stare de lucruri este adesea atribuită flexibilității limbii latine și descoperirilor în domeniul științei;
- *factor facilitator al înțelegerii și al comunicării*: multe definiții subliniază rolul esențial al sinonimiei în „înțelegerea mai eficientă a terminologiei medicale" și în facilitarea unei „comunicări mai libere între medic și pacient"; sinonimele sunt văzute ca instrumente pentru a explica situații „pe înțeles", a face limbajul mai accesibil „tuturor" și a „permite înțelegerea materialului de studiu și explicarea simptomelor bolii";
- *cultivare și indicator al profesionalismului*: unii respondenți consideră sinonimia o „modalitate de cultivare a terminologiei medicale" și un „indicator de exteriorizare a gradului de pregătire profesională a medicului" sau chiar „a personalității medicului"; această perspectivă sugerează o cunoaștere amplă a sinonimelor reflectă un nivel înalt de intelectualitate și de competență lingvistică;

• *sursă de dificultate și ambiguitate*: pe lângă beneficii, sinonimia reprezintă „o dificultate a terminologiei medicale”; respondenții menționează că „prea multe sinonime fac procesul de studiu mai complicat”, duc la „pierderea timpului pentru căutarea explicației pe internet” și pot crea „confuzii”; unii argumentează că, în limbajul medical, sinonimia este „un fenomen indezirabil, dat fiind caracterul ambiguu, care periclitează statutul bine conturat al termenului, care, prin definiție, trebuie să fie unul precis, stabil, concis și neutru”.

Definițiile sinonimiei oferite de medicinișți sugerează o înțelegere pragmatică a acestui fenomen semantic, care favorizează comunicarea specializată. Prin urmare, definițiile propuse de studenți se concentrează asupra rolului sinonimelor în facilitarea comunicării (de exemplu, „comunicare mai liberă”, „a explica unui om simplu”, „înțelegere mai ușoară a materialului”); respectiv asupra *utilității practice*. Această perspectivă pragmatică reflectă o tendință fundamentală, explicând de ce studenții apreciază adesea sinonimele, în pofida potențialului lor de ambiguitate, și impune o abordare didactică care să valorifice acest aspect funcțional.

Opinii privind *terminologia populară*. Un număr semnificativ de respondenți, în mod implicit sau explicit, asociază utilitatea sinonimelor de necesitatea unui limbaj accesibil, *popular*, în comunicarea nespecializată.

Astfel, se relevă faptul că sinonimele sunt văzute ca instrumente esențiale pentru a asigura înțelegerea și complianța pacientului. În accepția medicinișților sintagmele *terminologie populară* și *terminologie uzuală* sunt considerate sinonime.

Estimarea gradului de necesitate și a rolului sinonimiei. Datele statistice, sintetizate pe baza răspunsurilor respondenților la afirmațiile din secțiunea III a chestionarului, în baza menționării gradului de acord, sunt relevate în Tabelul 3.7.

Tabelul 3.7. Gradul de acord al respondenților și afirmațiile-cheie

Afirmații	Acord total (Nr./%)	Acord parțial (Nr./%)	Neutru (Nr./%)	Dezacord parțial (Nr./%)	Dezacord total (Nr./%)
Consider sinonimele necesare în procesul de predare/învățare a cunoștințelor de medicină.	257 (67.45%)	83 (21.78%)	32 (8.40%)	5 (1.31%)	4 (1.05%)
Sinonimia este un proces inevitabil în terminologia medicală.	282 (74.02%)	54 (14.17%)	21 (5.51%)	19 (4.99%)	5 (1.31%)
Sinonimia terminologică este un indicator de exteriorizare a	214 (56.17%)	111 (29.13%)	35 (9.19%)	12 (3.15%)	9 (2.36%)

Afirmații	Acord total (Nr./%)	Acord parțial (Nr./%)	Neutru (Nr./%)	Dezacord parțial (Nr./%)	Dezacord total (Nr./%)
gradului de pregătire profesională a medicului.					
Sinonimia terminologică este un indicator de exteriorizare a personalității medicului.	143 (37.53%)	121 (31.76%)	83 (21.78%)	21 (5.51%)	13 (3.41%)
Sinonimia terminologică este o modalitate de cultivare a terminologiei medicale.	0 (0%)	220 (57.74%)	109 (28.61%)	42 (11.02%)	7 (1.84%)
Sinonimia terminologică este o dificultate a terminologiei medicale.	82 (21.52%)	102 (26.77%)	108 (28.35%)	61 (16.01%)	28 (7.35%)
Cunoașterea elementelor savante greco-latine este importantă în formarea și în înțelegerea sinonimelor-termeni cu statut internațional.	230 (60.37%)	90 (23.62%)	46 (12.07%)	11 (2.89%)	4 (1.05%)
Consider oportună folosirea termenilor în limba latină și stabilirea unei relații de sinonime cu echivalentul lor în limba română.	192 (50.39%)	106 (27.82%)	53 (13.91%)	19 (4.99%)	11 (2.89%)
Sinonimia terminologică este însușită odată cu achiziționarea cunoștințelor de medicină, în procesul de studiu.	235 (61.68%)	124 (32.55%)	15 (3.94%)	7 (1.84%)	0 (0%)
Un text medical are o ținută elevată, remarcându-se prin claritatea exprimării, prin coerență, prin precizie, în funcție de ponderea sinonimelor.	220 (57.74%)	108 (28.35%)	33 (8.66%)	12 (3.15%)	8 (2.10%)

Analiza acestor date statistice (completate de cele 82 de comentarii calitative) oferă o imagine detaliată a poziției respondenților.

„Sinonimia este un fenomen inevitabil în terminologia medicală”. Majoritatea, 74.02% dintre respondenți, sunt în „acord total” cu această afirmație, iar alți 14.17% – în „acord parțial”.

„Consider sinonimele necesare în procesul de predare/învățare a cunoștințelor de medicină”: 67.45% dintre studenți sunt în „acord total” și 21.78% – în „acord parțial”. Studenții

articulează modul în care sinonimele ajută la înțelegere, la asimilarea materialului și oferă explicații alternative pentru concepte complexe.

„Sinonimia terminologică este un indicator de exteriorizare a gradului de pregătire profesională a medicului”: 56.17% dintre respondenți sunt în „acord total” și 29.13% – în „acord parțial”. Aceasta sugerează următoarele – o cunoaștere vastă a sinonimelor reflectă un nivel superior de competență profesională.

„Sinonimia terminologică este o modalitate de cultivare a terminologiei medicale”: 57.74% dintre respondenți sunt în „acord parțial” și 28.61% sunt „neutri”.

„Sinonimia terminologică este o dificultate a terminologiei medicale”: Aproximativ 21.52% sunt în „acord total” și 26.77% – în „acord parțial”, în timp ce 28.35% sunt „neutri”. Studenții exprimă o stare de frustrare legată de o sarcină în plus, de timpul pierdut în căutarea de definiții, stări de confuzie etc. în situații de exces de sinonime terminologice.

„Cunoașterea elementelor savante greco-latine este importantă în formarea și în înțelegerea sinonimelor-termeni cu statut internațional”: 60.37% dintre medicinișt exprimă „acord total” și 23.62% – „acord parțial”. Studenții recunosc importanța cunoașterii limbii latine în procesul de însușire a termenilor medicali standardizați și îi consideră importanți într-o serie sinonimică.

„Sinonimia terminologică este însușită odată cu achiziționarea cunoștințelor de medicină, în procesul de studiu”: 61.68% dintre respondenți sunt în „acord total” și 32.55% – în „acord parțial”.

Sinonimia în actul de comunicare medicală. Niveluri necesare de cunoaștere a sinonimiei terminologice în comunicarea *medic-medic*, *medic-societate* (*mapamond*) și *medic-pacient*. În secțiunea IV a chestionarului, s-a solicitat să se indice nivelul necesar de cunoaștere a sinonimiei terminologice pentru diverse contexte medicale de comunicare medicală (Tabelul 3.8).

Tabelul 3.8. Niveluri necesare de cunoaștere a sinonimiei în actul de comunicare

Act de comunicare	Nivel redus de specializare (terminologie populară, uzuală) (Nr./%)	Nivel mediu de specializare (terminologie științifică) (Nr./%)	Nivel sporit de specializare (terminologie științifică, popularizare etc.) (Nr./%)
Medic-medic	11 (2.89%)	76 (19.85%)	294 (77.16%)
Medic-	30 (7.87%)	164 (43.04%)	187 (49.08%)

Act de comunicare	Nivel redus de specializare (terminologie populară, uzuală) (Nr./%)	Nivel mediu de specializare (terminologie științifică) (Nr./%)	Nivel sporit de specializare (terminologie științifică, popularizare etc.) (Nr./%)
mapamond (societate)			
Medic-pacient	345 (90.55%)	32 (8.40%)	4 (1.05%)

Comunicarea *medic-medic*: majoritatea respondenților (77.17%) consideră necesar „un nivel sporit de specializare" în cunoașterea sinonimiei pentru comunicarea la acest nivel; în timp ce 19.85% indică „un nivel mediu de specializare". Studenții insistă asupra unei terminologii medicale, precise și concise, în dialogul specializat – sinonimele trebuie să fie „mai elevate" sau „concrete" și să nu producă ambiguitate.

Comunicarea *medic-societate* (*mapamond*): aproximativ jumătate dintre respondenți (49.08%) indică „un nivel sporit de specializare" pentru comunicarea cu societatea, iar 43.04% – „un nivel mediu". Medicinștii evidențiază nevoia de popularizare a cunoștințelor medicale pentru publicul larg, utilizând o terminologie accesibilă.

Comunicarea *medic-pacient*: 90.55% dintre respondenți consideră necesar „un nivel redus de specializare" (terminologie uzuală) pentru comunicarea cu pacienții, în timp ce doar 8.4% indică „un nivel mediu". Comentariile relevă utilizarea sinonimelor în explicarea diagnosticului „pe înțeles" pacientului, pentru a asigura comunicarea *medic-pacient* (astfel încât pacientul să înțeleagă care sunt problemele de sănătate, care este diagnosticul și cum se administrează tratamentul).

Valoarea pragmatică și didactică a sinonimiei. Analiza valorii terminologice și estetice a sinonimelor în relația *medicină-societate*

Medicina se consideră o profesie cu un înalt grad de socializare, deoarece are în vizor omul – parte a societății, dar care este și obiect de studiu al medicinei: anatomie, la nivel de corp uman; clinică, la nivel de identificare a stării de boală; farmacie, la nivel de tratament. Astfel, medicina se preocupă de starea de bine a întregii societăți. Prin urmare, s-a solicitat estimarea valorii terminologice și a valorii estetice a seriilor sinonimice la nivelul medicină-societate (Tabelul 3.9.; Tabelul 3.10.).

Tabelul 3.9. Estimarea valorii terminologice a sinonimelor

Calificativ	Număr de respondenți	Procent (%)

Calificativ	Număr de respondenți	Procent (%)
Foarte mare	114	29.9%
Mare	163	42.8%
Medie	87	22.8%
Scăzută	11	2.9%
Foarte scăzută	6	1.6%

Tabelul 3.10. Estimarea valorii estetice a sinonimelor

Calificativ	Număr de respondenți	Procent (%)
Foarte mare	109	28.6%
Mare	168	44.1%
Medie	80	21.0%
Scăzută	14	3.7%
Foarte scăzută	4	1.0%

Datele statistice arată că majoritatea respondenților atribuie sinonimelor o „valoare mare" sau „foarte mare", atât din punct de vedere terminologic (72.7%), cât și estetic (72.7%) la nivel de medicină-societate. Opiniile privind „valoarea estetică" și „valoarea terminologică" ale sinonimelor sunt nuanțate și adesea mixte în comentariile libere. Unii respondenți recunosc că sinonimele pot atribui „un iz de estetism" domeniului medical. Această perspectivă interpretează sinonimele ca pe o modalitate de a diversifica exprimarea și de a o face mai atractivă. Totodată, alți mediciniști dau prioritate, implicit sau explicit, preciziei terminologice, dar nu *ornamentației estetice,* argumentând că un exces de sinonime poate compromite integritatea terminologiei medicale.

Rolul elementelor greco-latine în formarea și în înțelegerea sinonimelor și a terminologiei medicale. Datele statistice arată că 60.37% dintre respondenți sunt „în acord total" și 23.62% sunt „în acord parțial" cu afirmația: „Cunoașterea elementelor savante greco-latine este importantă în formarea și în înțelegerea sinonimelor-termeni cu statut internațional". De asemenea, 50.39% dintre mediciniști sunt în „acord total" și 27.82% sunt în „acord parțial" cu afirmația: „Consider oportună folosirea termenilor în limba latină și stabilirea unei relații de sinonime cu echivalentul lor în limba română".

Medicinștii subliniază rolul dubletelor greco-latine, care facilitează decodificarea termenilor savanți într-o serie sinonimică terminologică. Studenții percep abordarea etimologică drept esențială pentru înțelegerea sistematică a termenilor. Introducerea nestructurată a sinonimelor poate amplifica dificultatea de învățare, însă utilizarea lor strategică, în contexte comunicative specifice, facilitează comprehensiunea.

Sugestii și comentarii suplimentare ale respondenților. Secțiunea de comentarii libere a chestionarului a fost completată cu 82 de răspunsuri: „definiții revelatorii" și „opinii" valoroase, categorisite în teme-cheie:

- *importanța pentru comunicare:* „medicul trebuie să cunoască cât mai multe sinonime, pentru a înțelege și a comunica printre diferite categorii de persoane"; „sinonimele joacă un rol esențial în înțelegerea mai eficientă a terminologiei medicale", aceasta include capacitatea de a explica diagnosticul „pe înțeles" pacienților;
- *rolul în dezvoltarea profesională:* utilizarea sinonimelor este o reflectare a unei „cunoașteri mai ample, uneori înțeleasă de mai mulți specialiști";
- *provocări și dificultăți:* „uneori prea multe sinonime fac procesul de studiu mai complicat"; „excesul de sinonime necunoscute ia mult timp pentru căutarea explicației pe internet"; „în terminologia medicală, sinonimia este un fenomen inoportun, dat fiind caracterul ei ambiguu, care periclitează statutul bine conturat al termenului, care, prin definiție, trebuie să fie unul precis, stabil, concis și neutru".

Critici specifice: relevanța „denumirilor după autor a unor boli sau a unor fenomene ca sinonime ale termenilor științifici" (este vorba de eponime) etc.

Recomandări în abordarea didactică:

- *învățare etapizată*: „în primul rând, în perioada de început a învățării studenții trebuie să însușească un termen, care caracterizează o patologie, dar apoi, cu timpul, având experiență, se vor memora și se vor studia și sinonimele acestui termen";
- *utilizare contextuală*: „terminologia, sinonimia medicală ar trebui cunoscute și aplicate în cadrul discuțiilor dintre specialiștii din domeniu, dar ar trebui cât mai puțin utilizată în cadrul relației medic-pacient";
- *necesitatea preciziei și a standardizării:* „sinonimia poate exista numai în cazuri speciale și aceste sinonime trebuie să fie corecte, strict precizate, acceptate de către specialiști și reflectate în dicționare medicale";
- *surse accesibile*: „oferirea surselor relevante privind terminologia medicală actuală. Dicționarele medicale să fie accesibile în bibliotecile universităților";

• *accentul pe conținut*: „literatură nu de volum, dar de conținut, strict la subiect cu explicații fixe”.

Sugestiile detaliate și adesea prescriptive din partea respondenților indică o conștientizare metalingvistică sofisticată în rândul medicinișilor și se referă la provocările sinonimiei și la o ajustare didactică a procesului de predare/învățare a seriilor sinonimice terminologice. Studenții consideră că didactica terminologiei medicale la nivel de sinonime depășește simpla memorizare, cultivând următoarele abilități: capacitatea de a analiza, de a evalua, de a utiliza strategic anumite sinonime dintr-o rețea complexă de sinonime terminologice.

3.8. Concluzii la capitolul 3

Perspectiva cognitiv-semantică a evidențiat rolul fundamental al conceptului *prototip*, model de bază în organizarea paradigmelor sinonimice, care sunt, la rândul lor, modele categoriale semnificative. Structura semică a seriei sinonimice reprezintă o organizare corelativă, bazată pe *seme-nucleu* (cu un grad sporit de abstractizare) și pe *seme diferențiale*.

Perspectiva morfologică a relevat posibilitatea clasificării sinonimelor în funcție de categoria părților de vorbire; această categorie este fundamentală în dezvoltarea paradigmelor funcțional-semantice. Integrarea sinonimelor în *grupuri funcțional-semantice* mai dezvoltate, care pot include și paradigme antonimice și hiponimice, indică o predispoziție a anumitor categorii de cuvinte de a dezvolta conexiuni funcțional-semantice. *Semul-nucleu* din grupul funcțional-semantic are un nivel de complexitate și de abstractizare mai redus, în comparație cu dominanta seriei sinonimice. S-a demonstrat că semul-nucleu este consolidat de componente semantice, care au rol de concretizare, specificare și precizare. *Perspectiva ierarhică* a relevat o organizare a seriilor sinonimice (bimembre/polimembre, adiacente etc.), determinată de *gradualitate* și *incluziune.* Această ierarhizare asigură adaptabilitatea la diverse domenii de activitate. *Interconexiunea sinonimică* este influențată de gradul de *asimetrie internă* a seriei, iar procesul de substituție este, în general, asimetric. Au fost identificate trei *niveluri* distincte *de asimetrie*: *nivel major* (subordonarea semantică a tuturor elementelor dintr-o serie unui *sinonim dominant*, hiperonim*,* care funcționează ca nucleu); *nivel mediu* (specific seriilor sinonimice în care pot fi identificate mai multe unități cu rol de cuvinte dominante); *nivel nul* (serii sinonimice necentrate, în care nu poate fi identificat niciun cuvânt cu funcție dominantă).

S-a realizat macrostructura seriilor sinonimice pentru termenii *abdomen* și *dermă.* Analiza macrostructurală a seriei sinonimice pentru termenul *dermă* relevă o rețea semantică complexă. Sunt delimitate trei mari grupuri ideografice: anatomic-funcțional (*dermă, cutis, tegument,*

piele), uzual-expresiv (*piele, coajă, obială*) și simbolic-metaforic (în expresii figurate, *piele, coajă*). Sinonimia este parțială și/sau contextuală, oscilând între registre specializate, colocviale și metaforice. Modelarea semantică se bazează pe următoarele axe: perceptivă, funcțională, anatomică și simbolică, dezvoltând relații de hiponimie/hiperonimie și metaforă. Termenul *dermă* reprezintă un nucleu terminologic specializat, integrat într-un câmp funcțional-semantic dezvoltat.

Sinonimia, prin natura sa imperfectă, este o sursă inepuizabilă de expresivitate în terminologia medicală, deținând diverse funcții: precizare, diversificare, intensificare etc.

Deși termenul medical este, prin definiție, exact și neutru, atunci când este pus în relație sinonimică cu alți termeni capătă o *valoare estetică,* contribuind la cultivarea terminologiei medicale prin deschideri la dimensiuni estetice: *frumosul, urâtul, comicul, tragicul*.

În pofida idealului de univocitate, sinonimia este omniprezentă în terminologia medicală, deținând totuși un statut dublu: *beneficii* (facilitează înțelegerea termenilor specializați de către nonlingviști, permite adaptarea discursului medical la diverse contexte, sprijină aplicațiile informatice etc.); *dificultăți* (ambiguitate și suprapunere semantică, inconsistență în utilizare, dificultăți în codificare și clasificare etc.). *Terminologia de interfață* modelează concepte frecvent utilizate în medicină, propunând termeni alternativi (acronime, formulări explicative etc.). Integrarea *precoordonării* cu *postcoordonarea*, echilibrate compozițional optim, permite gestionarea complexității terminologiei clinice de interfață Chestionarul „Sinonimia în terminologia medicală” a fost implementat pe un eșantion de 381 de medicinești în martie 2023. Analiza și sinteza datelor statistice au relevat următoarele: medicinștii consideră sinonimele esențiale în facilitarea interacțiunii comunicative medic-pacient și drept indicatori ai nivelului de competență profesională. Totodată, respondenții semnalează riscul de ambiguitate și de „supraîncărcare terminologică”, ceea ce necesită un efort suplimentar din partea studenților de a înțelege, a selecta sinonimul adecvat dintr-o rețea dezvoltată de sinonime terminologice. Datele statistice reliefează atât valoarea terminologică la nivel de serie sinonimică (72,7%), cât și valoarea estetică (72,7%). Studenții validează rolul elementelor greco-latine în formarea seriilor sinonimice în medicină și în stabilirea terminologiei medicale în general.

Așadar, sinonimia în terminologia medicală este un fenomen lingvistic complex, stratificat, inevitabil, influențat de factori cognitivi, semantici, morfologici, funcționali și ierarhici. Majoritatea seriilor sinonimice prezintă un grad de asimetrie, iar substituibilitatea termenilor este condiționată de poziția semantică și de context.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Studiul fenomenului de sinonimie în terminologia medicală reprezintă un subiect de o actualitate stringentă și de o importanță majoră. Acest fenomen semantic, în aria terminologiei medicale, nu este doar redundanță, ci o caracteristică funcțional inevitabilă, generată de progresul tehnico-științific. Dezvoltarea domeniilor de activitate, necesitatea de denominație a „lucrurilor" specializate impune cultivarea terminologiilor și, implicit, constituirea multiplelor serii sinonimice.

1. A fost elucidat fenomenul de stabilire a relațiilor de sinonimie în terminologia medicală având drept reper analiza complexă la nivel de: a) factori lingvistici (originea etimologică, coexistența termenilor autohtoni și a împrumuturilor, prezența termenilor de circulație internațională sau națională, structura funcțional-semantică etc.); b) factori extralingvistici (progresul tehnico-științific, înlocuirea conceptelor învechite cu altele noi, influența limbilor moderne, diversitatea contextelor de utilizare etc.), în condiții de unificare, normare și de standardizare terminologică. Studiul s-a întemeiat pe teoriile fundamentate de lingviștii Ferdinand de Saussure și Eugeniu Coșeriu referitoare la conceperea limbii ca sistem organizat și dinamic, în care stabilitatea și inovația coexistă într-un echilibru perfect articulat (axa sintagmatică și axa paradigmatică). Retrospectiva istorică asupra sinonimiei reflectă tranziția de la o percepere retoric-stilistică a sinonimiei la o percepere specializată, centrată pe analiza „diferențelor" semantice și pe imposibilitatea de instalare a sinonimiei absolute.

2. Elucidarea fenomenului de sinonimie terminologică s-a fundamentat pe două teorii: *Teoria Generală a Terminologiei* (Wüster) și *Teoria Comunicativă a Terminologiei* (Cabré), care au favorizat dezvoltarea concepției asupra acestui fenomen semantic, prezent în diverse domenii de activitate (aici, medicină). Această reorientare a implicat cercetări teoretice și aplicative distincte (elaborarea normelor de standardizare terminologică etc.), care promovează sinonimia terminologică drept sursă de reprezentare a cunoașterii specializate într-o comunicare specializată. Astfel, perspectivele logic-cognitive, conceptuale etc. abordate au fost relevante în identificarea câmpului funcțional-semantic la nivel de serii sinonimice terminologice prin: identificarea relațiilor hipo-/hiperonimice, explicarea statutului de simetrie/asimetrie, analiza macrostructurii seriei sinonimice în funcție de componentă dominantă și componentă periferică.

3. A fost dezvoltată definiția seriei de sinonime terminologice: rețea sinonimică care implică o asociere la nivel de unități lexicale specializate, prin identitate sau prin similitudine semantică, dar și prin „diferențe" semnificative, în funcție de integrarea termenilor în macrostructuri: *câmpuri funcțional-semantice, paradigme sau grupuri terminologice*,

sistematizate. Abordarea din perspectivă taxonomică a făcut posibilă delimitarea categoriilor: „diferențe" taxonomice (de ordin semantic, morfologic-structural, funcțional etc.) și „diferențe" conceptuale (raporturi de tip hipo-/hiperonimie etc.).

Prin urmare, *sinonimia terminologică* reprezintă o relație la nivel de unități lexicale specializate, marcate prin identitate semantică, dar și prin „diferențe" funcțional-semantice și conceptuale. Această abordare vizează modelarea macrosistemică, semică și logic-conceptuală a rețelelor sinonimice, în care „diferențierea" devine esențială pentru delimitarea raporturilor de tip: echivalent/nonechivalent, ierarhic/nonierarhic, dominant/periferic. Definiția propusă se distinge prin faptul că este centrată pe ipotezele teoretice, înaintate în *Introducere*, care au fost confirmate în conținutul tezei – originea diversă, „diferențială" în stabilirea seriilor sinonimice terminologice. Așadar, definirea sinonimiei terminologice în funcție de „diferențe" facilitează procesul de înțelegere și de dezvoltare a rețelei sinonimice. Au fost identificate și au fost analizate multiple surse ale variației sinonimice: opoziția denumire *vs* definiție, interacțiunea termeni științifici *vs* sensurile lor derivate, influențele exercitate de limbile de circulație internațională, variațiile de registru (de la formal la colocvial și popular), opoziția între formele abreviate și cele integrale, utilizarea frecventă a acronimelor și a siglelor, interferențele la nivel de denumiri comerciale și denumiri generice, „diferențele" dialectale, fenomenele de polisemie, omonimie și paronimie etc. Analiza morfologică a seriilor de sinonime terminologice a relevat preponderența substantivelor (funcția denominativă, esențială în denominația „lucrurilor" de medicină, teorie dezvoltată de lingvistul Eugeniu Coșeriu). Au fost identificate și au fost explicate din perspectiva morfologică – substantiv, verb, adjectiv (niveluri: etimologie, sens, funcționalitate) cele mai relevante serii sinonimice prezente în terminologia medicală:

a) Substantivul constituie nucleul terminologiei medicale, iar seriile sinonimice reflectă diversitatea etimologică, funcțională și stilistică a lexicului medical. Seria sinonimică a lexemului ***boală*** arată diferențele între termeni generali (*boală*, *afecțiune*), savanți (*maladie*, *morbiditate*, *patologie*), subiectivi (*suferință*, *tulburare*) și populari sau regionali (*betegie*, *beteșug*, *betejeală*). Această serie relevă modul în care limbajul medical echilibrează precizia științifică cu comprehensibilitatea și expresivitatea. Seria sinonimică a termenului ***tabletă*** ilustrează stratificarea terminologică între termenii standardizați farmaceutic (*tabletă*, *comprimat*), cei semispecializați (*pastilă*, *pilulă*) și termenii populari, metaforici sau regionali (*hap*, *bulină*, *nasture*, *bumb*). Seria sinonimică a substantivului ***tratament*** reflectă diferențele între registrul specializat și savant (*tratament*, *terapie*, *medicație*), cel accesibil publicului (*cură*, *vindecare*) și cel popular/tradițional (*lecuială*). În ansamblu, aceste serii arată modul în care terminologia medicală românească combină influențele externe și moștenirea internă pentru a

desemna concepte patologice și terapeutice, cu grade diferite de specializare și precizie, dar și cu o adaptabilitate la limbajul cotidian și cultural.

b) În terminologia medicală, seriile sinonimice ale verbelor sunt mai puțin frecvente decât cele ale substantivelor, dar reflectă totuși diversitatea etimologică și gradul de specializare. Seria sinonimică a termenului ***a opera*** arată diferențele între nivelul de specializare și domeniul de utilizare: *a opera* desemnează întreaga procedură chirurgicală și este folosit și în contexte non-medicale; *a inciza* este un termen precis, exclusiv medical, care indică tăierea țesuturilor; *a (se) tăia* este un termen popular, colocvial, folosit de pacienți sau în limbaj informal. Seria sinonimică a verbului ***a reanima*** reflectă acțiuni de salvare a vieții: *a reanima* este termenul standard medical, *a resuscita* apare mai frecvent în literatura internațională de specialitate, iar *a readuce la viață* și *a reînsufleți* au utilizări metaforice sau stilistice. Seria sinonimică a verbului ***a (se) trata*** evidențiază diversitatea gradelor de specializare și a registrelor: *a (se) trata* este termen medical central și neutru, *a medica* este specializat farmaceutic, *a (se) vindeca* și *a (se) lecui* sunt mai uzuale, iar *a (se) cura* și *a (se) tămădui* au încărcătură arhaică sau religioasă. În ansamblu, aceste serii arată modul în care limbajul medical utilizează verbe cu origini și niveluri diferite de specializare pentru a comunica acțiuni terapeutice, cu precizie semantică și diferențiere pragmatică între contextul profesional și cel popular.

c) În terminologia medicală, seriile sinonimice ale adjectivelor permit descrierea precisă a caracteristicilor morfologice, funcționale sau localizatoare ale structurilor anatomice și ale proceselor patologice. Seria sinonimică a termenului ***cutanat*** ilustrează această diversitate: *cutanat* desemnează fenomene și afecțiuni ale pielii, fiind frecvent în clinica medicală; *dermic* se referă la stratul intern al pielii, fiind utilizat mai ales în histologie și dermatopatologie; *tegumentar* are un sens general, desemnând întregul înveliș corporal și fiind folosit interdisciplinar. Seria sinonimică a termenului ***sangvin/sanguin*** arată modul în care se descriu aspectele legate de sânge: *sangvin/sanguin* este termen clinic general, *hematic* apare în contexte specializate (anatomie patologică, medicina legală), iar *hematologic* desemnează fenomene sau analize specifice hematologiei, fiind un termen exclusiv medical. În seria sinonimică a termenului ***oral***=*bucal*=*peroral*, *oral* denotă administrarea sau structurile cavității bucale, *bucal* se referă strict la anatomia gurii, iar *peroral* desemnează modul de administrare prin gură, incluzând întregul proces digestiv; gradul de specializare crește de la *oral* la *peroral*. Astfel, aceste serii sinonimice evidențiază atât diversitatea de origine și gradul de specializare al termenilor medicali, cât și diferențele de context și precizie terminologică.

Analiza etiologică a scos în evidență faptul că sinonimia medicală nu este un fenomen semantic atipic terminologiei, ci reflectă un proces evolutiv complex, influențat de: a) factori

istoric-lingvistici (coexistența termenilor de origine latină și greacă cu cei de proveniență vernaculară); b) cerințele sociopragmatice; c) interacțiunile lingvistice (traduceri, împrumuturi terminologice).

4. S-a recurs la o abordare logic-cognitivă (în special perspectiva hipo-/hiperonimică, ierarhizare etc.), pentru a explica instalarea seriilor sinonimice în terminologia medicală. Această perspectivă valorifică conceptele teoriei cognitiviste – *prototipurile* și *semele* – pentru a modela structura și organizarea paradigmelor de sinonimie medicală la nivel de macrostructură funcțional-semantică. Prin urmare, aplicarea conceptelor cognitiviste, *prototip* și *sem*, la seriile sinonimice atestate în terminologia medicală, reprezintă o deschidere metodologică relativ nouă. S-a efectuat o analiză complexă a seriilor sinonimice prezente în medicină, bazată pe macrosistemele sinonimice. În elucidarea instalării fenomenului de sinonimie terminologică, a fost dezvoltată perspectiva „diferențiere" sinonimică la nivel de *modelare macrosistemică*, care presupune o abordare structurată în stabilirea de grupuri sau paradigme sinonimice în sistemul terminologic medical. Analiza macrostructurală a seriilor sinonimice medicale *abdomen*, *dermă* și *ombilic* evidențiază trei modele distincte de organizare funcțional-semantic: a) seria sinonimică a termenului ***abdomen***=*cavitate abdominală, regiune abdominală=hipogastru, epigastru, mezogastru=burtă, pântece, mațe*. Termenul *abdomen* are un nucleu anatomic general, deschis spre ramificații descriptive. Sinonimia este preponderent funcțională și topografică, oscilând între registrul științific („cavitate abdominală") și cel colocvial („burtă", „pântece"). Relațiile semantice dominante sunt de tip hiponimic și metonimic, completate de metafore („pântecele pământului"), care amplifică valoarea simbolică a termenului; b) seria sinonimică a termenului ***dermă***=*cutis=tegument=piele=coajă=obială* este stratificată vizând domeniul științific și cel expresiv. Nucleul său anatomic specializat („dermă", „cutis", „tegument") coexistă cu echivalente colocviale („piele", „coajă") și cu extinderi metaforice care reflectă ideea de protecție sau identitate („a avea pielea groasă"). Predomină sinonimia anatomică și stilistică, cu o omogenitate relativă în registrul medical, dar cu o mare variabilitate expresivă; c) seria sinonimică a termenului ***ombilic*** dezvoltă o structură mixtă – științifică, istorică și popular-metaforică. Relațiile semantice dintre termeni *ombilic=cordon ombilical=buric=umbon* ilustrează o continuitate etimologică și o bogată simbolistică culturală („buricul pământului", metaforă a „centrului"). Această serie este heterogenă, oscilând între limbajele specializat, poetic și popular. În ansamblu, diferențele dintre cele trei serii arată cum sinonimia medicală îmbină dimensiunea funcțional-anatomică și valorile existențiale expresive. Stabilirea relațiilor de sinonimie la nivel de componente într-o serie sinonimică a fost explicată prin aplicarea criteriilor *simetrie* și *asimetrie* sinonimică; criterii care au scos în evidentă factori

extralingvistici. S-a constatat că seriile sinonimice prezente în sistemul terminologic medical prezintă un nivel maxim de asimetrie; inclusiv termenii cu sensuri similare au modele de utilizare distincte. Această asimetrie este generată de anumiți factori logic-cognitivi și pragmatici.

5. Au fost relevate valorile estetice ale sinonimelor medicale, evidențiind rolul lor expresiv. Originalitatea demersului constă în integrarea unei dimensiuni estetice a sinonimiei, reliefând capacitatea unor termeni de a vehicula categorii precum *frumosul, urâtul, comicul* sau *tragicul*. Astfel, se aduce un argument în favoarea ideii că sinonimia nu este doar un fenomen lingvistic-terminologic, ci și un instrument al umanizării.

6. A fost demonstrat, în baza unui text specializat din domeniul medicinei, statutul dublu al seriilor sinonimice (ipoteză de cercetare, stipulată în *Introducere*). Au fost relevate: a) deficiențele (risc de ambiguitate, lipsa uniformității terminologice, persistența termenilor învechiți); b) beneficiile seriilor sinonimice atestate (flexibilitate comunicativă, claritate pentru grupul de utilizator-nespecialiști, conservarea tradiției medicale, precizarea prin redundanță etc.). Totodată, au fost estimate beneficiile și dificultățile pragmatice ale sinonimiei în sistemul terminologic medical, raportate la terminologia de interfață.

7. Au fost evaluate percepțiile și experiențele medicinițtilor referitoare la sinonimie, printr-o investigație empirică amplă, care a implicat un chestionar distribuit unui număr semnificativ de studenți (381) de la o universitate de prestigiu (USMF „Nicolae Testemițanu”). Datele statistice, sintetizate în baza acestui sondaj, au relevat înțelegerea subiectivă a fenomenului de sinonimie de către mediciniști; unii considerând fenomenul benefic, alții – problematic, demonstrându-se astfel statutul dublu al seriilor sinonimice prezente în terminologia medicală. Medicinițtii menționează necesitatea cunoașterii limbii latine pentru o mai bună însușire a terminologiei medicale, arătând că termenii medicali formați în baza rădăcinilor greco-latine sunt mai ușor recunoscuți și înțeleși în cadrul unei serii sinonimice dezvoltate.

8. A fost întocmit *Inventarul de serii sinonimice*, frecvent utilizate în medicină (anatomie, clinică, farmacie) – 100 de termeni, selectați de pe platforma *Dictoo. eu Dicționar de sinonime.* Selecția celor 100 de termeni medicali-titlu s-a bazat pe criterii funcțional-semantice, având drept reper frecvența de utilizare a acestora în literatura de specialitate și în uz. Au fost incluși termeni care formează rețele sinonimice reprezentative, provenind din surse eterogene. Un alt criteriu a vizat recunoașterea terminologică în domeniile medicale fundamentale, confirmată de lucrări lexicografice și platforme digitale. S-a explorat și s-a cuantificat structura, tipologia și

dinamica sinonimiei în cadrul a trei domenii esențiale: terminologia anatomică, terminologia clinică și terminologia farmaceutică prin aplicarea unei metodologii care a identificat caracteristicile distincte ale fiecărui domeniu. Prin urmare, inventarul a cuprins 100 de serii sinonimice din sistemul terminologic medical (1012 termeni): terminologie anatomică – 40 de serii (396 de termeni), terminologie clinică – 40 de serii (438 de termeni), terminologie farmaceutică – 20 de serii (178 de termeni). Media generală este de 10,12 termeni pe serie, cu valori cuprinse între 8,9 (terminologie farmaceutică) și 10,95 (terminologie clinică). Aceste rezultate confirmă atingerea obiectivului propus, respectiv constituirea unui inventar complet și statistic documentat al seriilor sinonimice din domeniile investigate (Anexa 2. *Date complementare*, Tabelul.3.2, Tabelul 3.3, Tabelul 3.4).

Pe baza demersului pot fi formulate și unele recomandări care vizează următoarele perspective:

1. Dezvoltarea unei abordări integrate și dinamice a sinonimiei terminologice, care să depășească abordările tradiționale și să exploreze relațiile diferențiale și contextuale dintre termeni la nivel de rețea sinonimică.

2. Cercetarea fenomenului de sinonimie terminologică, raportată la normele de standardizare, care să susțină o gestionare eficientă a sinonimiei terminologice în sisteme de inteligență artificială și procesare automată a limbajului natural, evitând ambiguitățile și asigurând interoperabilitatea datelor (inclusiv medicale).

3. Elaborarea de metodologii didactice adaptate, care să pregătească viitori specialiști din domeniu prin însușirea și utilizarea competentă a termenilor medicali dintr-o serie sinonimică.

4. Lingvistica cognitivă și *modelarea macrosistemică* a seriilor sinonimice reprezintă o deschidere pentru studiile ulterioare care să valorifice conceptele ierarhice, prototipul, semele lexicale etc. (pentru a crea ontologii și dicționare terminologice care să reflecte complexitatea și dinamica acestora).

5. Elucidarea valorii estetic-pragmatice a sinonimiei terminologice permite integrarea acesteia în didactica medicală și constituie o posibilitate de umanizare a cunoștințelor de medicină.

6. Elaborarea *Inventarului terminologic cu serii sinonimice* este un model de întocmire de alte inventare care să conțină o documentare exhaustivă și contextualizată a termenilor (inclusiv medicali) dintr-o serie sinonimică, în limba română, relevându-se variabilitatea regională, istorică și funcțională.

BIBLIOGRAFIE

În limba română:

1. AVRAM, M. Despre sinonimele cu bază comună în limba română. In: *Revista de lingvistică și știință literară*. 1997, nr. 3, p.70 -73.
2. BABIN-RUSU, T. Diferențierea structurilor funcțional-semantice. In: *Limba română,* anul XVI, 2006, nr. 4-6, p. 96-99.
3. BAHNARU, V. *Elemente de semasiologie română.* Chișinău: Editura Știința, 2009. 286 p. ISBN 978-9975-67-641-0
4. BALAN MIHAILOVICI, A. *Despre viața cuvintelor și problemele terminologiei actuale*, București: Editura Oscar Print, 2003. 160 p. ISBN 973-668-010-X
5. BEREJAN, S. Echivalențele semantice cu același radical în limba română (Clasificare). In: *Revista de lingvistică și știință literară*. 1993, nr. 6, p. 5 - 12. ISSN 0236-3119
6. BIDU-VRĂNCEANU A., FORĂSCU N. *Limba română contemporană. Lexicul* București: Humanitas Educațional, 2005, 178 p. ISBN 9736890562
7. BIDU-VRĂNCEANU, A., FORĂSCU, N. *Cuvinte și sensuri.* București: Editura științifică și enciclopedică, 1988. 240 p.
8. BIDU-VRÂNCEANU, A. *Lexicul specializat în mișcare. De la dicționare la texte*. București: Editura Universității din București, 2007. 332 p. ISBN 978-973-737-689-4
9. BOLTINEANU, S., VAIDA, S. *et al*. *Anatomia omului.* vol. VI. *Cap și gât.* Timișoara: Editura „Victor Babeș", 2018. 230 p. ISBN 978-606-786-081-8
10. CICERO. *Despre orator. Cartea a II-a.*[online] [citat 18 iunie 2025]. Disponibil: https://www.attalus.org/cicero/deoratore2B.html
11. CIOBANU, G. *Elemente de terminologie.* Timișoara: Mirton, 1998. 159 p. ISBN 973-578-411-4
12. CONDREA, I. Sinonimia și exprimarea corectă. In: *Limba Română* (Chșinău). 1992, nr. 2, p. 60-62. ISSN 0235-9111
13. CONSTANTINESCU-DOBRIDOR, GH. *Dicționar de termeni lingvistici.* București: Teora, 1998. 352 p. ISBN 973-601-496-7
14. CORLĂTEANU, N., MELNICIUC, I. *Lexicologia*. Chișinău: Editura Lumina, 1992. 222 p. ISBN 0194370186
15. COROBCEAN, D., COSTIN, V. Particularități în predarea numelor proprii în limba română ca limbă străină (RLS). In: *Cercetarea în biomedicină și sănătate: calitate,*

excelență și performanță, 2023, Ed. 1, 18-20 octombrie 2023, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova: 2023, p. 761. ISSN 2345-1476

16. **COSTIN**-MĂTCAȘ, V., CEOBAN, D. Mitologia antică: sursă de formare a termenilor medicali. In: *Filologia modernă: realizări și perspective în context european: Spiritus loci: interferențe, confluență, rezistență*, 2019, 10-11 octombrie 2019, Chișinău. Chișinău: „Tipocart Print" SRL, 2019, Ediția 13, p. 86-90. ISBN 978-9975-3289-6-8
17. **COSTIN**, V., COROBCEAN, D. Polisemia și sinonimia termenilor medicali în limba română. generalități. In: *Cercetarea în biomedicină și sănătate: calitate, excelență și performanță*, Ed. 1, 18-20 octombrie 2023, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova, 2023, p. 751. ISSN 2345-1476
18. **COSTIN**, V., MINCU, E. Sinonimia în terminologia medicală. In: *Lecturi in memoriam acad. Silviu Berejan*, 12 noiembrie 2019, Chișinău. Chișinău: Tipogr. „Pro Libra", 2020, Ediția 4, p. 37-40. ISBN 978-9975-3392-1-6
19. **COSTIN,** V. Medical sinonyms as a source of terminological variation. In: *Identities in Globalisation. Intercultural Perspectives. Section: Language and Discourse*. Târgu Mureș, „Arhipelag XXI" Press, 2020, p. 244-248. ISBN 978-606-8624-10-5
20. **COSTIN**, V. Categoriile estetice ale sinonimelor în terminologia medical. In: *Tendințe contemporane ale dezvoltării științei: viziuni ale tinerilor cercetători*, Ediția IX, 15 iunie 2020, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova: Tipogr. „Biotehdesign", 2020, Ediția 9, Vol. 2, p. 45-50. ISBN 978-9975-108-66-9
21. **COSTIN**,V. Dimensiunea stilistică în abordarea sinonimiei în terminologia medicală. In: *Cercetarea în biomedicină și sănătate: calitate, excelență și performanță*, Ed. 4, 16-18 octombrie 2024, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova: 2024, p. 899. ISSN 2345-1467
22. **COSTIN**, V. Incidența sinonimelor în textul medical. In: *Congresul consacrat aniversării a 75-a de la fondarea Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu"*, 21-23 octombrie 2020, Chișinău. Chișinău: USMF, 2020, p. 748.
23. **COSTIN**, V. Names in medicine. General observations. In: *Cercetarea în biomedicină și sănătate: calitate, excelență și performanță*, Ed. 1, 20-22 octombrie 2021, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova, 2021, p. 494. ISBN 978-9975-82-223-7
24. **COSTIN**, V. Paradigma lexicală și seria sinonimică în terminologia medicală. In: *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe Umanistice)*, 2023, nr. 4(174), p. 105-109. ISSN 1811-2668

25. **COSTIN**, V. Seria sinonimică în terminologia medicală. In: *Filologia modernă: realizări și perspective în context european: Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu": 65 de ani de la fondare*, Ed. 16, 20 octombrie 2022, Chișinău. Chișinău: Pro Libra, 2022, Ediția 16, pp. 457-467. ISBN 978-9975-3518-8-1
26. **COSTIN**, V. Sinonimia: fenomen semantic integrant al terminologiei medicale. In: *Filologia modernă: realizări și perspective în context european: Paul GOMA In memoriam. Est-etica rezistenței prin adevăr*, 6 octombrie 2020, Chișinău. Chișinău: "Tipocart Print" SRL, 2020, Ediția 14, p. 88-93. ISBN 978-9975-3392-9-2
27. **COSTIN**, V. The symmetry/ asymmetry dimension and synonymous interconection of medical terms. In: *Means and meanings of communication. Contexts and interdisciplinarity,* 7th Edition, 22-23. 11. 2022, Târgu-Mureș, Arhipelag XXI Press, 2022, pp 101-105. ISBN 978-606-93691-9-7
28. COSTINESCU, M., GEORGESCU, M., ZGRAON, F. *Dicționarul limbii române literare vechi* (1640-1780) - Termeni regionali. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1987. 330 p. ISBN 59IP13D1918DI
29. COȘERIU, E. *Lecții de lingvistică generală*. Chișinău: Editura ARC, 2000. 302 p. ISBN 9975-61-146-X
30. COȘERIU, E. *Omul și limbajul său*. Iași: Editura universității, AU.I. Cuza, 2009. 458 p. ISSN 2066-0480 ISBN 978-973-703-386-4
31. COȘERIU, E. *Sincronie, diacronie și istorie*. Traducere de N. Saramandu. București: Editura Enciclopedică, 1997. 224 p. ISBN 973-45-0203-4
32. *DEX – Dicționarul explicative al limbii române.* Ed. a III-a revăzută și adăugită. București: Univers Enciclopedic, 2009. 1192 p. ISBN 9786069215975
33. *Dictoo. Dicționar de sinonime.* [accesat 20 mai 2025]. Disponibil: https://sin0nime.com/dex/ind, php
34. *Dicționarul explicativ al limbii române*. [accesat 19 iulie 2025]. Disponibil: https://dexonline.ro/definitie/sinonim
35. DRUȚĂ, I. *Dinamica terminologiei românești sub impactul traducerii.* Chișinău: CEP: USM, 2013. 336 p. ISBN: 978-9975-71-477-8
36. DRUȚĂ, I., VIERU, L., VLAS, M. Definiții specializate ale termenilor de marketing. In: *Filologia modernă: realizări și perspective în context european: Paul GOMA In memoriam. Est-etica rezistenței prin adevăr*, 6 octombrie 2020, Chișinău. Chișinău: "Tipocart Print" SRL, 2020, Ediția 14, p. 94-100. ISBN 978-9975-3392-9-2

37. DUMENIUC, I., MATCAȘ, N. *Introducere în lingvistică*. Chișinău: Editura Lumina, 1980. 314 p. ISBN: 973-27-1987-9
38. FLAIȘER, M. *Introducere în terminologia medicală românească.* Iași: Alfa, 2011. 172 p. ISBN 9786065400429
39. GHIȚĂ, I. *Sinteze și exerciții lexicale, lingvistice și stilistice*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1995. 300 p. ISBN 973-30-4532-2
40. GIORGIU, A. *Lingvistica generală. Suport de curs*. [accesat 20 iulie 2024]. Disponibil: https://www.academia.edu/44909169/Lingvistic%C4%83_general%C4%83_suport_de_curs
41. GRAUR, A. *Lingvistica pe înțelesul tuturor.* București: Editura Enciclopedică Română, 1972. 186 p.
42. GROZA, L. *Elemente de lexicologie*. București: Editura Universității din București, 2012. 178 p. ISBN 978-606-16-0090-8
43. GUȚU, A. Abordarea terminologiei științifice franceze prin prisma dinamicii sale sistemice. In: *New Trends in Teaching Market-Oriented Foreign Languages for Specific Purposes in Education*, Ed. 7, 19 aprilie 2024, Chișinău. Chișinău: Editura USM, 2024, Ediția 7, p. 24-37. ISBN (pdf) 978-9975-62-755-9
44. HANGANU, A. Construcții actanțiale cu verbe modale. Analiză structural-semantică. In: *Studia Universitatis*, 2010, nr. 4 (34), p. 99-101. ISSN 1857-209X
45. *Hepatita – boala mâinilor murdare*. [accesat 12 dec. 2023]. Disponibil: https://mlm-medical.ro/hepatita-a-boala-mainilor-murdare-simptome-tratament-si-prevenire/(accesat 20.12.2023).
46. HOARȚĂ LĂZĂRESCU, L. *Sinonimia și omonimia gramaticală în limba română.* Iași: Editura Ceremi, 1999. 224 p. ISBN/ COD: 973 -9378 -79- X
47. IORDAN, I., ROBU, V. *Limba română contemporană*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1978. 735 p. ISBN 973-30-0669-5
48. KERNBACH, V. *Dicționar de mitologie generală.* București: Editura Albatros, 1995. 701 p. ISBN: 973-24-0336-5
49. MANECA, C. Probleme actuale ale terminologiei științifice și tehnice românești. In: *Limba română*, 1967, XVI, nr. 6. București, p. 491-498. ISSN: 0024-3523
50. MARCU F., MANECA C. *Dicționar de neologisme.* București: Editura Republicii Socialiste România. Ediția a III –a revăzută, 1986. 1163 p.
51. MARCUS, S. *Limbajul științific*. București: Editura Științifică, 1970. 220 p.
52. MARCUS, S. *Poetica matematică*. București: Editura Academiei, 1970. 404 p.

53. MARCUS, S. *Lingvistică matematică*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1963. 160 p.
54. *Micul dicționar academic,* vol. I-II, București: Univers Enciclopedic, 2010. 3200 p. ISBN 978-606-8162-26-3
55. MINCU, E. Metafora în terminologia medicală. In: *Anuar de lingvistică și istorie literară*. Iași 2019, nr.3, p. 271 -281. [accesat 15 oct. 2022] [online] ISSN : 1583-7017 Disponibil: http://alil.academiaromana-is.ro/wp-content/uploads/2019/03/EUGENIA-MINCU-Metafora-%C3%AEn-terminologia-medical%C4%83.pdf
56. MINCU, E. *Terminologia Medicinalis Romaniae.* Chișinău: Pontos, 2017. 276 p. ISBN: 978-9975-51-861-1
57. MLADIN, C.-I. Puncte de vedere în legătură cu sinonimia din terminologie. In: *Annales Universitatis Apulensis, Series Philologica*, 2005, volumul 6, *Tom* 3, Alba-Iulia, p. 155-161. ISSN 1582-5523
58. MLADIN. C-I.. Note asupra sinonimiei din terminologie. In: *Uni-Term. Revistă electronică de terminologie.* Nr. 3/2005. Timișoara. Universitatea de Vest din Timișoara [accesat 3 mai 2023]. Disponibil: https://litere.uvt.ro/litereold/ vechi/documente_ pdf/ aticole/uniterm/uniterm3_2005/imladin.pdf
59. MOLEA, V. *O nouă formă de comunicare în spațiul virtual: oralitatea digitală*. In: Limba Română. 2017, nr. 5-6, anul XXVII, Chișinău, p. 96-105.
60. MOLEA, V. Oralitatea în textul publicistic actual românesc (sub aspect pragmatic și stilistic): teză de doct. habilitat în filologie. Chișinău, 2018. 271 p.
61. MOROIANU, C. Sinonime etimologice. In: *Limba română*. 2005, nr. 1-4, p.73 -84. ISSN 0585-5625
62. MUNTEANU C. *Sinonimia frazeologică în limba română din perspectiva lingvisticii integrale*. Pitești: Editura Independența Economică, 2007, 271 p. ISBN 978-973-7732-66-8
63. MUNTEANU, Ș. *Istoria limbii române literare*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1983. 392 p.
64. NELEPCU, A. Ce este sindromul Alice în Țara Minunilor, de ce apare, cum se poate gestiona. In: *Sănătatea ta* [online], [accesat 24 sept. 2022]. Disponibil: https://www.springfarma.com/blog/ce-este-sindromul-alice-in-tara-minunilor-de-ce-apare-cum-se-poate-gestiona.html
65. ORGANON, I. *Categoriile. Despre interpretare de Aristotel*, tradusă și adnotată de Mircea Florian. București: Editura Științifică, 1997. 260 p. ISBN 973-97627-4-3

66. PLATON. *Opere complete II*. Ediție îngrijită de Petru Creția, Constantin Noica și Cătălin Partenie. București: Humanitas, 2001. 420 p. ISBN 973-50-0003-2
67. *Porția de sănătate. Remedii la îndemână*, vol.10. București: Reader's Digest, 2011. 143 p. ISBN 978-606-8096-26-1
68. PROTOPOPESCU PAKE, E. *Nou Dictionaru portativu*. Bucuresci: Librariu Editoriu G. Joani de & A. Spirescu, strada Lipscani, 1870. 403 p.
69. RUSU, V. *Dicționar medical. Ed a II-a*. București: Editura medicală, 2004. 1843 p. ISBN 9789733905264
70. SAUSSURE, F. *Curs de lingvistică generală*. Traducere și cuvânt înainte de Irina Izverna Tarabac. București: Editura Polirom, 1998. 400 p. ISBN 973-683-157-4
71. SAUSSURE, F. *Scrieri de lingvistică generală*. Iași: Editura Polirom, 2004. 352 p. ISBN 973-681-436-X
72. SAVIN-ZGARDAN, A. *Motivația unităților polilexicale stabile în limba română.* Chișinău: Dira AP, 2019. 274 p. ISBN 978-9975-3236-1-1
73. *Scurt dicționar etimologic al limbii moldovenești* sub redacția lui N. Raevschii și M. Gabinschii. Chișinău: Redacția principală a Enciclopediei sovietice Moldovenești, 1978, 680 p.
74. SECHE, L., SECCHE, M. *Dicționarul de sinonime al limbii române*, ed. a II-a revăzută și adăugită. București: Univers enciclopedic,1997. 972 p. ISBN 973-9243-32-0
75. SISERMAN, C., MUNTEANU SISERMAN, M. Considerații privind denominația medicală. In: *Oliviu Felecan (ed.), Proceedings of ICONN.* 2015, nr.3, p. 820-829 [accesat 20 dec. 2023]. Disponibil: https://onomasticafelecan.ro/iconn3/_proceedings/4_19_Siserman_Costel_ICONN_3.pdf
76. SITIURIUC, S. *Sindromul Sthendal* [accesat 24 apr. 2025]. Disponibil: https://www.romedic.ro/sindromul-stendhal
77. STACIU, S. N. *Statutul stilistic al termenilor în discursul medical*. In: *The Proceedings of the European Integration-Between Tradition and Modernity Congress*. 2013, vol. nr. 5, Târgu-Mureș: Editura universității „Petru Maior", 2013. p. 485-494. ISSN 1844-2048
78. STAICU, S., N. Aspecte ale polisemiei și sinonimiei lexicale în terminologia medicală. In: *Quaestiones Romanicae II; Sectiune. Limba și literatura română*. Lucrările Colocviului internațional Comunicare și cultură în Romania europeană, ediția a II-a/24-25 septembrie 2013 (Jateress – Szeged), nr. 2/ II. p. 426-433
79. STATI, S. *Cuvinte românești. O poveste a vorbei*. București: Editura Științifică,1964. 204 p. ISBN 56791964

80. ȘĂINEANU, L. *Dicționar universal al limbei române.* București: Socec & Comp,1896. 882 p.
81. ȚIBULEAC, S. *Afecțiuni hepato-biliare la gravid*e. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011. 272 p. ISBN 978-9975-53-025-5
82. ȚIBULEAC, S. Coma hepatică virală B și/ sau D la gravidele cu eclampsie nonconvulsivă. În: *Curierul medical.* 2009, nr. 3 (309), p. 15-17. ISSN 1875-066
83. ȚIBULEAC, S. Hiperbilirubinemiile ereditare: diagnosticul diferențial, tratamentul. În: *Curierul medical.* 2008, nr. 4 (304), p. 70-73. ISSN 1875-066
84. URSU, N. *Formarea terminologiei științifice românești.* București: Editura științifică și didactică, 1962. 299 p.
85. VINȚELER, O. *Probleme de sinonimie*. București: Editura Științifică și Pedagogică, 1983.136 p. ISBN 1498IP13D1918PR
86. ZAFIU, R. *Diversitate stilistică în româna actuală*. București: Editura Universității din București, 2001. 326 p. ISBN 973-575-579-3
87. ZUGUN, P. Amploarea neologizării limbii române. În: *Spațiul lingvistic și literar românesc din perspectiva integrării europene.* Iași: Editura Alfa, 2004. p. 175-184. ISBN 973-8278-49-X

În limba engleză:

88. BOLINGER, D. Categories, Features, Attributes. In: *Studies in English,* Brno, 1969, N 8. p. 37-41. ISSN 1805-0867
89. CABRÉ, M.T. Theories of terminology: Their description, prescription and explanation. In: *Terminology International Journal of Theoretical and Applied Issues in Specialized Communication.* 2003, 9(2) p. 163-199 DOI:10.1075/term.9.2.03cab. [accesat 25 febr. 2025]. Disponibil: https://www.researchgate.net/publication/233586525__Theories_of_terminology_Their_description_prescription_and_explanation
90. CABRÉ, M.T., *Terminology: Theory, Methods, and Applications*. Paris: John Benjamins Publishing, 1999, 247 p. ISBN-13: 978-9027216342
91. CAMPBELL, K., DAS, A., MUSEN, M**.** A logical foundation for representation of clinical data. In: *J Am Med Inform Assoc.* 1994, nr. 1, p.218-232. ISSN 1067-5027
92. COLLINSON W. E. Comparative synonymics: some principles and illustrations. In: *Transactions of the philological society*. London, 1939, p. 54-67. ISSN 0079-1636
93. CRABB, G. *English synonymes explained, in alphabetical order*. [accesat 20 dec. 2023]. Disponibil:

https://archive.org/stream/englishsynonyms02crabgoog/englishsynonyms02crabgoog_djvu.txt)

94. CRYSTAL, D. *A Dictionary of Linguistics and Phonetics* (6th ed.). Malden, MA. Oxford: Blackwell Publishing, 2008. 555 p. ISBN 978-1-405-15296-9
95. ELKIN, P., L., Terminology and Terminological Systems. New York: Springer Science & Business. 2012, 221p. [online] ISBN 978-1-4471-2816-8. [accesat 26 iulie 2025]. Disponibil: https://books.google.md/books?id=3T5qz935bM4 C&printsec=frontcover&hl=ro&source=gbsgesummaryr&cad=0#v=onepage&q&f=false
96. FITZEDWARD, H., *Modern English*. London, 1873. 414 p. ISBN 0282623108
97. GREENBAUM, S. Some verb-intensifier collocations. In: *American and British English. American Speech.* 1974, 49, 1/2. p.79–89. ISSN 1527-2133
98. HIGHET, G. *The Classical Tradition: Greek and Roman Traditions in Western Literature with a New Foreword by Harold Bloom.* Oxford: Oxford University Press, 2015. 767 p. ISBN 978-0-19-937765-5, ISBN 0-19500206-7(pbk)
99. KHAKIMOVA, Z. Problems of Synonymy in Terminology. In: *Eurasian Journal of Social Sciences, Philosophy and Culture*. 2023, vol. 3, nr. 1, p. 99-10. [accesat 15 apr. 2024]. Disponibil: https://doi.org/10.5281/zenodo.7571963
100. LAKOFF, G. *Women, Fire, and Dangerous Things. What Categories Reveal about the Mind.* Chicago: University of Chicago Press, 1987, 632 p. [online] ISBN 0-226-46803-8. [accesat 16 ian. 2025]. Disponibil:https://archive.org/details/womenfiredangero00lako/page/n5/mode/2up
101. LERAT, P. L'hyperonymie dans la structuration des terminologies. In: *Langages* (Paris), XIII, 1990, vol.25, p. 79 -86. ISSN 1958-9549
102. LYONS, J. *Linguistic Semantics: An Introduction.* Cambridge: Cambridge University Press, 1995, 360 p. ISBN 0-521-43-877-2
103. MUNTEANU, C. Eugenio Coseriu and his disciples on the issue of synonymy. In: *Diversité et identité culturelle en Europe/Diversitate și identitate culturală în Europa.* București: Editura Muzeul Literaturii Române, 2011, p. 101–118. ISBN 978-973-167-198-0.
104. MURPHY, J. J., KATULA R.A. *A Synoptic History of Classical Rhetoric*. Davis: Hermagoras Press, 2003. 336 p. ISBN 978-1880393352
105. MURPHY, M., L. *Semantic Relations and the lexicon: antonymy, synonymy, and other paradigms*. Cambridge: Cambridge University Press, 2003. 292 p. ISBN 10 0521534202

106. *Online etimology dictionary*. [accesat 16 febr. 2025]. Disponibil: https://www.etymonline.com/
107. *Oxford Advanced Learner's Dictionary* (2000). [accesat 25 febr. 2025]. Disponibil: https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/synonym
108. PALMER, F. R. Semantics. Cambridge: Cambridge University Press, 1981. 221 p. ISBN 0521283760
109. PEGGY, C. , L. *Quik & Easy Medical Terminology.* St.Louis: Elsevier, 2015, 916 p. ISBN 978-323-35-920-7
110. REITER, E., SRIPADA, S. Contextual influences on near-synonym choice. In: *Natural Language Generation: Third International Conference, Brockenhurst*, UK, July 14–16. 2004, p.161-170. ISBN 978-3540278238
111. ROBINS, R. H. *A Short History of Linguistics*. London: Longman, 1997. 296 p. ISBN 10: 0582249945
112. ROSCH, E. Principles of Categorization. In: *Cognition & Categorization. Hillsdale, NJ.* 1978, p. 27-48. ISBN 978-0-470-99008-2
113. ROSCH, E. Principles of categorization. In: *Foundations of cognitive psychology: Core readings,* D. J. Levitin (Ed.), Cambrige: MIT Press.2003, p. 251-270. ISBN-10: 026227826X . [accesat 16 febr. 2025]. Disponibil: https://psycnet. apa. org/ record/2003-02712-010
114. THELEN, M., STEURS F. *Terminology in Everyday Life.* Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2010, 271 p., ISBN 978 90 272 23 371 (Hb; alc. Paper), ISBN 970 90 272 88592 (Eb)
115. *Thesaurus. Com. Synonyms and Antonyms of Words.* [accesat 24 febr. 2024]. Disponibil: https://www.thesaurus.com/
116. UHLENBECK, C. C. The study of word classes in Javanese . In: *Lingua.*1953, vol.3, p. 322-354. ISSN 1872-6135
117. ULLMAN, S. *Principles of Semantics.* 2nd ed. Glasgow: Jackson; Oxford, 1957. 428 p.
118. *Webster's Dictionary of Synonyms*. [accesat 16 febr. 2025]. Disponibil: https://www.merriam-webster.com/dictionary/synonym
119. WILLEMS, K. Saussure on Synonymy. In: *Cahieres de Ferdinand de Saussure*. 2021, No.74, p. 115 - 134. [accesat 15 ian. 2024.]. Disponibil: https://www.jstor. org/ stable/ 45471511

120. XIAO, R., MCENERY, T. Collocation, Semantic Prosody, and Near Synonymy: A Cross linguistic Perspective. In: *Applied Linguistics*. 2006, vol.27, nr.1, p.103–129. ISSN 1477-450X

În limba franceză:

121. AUDIN, F. *Socioterminologie: une approche sociolinguistique de la terminologie*. Bruxelles: De Boeck & Larcier, 2003. 286 p. ISBN 2807352421; 978-2807352421.
122. BENVENISTE, É. *Problèmes de linguistique générale*, tome II. Paris: Gallimard, Collection Bibliothèque des Sciences humaines, 1974. 296 p. ISBN 978-2-07-029196-8
123. BISCONTI, V. *Dictionnaires et théories du sens. XIXe–XXe siècles*. Lyon: ENS Éditions, 2017. 402 p. ISBN 978-2-84788-852-2
124. BISCONTI, V. La synonymie dans la seconde moitié du XIXe siècle. Entre héritages et innovations. In: *Congrès Mondial de Linguistique Française – CMLF 2012*, *SHS Web of Conferences* 1. 2012, p. 707–721. ISSN 2267-1219
125. BRÉAL, M. *Essai de sémantique*. Paris: Hachette, 1897. p. 29–42.
126. CABRÉ, M. T. *La Terminologie – théorie, méthode et applications*. Ottawa: Les Presses de l'Université d'Ottawa, 1988. 322 p. ISBN 978-2760603251
127. CANDEL, D. Terminologie de la terminologie. Métalangage et reformulation dans l'Introduction à la terminologie générale et à la lexicographie terminologique d'E. Wüster. In: *Langages*, 2007, nr. 168 (2007/4), p. 66–81. ISSN 0458-726X
128. CANTINEAU, J. Les oppositions significatives. In: *Cahiers Ferdinand de Saussure*. 1952, vol. 10, p. 55 - 73. ISSN 0008-1142
129. COȘERIU, E. Vers une typologie des champs lexicaux. In: *Cahiers de lexicologie*. Revue internationale de lexicologie et de lexicographie, 1975, vol. XXVII, no. 2, p. 30-51. ISSN 0008-9805
130. DELESALLE, S. Les débuts de la sémantique : norme et esthétique à la fin du XIXe siècle. In: *Histoire de la langue française 1880–1940*, Ch. IV. Paris: CNRS Éditions. 1999, p. 549–576. ISBN 2271056446
131. DEPECKER, L. *Entre signe et concept: éléments de terminologie générale*. Paris: Presses de la Sorbonne Nouvelle, 2002, 200 p. ISBN 978-2-87854-234-9
132. DEPECKER, Loïc. *Entre signe et concept: éléments de terminologie générale*. Paris: Presses Sorbonne Nouvelle, 2002. 198 p. ISBN 978-2840502099
133. DUBOIS, J. *Dictionnaire de linguistique et des sciences du langage*. Paris: Larousse, 1994. 708 p. ISBN 978-2-03-532047-7

134. DUBOIS, J., MATHEE, G., GUESPIN, L. *et al. Dictionnaire de linguistique*. Paris: Larousse, 2002. 514 p. ISBN 978-2-03-534019-0
135. FELBER, H. *Manuel de terminologie* (*Terminology manual*), Paris: UNESCO – Infoterm, 1987. 375 p. ISBN 978-9231032580
136. GREIMAS, A. J. *Sémantique structurale : Recherche de méthode*. Paris: Larousse, 1966. 262 p. ISBN 978-2-03-020101-4
137. GREVISSE, M. *Précis de grammaire française*. Paris: Éditions Duculot, 1969. 292 p. ISBN 978-2-8011-0012-1
138. HAGÈGE, C. *Le français et les siècles*. Paris: Odile Jacob, 1987. 270 p. ISBN 978-2738100153
139. HJELMSLEV, L. Pour une sémantique structurale. In: *Travaux du Cercle linguistique de Copenhague*, vol. XII, 1957. p. 105–121.
140. KOCOUREK, R. *La langue française de la technique et de la science: vers une linguistique de la langue savante*, 2-e éd. augmentée, refondue et mise à jour, Wiesbaden: Brandstetter, 1991. 327 p. ISBN-10: 3870971525
141. *Le Trésor du la Langue Française Informatisé.* [online]. ATILF – CNRS & Université de Loraine. [05 martie 2023]. Disponibil: https://www.le-tresor-de-la-langue.fr/
142. LITTRÉ, E. *Dictionnaire de la langue française*. [accesat 24 sept.2022]. Disponibil: https://www.littre.org/definition/synonyme
143. PRUVOST, J. *Les dictionnaires des synonymes*. [accesat 17 febr. 2025]. Disponibil: https://www.persee.fr/doc/caief_0575-865_2009_num_61_1_2568
144. TUȚESCU, M. *Précis de sémantique française*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1974. 216 p.
145. WAGNER, R.-L. *Les vocabulaires français. I. Définitions. Les dictionnaires*. Paris: Didier, 1967. 192 p.

În limba spaniolă:

146. COSERIU, E. El lenguaje y la comprensión de la existencia del hombre actual. In: *El hombre y su lenguaje,* Madrid. Editorial Gredos, 1977. p.34-65. ISBN 84-249-1226-8
147. COȘERIU, E. El hombre y su lenguaje, In: *El hombre y su lenguaje*. Madrid. Editorial Gredos, 1977, p. 13-33. ISBN 84-249-1226-8
148. GECKELER, H. *Semantica estructural y teoria del campo lexico*. Madrid: Editorial Gredos, 1976. 340 p. ISBN 9788424900865

În limba italiană:

149. CASARES, J. *Introducction a la lexicografia moderna.* Madrid: Gredos, 1950, 350 p.

150. COȘERIU, E. Interdisciplinarita e linguistica. In: *L'accostamento interdisciplinare allî studio del linguaggio* . Milano: Franco Angelo Editore, 1980. p.43-65. ISBN-10:8820417340

În limba germană:

151. COȘERIU, E. *Einführung in die strukturelle Betrachtung des Wortschatzes*. Tübingen: Narr Verlag, 1973. 124 p. ISBN 978-3823350103
152. FILIEPEC, J. *Česká synonyma z hlediska stylistiky a lexikologie: příspěvek k poznání systému v slovní zásobě*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1961, 383 p.
153. GÖRNER, H., KEMPCKE, G. (eds.). *Synonymwörterbuch: Sinnverwandte Ausdrücke der deutschen Sprache*, 5. Auflage, Leipzig: VEB Bibliographisches Institut, 1978. 624 p. ISBN 978-3376000291
154. HAUSMANN, F., J. *Einführung in die Benutzung der neufranzösischen Wörterbücher* (Romanische Arbeitshefte 19). Tübingen: Niemeyer (De Gruyter), 1977. 166 p. ISBN 978-3484170193
155. *Synonymwörterbuch. Sinnverwandte Ausdrücke der deutschen Sprache, hrsg. von H. Görner und G. Kempcke*. 5., durchgesehene Auflage, Leipzig, 1978, S. 5. ISBN 978-3376000291
156. TROUBETZKOY, N. Grundzüge der Phonologie. In: *Travaux du Cercle Linguistique de Prague*, 1949, vol. VII, 1949, p.5-116. ISSN 0373-0867
157. WÜSTER, E. *Einführung in die allgemeine Terminologielehre und terminologische Lexikographie*, 2. Auflage posthume, Copenhague: The LSP Centre, Unesco Aised Lsp Network, 1979.
158. WÜSTER, E. *Einführung in die allgemeine Terminologielehre und terminologische Lexikographie*, 3rd edition. Bonn: Romanistischer Verlag, 1991, 239 p. ISBN 3924888485, 9783924888480
159. WÜSTER, E**.** *International Standardization of Languages in Engineering. Particularly in Electrical Engineering*. Berlin: VDI-Verlag GmbH, 1931.

În limba rusă:

160. АПРЕСЯН Ю.Д. *Исследования по семантике и лексикографии (в 2 т.)* Москва: Языки славянских культур, 2009, 568 p. ISBN 978-5-9551-0130-3
161. АХМАНОВА, О. *Словарь лингвистических терминов.* Москва: Едиториал УРСС, 2004. 576 p. ISBN 5-354-00466-3 (ISBN-10), 978-5-354-00466-4 (ISBN-13).

162. БАРАНИКОВА, Т. Классификации синонимов: опыт логического анализа. В: *Вестник дагестанского научного центра,* 2013, №48, с. 82–87. ISSN: 2073-8922 http://vestnikdnc.ru/IssSources/48/16.pdf (accesat 18.07.2025).

163. БЕЛОВ В.А. Типы синонимических рядов. В: *Вопросы психолингвистики*. 2014, №4 (22), p. 125-137. ISSN 2071-9300

164. БЕРЕЖАН, С. *Лексическое значение и лексическая сочетаемость.* Кишинев: Штиинца, 1981. 256 p.

165. БЕРЕЖАН, С. *Семантическая эквалентность лексических единиц.* Кишинев: Штиинца, 1973. 372 p.

166. БЕРЕЖАН, С. Теория семантических полей и синонимия. В: *Проблемы языкознания.* Москва: Наука, 1967, p. 165–169.

167. БЕРЕЖАН, С., ЕРЕМИЯ, А. Выявление и фиксирование системности лексики – основная задача современной лексикографической практики. В: *Сочетание лингвистической и внелингвистической информации в автоматическом словаре.* Ереван, 1987, p. 11-17.

168. БОНДАРКО А.В. Теория значения в системе функциональной грамматики: На материале русского языка. Москва: Языки славянской культуры, 2002. 724 p. ISBN 5-94457-090-9

169. БУШЕВ, А. Лингводидактические проблемы терминалогии в военном переводе. В: *Терминология и перевод в 21 веке: материалы междунар. науч. конф.* Омск, 2002. p. 57.

170. ВИНОКУР, Г. Лексикология и лексическая семантика. Избранные труды. Москва: Наука, 1977. 496 p.

171. ДАНИЛЕНКО, В. Русская терминология: Опыт лингвистического описания. Москва: Наука, 1977, 246 с. ISBN: 5-02-005133-5

172. ЗВЕГИНЦЕВ, В. Замечания о лексической синонимии. В: *Вопросы теории и истории языка. Ленинград*: Изд-во Ленинградского университета, 1963. p. 127-142.

173. ИВАНОВ, Г.А. Синонимы в терминологической системе метаязыка лингвистики. В: *Вестник Нижегородского университета им. Н.И.Лобачевского.* 2011, №6(2), p. 199-205 ISSN 2073-8170

174. КУБРЯКОВА, Е. *Язык и знание. На пути получения знаний о языке: части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира*. Москва: Языки славянской культуры, 2004. 560 p. ISBN 5-94457-174-8

175. ЛЕЙЧИК, В. М. Термины-синонимы, дублеты, эквиваленты, варианты. В: *Актуальные проблемы лексикологии и словообразования: межвуз. сб.* Новосибирск: Изд-во Новосибирского ун-та. 1973, Вып. 2, p. 103-107.
176. МОТЧЕНКО, И. *Основные тенденции в формировании английской медицинской терминологии* [Текст]: автореф. дис. …канд. филол. наук: 10.02.04/И.В. Мотченко. Москва, 2004.
177. НИКИТИН, М. *Курс лингвистической семантики.* Санкт-Петербург: Изд-во Санкт-Петербургского университета, 2007. 819 p. ISBN 978-5-288-03519-7
178. НОРМУРОДОВА, С. Медицинские термины, их лингвистические значенияи феномены. În: *Central Asian Journal of Academic Research (Samarkand).* 2024, vol. 2, p. 56.
179. *Онлайн словари синонимов*. [accesat 18 aug. 2024]. Disponibil: https://sinonim.org/
180. РЕФОРМАТСКИЙ, А.А. Что такое термин и терминология. Москва: Ин-т языкознания АН СССР, 1959. 14 p.
181. РУСИНОВА, Л. О некоторых вопросах упорядочения и стандартизации терминологии (терминологическая синонимия). В: *Термины в языке и речи.* Горький: Изд-во ГГУ, 1985, p. 25-31.
182. *Словарь синонимов русского языка: в 2 т.* ИЛИ РАН; Под ред. А. П. Евгеньевой Москва: Астрель: АСТ, 2003. 681 p. ISBN 5-17-004765-7, 5-271-01003-3
183. ТОЛИКИНА, Е. *Синонимы или дублеты? Исследования по русской терминологии*. Москва: Наука, 1971. 58 p.
184. ТРИШИН, В. *Большой словарь-справочник синонимов русского языка системы* ASIS. 2013 [online] [accesat 18 apr. 2025]. Disponibil: http://slova.zkir.ru/

INVENTAR DE SERII SINONIMICE ÎN SISTEMUL TERMINOLOGIC MEDICAL

[în baza platformei https://sin0nime.com/dex/indde exemplu,php]

TERMINOLOGIE ANATOMICĂ (ansamblul de termeni științifici standardizați, folosiți pentru a denumi structurile corpului uman – oase, mușchi, vase, organe, regiuni anatomice etc.)

1. Abdomen

Sinonime: *burtă, pântece,* (familiar) *burduh,* (învechit și popular), *inimă*, (prin Moldova) *buft,* (regional) *bandor,* (regional) *bârdan*, (regional) *burduh*, (regional) *dobă,* (regional) *foale,* (regional) *rânză, vintre.*

- *Burtă* – sinonime: *abdomen, pântec, stomac,* (regional) *foale.*
- *Pântece* – sinonime*: burtă, abdomen,* (regional) foale.
- *Vintre* – sinonime*: pântece, abdomen, burtă, foale; dizenterie, diaree.*
- *Stomac* – sinonime: *abdomen, pântece, burtă,* (popular) *foale.*

Note. Relația sinonimică a cuvântului *abdomen* și a termenilor înrudiți este evidentă în contextul corpusului dat. Sinonimele oferite pentru *abdomen* includ: *burtă*, parte a corpului uman, care se găsește în regiunea inferioară a trunchiului și conține diverse organe interne, utilizat în uz obișnuit, reprezintă o alternativă pentru *abdomen*; *pântece*, partea anterioară a corpului uman, în special regiunea abdominală, utilizarea sa poate varia în funcție de context; *vintre*, mai puțin frecvent în utilizare, sinonim pentru *abdomen,* însoțit de conotații referitoare la boli (dizenteria și diareea). Aceste sinonime indică faptul că pot fi folosite pentru a descrie partea frontală a corpului uman care conține organele interne. În anumite contexte, un termen poate fi preferat celuilalt, din cauza stilului sau a nivelului de familiaritate.

2. Articulație

Sinonime: încheietură, (învechit și popular) nod, (articulație semimobilă) amfiartroză.

- *Încheietură* **–** sinonime: *articulație.*
- *Nod* – sinonime: *articulație, încheietură.*
- *Rotulă – sinonime: articulație, genunchi, patelă*, (Oltenia) t*uturigă,* (popular) *oul genunchiului.*
- *Amfiartroză* – sinonime: *articulație semimobilă.*
- *Condil* – sinonime: *articulație, proeminență osoasă.*
- *Sinartroză* – sinonime: *articulație, sincondroză, sinfibroză, sinostoză.*
- *Genunchi* – sinonime: *articulație, rotulă,* (regional) *genuchi.*
- *Diartroză* – sinonime: *articulație.*

Note. Termenul *articulație* desemnează punctul de conexiune dintre oase, care permite diverse grade de mobilitate, în funcție de tipul său anatomic și funcțional; *încheietură* – sinonim direct,

folosit frecvent pentru articulațiile membrelor superioare; *nod* – termen învechit și popular, utilizat pentru a desemna articulația, adesea în limbaj regional sau arhaic; *rotulă* este o articulație particulară, denumită și *patelă,* componentă a genunchiului, în anumite regiuni, cum ar fi Oltenia, se folosesc denumiri regionale ca *tuturigă* sau expresii populare precum *oul genunchiului* pentru a desemna această structură osoasă; *amfiartroză* este un termen specializat care descrie o articulație semimobilă, ce permite mișcări limitate între oase; *condil* desemnează o proeminență osoasă care face parte dintr-o articulație, având un rol important în articulația respectivă; *sinartroză* este o articulație imobilă, cu tipuri specifice denumite s*incondroză, sinfibroză* sau *sinostoză*, ce reflectă modul de unire a oaselor; *genunchi* este termenul general pentru articulația dintre femur, tibie și rotulă, iar în anumite regiuni se folosește și forma regională „genuchi"; *diartroză* reprezintă o articulație cu mobilitate largă, sinonim pentru articulațiile mobile, cum ar fi cele ale membrelor. Această gamă de termeni reflectă complexitatea domeniului articulațiilor, variind de la termeni populari și regionali până la termeni științifici, fiecare având o nuanță specifică, legată de poziție, de mobilitate sau de structură.

3. Cartilaj

Sinonime: zgârci, tendon.

- *Coardă* – sinonime: *nervi, mușchi, tendon, ligament,*
  (coardă dorsală) notocordă; crucea dinapoi.
  Vână – sinonime: *vas sanguin; (popular) fibră musculară, mușchi, tendon.*
- *Ligament* sinonime: *fibră, tendon*, (învechit) *nerv*, (popular) *vână,* (prin Moldova) *sfârc.*
- *Aponevroză* – sinonime: (anatomie) *fascie, tendon.*

Note. *Cartilaj* este un termen care se referă la un țesut elastic ce acoperă suprafețele articulare ale oaselor; sinonimele indicate pentru *cartilaj* sunt *zgârci* și *tendon.* Cu toate acestea, trebuie remarcat că *zgârci* și *tendon* nu sunt sinonime perfecte pentru *cartilaj*. *Zgârci* este un termen regional pentru *cartila*j, în timp ce *tendon* se referă, de obicei, la țesutul conjunctiv care leagă mușchii de oase. Astfel, sinonimele pot varia în acoperirea lor semantică exactă în raport cu cuvântul *cartilaj*.

4. Ceafă

Sinonime: (anatomie) grumaz, (popular) cerbice, (regional) gârbiță.

- *Cerbice* – sinonime: *ceafă, grumaz;* (variante) *cerbișă, cerdiță, cerghiș, cerghișă*.
- *Grumaz* – sinonime: *beregată, ceafă, cerbice, gât, gâtlej*.
- *Gârbiță* – sinonime: *ceafă, greabăn, grumaz.*

Note. Termenul *ceafă* desemnează partea posterioară a gâtului, iar sinonimele reflectă variate niveluri stilistice și regionale: *grumaz* este termenul popular cel mai frecvent întâlnit, aparținând registrului popular; *cerbice* este un termen popular, cu multiple variante dialectale (cerbișă, cerdiță, cerghiș, cerghișă), utilizat în limbajul colocvial; *gârbiță* este un termen regional, frecvent în anumite zone, având sens similar cu ceafa.Termeni precum *beregată, greabăn, gât* și *gâtlej* sunt sinonime apropiate, folosite în diferite registre și regiuni. Această varietate reflectă bogăția

lexicală a limbii în denumirea unei regiuni anatomice importante, cu influențe regionale, populare și anatomice.

5. Craniu

Sinonime: *țeastă, hârcă, căpățână, scăfârlie, tigvă, cutie craniană*, (popular și familiar) *devlă,* (învechit și regional) *scafă*, (învechit) *glavă, glăvățână*.

- *Cap* – sinonime: *țeastă, craniu, căpățână*, (argou) *dovleac, glavă, tărtăcuță, doxă, cutiuță.*
- *Cutie* – sinonime: (anatomie) (*cutie craniană*) *craniu,* (*cutie toracică*) *torace*.
- *Devlă* – sinonime: *cap, căpățână, țeastă, craniu, cutie craniană, hârcă, scăfârlie, tigvă.*
- *Hârcă* – sinonime: *căpățână, craniu, scăfârlie, tigvă, țeastă.*
- *Scafă* – sinonime: *căpățână, craniu, cutie craniană, scăfârlie, tigvă, țeastă, țest.*
- *Scăfârlie* – sinonime: *craniu, căpățână, țeastă, cap, tărtăcuță.*
- *Tigvă* – sinonime: *craniu, țeastă, cap, tărtăcuță, căpățână*.
- *Țeastă* – sinonime: *craniu, tigvă, căpățână, cap, scăfârlie, hârcă, dovleac, glavă*.
- *Glavă* – sinonime: bostan, cap, căpățână, craniu, cutie craniană, hârcă, scăfârlie, tigvă, țeastă.
- *Glăvățână* – sinonime: *căpățână, craniu, cutie craniană, hârcă, scăfârlie, tigvă, țeastă.*
- *Deblă* – sinonime: *cap, căpățână, craniu, cutie craniană, hârcă, scăfârlie, tigvă, țeastă,* (familiar) *devlă*, (figurat) *bostan,* (regional) *diblă.*

Note. Termenii sinonimici din domeniul anatomiei și al limbajului popular pentru *craniu* și *cap* reflectă o bogată diversitate stilistică, regională și semantică: *craniu* și *cutie craniană* sunt specifici anatomiei și științei medicale, fiind utilizați în limbaj formal; termeni populari și familiari *cap, căpățână, țeastă, hârcă, tigvă*, adesea au conotații colocviale și regionale; termeni arhaici sau regionali precum *scafă, glavă, glăvățână, diblă* păstrează forme tradiționale, rar întâlnite în limbajul curent, dar importante în studiul dialectelor și al istoriei limbii; unele denumiri au și uz figurat sau argotic, de exemplu, *bostan* sau *dovleac*, sunt utilizate în sens metaforic pentru cap.

6. Cerebel

***Sinonime*:** *creierul mic*, (diminutiv popular) *creieraș,* (diminutiv regional) *creieruș*, (în limbaj științific) *partea posterioară a encefalului*, (în limbaj medical) *cerebelum*.

- *Creier* – sinonime: *encefal, cerebel*, (învechit) *minte,* (popular) *cap,* (figurativ) *inteligență,* (biologic) *sistem nervos central.*
- *Creieraș* – sinonime: *cerebel,* (familiar) *creier mic*, (regional) *creieruș.*
- *Creieruș* – sinonime**:** cerebel, *creieraș,* (familiar) *partea din spate a creierului*.

Note. *Creierul mic:* termen descriptiv, utilizat frecvent pentru a denumi cerebelul, datorită poziționării sale în partea posterioară și inferioară a encefalului, cu rol important în coordonarea mișcărilor și echilibrului; *creieraș/creieruș:* forme diminutive și populare, utilizate mai ales în vorbirea familiară sau regională pentru a desemna cerebelul; *encefal:* include întregul creier, dar în contexte mai generale, *cerebelul* este considerat o parte a encefalului; *cerebelum:* termen

medical de origine latină, folosit în terminologia științifică internațională.Toți acești termeni se referă, într-un mod direct sau indirect, la aceeași structură anatomică importantă din sistemul nervos central, iar variațiile în denumire sunt influențate de contextul stilistic, științific sau regional.

7. Coapsă

Sinonime: *coxă,* (învechit și regional) *arm*, (regional) *copan, moişte, ţâmp,* (Banat) *chiciu, but, pulpă*, (rar) *bulan.*

- *Fesă* – sinonime: *coapsă, bucă*, (familiar) *partea din spate a şoldului.*
- *Pulpă* – sinonime: *coapsă, copan, şold,* (regional) *bulan.*
- *Șold* – sinonime**:** *coapsă, crupă, pulpă, rână, slăbie*, (Banat) *chiciu*, (prin Muntenia) *șodolan.*
- *Chiciu* – sinonime**:** *coapsă, şold*, (regional) *moişte.*
- *Copan* – sinonime: *şold, pulpă, coapsă,* (culinar) *bucată de carne de la picior.*
- *Coxă* – sinonime: *coapsă, şold,* (anatomic) *segmentul superior al membrului inferior.*
- *Bulan* – sinonime: *coapsă, picior,* (familiar, ironic) *pulpă groasă.*

Note. *Coapsă* desemnează partea superioară a piciorului, între șold și genunchi, termen anatomic, dar frecvent întâlnit și în limbajul cotidian; *coxă:* termen medical echivalent cu *coapsă*, folosit mai ales în contexte științifice sau clinice; *pulpă:* sinonim frecvent, mai ales în context culinar sau descriptiv, desemnând aceeași zonă musculară.*copan:* folosit deseori în limbajul popular și gastronomic, mai ales pentru carne (ex: copan de pui); *fesă, chiciu, şold:* se referă la regiuni înrudite anatomic cu coapsa (în special zona superioară sau laterală a acesteia); *bulan:* termen colocvial sau regional, folosit cu sens familiar sau ironic; *moişte, arm, ţâmp:* termeni arhaici sau regionali care desemnează aceeași zonă, dar sunt rar utilizați în prezent.

8. Coccis

Sinonime: (anatomie) *noadă*, (regional – Oltenia) *șerteață*, (regional) *șelteață,* (regional și învechit) *bumbăreață,* (familiar) *târtiță,* (rar și colocvial) *popou, coccige.*

- *Noadă* – sinonime: *coccis, șerteață*, (familiar) *târtiță*.
- *Șelteață* (regional) – sinonime**:** *coccis, noadă, târtiță.*
- *Șerteață* (regional – Oltenia) – sinonime: *coccis, noadă.*
- *Bumbăreață* (învechit și regional) – sinonime: *coccis, târtiță,* (familiar) *popou.*
- *Târtiță* (familiar și popular) – sinonime: *coccis, șelteață, noadă*, (familiar) *popou.*
- *Coccige* (anatomie) – sinonime: *coccis, noadă.*

Note. *Noadă,* termen popular care desemnează osul terminal al coloanei vertebrale, este frecvent utilizat în limbajul comun; *șelteață/șerteață:* variante regionale ale aceluiași termen, mai ales în Oltenia, care se referă la coccis; *bumbăreață,* termen învechit și regional care are același sens, este folosit mai ales în zonele rurale; *târtiță*, folosit familiar și în exprimări colocviale pentru a desemna partea inferioară a spatelui; *popou,* termen popular și colocvial, referindu-se la zona fesieră, adesea cu sens ludic sau ironic; *coccige*: sinonim științific, forma latinizată a cuvântului „coccis”. Toți acești termeni fac referire la zona terminală a coloanei vertebrale, zona unde se

află osul coccis. Variantele de sinonime diferă în funcție de regiune, grad de formalitate și context (anatomic, popular, colocvial).

9. Dermă

Sinonime: *piele*, (anatomic) *cutis*, (în limbaj medical) *tegument*, (popular) *coajă*, (arhaic) *obială*, (în terminologia medicală internațională) *cutis*.

- *Piele* – sinonime: *dermă*, *tegument*, *înveliș corporal*, (popular) *coajă*, (învechit) *obială*.
- *Tegument* – sinonime: *piele*, *dermă*, *(tehnic) strat cutanat*, *înveliș extern*, *cutis*.
- *Cutis* – sinonime: *tegument*, *piele*, *dermă*

Note. Termenul *dermă*, provenit din gr. *derma* („piele"), este utilizat în limba română **cu sens medical specializat**, în special în contexte anatomice și histologice. El denotă învelișul extern al corpului uman sau animal, format din două straturi principale: *epiderma* și *derma propriu-zisă* (numită și *cutis*); sinonimele asociate acestui termen reflectă niveluri variate de tehnicitate și uz stilistic; *piele* este sinonimul cel mai larg răspândit și general, utilizat atât în limbajul curent, cât și în cel medical, deși cu un grad mai scăzut de specializare, acoperă același referent anatomic, dar nu distinge între structurile histologice; *tegument* este un sinonim tehnic preferat în textele medicale, unde se dorește delimitarea clară a învelișului cutanat ca organ distinct, cu funcții fiziologice (protecție, excreție, termoreglare etc.); *cutis* este un termen latinesc savant, utilizat mai ales în nomenclatura internațională și în descrierile histologice, deși sinonim cu *dermă* și *tegument*, apare mai rar în limbajul românesc comun, fiind frecvent în contexte academice sau în traduceri din limbile de specialitate; *coajă* și *obială* sunt sinonime metaforice sau arhaice, folosite mai ales în registrul popular sau literar pentru a desemna stratul exterior al pielii (mai ales la animale, uneori în mod depreciativ la om).

10. Duoden

Sinonime: *intestin,* (anatomic) *prima porțiune a intestinului subțire, jejun proximal,* (popular) *maț subțire,* (învechit și regional) *ventru,* (rar) *tub digestiv anterior.*

- *Intestin* – sinonime: (anatomie) *caecum, colon, duoden, hipogastru, ileon, ileum, ipogastru, jejun, maț, pântece, rect, rectum, tub digestiv, ventru,* (la plural) *viscere.*
- *Maț* – sinonime: *intestin, duoden, colon, jejun, ileon,* (familiar și popular) *pântece, vintre,* (regional) *ventru.*
- *Jejun* – sinonime**:** *intestin, duoden, ileon*, (anatomie) *segment mijlociu al intestinului subțire.*
- *Colon* – sinonime**:** *intestin gros, intestin,* (popular) *maț gros,* (învechit) *ventru.*
- *Ileon/ileum* – sinonime: *intestin, maț, segment terminal al intestinului subțire, jejun, duoden.*
- *Rect/rectum* – sinonime**:** *intestin, intestin gros, finalul colonului, canal anal.*
- *Ventru* (învechit și regional) – sinonime: *intestin, maț, duoden, colon,* (rar) *pântece.*

Note. Termenul *duoden* indică prima porțiune a intestinului subțire, situată imediat după stomac. În limbajul științific, *duoden* desemnează segmentul care primește chimul gastric și bilă, fiind esențial în digestie; *intestin* este termenul general care include atât duodenul, cât și restul

componentelor tractului intestinal (*jejun, ileon, colon, rect*); *maț*: formă populară și colocvială pentru „intestin”, folosit frecvent în limbajul cotidian, inclusiv cu referire la duoden; *jejun/ileon/colon/rect:* toate aceste segmente, alături de duoden, formează componentele intestinului, fiind sinonime contextuale sau parțiale; *ventru:* termen arhaic și regional care include sensul de „intestin” sau „burtă”, și prin extensie, de „duoden”. Aceste sinonime indică faptul că *duodenul*, deși este un termen specific anatomic, este în strânsă legătură cu noțiunea generală de *intestin*, iar în limbajul popular poate fi desemnat prin termeni mai largi precum *maț* sau *ventru.*

11. Epifiză

Sinonime: *glandă pineală*, (istoric) *corpus pineale*, (învechit) *ochiul minții* (în context filosofic-cartesian), (metaforic) *ceas biologic intern* (în limbaj popular).

- *Glandă pineală* – sinonime: *epifiză*, *corpus pineale*, (în context fiziologic) *glandă neurosecretorie cerebrală*, (în literatură științifică) *glandula pinealis*.
- *Corpus pineale* – sinonime: *epifiză*, *glandă pineală* – termen de origine latină folosit în nomenclatura internațională.

Note. Termenul *epifiză* provine din limba greacă (*epi-*=„deasupra” + *physis*=„natură, creștere”) și este utilizat în două sensuri în anatomie: ca *glandă endocrină* situată în creier – sinonim cu *glandă pineală*; ca *extremitate a unui os lung* – context în care sinonimia cu *glandă pineală* nu mai este valabilă (ambiguitate semantică). În contextul endocrinologic și neuroanatomic, sinonimele sale sunt: *glandă pineală* – sinonim perfect contextual, preferat în fiziologie și endocrinologie. Acesta subliniază natura sa de organ secretor implicat în reglarea ritmurilor circadiene (melatonină), fiind deosebit de frecvent în lucrări de biologie și medicină; *corpus pineale* – formă latinizată, frecventă în terminologia anatomică internațională (*Terminologia Anatomica*), utilizată mai ales în atlasuri, tratate și clasificări oficiale, sinonim de rang științific înalt; *glandula pinealis* – corespondentul latinesc exact, întâlnit în nomenclatura descriptivă și în clasificările sistemice ale glandelor endocrine. În afara limbajului tehnic, apar și referințe metaforice sau filosofice: în filosofia carteziană, *epifiza* era considerată „sediul sufletului” – *ochiul minții* (Descartes), idee astăzi abandonată, dar păstrată în istoria științei. În mass-media sau limbajul metaforic contemporan, se mai folosește expresia *ceas biologic*, aluzie la rolul epifizei în reglarea somnului prin secreția de melatonină. Seria sinonimică *epifiză=glandă pineală=corpus pineale* reflectă o relație de sinonimie contextuală precisă, valabilă strict în registrul neuroendocrin. Termenul *epifiză* este ambiguu în anatomie, având și sensul osos (extremitatea oaselor lungi), ceea ce necesită precizări suplimentare în contexte medicale. Sinonimele analizate aparțin exclusiv limbajului științific, iar variațiile între ele țin de etimologie (greacă *vs* latină), nivelul de formalitate și disciplina medicală (anatomie, endocrinologie, neuroștiințe). Utilizarea adecvată a termenului implică deci luarea în considerare a domeniului, a contextului și a publicului receptor.

12. Eritrocit

Sinonime: *corpuscul, eritroblast, globulă, hematie, globulă roșie, eritroplast, normocit, reticulocit* (formă imatură a eritrocitului).

- *Globulă* – sinonime: *corpuscul*; (globulă roșie) *eritrocit, hematie*; (globulă albă) *leucocit; plachetă sanguină, trombocită.*
- *Hematie* – sinonime: *eritrocit, globulă roșie, reticulocit, normocit.*
- *Eritroplast* – sinonime: *eritrocit, hematie* (termen folosit în hematologie pentru eritrocitele mature).
- *Normocit* – sinonime: *eritrocit, hematie*, (anatomie) *celulă roșie normală.*
- *Eritroblast* – sinonime: *precursoare a eritrocitului, globulă imatură, celulă eritroidă*.

Note. *Eritrocit*, termen științific standard care desemnează globula roșie, responsabilă de transportul oxigenului în organism; *hematie* este sinonimul cel mai frecvent folosit în limbajul medical și școlar pentru eritrocit; *globulă* (roșie): termen mai general, uzual, utilizat pentru a face distincția față de globulele albe sau trombocite; *corpuscul*, termen general pentru orice celulă mică aflată în sânge sau țesuturi, inclusiv eritrocitul; *eritroplast și normocit***:** termeni specifici din hematologie care indică fie starea de maturitate a eritrocitului, fie forma sa normală;*eritroblast/reticulocit* – forme imature ale eritrocitului, menționate ca sinonime în unele contexte de specialitate, dar cu nuanțe fiziologice diferite.Toți acești termeni fac referire, direct sau indirect, la celulele roșii din sânge, iar variațiile depind de contextul medical (clinic *vs* microscopic), de gradul de maturare al celulei și de domeniul de aplicare (didactic, clinic sau de laborator).

13. <u>Esofag</u>

Sinonime: (anatomie) *gâtlej,* (regional) *guşter,* (popular) *beregată,* (învechit) *grumaz*, (popular și regional) *înghițitoare.*

- *Gâtlej* – sinonime**:** *beregată, esofag, gât, guşter, înghițitoare, laringe,* (învechit) *grumaz*, (regional și familiar) *guşă,* (regional) *gâtiță.*
- *Guşter* – sinonime: *beregată, crup, esofag, gâtlej, împărătuș, luetă, omuşor, uvulă,* (regional) *înghițitoare;* (medical) *anghină* (diftерică).
- *Beregată* – sinonime**:** *gâtlej, guşter, esofag, înghițitoare, laringe,* (învechit) *grumaz.*
- *Înghițitoare* – sinonime**:** *esofag, gâtlej, guşter, beregată,* (regional) *guşă,* (popular) *laringe.*
- *Grumaz* – sinonime: *gât, gâtlej, esofag, beregată*, (regional) *guşă.*

Note. Termenul *esofag* desemnează părți ale gâtului sau ale tractului digestiv superior. Sinonimele variază în funcție de registrul de limbă – de la medical (*esofag*) la popular (*beregată, gâtlej)* sau regional (*guşter, gâtiță*). Toți acești termeni pot fi utilizați, în contexte diferite, pentru a desemna canalul prin care alimentele trec din gură spre stomac, sau partea anterioară a gâtului, în special în limbajul colocvial sau tradițional.

14. <u>Epiteliu</u>

Sinonime: epidermă, mucoasă, piele, (învechit) peliculă, (științific) țesut epitelial, (popular) înveliș, (variantă) epiderm, (regional) pieliță.

- *Epidermă* – sinonime**:** c*uticulă, epiteliu, membrană, piele*, (variantă) *epiderm,* (învechit) *pieliță.*
- *Mucoasă* – sinonime**:** *epiteliu, înveliș, strat protector,* (anatomie) *membrană mucoasă.*
- *Cuticulă* – sinonime: *epidermă, pieliță, strat exterior, membrană*, (anatomie) *tegument, înveliș superficial.*
- *Piele* – sinonime: *epidermă, tegument, înveliș, strat exterior, cuticulă,* (regional) *coajă,* (popular) *pieliță.*
- *Membrană* – sinonime: *înveliș, epidermă, tegument, mucoasă, strat, film, peliculă,* (științific) *țesut membranos*.

Note. Termenul *epiteliu* denotă un țesut care acoperă suprafețele externe și interne ale organismului, având rol de protecție, absorbție sau secreție. Sinonimele sale reflectă diferite contexte de utilizare: *epidermă* indică în special stratul exterior al pielii, fiind sinonim direct cu epiteliu în context dermatologic; *mucoasă* se referă la epiteliul care căptușește organele interne și este asociat cu secreția de mucus; *cuticulă* și *membrană* sunt termeni mai generali, dar care în contexte științifice pot desemna același tip de înveliș ca epiteliul; *piele* în limbaj comun, desemnează structura corporală externă, și este considerată sinonim parțial pentru epiteliu, mai ales când se face referire la stratul superficial; termeni ca *peliță, înveliș,* sau *tegument* sunt folosiți în limbaj regional, popular sau științific pentru a descrie straturi de protecție ale corpului.

15. <u>Fosă</u>

Sinonime: *alveolă, anfractuozitate, cavitate, groapă, adâncitură,* (anatomie) *fosă nazală,* (tehnic/medical) *scobitură,* (învechit) *văgăună.*

- *Fosă nazală* – sinonime**:** *nară, cavitate nazală, narină, orificiu nazal,* (regional) *nărtiță,* (popular) *gaură a nasului*, (științific) *cavitate respiratorie superioară.*
- *Nare* – sinonime: *nară, fosă nazală, cavitate nazală,* (regional) *nărtiță,* (învechit și regional) *gurgui,* (Transilvania) *nas.*
- *Nară (nări)* – sinonime**:** *fosă nazală, narină, gaura nasului, orificiu nazal*, (învechit) *coană* (pentru nară internă), (popular) *bour,* (regional) *nărtiță,* (regional) *gurgui,* (arhaic) *nare.*
- *Nărtiță* (regional) – sinonime: *fosă nazală, nară, cavitate nazală, (*popular) *gaura nasului.*
- *Narină* – sinonime**:** *nară, orificiu nazal, fosă nazală,* (științific) *deschidere externă a cavității nazale*, (rar) *coană* (pentru nara internă).
- *Cavitate nazală – sinonime*: *fosă nazală, nară, narină, nărtiță*, (anatomie) *regiune nazală,* (popular) *gaura nasului.*

Note. Termenul *fosă* este utilizat în special în limbajul medical și anatomic pentru a desemna o cavitate sau o adâncitură, fie în corpul uman, fie în sol sau alte structuri. În context anatomic, *fosă nazală* este un exemplu clar, desemnând cavitatea ce formează partea interioară a nasului; *fosă nazală* este sinonimă cu *nară, cavitate nazală, narină* – toți acești termeni descriu structura prin care aerul pătrunde în căile respiratorii.*Nară* și *nărtiță* sunt forme uzuale și regionale care reflectă mod ul în care se denumește această structură în limbajul popular.*Alveolă, anfractuozitate, adâncitură* sau *groapă* sunt sinonime ale cuvântului „fosă” în sensul mai larg,

desemnând o formă concavă sau scobită. Acești termeni sunt interșanjabili în funcție de context (anatomic, popular, regional), stil (științific sau colocvial) și regiunea geografică.

16. Faringe

Sinonime: *gâtlej*, *beregată*, (popular) *înghițitoare*, (arhaic/regional) *gâlci*, (metaforic) *drumul înghițiturii*, (tehnic) *conduct faringian*.

- *Faringe – sinonime*: *gâtlej*, *beregată*, *înghițitoare* – în registre populare sau semitehnice; *conduct aerodigestiv superior*, *canal faringian* – în limbajul medical de specialitate.
- *Gâtlej* – sinonime: *faringe*, *gât*, (popular) *înghițitoare*, (uneori confuzional) *laringe*.
- *Beregată* – sinonime: *faringe*, (popular) *gât*, (rar și vag) *mugure de gât* – utilizat în registre arhaice sau figurate.
- *Înghițitoare* – sinonime: (popular) *faringe*, (prin metonimie) *gâtlej*, (ocazional) *drumul hranei* – expresii necanonice dar expresive în registrul colocvial.

Note. Termenul *faringe*, de origine latină (*pharynx, -gis*), desemnează în anatomie porțiunea canalului digestiv și respirator situată posterior cavității bucale și nazale, care comunică atât cu esofagul, cât și cu laringele. Este un termen anatomic științific și univoc, utilizat în mod constant în medicina umană și veterinară. Sinonimele care gravitează în jurul lui provin din registre variate: *gâtlej* este un sinonim semitehnic sau popularizat, folosit adesea în exprimarea colocvială sau în discursuri semi-specializate. Deși desemnează aceeași zonă, poate fi uneori confundat cu laringele sau cu gâtul în ansamblu; *beregată* are o utilizare arhaică și populară, în special în literatura tradițională sau în vorbirea rurală. În multe contexte, poate desemna și regiunea laringiană, ceea ce implică o imprecizie semantico-anatomic; *înghițitoare* este o metaforă lexicalizată a limbajului popular, referindu-se la faringe prin prisma funcției sale fiziologice – participarea la procesul de deglutiție, termenul este expresiv, dar neștiințific, frecvent întâlnit în vorbirea copiilor, în basme sau în construcții figurative. În literatura științifică, se preferă denumiri precise precum *conduct faringian*, *segment faringian al tubului digestiv* sau se identifică segmentele faringelui (nazo-, oro-, laringo-faringe). Seria sinonimică *faringe=gâtlej=beregată=înghițitoare* reflectă o tranziție de la terminologia științifică anatomică spre variantele expresive și funcționale ale limbajului popular.

17. Ganglion

Sinonime: *glandă,* (popular) *ghindură, momiță,* (Oltenia și Transilvania) *dul, umflătură, nodul limfatic.*

- *Glandă* – sinonime: *ganglion, ovar, testicul; (glandă corticosuprarenală) cortex suprarenal; (glandă cu secreție internă) glandă endocrină*; *(glandă genitală*) *gonadă*; *(glandă pancreatică) pancreas*; *(glandă pineală) epifiză;* (glandă pituitară) *hipofiză*; *(glandă prostatică) prostată; (glandă sebacee*) (popular) *glandă grăsoasă*; *(glandă suprarenală) capsulă suprarenală;* (la plural) *(glande nectarifere) nectarii.*
- *Ghindură* – sinonime: *amigdală, ganglion, glandă, umflătură, nodul.*
- *Momiță* – sinonime: *ganglion, umflătură, nodul limfatic*.
- *Dul* (regional – Oltenia și Transilvania) – sinonime: *ganglion, nodul limfatic.*

- *Umflătură* – sinonime: ganglion, nodul, ghindură, momiță.

Note. Termenul *ganglion* este folosit în special în anatomie și medicină pentru a desemna o formațiune nodulară, în special a țesutului limfatic sau a nervilor. Sinonimele reflectă această idee de nodul sau glandă localizată; *glandă* este un termen mai general, incluzând diverse structuri cu funcții de secreție în organism, uneori echivalente cu ganglionii limfatici sau alte formațiuni nodulare; *ghindură* și *momiță* sunt termeni populari sau regionali care desemnează în special umflături sau noduli de la nivelul pielii sau în apropierea ganglionilor; *dul* este un termen regional folosit în anumite zone din România pentru același concept de nodul limfatic; *umflătură* este un termen mai larg, mai puțin tehnic, care poate desemna orice proeminență sau nodul care apare sub piele. Toate aceste sinonime au în comun ideea de *nodul* sau *formațiune mică de țesut*, fie în sistemul limfatic, fie sub piele, utilizate în funcție de context, nivelul de specializare și regiunea geografică.

18. Glandă

Sinonime **(contextuale și parțiale):** *ganglion* (imprecis, popular); *epifiză* (pentru glanda pineală); *hipofiză* (pentru glanda pituitară); *gonadă* (pentru glandele genitale – testicul, ovar); *pancreas* (pentru glanda pancreatică); *prostată* (pentru glanda prostatică); *glandă grăsoasă* (popular pentru glanda sebacee); *cortex suprarenal* sau *capsulă suprarenală* (pentru glanda corticosuprarenală); *nectarii* (la plante, glande nectarifere).

- *Glandă endocrină* – sinonime: *epifiză*, *hipofiză*, *cortex suprarenal*, *pancreas endocrin*, *gonadă* – sinonime **funcționale**, aplicabile doar în contexte de secreție internă.
- *Gonadă* – sinonime: *testicul*, *ovar*, *glandă genitală*, *(în embriologie) glandă sexuală primitivă*.
- *Glandă sebacee* – sinonime: *(popular) glandă grăsoasă*, *(în dermatologie) unitate pilosebacee*.

Note. Termenul *glandă* desemnează, în anatomie și fiziologie, un organ specializat în secreție, fie internă (în sânge – *endocrine*), fie externă (într-un canal sau la suprafața corpului – *exocrine*). Este un **hiperonim** – o unitate terminologică generică – care include o diversitate de structuri cu funcții diferite. Sinonimele și corespondențele termenului „glandă” sunt în majoritate **contextuale, metonimice sau parțiale**, în funcție de: **tipul secreției** (*internă/externă*); **localizarea anatomică** (*suprarenală, genitală, cutanată*); **funcția fiziologică** (r*eproducere, termoreglare, digestie, ritm circadian* etc.). Această **polisemie derivată** generează multiple sinonime **funcționale sau descriptive**, dar care nu pot substitui direct termenul „glandă” în afara contextului precis.De exemplu: *epifiza* este sinonim perfect pentru *glanda pineală*, dar nu poate înlocui „glandă” în sens general; *gonada* este sinonim cu *glandă sexuală* (ovar/testicul), dar este un termen strict legat de contextul reproductiv; *ganglion* este adesea confundat cu „glandă” în limbajul popular, dar din punct de vedere medical este incorect – ganglionii sunt structuri limfatice, nu glande. În limbajul botanic, termenul „glandă” denumește structuri specializate în secreția de nectar (*nectarii*), fapt care extinde semnificația termenului și în afara anatomiei animale. Termenul *glandă* formează o rețea sinonimică eterogenă și dependentă de context, în care sensul general (organ secretor) se specializează în multiple denumiri exacte în funcție de *localizare, funcție și disciplină* (anatomie, endocrinologie, dermatologie, embriologie, botanică etc.). Sinonimia este astfel: **funcțională și clasificatoare** (*gonadă*, *epifiză*, *hipofiză* etc.);

populară și vagă (*glandă grăsoasă*, *ganglion*); **metaforică și derivată** (*nectarii* – glande vegetale). În analiza terminologică, „glandă” nu are sinonime absolute, ci **corespondenți specializați**, iar alegerea acestora depinde strict de **contextul disciplinar și funcțional**. Aceasta evidențiază caracterul său de **termen-umbrelă**, esențial în terminologia medicală, dar necesitând precizare lexicală pentru a fi utilizat cu rigoare.

19. <u>Leucocit</u>

Sinonime: *agranulocit, globulă albă, granulocit, limfocit, piocit, monocit.*

- *Agranulocit* – sinonime: *leucocită negranulată.*
- *Globulă* – sinonime: *corpuscul; plachetă sanguină, trombocită; (globulă albă) leucocită; (globulă roșie) eritrocit, hematie.*
- *Granulocit* – sinonime: *leucocită granulară, polinuclear*.
- *Monocit* – sinonime: *macrofag, leucocit*, (variantă) *monocită.*
- *Piocit* – sinonime: (biologie) *celulă de puroi, leucocit degenerescent*; (regional) *pioceală, pioncăneală, piuitură*.

Note. Termenul *leucocit* desemnează celulele albe din sânge implicate în răspunsul imun al organismului. Sinonimele reflectă varietatea celulelor albe și caracteristicile lor: *globulă albă* este un termen comun și popular pentru leucocit; *granulocit* și *agranulocit* descriu subtipuri de leucocite, în funcție de prezența sau absența granulelor citoplasmatice; *limfocit* și *monocit* sunt tipuri specifice de leucocite, cu roluri distincte în sistemul imunitar; *piocit* desemnează un leucocit degenerat, prezent adesea în puroi, iar termenii regionali (*pioceală, pioncăneală, piuitură)* fac referire la același tip de celule în limbaj popular sau regional. Această rețea de sinonime ajută la înțelegerea diferențelor și asemănărilor între diverse tipuri de celule albe, precum și între limbajul științific și cel popular sau regional.

20. <u>Ligament</u>

Sinonime: *coardă, fibră, tendon,* (învechit) *nerv,* (popular) *vână*, (prin Moldova) *sfârc.*

- *Coardă* – sinonime: (popular) *vână, nervi, mușchi, tendon, ligament, (coardă dorsală) notocordă.*
- *Fibră* – sinonime: *fibrilă, ligament, nerv.*
- *Mușchi* – sinonime*: biceps, ligament, (mușchi constrictor) mușchi strângător, (mușchi involuntar) mușchi neted, (mușchi scheletic) mușchi striat.*

Note. Termenul *ligament* desemnează o structură fibroasă, rezistentă, care leagă oase între ele în cadrul articulațiilor. Sinonimele și termenii înrudiți reflectă aspectele structurale și funcționale ale țesuturilor conjunctive și musculare; *fibră* și *fibrilă* descriu elementele fine, filamentoase, din care este alcătuit un ligament; *tendon* este o structură similară, dar care leagă mușchiul de os, iar în limbaj popular sau regional, termenii „vână” sau „sfârc” pot desemna fie ligamente, fie structuri similare; *coardă* poate desemna o formațiune fibroasă asemănătoare, iar termenul „notocordă” este un exemplu special, folosit în biologie; *mușchi* apare ca termen asociat, uneori confundat cu ligamentul, mai ales în limbaj popular sau când se descriu mușchii scheletici și funcțiile lor.

21. Limfă

Sinonime: *lichid, sevă, umoare*.

- *Umoare* – sinonime*: atrabilă, bilă, flegmă, gleră, lacrimă, lichid, limfă, mucozitate, pituită, pus, salivă, sânge, serozitate, sinovie, sudoare; (umoare vitroasă) corp vitros, umoare sticloasă*.
- *Lichid* – sinonime: *apă, limfă, (lichid cefalorahidian) neurolimfă, (lichid sinovial) sinovie;* (variante învechite) *licfida, licid, licuid, licvid.*

Note. Termenul *limfă* desemnează un lichid biologic care circulă prin vasele limfatice și joacă un rol important în sistemul imunitar și în drenajul țesuturilor. Sinonimele și termenii apropiați reflectă diverse tipuri de lichide din corp sau secreții; *lichid* este un termen general care desemnează orice substanță în stare lichidă, iar în context biologic poate fi specificat prin denumiri particulare, cum ar fi limfa, apa, neurolimfa (lichid cefalorahidian), sau sinovia (lichid sinovial); *umoare* este un termen mai vechi, folosit pentru diverse fluide corporale, unele cu rol fiziologic, altele patologice (atrabilă, bilă, flegmă etc.), incluzând și lichide transparente sau tulburi din corp. Sinonimele evidențiază că „limfa" face parte dintr-o categorie mai largă de lichide biologice și secretoare, fiecare cu un rol distinct în organism.

22. Mamelon

Sinonime*:* (anatomie) *areolă, crupă, eminență, gurgui, monticul, proeminență, protuberanță, sfârc, tetină*.

- *Gurgui* – sinonime: *mamelon, sfârc,* (popular) *țâță, vârf (vârful sânului)*; (variante) *gurgoi, gârgoi, gurgun, gurzui, gurlui.*
- *Monticul – sinonime: mică proeminență; (monticul prepubian) muntele lui Venus, muntele pubian, muntele Venerei;* (variantă) *monticulă.*
- *Umbo* – sinonime: *ieșitură, mamelon, proeminență, protuberanță, umbon.*

Note. Termenul *mamelon* este folosit în anatomie pentru a desemna o proeminență rotunjită, mai ales la nivelul sânului (sfârc) sau în alte regiuni corporale unde se evidențiază o excrescență mică; *sfârc* este sinonimul cel mai frecvent și concret pentru *mamelon,* referindu-se direct la vârful sânului, iar în limbaj popular apare și varianta „țâță"; *gurgui* este un termen regional și colocvial, care poate avea și forme arhaice sau dialectale (*gurgoi, gurgun* etc.), și se referă tot la o mică proeminență, adesea la nivelul sânului; *monticul* și *umbo* sunt termeni specializați, folosiți în anatomie pentru a descrie ridicături sau formațiuni proeminente rotunjite, asemănătoare mamelonului, în special pe oase sau piele. Termeni generali precum *proeminență, protuberanță, eminență* definesc ieșituri anatomice, fiind utilizați în contexte mai largi, dar rămân în sfera sinonimiei pentru *mamelon* atunci când se descrie forma sau funcția.

23. Maxilar

Sinonime: *falcă, mandibulă,* (variantă) *maxilă.*

- *Falcă* – sinonime: *maxilar, mandibulă, maxilă*.

- *Mandibulă* – sinonime: *falcă, maxilar.*

Note. Termenul *maxilar* se referă la osul care formează partea superioară (maxilarul superior) și inferioară (prin extensie, mandibula) a cavității bucale și susține dinții; *falcă* este un termen popular și colocvial care desemnează fiecare dintre cele două părți laterale ale feței, ce includ maxilarul și mandibula, adesea utilizat cu sensul de „obrajii" sau „măsele"; *mandibulă* este denumirea științifică pentru maxilarul inferior, osul mobil care susține dinții inferiori. Este adesea folosit ca sinonim al maxilarului în general; *maxilă* este o variantă arhaizată sau rar folosită pentru maxilar, prezentă mai ales în texte mai vechi sau medicale. Aceste sinonime sunt utile în diferite registre ale limbii (științific, popular, regional) și pot desemna aceeași structură anatomică sau zone apropiate ale capului. În funcție de context, un termen poate avea un sens mai larg sau mai specific.

24. Membru

Sinonime*: mădular, penis;* (familiar) *ciolan*; (membru inferior) *picior, gambă;* (membru superior) *braț, mână, humerus.*

- *Mădular – sinonime*: *membru, organ*, (învechit) *ciolan.*
- *Penis* – sinonime: *sex, falus, membru; mădular,* (popular) *sulac,* (învechit și regional) *pasăre, puță,* (regional) *cic, mătărângă, pistol*, (argou) *coinac, sulă, șarpe, ștremeleag, măciucă*.
- *Ciolan* – sinonime: *os*, (prin Moldova) *bodolan,* (prin Bucovina) *boldan*, (prin Maramureș) *ciont; mădular, membru, obadă*.
- *Mână* – sinonime: *braț, membru superior, palmă, pumn,* (învechit și regional) *brâncă*, (popular și familiar) *labă*.
- *Crac* – sinonime: *membru inferior, picior.*
- *Falus* – sinonime: *membru, penis, lingam.*
- *Coinac* – sinonime: *membru, penis, vertebră; articulație* (în general), *gleznă.*
- *Ștremeleag – sinonime*: *membru, penis.*
- *Sex* (sexe) – sinonime: *organ genital; penis, falus, membru, clitoris, vulvă; măciucă, mădular.*
- *Cocar – sinonime*: *penis, membru viril.*
- *Carici* – sinonime: *penis, membru viril.*
- *Gionat* – sinonime: *membru inferior, picior.*
- *Zgăibărace* – sinonime: *membru inferior, picior,* (plural) *gaibarace.*

Note. Cuvântul *membru* are un sens general anatomic și poate desemna oricare dintre cele patru extremități ale corpului: *mâini* și *picioare*, precum și, în anumite contexte, *organe sexuale externe*, mai ales la bărbați; *mădular* este un termen cu sens dublu: poate desemna un membru (în sensul de braț/picior), dar și un organ (inclusiv penisul); *penis, falus, ștremeleag, coinac, sulă*, etc. sunt sinonime pentru organul genital masculin, toate fiind considerate termeni variați de stil: medical, popular, regional, colocvial sau argotic; *ciolan*, folosit familiar pentru „os" sau „mădular gros", este deseori asociat cu oasele mari ale membrelor;*mână, crac, gionat, zgăibărace* sunt termeni care desemnează membrele superioare și inferioare, în registre diferite (regional, familiar, popular). Aceste sinonime reflectă varietatea de registre și contexte culturale

în care este folosit cuvântul „membru”. Fiecare sinonim are o nuanță specifică ce poate schimba stilul sau tonul comunicării.

25. <u>Mușchi</u>

Sinonime: *biceps, vână, fibră musculară, ligament, (mușchi neted) mușchi involuntar, (mușchi striat) mușchi scheletic, (mușchi constrictor) mușchi strângător,* (regional și învechit) *coardă*, (în corp) *țesut muscular.*

- *Biceps* – sinonime*: mușchi,* (în special) *mușchi al brațului,* (anatomic) *biceps brahial*.
- *Vână* – sinonime: *mușchi, fibră musculară,* (familiar) *putere fizică,* (figurativ) *energie, forță.*
- *Fibră musculară* – sinonime: *fibră, mușchi, țesut muscular.*
- *Ligament* – sinonime: *tendon*, (regional) *coardă,* (rar) *vână,* (popular, impropriu) *mușchi.*
- *Mușchi neted* – sinonime*: mușchi involuntar, mușchi visceral.*
- *Mușchi striat* – sinonime*: mușchi scheletic, mușchi voluntar.*
- *Mușchi constrictor* – sinonime*: mușchi strângător, mușchi contractil.*
- *Coardă* – sinonime: (învechit, regional) *mușchi, tendon, ligament.*
- *Țesut muscular* – sinonime: *mușchi, fibră musculară, țesut contractil.*

Note. Relația sinonimică a cuvântului *mușchi* și a termenilor înrudiți este evidentă în cadrul domeniului anatomic și medical. Sinonimele includ: *biceps*, desemnând în mod specific un mușchi situat la nivelul brațului, dar folosit și generic pentru masă musculară; *vână,* cu utilizare familiară și figurată, indicând fie structura musculară propriu-zisă, fie forța fizică; *fibră musculară*, termen anatomic precis, desemnând unitatea structurală a mușchiului; *ligament*, termen apropiat, deși nu identic din punct de vedere anatomic, fiind folosit uneori impropriu ca sinonim; *coardă*, formă arhaică sau regională, cu sens apropiat de mușchi/tendon; termeni specializați precum *mușchi neted, mușchi striat, mușchi constrictor*, care precizează tipul sau funcția; *țesut muscular*, termen tehnic ce desemnează ansamblul fibrelor musculare. Utilizarea fiecărui sinonim depinde de contextul profesional (medical, sportiv, popular) și de gradul de precizie necesar. În limbajul medical, preferința se îndreaptă spre termenii standardizați (*țesut muscular, mușchi neted, mușchi striat*), în timp ce în uzul colocvial predomină formele mai expresive (*vână, coardă*).

26. <u>Ombilic</u>

Sinonime: *buric*, (învechit) *umbon,* (anatomie) *cordon* (în expresia „cordon ombilical”).

- *Buric* – sinonime: *ombilic*, (figurat) *mijloc, centru, punct centra*l, (regional) *gropiță;* (familiar și poetic) *miezul lumii.*
- *Cordon* – sinonime: (anatomie) *cordon ombilical, legătură, funie, sfoară*, (militar) *șir, șirag*, (figurat) *lanț uman.*
- *Umbon* – sinonime: *ombilic,* (învechit și rar) *buric,* (în arheologie/anatomie) *proeminență rotundă*, *umbo*.

Note. Relația sinonimică a cuvântului *ombilic* și a termenilor înrudiți este clară în contextul funcției morfologice și simbolice a acestuia. Sinonimele includ: *buric* – reprezintă în mod

obișnuit punctul central de pe abdomen, fiind o formă populară și frecvent utilizată pentru *ombilic;* în registrul figurat, *buric* desemnează centrul sau miezul unui lucru („buricul pământului"); *cordon (ombilical)* – termenul medical complet care desemnează legătura fiziologică dintre făt și placentă în perioada prenatală. Este sinonim parțial cu „ombilic" în expresii fixe; *umbon* – termen arhaic sau de specialitate (anatomie/istorie), sinonim cu *ombilic* în sens restrâns, dar astăzi aproape dispărut din limbajul uzual. Toate aceste sinonime ajută la înțelegerea funcției ombilicului în anatomie, dar și în limbajul figurat, arătând evoluția lexicală și variația regională sau stilistică.

27. <u>Omoplat</u>

Sinonime: *scapulă, spată,* (învechit) *scapulum*, (popular) *lopățica umărului,* (regional – Transilvania) *lopătiță*, (învechit și rar) *spală.*

- *Scapulă* – sinonime: *omoplat, spată, scapulum, (*popular) *lopățica umărului,* (regional) *lopătiță,* (italienism învechit) *spală.*
- *Spată* – sinonime: *omoplat, scapulă, lopățică,* (popular) *spinare,* (figurat) *umeri.*

Note. Relația sinonimică a cuvântului *omoplat* și a termenilor înrudiți este bine evidențiată în limbajul anatomic și popular. Sinonimele includ: *scapulă* (termen medical standardizat pentru osul lat situat în partea superioară a spatelui, corespunzând „omoplatului". Este utilizat în contexte științifice sau didactice); *spată* (termen mai vechi și popular pentru aceeași zonă anatomică; poate avea și sens figurat (de exemplu, „a căra în spate" → cu referire la spată); *lopățica umărului/lopătiță* (forme populare și regionale, folosite în limbaj colocvial, mai ales în zonele rurale sau în Transilvania);*scapulum/spală* (forme arhaice sau preluate din limbi străine (latină, italiană), folosite rar în prezent).

28. <u>Pericard</u>

Sinonime: *înveliș*, *sac pericardic*, (metonimic) *sacul inimii*, (tehnic) *lamină seroasă externă*, (popular, imprecis) *punguța inimii*.

- *Sac pericardic* **–** sinonime: *pericard*, *înveliș cardiac extern*, (în limbaj științific) *foiță seroasă dublă care înconjoară cordul*.
- *Înveliș* (al inimii) **–** sinonime: *pericard*, *sac pericardic*, (prin extensie) *capsulă externă a cordului*.

Note. Termenul *pericard* provine din limba greacă (*peri*-=„în jur", *kardia*=„inimă") și desemnează anatomic învelișul seros dublu care înconjoară inima, cu rol de protecție mecanică și de facilitare a mișcărilor cardiace. Este un termen **t**ehnic, univoc și standardizat, folosit în contexte medicale formale și în terminologia anatomică internațională (*Terminologia Anatomica*). Sinonimele asociate se distribuie pe axe semantice complementare: *sac pericardic* este un *cuplu sinonimic aproape perfect*, utilizat mai ales în explicații didactice sau în texte medicale unde se preferă o exprimare descriptivă. Acest termen subliniază natura morfologică a pericardului: un sac format din două foițe (una viscerală – epicardul, alta parietală – pericardul propriu-zis).*Înveliș (al inimii)* reprezintă un sinonim contextual, mai general, care poate desemna și alte structuri (exemplu, epicardul, miocardul în sens larg, endocardul dacă este înțeles ca strat intern). Prin urmare, este un termen *mai vag*, utilizabil doar când referirea este clară în context.În

limbajul colocvial sau figurativ, pot apărea metonimii sau sinonime contextuale precum *sacul inimii*, *punguța inimii* sau *înfășurătoarea inimii*, dar acestea nu sunt acceptate în limbajul științific. Relația sinonimică dintre *pericard*, *sac pericardic* și *înveliș (al inimii)* reflectă trecerea de la termenul științific la descrieri explicative sau populare. În context medical, *pericard* este forma canonică, preferată pentru precizia sa. *Sac pericardic* este un sinonim explicativ, didactic, iar *înveliș* este un hiperonym ambiguu care trebuie contextualizat riguros pentru a evita confuziile cu alți „învelișuri" cardiace.

29. Plămâni

Sinonime: *pulmon,* (popular) *bojoci,* (învechit) *ficat,* (regional) *foi*, (prin extensie) *piept,* (medical) *organ respirator.*

- *Pulmon* – sinonime: *plămâni*, (latinizant, medical) *aparat respirator, bojoci.*
- *Bojoci* – sinonime: *plămâni*, (învechit/popular) *ficat, pulmon,* (regional) *foi.*
- *Foi* – sinonime: (regional) *plămânii, bojocii, pieptul, toracele*.
- *Piept* – sinonime: *torace, plămâni,* (metonimic) *inimă,* (la femei) *sân, țâță, mamelă, bust.*

Note. Relația sinonimică a cuvântului *plămâni* și a termenilor înrudiți este construită pe baza contextului anatomic și popular: *plămâni* – organele pereche aflate în cavitatea toracică, responsabile de respirație; *pulmon* – termen medical, preluat din latină, folosit în contexte științifice, echivalent direct al „plămânilor"; *bojoci* – formă populară veche, folosită mai ales în zonele rurale, sinonim cu „plămâni"; *foi* – termen regional (mai ales în Ardeal și Moldova) pentru plămâni, utilizat în limbajul popular; *piept* desemnează regiunea anatomică ce cuprinde toracele; prin extensie, poate însemna și „plămânii" sau „inima" în expresii populare; la femei, se poate referi și la sâni.

30. Rect

Sinonime: *anus, colon, intestin,* (variantă) *rectum*, (medical) *ampula rectală,* (anatomic) *segment terminal al intestinului gros.*

- *Rectum* – sinonime: *rect, colon terminal, intestin*, (latinizant) *ampula rectală.*
- *Colon* – sinonime: *intestinul gros, intestin, rect, rectum*, (anatomic) *colon ascendent, colon transvers, colon descendent, colon sigmoid.*
- *Intestin* – sinonime: *colon, rect, rectum, maț, ventru, tub digestiv, intestinul subțire, intestinul gros, caecum, duoden, jejun, ileon, ileum,* (regional) *rărunchi*, (popular) *mate, (*la plural) *viscere.*
- *Maț* – sinonime: *intestin, colon, rect*, (popular) *mate,* (la plural) *măruntaie, viscere*

Note. Relația sinonimică a cuvântului *rect* și a termenilor înrudiți este una anatomică și medicală: *rect* – ultima porțiune a intestinului gros, care se termină cu anusul; termen medical uzual; *rectum* – formă latinizată a cuvântului „rect", folosită frecvent în limbajul medical de specialitate;*colon* – parte principală a intestinului gros, în care se formează fecalele; include și rectul ca porțiune terminală; *intestin* – termen general care desemnează tubul digestiv dintre stomac și anus, cuprinzând atât intestinul subțire (duoden, jejun, ileon) cât și intestinul gros

(colon, rect); *maț* – formă populară pentru „intestin”, mai ales în limbajul colocvial și regional; poate desemna orice porțiune a intestinului.

31. <u>Rinichi</u>

Sinonime: *mămuc, momic, momuc,* (învechit și popular) *rărunchi*, (prin Banat) *bobric*, (regional) *rinișor*, (arhaic) *rânichi,* (medical) *organ renal.*

- *Rărunchi* – sinonime: *rinichi, mămuc, momic,* (arhaic) *rânichi*, (popular) *măruntaie* (în sens general).
- *Momuc* – sinonime: *rinichi, rărunchi,* (regional) *mămuc,* (variantă populară) *momic.*
- *Mămuc* – sinonime: *momuc, rinichi*, (regional) *rărunchi.*
- *Momic* – sinonime: *momuc, rinichi, rărunchi.*
- *Bobric* – sinonime: *rinichi* (regional, prin Banat).

Note. *Rinichi* – organe pereche din sistemul urinar care filtrează sângele și produc urină, termen medical și anatomic standard; *rărunchi* – formă arhaică și populară, folosită în poezie sau în vorbirea veche, echivalent cu rinichi; *momuc/momic/mămuc* – forme populare și regionale ale cuvântului *rinichi,* încă utilizate în zonele rurale; *bobric* – termen regional specific zonei Banatului, sinonim cu *rinichi*.

32. <u>Rotulă</u>

Sinonime: (anatomie) *articulație, genunchi, patelă;* (Oltenia) *tuturigă*; (popular) *oul genunchiului;* (tehnică) *ax rotund, nucă.*

- *Genunchi* – sinonime: *articulație, rotulă;* (regional) *genuchi,* (regional) *genunch.*
- *Patelă* – sinonime: (anatomie) *rotulă;* (regional) *tigaie, tingire*.

Note. Relația sinonimică dintre termenii *rotulă, genunchi* și *patelă* relevă mai multe aspecte: sinonimie parțială în domeniul anatomic – *rotulă* și *patelă* sunt corespondente perfecte în terminologia medicală, ambele desemnând osul sesamoid situat anterior articulației genunchiului; termenul *genunchi*, însă, desemnează întreaga articulație formată de femur, tibie și rotulă, ceea ce indică o relație de inclusiune semantică (*rotula* este parte a *genunchiului*); variație stilistică și regională – *tuturigă* (Oltenia), *genuchi* (regional), *oul genunchiului* (popular) și *tigaie*, *tingire* (regional, pentru *patelă*) arată bogăția expresivă a limbii, dar nu sunt utilizate în registrul medical standard; polisemia termenului r*otulă* – pe lângă sensul anatomic, acesta are și utilizări tehnice (*ax rotund, nucă*), ceea ce evidențiază transferul terminologic între domenii, fenomen comun în lexic; preferința contextuală – în comunicarea medicală internațională, *patelă* este preferată datorită originii latine savante (*patella*), menținând coerența cu terminologia internațională, în schimb, în limbajul uzual și medical românesc curent, *rotulă* este mai frecvent; structura sinonimică – termenii formează un nucleu sinonimic (*rotulă – patelă*) cu extensii periferice date de sinonime regionale, populare și tehnice.

33. <u>Schelet</u>

Sinonime: *osatură, structură, alcătuire*, (anatomic) *sistem osos,* (tehnic) *armătură,* (figurativ) *cadru,* (popular) *țesală.*

- *Osatură* – sinonime: *schelet, structură, alcătuire, armătură* (în sens tehnic), *sistem osos* (anatomic), *schelă*.
- *Structură – sinonime: organizare, aranjare, aranjament, alcătuire, organism, osatură, schelet, textură, configurație, sistem, schemă.*
- *Alcătuire* – sinonime: *compunere, structură, schelet, osatură, organizare, închegare*.
- *Armătură* – sinonime: (tehnic) *osatură, schelet, cadru, structură de rezistență.*

Note. *Schelet* – sistemul osos al unui organism; în sens figurat, structura de bază a unui obiect, construcții etc.; *osatură* – sinonim direct cu „schelet", utilizat mai ales în limbajul literar sau științific; *structură* – termen mai larg, poate desemna atât scheletul fizic, cât și organizarea internă a unui sistem; *alcătuire* – echivalent cu „structură" sau „componență", referindu-se la părțile din care este format ceva; *armătură* – termen specific construcțiilor, dar și sinonim figurativ cu scheletul unui obiect.

34. <u>Stomac</u>

Sinonime: *abdomen, pântece, burtă,* (popular) *foale,* (familiar) *burduhan,* (învechit și regional) *pipotă,* (figurativ) *inimă,* (anatomic) *cheag.*

- *Burduhan* – sinonime: *stomac, burtă*, (regional) *bârdan,* (familiar) *ghiozdan*, (peiorativ) *foale.*
- *Burtă – sinonime*: *abdomen, pântec, stomac,* (regional) *foale,* (popular și figurativ) *mațe*, (învechit) *inimă, burduh, bandor, buft.*
- *Cheag* – sinonime: *stomac glandular,* (anatomic) *stomac,* (tehnic) *coagul*, (regional) *pipotă* (la păsări).
- *Foale* – sinonime: *burtă, pântec, stomac, abdomen*, (regional) *burduh*, (rar) *suflai,* (învechit și regional) *sufloi, burduf.*
- *Inimă* – sinonime: *cord, piept*, (popular) *stomac, burtă, rânză, mațe, pântece,* (figurativ) *suflet, curaj, semeție.*
- *Pipotă* – sinonime*: rânză, stomac*, (anatomic) *cheag*, (regional) *mațe,* (la păsări) *gușă.*
- *Rânză* – sinonime: *pipotă, ramazan, stomac, burduf.*
- *Râșniță* – sinonime: (figurat) *gură; stomac, rânză.*
- *Bandor (bandori)* – sinonime: *abdomen, burtă, foale, peritoneu, pântece, rânză, stomac, vintre, bârdan, buft, burduhan, burduh, dobă.*
- *Burduf* – sinonime: *burduhan, stomac.*
- *Ventricul* – sinonime: *cavitate, compartiment, gaster, stoma*c, (învechit) *talam,* (învechit) *ventriclu,* (învechit) *ventriculă*, (învechit) *vintricel.*
- *Gaster* – sinonime: (medicină) *stomac; ventricul.*

Note. Mulți dintre termenii din SS *stomac* au atât sensuri anatomice, cât și regionale sau figurative. De exemplu, *inimă* poate însemna atât *cord,* cât și *curaj* sau *trăire profundă* în limbaj

figura; *foale, burduhan, pipotă* sunt termeni populare sau regionali pentru *stomac* sau *burtă,* mai ales în mediul rural sau în vorbirea colocvială.

35. Tibia

***Sinonime*:** *(anatomie) fluier, (popular) țurloi, (regional – Bucovina) boldan, (variantă) tibie*; *(muzică – antic)* aulos.

- *Fluier* – sinonime: *sirenă, signal, fluierătoare, şuierătoare; şuierătură, fluierătură;* (popular) *gambă, tibia.*
- *Cocal* – sinonime: *os lung; humerus, tibia, peroneu*.
- *Aulos* – sinonime: (muzică) *tibia*.

Note. Termen anatomic de origine latină, *tibia* desemnează osul lung și puternic al gambei, situat medial față de fibulă (peroneu). În context medical și științific, *tibia* este forma consacrată, fiind adoptată și în *Terminologia Anatomica*; *fluier* –sinonim frecvent în limbajul semispecializat și popular, denotând aceeași structură osoasă a gambei, derivat din analogia cu forma alungită și tubulară a fluierului muzical, termenul are și utilizare în zoologie („fluierul piciorului la pasăre"); *țurloi* – termen regional și popular, utilizat în zonele de munte sau în graiul arhaic, echivalând cu „fluierul piciorului", adesea cu o nuanță colocvială sau metaforică, frecvent în expresii sau povești populare („și-a rupt țurloiul"); *boldan* – termen rar, cu circulație locală în Bucovina, se referă la *tibie* în registrul popular-regional, având probabil o origine onomatopeică sau fonetică derivată din descrierea durerii sau impactului asupra gambei; *tibie* – variantă fonetică a formei *tibia,* cu aceeași valoare denotativă, atestată uneori în uzul colocvial sau în forme flexionare populare, fără modificare semantică; *aulos* – termen de origine greacă, folosit pentru a denumi un instrument de suflat asemănător cu fluierul. A fost asociat cu osul tibiei în antichitate, deoarece unele fluiere erau confecționate din oase de tibie de animal. Nu este un sinonim propriu-zis în registru anatomic, ci doar o etimologie culturală paralelă, relevantă pentru istoria limbajului medical și artistic. Astfel, sinonimia din jurul termenului „tibia" oferă un exemplu revelator al circulației termenilor medicali între registre și epoci, păstrând un nucleu conceptual stabil.

36. Torace

Sinonime*: bust, cavitate toracică, piept, trunchi, coşul pieptului, cutie toracică, tronc,* (anatomic) *mediastin.*

- *Coş – sinonime: (coşul pieptului) torace, piept*; (medicină – popular) *zgrăbunță.*
- *Cutie – sinonime: (cutie toracică) torace, cavitate toracică, piept; (cutie craniană) craniu, cutia capului.*
- *Piept – sinonime: torace, bust, trunchi, coşul pieptului, cavitate toracică,* (metonimic) *plămâni,* (figurativ) *inimă, suflet, curaj*.
- *Mediastin* – sinonime: *torace*, (tehnic/anatomic) *cavitate mediană toracică*.
- *Bust* – sinonime: *torace, trunchi, piept, partea superioară a corpului, tors, partea anterioară a trunchiului.*

- *Trunchi* – sinonime: *tors, bust, torace, abdomen, corp* (fără membre și cap), *partea centrală a corpului.*
- *Tronc* – sinonime: *trunchi, bust, torace, partea mediană a corpului, tors* (fr. împrumutat).
- *Tors – sinonime*: *bust, trunchi, piept, partea superioară a corpului* (exclusiv membrele)*, torace.*

Note. Relația sinonimică a cuvântului torace cu termenii înrudiți evidențiază: nucleul anatomic strict – *torace, cavitate toracică, cutie toracică* și *mediastin* se încadrează în terminologia medicală precisă; dintre aceștia, *torace* este termenul standard, *cavitate toracică* descrie interiorul delimitat de coaste și stern, iar *mediastin* desemnează o subdiviziune a cavității toracice; sinonime în limbajul comun – *piept, bust, trunchi, coșul pieptului, tronc, tors* apar în registre diferite, de la colocvial la literar. Unele au caracter mai general (*trunchi, tors*), desemnând zona centrală a corpului, iar altele sunt mai descriptive (*coșul pieptului*); extensii semantice și valori figurative – *piept* are extensii metonimice (*plămâni*) și figurative (*inimă*, *suflet, curaj*), *coș* trece de la sensul anatomic popular (*coșul pieptului*) la sensul medical popular (*zgrăbunță, pustulă*); relații ierarhice – *torace* este hiponimul specific pentru zona dintre gât și abdomen, în timp ce *trunchi* este termen mai general (include toracele și abdomenul); influența împrumuturilor – *tronc* și *tors* provin din franceză, fiind folosite în contexte mai ales literare sau tehnice (arte plastice, anatomie artistică).

37. <u>Uter</u>

Sinonime: *mitră, zgău*, (învechit și popular) *sân,* (învechit și regional) *matcă,* (învechit) *mătrice,* (popular) *pântece,* (regional) *plod.*

- *Mitră* – sinonime: *uter, matcă, mătrice, zgău.*
- *Zgău* – sinonime: *mitră, uter* (învechit și popular).
- *Matcă* – sinonime: *mitră, uter, mătrice* (regional și învechit), cu sens extins și pentru „origine” sau „loc de formare”.
- *Mătrice* – sinonime: *mitră, uter, matcă* (învechit și livresc); sens extins: *model, formă originală.*
- *Sân* – sinonime: *uter, mitră* (în sens vechi, nu se confundă cu sânul mamar modern).
- *Plod* – sinonime: *pântece, uter* (regional și arhaic); sens extins: *rod, copil, progenitură*.
- *Pântece* – sinonime: *burtă, abdomen, uter* (în limbaj popular); (regional) *foale.*
- *Cervix* – sinonime: *col uterin, col vezical.*
- *Col* – sinonime: *(col uterin) cervix, gâtul uterului; (col vezical) cervix vezical.*
- *Trompă uterină* – sinonime: *oviduct, salpinge, salpinx, trompa lui Fallopio, tub falopian, tub uterin.*
- *Salpinge – sinonime: oviduct, salpinx, trompă uterină, tub uterin.*
- *Salpinx* – sinonime: *salpinge, oviduct, trompă uterină, trompa lui Fallopio.*
- *Oviduct* – sinonime: *trompă uterină, salpinge, salpinx, tub falopian, tub uterin.*

Note. *Uter* – termenul științific de bază, univoc, utilizat în anatomia și medicina modernă; *cervix, col uterin* desemnează partea inferioară a uterului, fiind termeni specializați (standard internațional „cervix”); *trompă uterină, oviduct, salpinge, salpinx, tub uterin, trompa lui Fallopio, tub falopian* fac parte din anatomia anexelor uterine, toți fiind termeni corecți, dar cu

grade diferite de frecvență și specializare; *trompa lui Fallopio* are caracter eponimic, mai frecvent în uzul didactic decât în limbajul medical strict; *mitră, zgău, matcă, mătrice, sân* (sens vechi), *pântece, plod* (în sens de „uter") – provin din lexicul vechi românesc, cu atestări în texte medievale și populare, au fost în mare parte înlocuite în uzul medical de termenul standard „uter", dar supraviețuiesc în: limbaj popular (*pântece,* uneori *plod* în sens figurat); expresii idiomatice (*matcă* în sens extins –„loc de origine"); texte literare/religioase (de exemplu, „mitră" pentru uterul Fecioarei în traduceri vechi). În nomenclatura medicală actuală, *uter, cervix, trompă uterină/oviduct* sunt preferate în documentația oficială și comunicarea profesională; sinonimele populare și arhaice sunt folosite doar în contexte literare, istorice sau dialectale și nu au valoare de termen științific.

38. Ventricul

Sinonime: *cavitate, compartiment, gaster, stoma*c, (învechit) *talam,* (învechit) *ventriclu,* (învechit) *ventriculă*, (învechit) *vintricel.*

- *Cavitate – sinonime*: *ventricul, compartiment, spațiu intern, gol, lumen* (în limbaj medical).
- *Compartiment* – sinonime: *cavitate, ventricul, delimitare internă, secțiune, spațiu*.
- *Gaster* – sinonime: *stomac, ventricul.*
- *Stomac* – sinonime: *abdomen, pântece, burtă, ventricul, gaster,* (popular) *foale.*
- *Talam* – sinonime: (învechit) *ventricul, cavitate, cameră internă.*
- *Ventriclu – sinonime***:** *ventricul, cavitate, cameră,* (învechit) *vintricel.*
- *Ventriculă* – sinonime**:** (învechit) *ventricul, cavitate, cameră internă.*
- *Vintricel* – sinonime: (învechit) *ventricul, cavitate.*

Note. Relația sinonimică a cuvântului *ventricul* și a termenilor înrudiți este evidentă în contextul anatomic și medical. Sinonimele oferite includ: *cavitate*, folosit în sens general pentru orice spațiu intern; *compartiment* relevă o diviziune funcțională a unei structuri anatomice; *gaster și stomac***:** indică legătura cu sistemul digestiv, cu *gaster* ca termen cult și *stomac* în uzul cotidian;*talam, ventriclu, ventriculă, vintricel:* forme învechite sau regionale, care evidențiază etapele istorice de denumire a cavităților interne, în special ale inimii sau creierului. Așadar, „ventricul" desemnează o **cavitate anatomică** importantă (*inimă* sau *creier*), iar sinonimele sale, deși unele aparțin registrului arhaic, subliniază o bogăție terminologică ce variază în funcție de epocă, stil și domeniu (medical, biologic, popular).

39. Vezică

Sinonime**:** *băşică, veziculă,* (învechit și popular) *băşica udului,* (anatomic) *organ cavitar*, (în medicină) *colecist* (pentru vezica biliară)*, sac vitelin* (pentru vezica ombilicală), *băşică înotătoare* (la pești), (regional) *băşica nevoilor*, (familiar) *burduf.*

- *Băşică* – sinonime: *vezică, veziculă*, (popular și familiar) *băşica udului,* (regional) *băşica de apă,* (pentru pești) *băşică înotătoare,* (arhaic) *burdufuleț,* (pentru umflături ale pielii) *pustulă, flictenă,* (în sens figurat) *umflătură.*

- *Veziculă* – sinonime**:** *vezică, băşică*, (în dermatologie) *flictenă, pustulă,* (în biologie celulară) *vacuolă, sac membranos*, (anatomic) *veziculă seminală* (specific masculină).
- *Vezica biliară* – sinonime: *colecist, veziculă biliară,* (învechit și popular) *săculeţul de fiere,* (regional) *băşica fierei,* (popular) *fierea.*
- *Vezica urinară* – sinonime: *vezică, băşica udului, veziculă urinară,* (învechit și popular) *băşica de apă,* (regional) *burduful de urină,* (familiar și colocvial) *balonul udului.*
- *Vezica ombilicală* – sinonime: *sac vitelin, veziculă ombilicală,* (învechit) *punga de început,* (embriologie) *săculeţ embrionar*.
- *Vezica înotătoare* – sinonime**:** *băşică înotătoare, veziculă aeriană,* (biologie) *organ hidrostatic,* (popular) *sacul de plutire*.

Note. Termenul *vezică* are o origine latină (*vesica*) și desemnează în general un organ cavitar sau o formațiune închisă, cu pereți subțiri, capabilă să stocheze sau să transporte lichide sau gaze, în funcție de domeniul de referință (anatomie, biologie, dermatologie, popular), forma și funcția vezicii diferă; *băşică* este sinonimul cel mai frecvent întâlnit în registrul popular și familiar, folosit pentru a desemna vezica urinară la oameni, dar și vezica biliară, în funcție de context, termenul este extins, de asemenea, și pentru leziunile cutanate (umflături cu lichid), păstrând ideea de „mic recipient cu lichid”; *veziculă* este sinonimul științific și neutru, utilizat mai ales în limbajul medical și biologic, fie că este vorba despre vezicule sinoviale, vezicule virale sau structuri celulare; *colecist* este termenul medical specializat pentru vezica biliară, iar *sac vitelin* și *băşică înotătoare* sunt termeni anatomici specializați în embriologie și biologie animală.

Relațiile sinonimice se ramifică în funcție de funcția fiziologică, localizarea anatomică și stilul de exprimare (științific, popular, regional). În registrul popular și regional, expresii precum *băşica udului, burduful fierei* sau *balonul udului* reflectă o viziune metaforică sau funcțională asupra organului.

40. Zigot

Sinonime**:** *celulă-ou, ou fecundat, ovul fecundat, zigospor* (în botanică și micologie), (în embriologie) *embrion unicelular,* (în limbaj popular sau metaforic) *germene de viață,* (în contexte biologice generale) *celulă primordială.*

- *Celulă-ou* – sinonime: *zigot, ou fecundat, ovul fecundat,* (în limbaj medical și embriologic) *embrion unicelular*, (în botanică) *zigospor*, (variantă rară) *oocit fecundat.*
- *Ou fecundat* – sinonime: *zigot, celulă-ou, ovul fecundat,* (în limbaj popular) *început de copil,* (regional și arhaic) *ou cu viață,* (în embriologie) *embrion inițial,* (în botanică) *zigospor.*
- *Ovul fecundat* – sinonime: *zigot, celulă-ou, ou fecundat,* (în limbaj medical) *oocit fertilizat,* (variantă lexicală) *ovulă fecundată.*
- *Zigospor* – sinonime: *zigot* (în special în organisme inferioare, cum ar fi ciupercile), *celulă-ou, ou fecundat,* (în botanică) *celulă reproductivă latentă*, (în micologie) *spor fecundat.*

- *Ovul* – sinonime: *celulă sexuală femelă, gamet, germen, ou, oocit,* (după fecundație) *zigot, embrion incipient*, (în limbaj popular) *sămânță de viață,* (variantă lexicală femininizată) *ovulă.*

Note. Termenul *zigot* provine din gr. *zygotos* („unit prin pereche") și definește prima celulă rezultată din unirea unui gamet masculin (spermatozoid) cu unul feminin (ovul). Este celula de început a oricărui organism pluricelular și se caracterizează prin patrimoniu genetic complet (diploid), format prin recombinare genetică.Sinonimele directe sau contextuale ale termenului *zigot* includ:*celulă-ou* – formulare descriptivă, utilizată în special în contexte educaționale sau în embriologie pentru a accentua natura hibridă (*ou*, dar deja fecundat); *ou fecundat* – utilizat atât în biologie generală, cât și în limbaj popular pentru a desemna stadiul incipient al sarcinii, în cazul animalelor sau oamenilor; *zigospor* – termen aplicabil în botanică și micologie, echivalent funcțional cu *zigot* la organisme inferioare, cu diferența că acesta poate intra într-o fază de latență; *ovul fecundat* – expresie compusă ce subliniază faptul că este vorba despre un ovul care a fost penetrat de un gamet masculin. În limbajul medical și științific, zigotul este considerat forma inițială a embrionului, și anume *embrionul unicelular*. Termeni precum *germen, sămânță, oocit fertilizat* apar uneori în contexte poetice, arhaice sau religioase.

TERMINOLOGIE CLINICĂ (ansamblul organizat de termeni utilizați în practica medicală pentru descrierea precisă și univocă a proceselor, manifestărilor și procedurilor clinice, a stărilor patologice, a investigațiilor și a intervențiilor terapeutice)

41. Acces

Sinonime: *atac, criză, izbucnire, paroxism*, (medical) *puseu,* (regional) *bufeu,* (învechit și popular) *năvală, năpârlire,* (stil figurat și expresiv) *răbufnire,* (în limbaj patologic) *episod, manifestare acută.*

- *Atac* – sinonime: *acces, criză, apoplexie, șoc, puseu, (*învechit) *năpastă,* (medical) *ictus, congestie*, (în limbaj figurat) *năvală, lovitură bruscă.*
- *Criză* – sinonime: *acces, atac, puseu, paroxism, depresie, tulburare, izbucnire*, (popular) *toană,* (regional) *cădere,* (stil expresiv) *explozie afectivă.*
- *Puseu* – sinonime: *acces, criză, creștere bruscă, augmentație, paroxism,* (în medicină) *exacerbare, declanșare,* (rar) *răbufnire*, (regional) *izbucnitură.*
- *Bufeu* – sinonime**:** *acces, criză, suflu fierbinte, exalație, izbucnire,* (popular) *răbufnire*, (învechit) *vâlvătaie,* (în limbaj colocvial) *arsuri interioare,* (în sens figurat) *impuls brusc.*
- *Paroxism* – sinonime: *acces, criză, puseu, vârf de intensitate, manifestare acută*, (în limbaj literar) *climax afectiv,* (medical) *exacerbarea simptomelor.*

Note. Cuvântul *acces* provine din latinescul *accessus*, cu sensul de „apropiere bruscă, pătrundere", în română, termenul are un dublu registru de utilizare: medical-patologic, unde desemnează o manifestare acută, bruscă și temporară a unei afecțiuni (ex: *acces de tuse, acces de febră*); afectiv-comportamental, unde descrie o izbucnire emoțională (ex: *acces de furie, acces de plâns*). Sinonimele analizate redau diverse grade de intensitate și registru stilistic:*atac* și *criză* sunt cele mai apropiate în limbajul medical și general, fiind interșanjabile în multe contexte;*puseu* și *paroxism* se folosesc mai ales în limbajul clinic pentru a desemna o

intensificare temporară a simptomelor; *bufeu* este un termen cu utilizare dublă: medicală (*bufeu de căldură*) și figurată *(răbufnire* emoțională), iar în registrul colocvial are conotații afective sau fiziologice; *toană, răbufnire* și *năvală* apar în limbaj familiar sau regional și exprimă mai ales crize de dispoziție sau izbucniri spontane de natură afectivă.

42. Angină

Sinonime: *(medicină) amigdalită, durere de gât, faringită, inflamație a gâtului, (angină pectorală) angor,* (popular) bolje, (popular) *gâlci,* (popular) *șopârlaița cea rea*, (popular) *șopârl aiță,* (variantă) anghină.

- *Inflamație* – sinonime: *angină, bronșită, congestie, coriză, edem, flebită, furuncul, inflamare, iritație, tumefacție, tumefiere, umflătură,* (variantă) *inflamațiune.*
- *Anghină* – sinonime: (medicină) *scarlatină,* (învechit) *coracă*; (anghină diftерică) *difterie,* (popular) *șopârlaiță,* (regional) *bolfă,* (Transilvania și Maramureș) *șopârlariță*; (variantă) *angină.*
- *Sternalgie* – sinonime: (medicină) *angină pectorală, nevralgie intercostală, sternodinie.*
- *Angor* – sinonim: (medicină) *angină pectorală, angor pectoris, sternalgie.*
- *Ghindurare* – sinonim: (medicină) *angină.*

Note. Termenul *angină* este punctul central al seriei, având două sensuri majore: **sens medical general** – *inflamație a gâtului* (*amigdalită, faringită, inflamație a gâtului*) și **sens medical specializat –** *angină pectorală* (durere toracică ischemică, cu sinonimele: *angor, sternalgie*); cele două sensuri aparțin unor **câmpuri semantice diferite** (ORL *vs* cardiologie), dar sunt conectate prin originea etimologică comună (lat. *angina*, „strângere, sufocare”);variante fonetice și ortografice: *anghină* (variantă frecventă, uneori cu valoare regională), *inflamațiune* (variantă învechită pentru *inflamație*); termeni populari și colocviali: *bolje, gâlci, șopârlaiță, șopârlaița cea rea, bolfă, șopârlariță, ghindurare* indică o bogată **stratificare sociolingvistică** a vocabularului medical în română; există o suprapunere parțială a sensurilor între termenii medicali stricti (*amigdalită*, *faringită*) și termenul-umbrelă *angină*, care poate crea ambiguități dacă nu este precizat contextul. Sinonimele medicale specializate (*angor*, *sternalgie*) provin din surse etimologice diferite (latină, greacă, franceză), reflectând **straturile de împrumut** în româna medicală.

.

43. Antrax

***Sinonime*:** *cărbune, dalac, pustulă malignă*, (regional) *armurare, armurariță, bubă neagră, bubă rea, marmură, răsfug, talan, bășică rea, sânge mohorât,* (prin Muntenia) *pripit,* (prin Banat și Muntenia) *spurcat*, (învechit) *serpengea,* (variantă învechită) *antraxă,* (învechit) *antranx, anthraxi.*

- *Cărbune* – sinonime: *antrax, dalac,* (învechit) *serpengea,* (regional) *armurare, armurariță, pustulă malignă, bubă rea.*
- *Dalac* – sinonime: *antrax, cărbune, pustulă malignă, armurare, bubă neagră, talan*.

- *Pustulă malignă* – sinonime: *antrax, cărbune, dalac, bubă rea, armurare, armurariță, băşică rea, marmură, răsfug, sânge mohorât, talan, serpengea,* (regional) *spurcat,* (prin Muntenia) *pripit.*
- *Bubă rea* – sinonime: *antrax, pustulă malignă, cărbune, dalac, băşică rea,* (regional) *spurcat,* (învechit) *serpengea.*
- *Armurare* – sinonime**:** *antrax, dalac, cărbune, pustulă malignă, armurariță, armurariu* (variantă), (învechit) *serpengea.*
- *Armurariță* – sinonime: *antrax, armurare, cărbune, pustulă malignă, dalac, armurăriță* (variantă), (regional) *marmură*.
- *Marmură* – sinonime: *antrax, pustulă malignă, bubă neagră, bubă rea, sânge mohorât,* (regional) *talan.*
- *Răsfug* – sinonime: *antrax, pustulă malignă, bubă neagră,* (învechit) *serpengea.*
- *Talan* – sinonime: *antrax, cărbune, dalac, pustulă malignă, sânge mohorât, bubă rea.*
- *Băşică rea* – sinonime: *antrax, pustulă malignă, bubă rea, sânge mohorât, cărbune.*
- *Sânge mohorât* – sinonime**:** *antrax, pustulă malignă, bubă rea, talan, băşică rea, marmură.*
- *Spurcat* (prin Banat și Muntenia) – sinonime: *antrax, pustulă malignă, bubă rea, dalac.*
- *Pripit* (prin Muntenia) – sinonime: *antrax, pustulă malignă, bubă rea, cărbune.*
- *Serpengea* (învechit) – sinonime**:** *antrax, cărbune, pustulă malignă, bubă rea, dalac, răsfug, armurare.*
- *Antraxă* (variantă învechită) – sinonime: *antrax, antranx, anthraxi.*

Note. *Cărbune:* denumire populară și medicală a *bolii antraxului,* utilizată frecvent în literatura medicală populară și veterinară; indică de obicei forma cutanată a bolii; *dalac:* variantă arhaică sau regională pentru *antrax*, frecvent întâlnită în zonele rurale; *pustulă malignă*: denumire descriptivă pentru forma tipică cutanată a antraxului, în care apare o leziune ulcerativă neagră; *armurare/armurariță:* termeni regionali, folosiți mai ales în Muntenia și Oltenia, în registre populare, indicând antraxul în forma sa bubonică; *bubă rea/bubă neagră/marmură:* expresii arhaice și populare, cu puternic impact emoțional, folosite în comunitățile tradiționale pentru a desemna leziuni grave, tipice infecției cu Bacillus anthracis; *serpengea*: termen învechit, rar folosit astăzi, care desemna diverse forme de afecțiuni ulcerative, printre care și antraxul; *talan/sânge mohorât/băşică rea/răsfug*: termeni folclorici și regionali ce redau coloratura populară a acestei afecțiuni infecțioase și contagioase; *antraxă, antranx, anthraxi:* variante vechi sau latinizate ale termenului, utilizate în limbajul medical scris și în traduceri vechi. Toate aceste sinonime reflectă complexitatea lexicală și terminologică a noțiunii de *antrax*, o boală zoonotică gravă, cunoscută din Antichitate, denumită diferit în funcție de regiune, epocă și registru stilistic. Termenii variază între limbajul medical, cel popular, arhaic și cel regional.

44. <u>Aritmie</u>

Sinonime: (medicină) *extrasistolă.*

- *Sistolă* – sinonime: *contracție, extrasistolă, mișcare alternativă.*

Note. Termenul *aritmie* este de origine greacă (*a-*=„fără”, *rhythmos*=„ritm”), utilizat în medicina cardiovasculară pentru a desemna orice tulburare a ritmului cardiac normal – fie că este vorba de

accelerare, încetinire sau bătăi neregulate. Este un termen-umbrelă care cuprinde mai multe tipuri de tulburări de ritm: *bradicardie, tahicardie, fibrilație atrială/ventriculară, flutter, blocuri de conducere* etc; *extrasistolă* – termen mai specific, referindu-se la o **contracție cardiacă prematură**, adică o bătaie suplimentară care apare înaintea ritmului normal, extrasistolele sunt considerate o **formă de aritmie**, dar nu sunt echivalente cu toate formele de aritmie. Relația dintre *aritmie* și *extrasistolă* este una de **hipero-/hiponimie**, nu de sinonimie absolută. Astfel:*aritmie* este termenul **generic**, ce denotă orice abatere de la ritmul cardiac regulat;*extrasistolă* este un **tip particular de aritmie**, deci poate fi sinonim doar într-un context restrâns, în care celelalte forme de aritmie sunt excluse.

45. Astigmatism

Sinonime: *aberație vizuală, defect refractiv, aberație optică, curbura neregulată a corneei, erori de refracție, ametropie parțială.*

- *Aberație – sinonime*: *aberație vizuală, astigmatism* (în special când se referă la distorsiuni ale imaginii), *deviație optică, neuniformitate refractivă, defect optic, aberație de focalizare.*
- *Aberație vizuală – sinonime*: *astigmatism, distorsiune optică, difracție neregulată a luminii, eroare de refracție, vedere neclară, aberație cromatică* (în sens mai larg).
- *Ametropie* – sinonime**:** *miopie, hipermetropie, astigmatism, prezbitism, erori de refracție oculară, tulburare de focalizare, defect de vedere.*
- *Miopie – sinonime*: *ametropie, eroare refractivă, vedere încețoșată la distanță, defect de focalizare, miopie axială* (tip specific), *astigmatism mix*t (când este asociat).
- *Hipermetropie – sinonime***:** *ametropie, vedere încețoșată la apropiere, defect refractiv, ochi hipermetropic, astigmatism parțial* (dacă este prezent concomitent).
- *Prezbitism* – sinonime: a*metropie senilă, tulburare de acomodare, vedere încețoșată la apropiere, hipermetropie senilă, defect vizual legat de vârstă.*

Note. Termenul *astigmatism* se referă la defectul de refracție al ochiului cauzat de o curbură neregulată a corneei sau a cristalinului, ceea ce duce la formarea unei imagini neclare sau distorsionate pe retină; *aberație vizuală* și *aberație optică* sunt termeni generali care descriu orice deformare a imaginii percepute din cauza problemelor optice, iar astigmatismul este un tip particular de aberație; *ametropie* este termenul general pentru orice eroare de refracție (miopie, hipermetropie, astigmatism, prezbitism), indicând o focalizare necorespunzătoare a luminii pe retină; termenii precum *miopie, hipermetropie* și *prezbitism* sunt sinonime funcționale în cadrul ametropiilor, fiecare desemnând o formă particulară a defectului de vedere, iar astigmatismul poate să apară izolat sau în asociere cu acestea. Astfel, în contextul terminologiei oftalmologice, acești termeni descriu fenomene corelate, dar cu specificități distincte.

46. Bulimie

Sinonime: *adefagie, apetență, apetit, aviditate, cinorexie, foame excesivă, hiperorexie, insațiabilitate, polifagie, poliorexie, sitiomanie, sitomanie, voracitate, poftă exagerată de mâncare.*

- *Insaţiabilitate* – sinonime: *aviditate, bulimie, insaţietate, lăcomie, nesaţ, poftă excesivă de mâncare, voracitate, foame nestăvilită, nesăţ.*
- *Poliorexie* – sinonime: *bulimie, foame excesivă, creştere exagerată a apetitului, hiperorexie.*
- *Sitomanie* – sinonime: *bulimie, sitiomanie, poftă nestăpânită de mâncare, apetit exagerat, foame patologică*.
- *Hiperorexie* – sinonime: *bulimie, polifagie, sitomanie, apetit crescut anormal, foame accentuată.*
- *Cinorexie* – sinonime: *bulimie, foame de lup, foame puternică, licorexie, poliorexie, poftă nestăvilită.*
- *Adefagie* – sinonime**:** *bulimie, insaţiabilitate, poftă excesivă, voracitate, lăcomie alimentară.*
- *Polifagie* – sinonime: *bulimie, foame intensă, mâncare excesivă, hiperorexie, apetit crescut patologic.*

Note. Termenul *bulimie* provine din grecescul *bous* („bou") şi *limos* („foame"), desemnând o foame excesivă, o dorinţă necontrolată de a mânca cantităţi mari de alimente. Din punct de vedere medical, *bulimia* mai este recunoscută şi ca o tulburare de comportament alimentar (*bulimia nervoasă*), însă în sens larg se referă la această insaţiabilitate alimentară. Sinonimele principale exprimate în această serie pun accentul pe: *insăţiabilitatea* apetitului şi dorinţa de consum exagerat: *insaţiabilitate*, *voracitate*, *lăcomie*, *nesaţ*; creşterea patologică a apetitului: *polifagie*, *poliorexie*, *hiperorexie*, *sitomanie*; termeni regionali şi literari precum *cinorexie* (foame de lup) sau *adefagie* (poftă exagerată) accentuează nuanţe expresive şi culturale ale fenomenului.Aceşti termeni se folosesc atât în limbajul medical, cât şi în cel popular, fiecare cu variaţii de sens şi aplicabilitate în funcţie de contextul clinic sau de exprimare.

47. <u>Cancer</u>

Sinonime: *neoplasm*, (popular) *rac, tumoare malignă, carcinom, epiteliomă, sarcom, neoplazie.*

- *Excrescenţă* – sinonime: *adenită, adenom, bosă, bubon, burelet, cancer, chist, crescătură, cucui, fibrom, gală, lupă, polip, protuberanţă, sarcom, tubercul, tumoare, umflătură.*
- *Fibrom* – sinonime: *abces, adenom, cancer, chist, epiteliomă, furuncul, leiomiom, mielom, miom, orgelet, sarcom, tumoare.*
- *Gangrenă* – sinonime*: cancer, cangrenă, descompunere, infecţie, lepră, mortificaţie, necroză, putrefacţie, sfacel, şancru*.
- *Neoplasm* – sinonime**:** *cancer,* (popular) *rac, tumoare malignă, neoplazie, neoformaţie.*
- *Rac* – sinonime: *cancer, neoplasm, tumoare malignă.*
- *Tumoare* – sinonime**:** *adenom, angiom, antrax, bolfă, bosă, carcinom, chist, endoteliom, eparven, epiteliom, epulis, excrescenţă, exostoză, fibrom, fibrosarcom, gliom, hematocel, hematom, jardă, javart, lipom, lupă, mezoteliom, moluscum, neoformaţie, neoplasm, neoplazie, papilom, polip, paragangliom, pinealom, psamom, rabdomiom, sarcom, schir, scrofulă, sifilom, surou, şalazion, tuberozitate, tumescenţă, tumoretă, umflătură, vezigon, (tumoare malignă) cancer,* (variantă) *tumoră.*

- *Adenom* - sinonime: *cancer, epiteliom, orgelet, tumoare, tumoră.*
- *Epiteliom* – sinonime: *cancer, carcinom, sarcom, tumoare.*
- *Oncologie* – sinonime: *cancerologie, carcinologie*.
- *Neuroblastom* – sinonime: (medicină) *cancer, tumoră solidă extracraniană, neoplasm malign.*
- *Epiteliomă* – sinonime: *cancer, carcinom, sarcom, tumoare,* (variantă) *epiteliom*.
- *Fongus* – sinonime: *cancer, fungozitate, tumoare;* (variantă) *fungus.*
- *Ulcer* – sinonime: *cancer, escară, șancru, ulcerație, ulcerațiune, ulcus.*
- *Blastom* – sinonime: *neoplasm, tumoare canceroasă, tumoră malignă.*
- *Schir* – sinonime: *cancer, neoplasm, tumoare malignă, tumoră dură, indurată.*
- *Neoplazie* – sinonime: *cancer, neoformație, neoplasm, tumoare malignă, proliferare celulară anormală*.

Note. Termenul *cancer* desemnează un proces patologic caracterizat prin proliferarea necontrolată a unor celule anormale, care formează tumori maligne cu potențial invaziv și metastatic. Sinonimele și termenii înrudiți oferă o gamă largă de denumiri, atât generale, cât și specifice, care pot desemna fie: **tipuri și forme particulare de tumori maligne** (*carcinom, sarcom, neuroblastom, blastom, epiteliom, schir*); **termeni populari sau regionali** (*rac*); **termeni generali pentru tumori** (*neoplasm, neoformație, neoplazie, tumoare*); termeni **legați de complicații sau tipuri de leziuni asociate** (*gangrenă, ulcer, fongus*); **termeni mai largi pentru excrescențe sau formațiuni** (*excrescență, protuberanță, umflătură*). Aceste sinonime reflectă atât complexitatea fenomenului tumoral, cât și varietatea terminologică utilizată în limbajul medical, popular și regional. În anumite contexte, un termen poate avea sensuri apropiate, dar și nuanțe diferite în funcție de specificitatea clinică sau histologică.

48. <u>Cateter</u>

Sinonime: (medicină) *branulă, canulă, sondă, tijă*

- *Branulă* – sinonim: (medicină) *cateter*

Note. Câmpul semantic central este dispozitivul medical tubular de introducere sau extracție de fluide ori instrumente, folosit pentru administrarea tratamentelor, drenaj sau explorări; termenii aparțin terminologiei clinice și se referă la instrumente invazive sau semi-invazive folosite în practica medicală; *branulă* – dispozitiv flexibil introdus într-o venă periferică, utilizat pentru perfuzii, administrare de medicamente sau recoltare de sânge, sinonim direct: *cateter* (în special *cateter venos periferic*); *canulă* – tub rigid sau flexibil, introdus într-un orificiu natural, într-un vas sau într-o cavitate a corpului, pentru a permite trecerea fluidelor sau aerului (de exemplu: *canulă nazală, canulă traheală*); *sondă* – dispozitiv tubular flexibil folosit pentru explorarea, drenajul sau alimentarea unei cavități (de exemplu, *sondă urinară, sondă gastrică*); *tijă* – în context medical, poate desemna o piesă rigidă folosită în chirurgie ortopedică (tijă intramedulară) sau ca element de susținere într-un dispozitiv. Relația de sinonimie este parțială și contextuală:*branulă* ↔ *cateter* – sinonimie aproape totală în domeniul perfuziilor și accesului venos; *canulă, sondă, tijă* – sinonime cu „branulă” doar într-un sens **hiperonimic** (toate sunt dispozitive tubulare sau liniare introduse în organism), dar diferă ca material, flexibilitate, poziție de utilizare și scop.

49. Conjunctivită

Sinonime: *inflamație a conjunctivei*; (pentru forma specifică *conjunctivită granuloasă*) *trahom*.

- *Trahom* – sinonime:(medicină) *conjunctivită granuloasă*, (variantă) *trahomă*

Note. „Inflamație a conjunctivei" desemnează, în termeni medicali, *conjunctivita* – proces inflamator al mucoasei transparente care acoperă partea anterioară a globului ocular și fața internă a pleoapelor.Din acest nucleu semantic se desprinde o formă specifică – *conjunctivita granuloasă*, cunoscută în mod tradițional sub denumirea *trahom; inflamație a conjunctivei* – termen descriptiv, nespecific, folosit ca definiție generală; *conjunctivită granuloasă* – formă particulară de conjunctivită, caracterizată prin apariția de granulații pe conjunctivă, de obicei cauzată de infecția cu *Chlamydia trachomatis*; *trahom* – denumirea medicală consacrată pentru conjunctivita granuloasă cronică; **sinonimie totală**: *trahom* ↔ *conjunctivită granuloasă* (în uz medical curent); **sinonimie parțială**: *inflamație a conjunctivei* ↔ *trahom* – doar în cazul în care inflamația este de tip granulos; altfel, termenul general desemnează mai multe tipuri de conjunctivită, nu doar trahomul.

50. Dermatită

Sinonime: (medicină) *dermită, dermatoză, inflamație a pielii.*

- *Dermită* - sinonime: *dermatită, inflamație a pielii, melanodermită.*

Note. Termenul *dermatită* desemnează un proces inflamator localizat la nivelul pielii, care poate avea multiple cauze, manifestări clinice și evoluții. Sinonimele oferite pentru termenul *dermatită* includ: *dermită* – o variantă alternativă, uneori folosită regional sau în anumite contexte medicale, cu același sens ca dermatita; *inflamație a pielii* – o descriere explicativă, folosită mai ales în limbajul nespecializat pentru a înțelege natura afecțiunii; un termen conex este *melanodermită,* care se referă la o formă particulară de inflamație a pielii, caracterizată prin modificări pigmentare (hiperpigmentare) secundare procesului inflamator. Acesta poate fi considerat un termen mai specific în raport cu dermatita generică.

51. Diabet

Sinonime: (popular) *boală de zahăr, hiperglicemie,* (regional) *ruptoare de apă;* (diabet bronzat), *hemocromatoză.*

- *Diabetă* – sinonime*: boală de zahăr, diabet*, (învechit) *diabete*, (învechit) *diabetes,* (învechit) *diavit.*
- *Hiperglicemie* – sinonime**:** *diabet, hiperglicistie.*

Note. Termenul central *diabet* desemnează un grup de afecțiuni metabolice caracterizate prin hiperglicemie cronică, cauzată de un deficit de secreție sau acțiune a insulinei.În această serie, sinonimele acoperă atât sensul medical strict, cât și denumiri populare sau istorice.Sinonime populare: *boală de zahăr* – folosită în limbaj comun pentru a descrie principala manifestare vizibilă (excesul de glucoză); sinonime medicale parțiale: *hiperglicemie* – termen fiziopatologic care poate desemna și episoade acute, nu doar boala cronică; sinonim regional: *ruptoare de apă* – termen rar, probabil derivat din simptomul de poliurie; sinonim specific pentru o formă

particulară: *hemocromatoză* – indică *diabetul bronzat*, formă secundară acumulării patologice de fier; *diabetă*- formă lexicală derivată (mai puțin frecventă) pentru *diabet*; ariante învechite: *diabete*, *diabetes*, *diavit* – termeni preluați în română din franceză, latină și italiană, astăzi ieșiți din uz.

52. Edem

***Sinonime*:** *bursuflură, flebită, inflamație, intumescență, tumefacție, tumoare, umflătură.*

- *Hidropizie* – sinonime: *anasarcă, ascită, ciroză hidrică, edem,* (învechit) *idropisie,* (popular) *apă,* (popular) *boală-de-apă,* (popular) *dropică,* (variantă) *idropizie.*
- *Inflamație* – sinonime*: angină, bronșită, congestie, coriză, edem, flebită, furuncul, inflamare, iritație, tumefacție, tumefiere, umflătură,* (variantă) *inflamațiune.*
- *Bursuflură* – sinonime**:** *balonare, bubon, edem, umflătură.*
- *Intumescență* – sinonime**:** *bosă, edem, tumefacție, turgescență, umflătură.*
- *Tumefacție – sinonime*: *edem, inflamare, inflamație, intumescență, tumefiere, tumescență, turgescență, umflare, umflătură,* (învechit) *mosorâtură, obrinteală, obrintire, obrintit, obrintitură,*
  (prin Bucovina) badraganie, (prin Transilvania) *aprinsură*, (regional) *bobotire.*
- *Anasarcă* – sinonime: (medicină) *anasarhie, edem* (generalizat), *hidropizie, leucoflegmasie, leucoflegmazie*.

Note. Termenul *edem* desemnează o acumulare anormală și excesivă de lichid în țesuturile organismului, care determină umflarea vizibilă și palpabilă a zonei afectate. Sinonimele și termenii asociați relevă nu doar manifestările edemului, ci și diverse forme, localizări și implicații clinice ale acestuia: *bursuflură* – termen folosit regional sau popular pentru a descrie umflături sau balonări, care pot fi cauzate de acumularea de lichid, adesea la nivel localizat, echivalent cu edemul, accentuând aspectul vizibil al umflăturii;*flebită* –inflamație a venelor, care poate determina apariția unui edem localizat, fiind totodată considerată un sinonim contextual pentru edem în unele situații;*inflamație* – proces patologic caracterizat prin semne clasice (roșeață, durere, căldură, umflare);*intumescență* și *tumefacție*: termeni care descriu umflarea sau creșterea volumului unui țesut datorită acumulării de lichid, inflamației sau altor procese patologice, fiind aproape sinonime cu edemul; *tumoare:* în sens larg, desemnează orice excrescență sau umflare a unui țesut; *umflătură*: termen general și popular care definește orice zonă umflată a corpului;*hidropizie și anasarcă* – forme speciale și extinse de edem.

53. Epidemie

Sinonime: *molimă, epizootie, contagiune, (popular) boleaznă, boleșniță, (învechit și regional) moarte,* (regional) *boliște.*

- *Boleșniță* – sinonime: *molimă, epizootie, epidemie, boleaznă*, (Moldova) *boliște.*
- *Epizootie* – sinonime: *boleaznă, epidemie, molimă, pandemie, epifitie.*
- *Flagel* – sinonime: *calamitate, deezastru, boală, epidemie, molimă, nenorocire, pacoste, prăpăd, bici, vargă*.

- *Maladie* – sinonime: *afrcțiune, atac, beteşug, boală, contagiune, criză, endemie, epidemie, epifetie, epizootie, hantisă, infecție, manie, morb, obsesie, pandemie, patologie, recădere, recidivă, suferință, traumatism, tulburare, (maladie albastră) cianoză.*
- *Moarte* – sinonime: *asasinat, crăpare, crimă, decedare, deces, dispariție, epidemie, eutanasie, exitus, expiere, extincție, homicid, molimă, mortalitate, obștescul sfârşit, omor, omorâre, omucidere, pieire, prăpădire, răposare, răposat, repaus, repauzare, sfârşit, somnul de veci, stingere, sucombare, ucidere*, (argou) *mierleală*, (argou) *mierlire,* (argou) *verdeş,* (figurat) *adormire,* (figurat) *mormânt,* (învechit și popular) *săvârşire,* (învechit) *deşugubină*, (învechit) *murire*, (învechit) *murte,* (învechit) *omucid,* (învechit) *petrecanie,* (învechit) *petrecere,* (învechit) *pierdere,* (învechit) *piericiune,* (învechit) *prăpăditură*, (învechit) *pristăvire,* (învechit) *săvârşenie,* (învechit) *săvârşit,* (învechit) *sângi,* (învechit) *scădere,* (învechit) *sconcenie,* (învechit) *ucigătură,* (popular) *pierzanie,* (popular) *pierzare,* (regional) *pieişte,* (regional) *topenie.*
- *Molimă* – sinonime: *epidemie, epizootie*.
- *Contagiune* – sinonime: *contaminare, epidemie, infecție, molipsire, molimă, transmitere;* (figurat) *comunicare, transmisibilitate.*
- *Infestație* – sinonime: *epidemie, infecție, infestare, inoculație, molipsire, pandemie.*
- *Endemie* – sinonime: *epidemie, epifitie, epizootie, molimă, pandemie,* (popular) *boleaznă.*
- *Epidimie* (învechit) – sinonime: *epidemie.*
- *Ipidemie* (popular) – sinonime: *epidemie.*
- *Caramelă* – sinonime: (bomboană) *caramea;* (regional) *epidemie.*
- *Pandemie* – sinonime: (medicină) *endemie, epidemie*.
- *Enzootie* – sinonime: (medicină veterinară) *epidemie.*

Note. Seria sinonimică având ca nucleu termenul *epidemie* se caracterizează printr-o structură complexă și polisemantică, incluzând atât termeni strict medicali (*molimă, epizootie, contagiune, pandemie, endemie*), cât și lexeme cu încărcătură figurată (f*lagel, moarte*) sau cu uz popular și regional (*boleaznă, bolişte*). Aceasta relevă o zonă de interferență între terminologia științifică și vocabularul comun, ceea ce determină o paletă variată de registre stilistice – de la limbajul academic (*patologie, infecție*) până la cel colocvial ori arhaic (*mierleală, murte, pristăvire*). Se remarcă o densitate ridicată a sinonimiei intradomeniale în cadrul medicinei (*epizootie, endemie, pandemie, enzootie*), corelată cu prezența unor corespondențe interdomainale, unde termenii dobândesc sensuri metaforice sau hiperbolice (*flagel, moarte utilizate pentru a desemna fenomene devastatoare*). În ansamblu, seria ilustrează un model sinonimic radial, cu multiple conexiuni bilaterale între termeni.

54. <u>Erupție</u>

Sinonime*: spuzeală, eczemă, alergie, exantem, prozăritură, eritem,* (regional) *spuzitură,* (învechit) *colcotice*, (popular) *plescaiță,* (popular) *plescaviță,* (regional) *spuză.*

- *Spuzeală* – sinonime: *erupție, eczemă,* (figurat) *spuză.*
- *Alergie* – sinonime: *anafilaxie, erupție, exantem,* (popular) *plescaiță,* (popular) *plescaviță, spuzeală,* (regional) *spuzitură*, (învechit) *prozăritură.*
- *Exantem* – sinonime*: alergie, enantem, erubescență, erupție, eritem.*

- *Prozăritură* – sinonime: *alergie, anafilaxie, erupție, exantem.*
- *Spuzitură – sinonime*: (regional) *alergie, anafilaxie, erupție, exantem.*
- *Colcotice* – sinonime: *erupție, erupțiune.*
- *Erupțiune* – sinonime: *erupție*, (în unele contexte) *colcotice, izbucnire cutanată.*
- *Spuză* – sinonime: (figurat) *spuzeală*, (regional) *iritație, erupție ușoară.*

Note.Relația sinonimică a termenului *erupție* cu ceilalți termeni menționați este justificată în special de manifestările cutanate (pete, vezicule, inflamații) apărute ca simptome ale diverselor boli sau reacții alergice. În multe cazuri, aceste sinonime se suprapun semantic și pot fi utilizate interșanjabil, cu variații în funcție de: context medical (*exantem, eritem, alergie, anafilaxie*), stil popular sau regional (*spuzeală, spuzitură, plescaiță, spuză*),nivel de arhaism sau desuetudine (*prozăritură, colcotice*). Astfel, termenul *erupție* acoperă un câmp lexical larg, care integrează atât terminologia științifică, cât și expresiile tradiționale, din registrul popular sau regional.

55. Eructație

Sinonime: *râgâială, râgâit,* (învechit și popular) *eructațiune*, (familiar și colocvial) *gaze la stomac*, (rar, livresc) *aerogastrie.*

- *Râgâială* – sinonime: *eructație, râgâit,* (popular și colocvial) *scăpare de gaze*, (regional) *gâlgâială*, (familiar) *pufnire abdominală*.
- *Râgâit* – sinonime**:** *râgâială, eructație*, (colocvial) *scoatere de gaze pe gură*, (popular) *burăit.*
- *Eructațiune* (învechit, savant) – sinonime: eructație, râgâit, râgâială, (plural, colocvial) gaze (la stomac), (în contexte științifice) evacuare gastrică de gaz.
- *Gaze* (la stomac) (colocvial) – sinonime**:** *eructație, flatulență, râgâit, balonare, aerogastrie;* (familiar) *bolboroseală,* (regional) *pocnitură în burtă.*
- *Aerogastrie* (termen medical rar) – **s**inonime**:** a*cumulare de gaze, eructație, balonare, dispepsie aerică*, (în context gastroenterologic) *meteorism gastric.*
- *Expulsie* (termen generic) – sinonime: *defecație, eliminare, ejecție, excreție, expectorație, micțiune, vomisment, eructație*.

Note. Termenul *eructație* desemnează actul fiziologic de eliminare a gazelor din stomac pe cale bucală, fenomen însoțit de un sunet caracteristic. Sinonimele variază de la forma tehnică/savantă (*eructațiune)* la forme colocviale sau populare (*râgâială, râgâit*), inclusiv expresii regionale sau mai puțin atestate (*burăit, gâlgâială).* Spre deosebire de *flatulență*, care presupune evacuarea gazelor pe cale anală, *eructația* este legată strict de tractul digestiv superior și este adesea asociată cu *balonarea, aerofagia* și *afecțiuni gastrice*. În registrul colocvial, adesea este confundată sau inclusă în noțiuni mai largi precum *gaze la stomac* sau *bolboroseală.* De asemenea, termenii *expulsie* și *ejectare* apar ca **hiperonime** (termeni generic-superiori), cu sens mai larg, incluzând toate tipurile de eliminare fiziologică (nu doar gazele).

56. Febră

Sinonime: *temperatură, căldură, arșiță, dogoare, fierbințeală;* (figurat) *emoții, neliniște, încordare, agitație, tensiune, zor;* (la plural) *călduri,* (la plural) *friguri*, (regional) *năplăială,*

vipie, (învechit) a*prinzeală*, (figurat) *jar*; (medicină) (febră paratifoidă) *paratifos;* (febră tifoidă) *tifos,* (popular) *lingoare,* (regional) *troahnă, boală-lungă, boală-mare, boală-rea;* (febră exantematică) *tifos epidemic, tifos exantematic.*

- *Temperatură* – sinonime: *căldură, fierbințeală.*
- *Căldură* – sinonime: *temperatură, febră,* (familiar) *călduric*ă*;* (la plural) *arșiță, canicul*ă*, zăpușeal*ă*;* (figurat) *afecțiune, prietenie, sinceritate, ardoare, înfocare, patimă.*
- *Fierbințeală* – sinonime: *dogoreal*ă*, arșiță, căldură mare, jar, dogoare; temperatură, febră*; (figurat) *înflăcărare, aprindere, însuflețire, înfocare.*î
- *Frig* – sinonime: *frigură, răceală, răcoare, rece; emoție, fior, înfiorare, tremur; febră, frison,* (friguri palustre) *malarie.*
- *Jar* – sinonime: *jeratic, jarișt*e*;* (figurat) *arșiță, dogoare, arsură, fierbințeală, febră; suferință, chin; amforă, urnă.*
- *Lingoare* – sinonime: (învechit și popular) *febră tifoidă, tifos*; (variante) *lângoare, lungoare.*
- *Delir* – sinonime: *alienare, aiurare, aiureală, ameț*eală*, delirare,* (învechit și regional) *bâiguială, bâiguire, confuzie, frenezie, rătăcire, nebunie, halucinație, inspirație, psihoză*; (la figurat) *agitație, entuziasm, exaltare, excitare, febră, pasiune, transă*.
- *Giardiază* – sinonime: (medicină) l*ambliază, febra castorului.*
- *Parazitoză* – sinonime: *amibiază, anguiluloză, ascaridioză, babesioză, balantidiază, bilharzioză, boala Lyme, botriocefaloză, capilariază, clonorchiază, criptosporidioză, difilobotrioză, distomatoză, dracunculoză, echinococoză, elefantiazis, fasciolo*ză*, febră Katayama, filarioză, gală, giardiază, gnatostomiază, himenolepioză, izosporoză, keratită provocată de Acanthamoeba, lambliază, leishmanioză, malarie, metagonimiază, miază, oncocercosă, oxiuroză, paludism, pediculoză, piroplasmoză, scabioză, schistozomiază, strongiloidoză, teniază, toxocaroză, toxoplasmoză, tricocefaloză, trypanosomiază* (boala somnului).
- *Hipertermie* – sinonime: *febră, malarie, paludism, temperatură.*
- *Pirexie* – sinonime*: febră, hipertermie.*
- *Bruceloză* – sinonime: (medicină) *febră de Malta, febră ondulantă.*
- *Legioneloză* – sinonime: (medicină) *boala legionarilor, febra legiunii; febra Pontiac.*
- *Ebola* – sinonime: *boală infecțioasă virală severă.*
- *Troahnă* – sinonime: *catar, coriză, febră tifoidă, gripă, guturai, răceală, rinită, tifos;* (Moldova) *troană, trohneală;* (Banat) *trocnă, trocneală.*
- *Zoonoză* – sinonime: *amibiază, antropozoonoză, botriocefaloză, bruceloză* (febră de Malta), *distomatoză, dracunculoză, echinococoză, encefalită virală, fasciolo*ză*, febra hemoragică Marburg, febră Q, filarioză, giardiază, histoplasmoză, leishmanioză, leptospiroză, listerioză, miază, morvă, paludism, paratifoză, pestă, pseudopestă aviară, pseudoturbare, psitacoză, rickettsioză, salmoneloză, sarcosporidioză, schistozomiază, strongiloză, teniază* (cisticercoză), *toxoplasmoză, trichineloză, tuberculoză, tularemie, turbare.*
- *Năplăială* – sinonime: *arșiță, canicul*ă*,* (la plural) *călduri, dogoare, dogoreal*ă*, febră, fierbințeală,* (la plural) *friguri, năbușeală, năduf, năduș*eală*, pârjol, pojar, temperatură, toropeală, zăduf, zăpușeală; (regional) apăsare, grijă, oprimare;* (variantă) *năploială*.

- *Vipie* – sinonime: *arșiță, canicula, căldură mare, dogoare, dogoreală, febră, fierbințeală,* (plural) *friguri, miez, mijloc, năbușeală, năduf, năduşeală, pârjol, pojar, putere, temperatură, toi, toropeală, zăduf, zăpușeală.*
- *Vomito negro* – sinonime: (medicină) *febră galbenă, ciumă galbenă.*
- *Paratifos* – sinonime: (medicină) *febră paratifoidă.*
- *Înfierbântare* – sinonime: î*ncălzire, încingere, înfierbântat, (*impropriu) a*rdere,* (învechit) *înfierbântătură*, (medicină populară) *febră, inflamare*, (variantă) *înfierbintare.*
- *Aprinzeală* – sinonime: *călduri, febră, fierbințeală, friguri, temperatură.*
- *Înfierbântat* – sinonime: *înfierbântare*, (impropriu) *ardere*, (învechit) î*nfierbântătură,* (medicină populară) *febră.*
- *Înfierbântătură* – sinonime: *înfierbântare, înfierbântat,* (impropriu) *ardere,* (medicină populară) *febră.*
- *Înfocătură* – sinonime: *aprindere, foc,* (învechit) *înfocăciune*, (medicină populară) *febră.*
- *Înfocăciune* – sinonime: *aprindere, febră, fierbințeală, foc, inflamare, temperatură*, (învechit) *înfocătură,* (regional) *năbuh.*
- *Arzime* – sinonime: *febră.*
- *Ogliță* – sinonime: febră, fierbințeală.
  Note. „Febră" desemnează creșterea patologică a temperaturii corpului, fiind un simptom comun în numeroase afecțiuni infecțioase sau inflamatorii, termenul se extinde, prin metaforă și uz figurat, la stări de tensiune emoțională, agitație și intensitate afectivă. **Sinonime medicale**: *paratifos (febră paratifoidă), tifos (febră tifoidă), hipertermie, pirexie, febră galbenă, febra de Malta, febra legiunii, febra castorului*; **sinonime generale/descrierea simptomului**: *temperatură, căldură, fierbințeală, dogoare, arșiță, năplăială, vipie, aprinzeală, înfierbântare;* **sinonime populare/regionale**: *boală-lungă, boală-mare, boală-rea, lingoare, troahnă, troană, trohneală, trocnă, trocneală;***sinonime figurate**: *jar, emoții, neliniște, încordare, agitație, tensiune, zor, pasiune, transă* – arată **extinderea semantică metaforică**. Sinonimia este **graduală**: **totală**, în context medical strict: febră ↔ hipertermie ↔ pirexie; **parțială**, între febră și termeni figurativi sau populari: febră ↔ arșiță, febră ↔ lingoare, febră ↔ emoții;**metonimică și descriptivă**, între febră și senzațiile asociate: temperatură, fierbințeală, dogoreală.

57. <u>Fractură</u>

Sinonime: *ruptură,* (popular) *casură,* (regional) *șoldeală,* (învechit) *frâmtură,* (geologic) *falie,* (medical/colocvial) *scrântitură*, (tehnic/învechit) *frântură.*

- *Ruptură – sinonime***:** *fractură, casură, frântură, spărtură, fisură, frângere,* (tehnic) *dezlipire,* (popular) *bușitură.*
- *Casură – sinonime*: *fractură, spărtură, fisură, ruptură,* (popular) *bușitură*, (învechit) *frâmtură.*
- *Frântură* – sinonime: *fractură, frâmtură, spărtură, gaură, ruptură,* (popular) *gonoree* (sens arhaic și greșit atribuit prin confuzie).
- *Frâmtură* (învechit) – sinonime: *fractură, frântură, ruptură*.
- *Falie* – sinonime: *fractură, fisură, crăpătură* (în sens geologic), *dislocare.*

- *Fisură* – sinonime:*fractură, ruptură, spărtură, crăpătură.* f
- *Scrântitură* - sinonime: *luxație, fractură, dislocare, entorsă, șoldeală.*
- *Șoldeală* (regional) – sinonime: *fractură* (de șold), *luxare, luxație, scrântitură.*
- *Rupere* – sinonime: *fractură, frângere, ruptură, distrugere, dezlipire.*

Note. Relația sinonimică a cuvântului *fractură* și a termenilor înrudiți este evidentă în contextul corpusului dat. Sinonimele oferite pentru f*ractură* reflectă:**gradul de severitate**: *fisură* indică o fractură mai mică; *ruptură* poate fi totală sau parțială; **nivelul de specializare**: *fractură* este termen medical standard, *casură* este popular, *frâmtură* este învechit;**contextul**: *falie* este folosit în geologie, *șoldeală* în limbaj regional despre șold, *scrântitură* în vorbirea colocvială;**utilizarea figurativă**: Termeni precum *frântură* sau *rupere* apar și în contexte metaforice.

58. <u>Gastrită</u>

Sinonime*: gastralgie, inflamație gastrică, inflamație a mucoasei stomacale, gastropatie, gastrocolită,* (popular) *aprindere de mațe,* (popular, rar) *răceală la stomac,* (învechit și popular) f*oc la mațe.*

- *Gastralgie – sinonime: durere de stomac, gastrodinie, cardialgie,* (medical) *durere epigastrică*, (familiar) *crampe*, (popular) *cârcei,* (regional) *tăieturi în stomac*, (rar) *colici gastrice.*
- *Gastrocolită* – sinonime: *gastroenterită, enterocolită, gastrită, inflamație digestivă,* (popular) *deranj la stomac și mațe,* (regional) *aprindere de burtă,* (rar*) curgere de burtă*.
- *Aprindere de mațe* (popular) – sinonime: *gastrită, enterită, gastroenterită, inflamație intestinală,* (familiar) *răceală de burtă*, (învechit) *foc în măruntaie,* (regional) *tulburare la vintre.*
- *Durere de stomac* – sinonime: *gastralgie, gastrodinie, colici, cârcei, crampe, tăieturi,* (popular) *junghi la burtă*, (familiar) *chin în burtă.*
- *Gastrodinie* (medical) – sinonime*: gastralgie, durere epigastrică, durere de stomac, nevralgie gastrică,* (rar) *sindrom dureros gastric.*
- *Cardialgie* (medical) – s*inonime: durere în epigastru, gastralgie, gastrită cu durere, senzație de arsură*, (rar) *arsură retrosternală,* (popular) *durere în capul pieptului.*

Note. Termenul *gastrită* desemnează o inflamație a mucoasei stomacului și este frecvent utilizat în limbajul medical, dar și în limbajul general, deși adesea într-o formă imprecisă sau popularizată. Sinonimele sale se pot grupa în mai multe categorii**:termeni medicali direcți** (*gastralgie*, *gastropatie*, *gastrocolită)* – reflectă aspecte patologice ale stomacului și intestinelor, deseori înrudite simptomatic cu gastrita; termeni **simptomatici** (*durere de stomac*, *crampe*, *cardialgie*, *gastrodinie)* – indică manifestări clinice ale bolii.**Sinonime populare și colocviale**: *aprindere de mațe*, *răceală la stomac*, *foc la mațe* – exprimă în limbaj familiar o percepție asupra bolii, cu variații regionale;**sinonime învechite și regionale**: *foc în măruntaie*, *tăieturi în burtă*, *șoc stomacal* – unele fiind metaforice sau arhaice.

59. <u>Gripă</u>

***Sinonime*:** (medicină) *catar,* (astăzi rar) *influență,* (învechit) *cataroi,* (popular) *troahnă.*

- *Influență* – sinonime: *acțiune, ascendent, autoritate, considerație, efect, înrâurire, precădere, prestigiu, putere, reputație, respect, rezultat, stimă, trecere, vază,* (figurat) *credit*, (figurat) *greutat*e, (învechit) *influenție,* (învechit) *influință, (*învechit) înrâurită, (rar) *stăpânire;* (medicină) *gripă, răceală.*
- *Răceală* – sinonime: *gripă, guturai; apatie, indiferență, nepăsare;* (figurat) *rezervă, reticență.*
- *Cataroi* – sinonime: *apoplexie, catar, coriză, gripă, guturai, ictus apoplectic, rinită, răceală; bolovan*.
- *Troahnă* – sinonime: *catar, coriză, febră tifoidă, gripă, guturai, răceală, rinită, tifos;* (Moldova) *troană, trohneală;* (Banat) *trocnă, trocneală.*
- *Denga* – sinonime: (medicină) *gripă tropicală*

Note. Termenul *gripă* este pivotul unei rețele sinonimice în care predomină:**sinonime istorice și arhaice** (*influență*, *catar*, *cataroi*); **sinonime populare** (troahnă); **sinonime simptomatice, nu etiologice**, adesea bazate pe percepția senzorială a bolii (*tuse, secreții, febră*).Sinonimia este imperfectă și contextuală, dat fiind că doar termenul *gripă* reflectă cu acuratețe etiologia virală și clasificarea medicală actuală. Celelalte sinonime exprimă doar aspecte fenomenologice sau istorice ale bolii, ceea ce le conferă o valoare lingvistică și culturală, dar nu neapărat științifică.Seria sinonimică *gripă=catar=influență=cataroi=troahnă* ilustrează un exemplu clar de evoluție terminologică: de la termeni populari și descriptivi (troahnă, cataroi), la termeni preștiințifici (influență), până la termenul modern, specific și univoc – *gripă*. Această rețea reflectă nu doar transformările lingvistice, ci și **progresul conceptual** al medicinei, de la o viziune empirică și simptomatică la una etiologică și virologică.

60. <u>Hematom</u>

***Sinonime*:** *contuzie, echimoză.*

- *Contuzie – sinonime*: *lovitură, traumă, echimoză, hematom, leziune închisă, zdrobire ușoară,* (familiar) *cucui,* (popular) *pocnitură.*
- *Echimoză* – sinonime**:** *vânătaie, hematom, pată cutanată, extravazare de sânge, contuzie,* (popular) *vinețeală.*

Note. Termenul *hematom* desemnează o acumulare localizată de sânge în afara vaselor, de obicei în țesuturi, în urma unei leziuni traumatice care produce ruptura vaselor. Sinonimele asociate redau aspecte variate ale acestui fenomen, în funcție de registrul de utilizare (medical, popular, familiar) sau de aspectul vizibil:*contuzie* este un termen medical mai general, care desemnează o traumă fără rană deschisă, cu posibile echimoze sau hematoame; *echimoză* se referă la o pată superficială de sânge în piele sau mucoase, fiind un termen tehnic aproape interschimbabil cu *hematom*, dar cu accent pe difuzia sângelui în stratul cutanat; *vânătaie* este varianta colocvială și frecvent utilizată în limbajul curent, iar *vinețeală* este derivatul popular care pune accent pe aspectul coloristic al leziunii. Astfel, termenii sunt folosiți alternativ în funcție de registrul stilistic: *hematom* și *echimoză* în discurs medical sau formal, *vânătaie* și *vinețeală* în conversații cotidiene.

61. <u>Hemoragie</u>

Sinonime: (învechit) *sângerătură, sângerare, deperdiție, curgere;* (specializat: hemoragie nazală) *epistaxis*; (argotic) *boiangerie.*

- *Sângerare* – sinonime: *hemoragie, sângerătură, curgere de sânge.*
- *Sângerătură* – sinonime: *hemoragie, sângerare*, (regional, popular) *scurgere de sânge,* (învechit) *deperdiție.*
- *Hemoree* – sinonime: hemoragie, hematoree, curgere de sânge.
- *Epistaxis* – sinonime: *hemoragie nazală, epistaxă* (învechit), *rinoragie.*
- *Rinoragie* – sinonime: *hemoragie nazală, epistaxis, epistaxă.*
- *Rectoragie* – sinonime: hemoragie rectală, proctoragie, sângerare rectală.
- *Proctoragie* – sinonime: *hemoragie rectală, rectoragie*.
- *Vaginoragie – sinonime*: hemoragie vaginală, elitroragie, colporagie, sângerare genitală feminină.
- *Elitroragie* – sinonime: *colporagie, hemoragie vaginală, vaginoragie.*
- *Uteroragie – sinonime*: *hemoragie uterină, metroragie, histeroragie.*
- *Histeroragie* – sinonime: *hemoragie uterină, sângerare uterină, metroragie.*
- *Metroragie – sinonime*: hemoragie uterină anormală, uteroragie, histeroragie (în context ginecologic).
- *Hemoptoză* – sinonime: *hemoragie prin expectorație* (bronhopulmonară), *tuse cu sânge.*
- *Bronhoragie* – sinonime: *hemoragie bronhică, hemoptoză severă.*
- *Gastroragie* – sinonime: *hemoragie gastrică, vărsătură cu sânge, sângerare internă stomacală.*
- *Cistoragie* – sinonime: *hemoragie vezicală, sângerare urinară*.
- *Nefroragie* – sinonime: *hemoragie renală, sângerare de la rinichi.*
- *Omfaloragie – sinonime*: *hemoragie ombilicală* (postnatală).
- *Cerebroragie* – sinonime: *hemoragie cerebrală, apoplexie hemoragică.*
- *Meningoragie – sinonime*: *hemoragie meningiană, meningoree.*
- *Angioree* – sinonime: *hemoragie pasivă, extravazare sangvină din vase slăbite.*
- *Fleboragie* – sinonime: *hemoragie venoasă, curgere de sânge dintr-o venă.*
- *Apoplexie* – sinonime: *dambla, criză, atac,* (în context medical) *hemoragie cerebrală, congestie, gută.*
- *Cursoare* – sinonime: *curgere, scurgere, hemoragie,* (popular) *cufureală, urdinare, diaree* (prin extensie metaforică pentru pierdere de lichid).
- *Boiangerie* (argou) – sinonime: *hemoragie, sânge, scurgere masivă,* (în limbaj figurat/urban) *baie de sânge.*
- *Epistaxă* (învechit) – sinonime: *hemoragie nazală, rinoragie, epistaxis* (formă actualizată medical).

Note. Termenul *hemoragie* se referă, în sens medical strict, la pierdere de sânge din vasele sanguine, fie în interiorul corpului (hemoragie internă), fie în exterior (hemoragie externă). Sinonimele variază în funcție de: registru stilistic (*sângerare*, *sângerătură* – forme mai populare sau arhaice; *hemoree*, *cursoare* – forme mai rare, poetizate sau tehnice; *boiangerie* – termen argotic, de uz colocvial-urban); localizare anatomică (*epistaxis/rinoragie* – hemoragie nazală;

proctoragie/rectoragie – hemoragie rectală; *vaginoragie/elitroragie/colporagie* – hemoragii genitale feminine; *cistoragie/nefroragie* – hemoragii urinare; *bronhoragie/hemoptoză* – hemoragii respiratorii; *cerebroragie/meningoragie* – hemoragii craniene; *gastroragie* – hemoragie digestivă superioară); tipul vasului (*fleboragie* – din vene; *angioree* – pierdere pasivă prin pereți vasculari fragilizați). Termenii care conțin sufixul *-ragie* sunt de origine greacă („rhēgnymi"=a rupe) și indică *ruptura unui vas* și eliminarea ulterioară a sângelui. Ei se întâlnesc cu precădere în limbajul medical.

62. Hepatită

Sinonime: *gălbinare, icter*, (popular) *gălbeneală,* (învechit) *boala gălbinării,* (regional, rar) *gălbișor,* (prin analogie) *boala ficatului,* (argou) *boala galbenă.*

- *Gălbinare* – sinonime: *hepatită, icter,* (popular) *boala galbenă, gălbeneală*, (învechit) *galbinie, paliditate cu tentă galbenă.*
- *Gălbeneală* – sinonime*: paloare, paliditate, cloroză, gălbinare, icter, hepatită.*
- *Icter* – sinonime: *gălbinare, hepatită, hiperbilirubinemie* (med.), *colorare galbenă tegumentară,* (învechit) *icterus.*
- *Boala galbenă* (popular) – sinonime: *hepatită, icter, gălbinare.*
- *Viroză* – sinonime: *adenoviroză, conjunctivită virală, hepatită virală, herpes, gripă virală, mononucleoză infecțioasă, meningită virală.*
- *Cloroză* (învechit) – sinonime: *paloare, anemie, gălbeneală, boala fecioarelor, slăbiciune cronică.*

Note. Termenul *hepatită* desemnează, în sens strict medical, inflamația ficatului, cel mai adesea de origine virală (A, B, C, D, E), dar și toxică, autoimună sau alcoolică. În limbajul comun și popular, termenii *gălbinare*, *icter* sau *gălbeneală* sunt adesea utilizați în mod interschimbabil, chiar dacă nu au o corespondență exactă în patologia modernă. *Gălbinare* și *gălbeneală* desemnează adesea hepatita virală A, forma cel mai frecvent întâlnită în mediile rurale, transmisă fecal-oral; *icterul* este un simptom esențial al hepatitei, dar poate apărea și în alte afecțiuni (litiază biliară, anemie hemolitică, tumori pancreatice etc.); *viroza* apare în sinonimie contextuală doar când etiologia este virală – deci, nu este un sinonim direct, ci un termen-umbrelă. Relația sinonimică este, așadar, în bună parte **contextuală și populară**, iar în limbajul științific este necesară distincția precisă între termenii generici (*gălbinare*, *gălbeneală*) și cei specializați (*hepatită virală*, *icter*, *hepatopatie* etc.).

63. Leucemie

***Sinonime*:** *leucoză, mieloză,* (învechit) *leucocitemie,* (rar) *blastoză.*

- *Leucoză* – sinonime: *leucemie, mieloză, blastoză*, (medical, rar) *proliferare necontrolată de leucocite.*
- *Mieloză* – sinonime: *leucemie, leucoză*, (specializat) *afecțiune medulară, mielopatie hematologică.*
- *Leucocitemie* – sinonime: *leucemie, leucoză, (învechit) stare patologică cu creştere anormală a leucocitelor în sânge.*

- *Blastoză* – sinonime: *leucemie* (în special în formele acute), *leucoză,* (termen medical) *proliferare a celulelor blastice, hemoblastoză.*

Note. Relația sinonimică a cuvântului *leucemie* cu ceilalți termeni prezentați se manifestă în contextul medical-hematologic, cu accent pe patologii ale sângelui și măduvei osoase. Sinonimele indică fie:*echivalență terminologică completă* (de exemplu, „leucoză", „mieloză" – utilizate frecvent în literatura medicală ca echivalente funcționale ale „leucemiei"); *forme învechite sau specializate* (de exemplu, „leucocitemie" – termen folosit mai rar în prezent, dar care reflectă aceeași patologie); *subclase sau forme* ale bolii, cum este cazul *blastozei* (în special în leucemiile acute, cu proliferare de blasti – celule tinere ale liniei albe).Termenii diferă ușor ca registru (uz curent *vs* științific) și frecvență, dar sunt înrudiți conceptual și desemnează aceeași entitate nosologică: o boală malignă a țesutului hematopoietic caracterizată prin proliferarea anormală a leucocitelor**.**

64. <u>Lumbago</u>

Sinonime: *lombago, lombalgie, durere de șale, lumbalgie, reumatism, coxalgie,* (popular) *durere în șale*, (arhaic și regional) *spate rupt, (*prin Moldova) *tragere la spate,* (în limbaj colocvial) *durere în brâu,* (rar) *junghi lombar.*

- *Lombago* – sinonime: *lumbago, lombalgie, durere lombară,* (popular) *spate înțepenit.*
- *Lombalgie* – sinonime: *lumbago, lombago, durere de șale, durere lombară, (medical) durere vertebro-lombară,* (popular) *spate prins.*
- *Lumbalgie* – sinonime: *lumbago, lombalgie, durere în regiunea inferioară a spatelui.*
- *Durere de șale* – sinonime: *lumbago, lombago, durere de spate, durere lombară*, (familiar) *spate rupt,* (prin Moldova) *tragere de curent*, (învechit) *junghi în sale.*
- *Coxalgie* – sinonime: *lumbago, coxită, durere de șold, artrită coxofemurală*, (medical) *artropatie de șold.*
- *Reumatism* – sinonime: *lumbago, poliartrită, artrită, artroză, durere reumatică,* (popular) *reumă,* (învechit) *orbalț*, (învechit, la plural) *revmaticale,* (regional – Oltenia) *spurcat,* (Transilvania) *spurc,* (Moldova) *mătrice.*
- *Entorsă* – sinonime: *lumbago* (prin extensie), *întindere, clacaj, luxație, scrânteală, scrântitură,* (colocvial) *smucitură,* (popular) *pășitură greșită.*
- *Lumbagine* – sinonime: *lumbago, durere lombară cronică, lombalgie recurentă.*

Note. Cuvântul *lumbago* denotă o durere acută sau cronică localizată în partea inferioară a spatelui (zona lombară), cauzată de diverse afecțiuni ale coloanei vertebrale, musculaturii paravertebrale sau articulațiilor sacroiliace. Sinonimele evidențiate pentru *lumbago i*nclud: *lombago* (variantă ortografică și fonetică folosită frecvent, cu aceeași semnificație medicală; termen adoptat din italiană, prin filieră franceză), *lombalgie/lumbalgie* (termeni medicali specifici, folosiți în registrul academic și clinic, desemnând inflamația sau durerea din regiunea lombară; sunt sinonime tehnice pentru *lumbago*); *durere de șale* (expresie populară care descrie durerea lombară, având aceeași arie de referință, dar folosită în contexte colocviale sau tradiționale), *reumatism* (termen mai larg, ce cuprinde un spectru vast de afecțiuni articulare și musculare; în unele contexte, *lumbago* este considerată o manifestare localizată a reumatismului), *coxalgie* (desemnează durerea în articulația șoldului, dar în context clinic, poate

coexista sau fi confundată cu durerea lombară, datorită proximității anatomice și iradierii durerii), *entorsă* (termen mai larg, ce indică o leziune a unei articulații; în registru popular sau extensiv, uneori l*umbago* este percepută ca o *entorsă a spatelui,* deși clinic sunt distincte),*lumbagine* (termen rar, derivat de la *lumbago,* întâlnit în literatura medicală franceză și uneori înregistrat în contexte arhaice sau dialectale). În limbajul medical, termenii *lumbago, lombalgie, lumbalgie* sunt **interșanjabili** în majoritatea contextelor, cu diferențe de registru și precizie.În limbajul popular și regional, expresii precum *durere în șale*, *spate prins* sau *tragere la spate* oferă nuanțe metaforice și cultural localizate.În registrul învechit sau arhaic, termeni ca *mătrice*, *orbalț* sau *spurcat* păstrează o valoare etnografică și demonstrează suprapunerea între concepțiile despre boală și vocabularul tradițional al durerii.

65. Luxație

***Sinonime*:** *clacaj, deplasare, dezarticulare, dezarticulație, dislocare, dislocație, elongație, entorsă, exartroză, luxare, scrânteală, scrântire, scrântitură, suceală, sucire, sucitură, torsiune,* (rar) *răsucire,* (prin vestul Munteniei) *proclinteală, proclintire, (regional) șoldeală, (arhaic) luxațiune.*

- *Scrântitură* – sinonime: *luxație, entorsă, fractură, scrântire, scrânteală, sucire.*
- *Scrântire – sinonime***:** *scrântitură, scrânteală, luxație, sucire, sucitură, entorsă.*
- *Scrânteală* – sinonime: *luxație, scrântitură, scrântire, entorsă, proclintire, proclinteală.*
- *Deplasare* – sinonime: *luxație, proclintire, proclinteală, dislocare, răsucire* (figurat), *dezarticulare.*
- *Dezarticulare* – sinonime: *luxație, dezarticulație, dislocare, sucire, proclinteală.*
- *Dezarticulație* – sinonime**:** *luxație, dezarticulare, dislocare, dislocație, sucire.*
- *Dislocare* – sinonime: *luxație, dislocație, dezarticulare, dezlocuire, strămutare, desprindere.*
- *Dislocație* – sinonime: *luxație, dislocare, dezarticulație*, (variantă) *dislocațiune.*
- *Entorsă* – sinonime: l*uxație, clacaj, întindere, scrânteală, scrântitură, lumbago* (în registru extins).
- *Luxare* – sinonime: *luxație, scrântire, sucitură.*
- *Sucire* – sinonime: *luxație, scrântire, răsucire, suceală, sucitură, torsiune, proclintire, dezarticulare.*
- *Sucitură* – sinonime: *luxație, scrântire, sucire, răsucire, torsiune.*
- *Răsucire* – sinonime: *luxație, sucire, sucitură, torsiune, suceală, răsucitură, învârtire, îndoire.*
- *Torsiune* – sinonime: *luxație, răsucire, sucire, sucitură, tortură* (în sens medical anatomic), *entorsă* (în limbajul sportiv).
- *Proclinteală* (prin vestul Munteniei) – sinonime: *luxație, scrântitură, scrântire, sucire, dezarticulare, dislocare, deplasare, proclintire.*
- *Proclintire* (prin vestul Munteniei) – sinonime: *luxație, scrântitură, sucire, scrânteală, deplasare, dislocare.*
- *Șoldeală* (regional, referitor la șold) – sinonime**:** luxație, luxare, scrântitură, fractură.
- *Exartroză* (termen medical specializat) – sinonime**:** *luxație, luxațiune, scrântitură.*

- *Subluxație* – sinonime: *luxație incompletă.*

Note. *Luxație* este termenul **standard medical**, desemnând deplasarea permanentă a extremităților osoase din articulație; *scrântitură, scrântire, scrânteală, sucire, proclinteală, șoldeală* sunt frecvent utilizate în **registrul popular**, uneori cu o notă **regională** sau familiară; *dislocare, dezarticulare, dezarticulație* sunt termeni **tehnici și anatomici**, frecvent întâlniți în limbajul clinic și juridic (medico-legal); *entorsă* este uneori confundată cu *luxația,* deși în termeni stricți, reprezintă o **traumatizare a ligamentelor** fără deplasarea completă a oaselor;*subluxație* reprezintă o **formă incompletă de luxație**, o poziționare anormală parțială;*torsiune, sucire, răsucire* pot avea un sens extins, anatomic sau figurativ, dar sunt frecvent acceptate ca sinonime în limbaj popular;*proclintire* și *proclinteală* apar rar și sunt localizați regional în **zona de sud a Munteniei**Această rețea sinonimică indică o **diversitate lexicală** bogată în jurul conceptului de *luxație*, de la termeni științifici și tehnici la forme populare, colocviale și regionale, reflectând astfel varietatea de uz și percepție a fenomenului în limba română.

66. Malformație

***Sinonime*:** *anomalie fizică, beteșug, defect, deformație, diformitate, handicap, infirmitate, tară, viciu*, (variantă) *malformațiune,* (învechit) *beteag,* (popular) *schilodire,* (regional) *spurcătură,* (medical) *dismorfie.*

- *Deformație* – sinonime: *alterație, anamorfoză, deformare, diformitate, distorsiune, malformație, mutilație,* (învechit) *sluțenie,* (popular) *sluțire,* (prin Moldova) *strâmbăciune.*
- *Diformitate – sinonime*: *anomalie, defect, deformație, handicap, infirmitate, malformație, viciu de conformație,* (medical) *dismorfism,* (popular) *urâțenie trupească,* (regional) *sluțenie.*
- *Infirmitate* – sinonime: *handicap, neputință fizică, slăbiciune trupească, malformație, beteșug, suferință corporală, diformitate, invaliditate,* (învechit) *schilodenie,* (popular) *betejune.*
- *Handicap* – sinonime: *dizabilitate, infirmitate, limitare fizică, neputință, malformație, deficiență, invaliditate,* (medical) *defavorizare funcțională,* (învechit) *neajutorare.*
- *Anomalie* – sinonime: *abatere de la normă, excepție, defect, neregulă, malformație, abatere fiziologică, patologie congenitală*, (medical) *dismorfism,* (popular) *ciudățenie trupească.*
- *Tară* – sinonime: defect ereditar, viciu, boală congenitală, malformație, imperfecțiune, dereglare genetică, (învechit) *spurcăciune*, (medical) *suferință ereditară.*
- *Beteșug* – sinonime: *boală, suferință, defect trupesc, infirmitate, malformație, slăbiciune organică*, (popular) *bolânz,* (învechit și regional) *betejune.*
- *Distrofie* – sinonime: *anomalie, degenerescență, infirmitate, malformație, insuficiență musculară, atrofiere,* (distrofie endemică) *gușă endemică,* (medical) *distrofie musculară*.
- *Diformare* – sinonime: *deformare, deformație, malformație,* (rar) *alterare morfologică,* (învechit) *sluțire.*

Note. Termenul *malformație* desemnează o modificare anatomică anormală, congenitală sau dobândită, care afectează forma, structura ori funcția unui organ sau segment corporal. Sinonimele sale sunt înrudite semantic, însă fiecare prezintă nuanțe stilistice, medicale sau regionale specifice: *deformație/diformitate* reflectă modificări vizibile ale formei normale, fiind frecvent utilizate în limbaj medical, dar și în registru popular; *infirmitate/handicap* se referă mai degrabă la consecințele funcționale ale malformației, adică limitările în mișcare sau activitate; *handicap* este termenul standardizat internațional; *tară* indică o **origine ereditară** a malformației și are un ton ușor stigmatizant în uzul modern; *anomalie* este un termen general care indică o abatere de la normă – fie de structură, formă sau funcție – și poate avea aplicabilitate și în afara sferei medicale; *beteșug/beteag/spurcătură* provin din registrul popular sau arhaic, desemnând o suferință fizică ori o diformitate corporală; *distrofie* este un termen specializat care desemnează o dezvoltare defectuoasă a țesuturilor, având cauze metabolice sau genetice, este considerat o formă particulară de malformație.

67. <u>Miopie</u>

Sinonime: (medicină) *ametropie, hipometropie, miopism;* (popular) *vedere scurtă;* (figurat) *lipsă de perspectivă, lipsă de perspicacitate, mărginire.*

- *Ametropie* – sinonime: (medicină) *miopie, hipermetropie, astigmatism, optometrie, prezbitism, tulburare de refracție.*
- *Vedere scurtă* – sinonime: (medicină) *miopie, miopism.*
- *Miopism* – sinonime: (medicină) *ametropie, miopie;* (popular) *vedere scurtă; (*figurat) *obtuzitate.*
- *Hipometropie* – sinonime: (medicină) *miopie.*
- *Brahimetropie* – sinonime: (medicină) *miopie.*

Note. Termenul *miopie* prezintă o **serie sinonimică stratificată**: **nivel medical**: *miopie, miopism* (sinonim direct), *ametropie* (hiperonim), *hipometropie (*confuzie terminologică); **nivel popular**: *vedere scurtă,* expresie descriptivă; **nivel figurat**: expresii metaforice care extind sensul în afara medicinei, reflectând limitări cognitive sau de percepție.Sinonimia între acești termeni este parțială și condiționată de registrul și domeniul de utilizare. Această rețea sinonimică reflectă intersecția dintre **limbajul specializat, cel popular și cel figurat**, demonstrând modul în care terminologia medicală pătrunde și modelează expresivitatea cotidiană.

68. <u>Necroză</u>

Sinonime: *infecție, alterare, putrezire, descompunere, distrugere* (a unui țesut).

- *Necrozare* – sinonime: (medicină) *cangrenare, necroză, putrezire.*
- *Cangrenă* – sinonime: *infecție, alterare, putrezire, distrugere, descompunere.*
- *Gangrenă – sinonime: cancer, cangrenă, descompunere, infecție, lepră, mortificație, necroză, putrefacție, sfacel, șancru;* (figurat) *alterare, corupție, descompunere morală, destrucți*e.
- *Cangrenare* – sinonime: (medicină) necrozare, putrezire; (livresc) mortificare.
- *Escară* – sinonime: *arsură, necroză, ulcerație, ulcer.*

- *Sechestru* – sinonime: *cauțiune, confiscare, depozit, gaj;* (învechit) *secvestru;* (popular) *zălog;* (învechit) z*eberea*lă, *poprire; țesut necrozat.*
- *Mortificațiune* – sinonime: *cangrenă, mortificare, mortificație, mumificație, necrozare;* (rar) *chinuire, torturare;* (figurat, la plural) *calvar, neplăceri, vexațiuni.*
- *Mortificare* – sinonime: *automortificare, cangrenare, cangrenă, chinuire, moarte a țesuturilor, mortificație, necrozare, putrezire, torturare;* (învechit) *mortificațiune.*
- *Putrezire* – sinonime: *cangrenare, descompunere, necrozare, putrefacție;* (figurat) *destrămare, dezagregare;* (învechit) *putrejune, putrezeală, putreziciune;* (rar) *putrefiere.*
- *Mortificație* – sinonime: *mortificare, necrozare, necroză*; (rar) *chinuire, torturare;* (figurat, la plural) *neplăceri, persecuții, vexațiuni;* (variantă) *mortificațiune.*
- *Osteonecroză* – sinonime: (medicină) *necroză osoasă.*

Note. Termenul *necroză* este de bază în vocabularul medical și desemnează procesul de moarte celulară patologică, cauzată de infecție, ischemie, traumă sau alte leziuni. Sinonimele sale se diversifică în funcție de nuanțele fiziopatologice, gradul de afectare tisulară și registrul stilistic. *Cangrenă* și *gangrenă* sunt cele mai frecvente variante sinonimice, indicând extinderea leziunii și complicațiile infecțioase. Termenii *putrezire, putrefacție, descompunere* reflectă starea finală a necrozei, fiind frecvent folosiți în context clinic sau patologic. Cuvinte precum *mortificare, mortificațiune* au un caracter mai învechit sau stilizat, dar păstrează valoare expresivă în limbajul medical și literar. *Escara* și *sechestrul* desemnează forme localizate ale necrozei, mai ales în contextul escarelor de decubit sau necrozelor osoase. Sinonimia este funcțională și contextuală, iar alegerea unui termen în locul altuia depinde de domeniul de utilizare (clinic, academic, popular) și de precizia diagnostică necesară.

69. Nevralgie

Sinonime: (medicină) *cefalalgie, cefalee, cervicobrahialgie, durere de cap, hemicranie, migrenă, neurodinie*; (învechit) *nefralgie;* (variantă) *neuralgie*.

- *Proctalgie* – sinonime: (medicină) *nevralgie anală, rectalgie.*
- *Histeralgie* – sinonime: (medicină) *durere uterină, nevralgie uterină.*
- *Costalgie* – sinonime: (medicină) *nevralgie intercostală.*
- *Prosopalgie* – sinonime: (medicină) *nevralgie facială;* (învechit) *prosopalție.*
- *Sternalgie* – sinonime: (medicină) *angină pectorală, nevralgie intercostală, sternodinie.*
- *Mionevralgie* – sinonime: (medicină) *nevralgie musculară.*
- *Oftalmodinie* – sinonime: (medicină) *nevralgie oculară.*
- *Ischialgie* – sinonime: (medicină) *nevralgie sciatică.*
- *Sciatalgie* – sinonime: (medicină) *nevralgie sciatică.*

Note. Seria sinonimică analizată se caracterizează printr-o structură terminologică clară, organizată în jurul termenului-cadru *nevralgie*, utilizat în domeniul medical pentru a desemna durerea de origine nervoasă, localizată în diferite regiuni ale corpului. Sinonimele identificate se distribuie pe mai multe planuri semantice și morfologice. În primul rând, se remarcă sinonimele specializate, de uz medical, formate prin compunere cultă greco-latină (*cefalalgie, cefalée, cervicobrahialgie, hemicranie, migrenă, neurodinie, sternodinie*). Acestea asigură precizia denotativă prin specificarea localizării durerii (de exemplu, *cervicobrahialgie desemnează*

durerea în zona cervicală și brahială, prosopalgie – durerea facială). În al doilea rând, se evidențiază sinonimele analitice, de tip frazeologic, care exprimă explicit localizarea și natura durerii (*durere de cap, durere uterină, nevralgie sciatică, nevralgie musculară*). O categorie aparte o constituie termenii învechiți (*nefralgie, prosopalție*), care, deși păstrează structura etimologică savantă, nu mai sunt de uz curent și apar cu precădere în documente medicale istorice sau în literatura de specialitate arhaică.De asemenea, se observă prezența variantelor lexicale (*neuralgie* ca formă alternativă la *nevralgie*), fenomen generat de influența directă a formelor internaționale. Relațiile sinonimice din serie sunt predominant parțiale, majoritatea termenilor fiind **hiponime ale nevralgiei,** prin specificarea regiunii afectate (*proctalgie, histeralgie, costalgie, prosopalgie, sternalgie, mionevralgie, oftalmodinie, ischialgie, sciatalgie*). În acest sens, termenul-cadru funcționează ca hiperonom medical, iar sinonimele desemnează fie localizări precise, fie variații terminologice determinate de tradiția lexicală, de uzul profesional sau de adaptarea la contextul comunicativ.

70. <u>Obturație</u>

***Sinonime*:** *astupare,* (medical) *plombaj*, (tehnic) *calfatare,* (tehnic) *călăfătuire, colmatare*, *colmataj, închidere, înfundare, obliterare, obliterație, obstrucție, obturare, plombare*, (variantă livrescă) *obturațiune.*

- *Astupare* – sinonime: *obturație, obturare, înfundare, închidere, acoperire, blocare, colmatare, obliterație, barare*, (regional) *încuietură,* (popular) *încuiere,* (figurat) *oprire.*
- *Astupat* – sinonime: *obturat, închis, înfundat, blocat, colmatat, înnăbușit* (figurat), *barat.*
- *Obstrucție* – sinonime: *obturație, obturare, înfundare, baraj, închidere, blocaj, obstacol, ocluzie, opilație, obliterare*, (variantă) *obstrucțiune.*
- *Obliterație* – sinonime: *obturație, obstrucție, astupare, înfundare, ocluziune, colmatare, embolie, opilație, imperforație.*
- *Constipație* – sinonime: *obturație* (figurat), *obstrucție intestinală, coprostază, ileus, imperforație, ocluzie,* (popular) *astupare,* (regional) *încuietură*, (învechit) *constipațiune.*
- *Plombaj* – sinonime: *plombare, obturație* (dentistic), *umplere, acoperire.*
- *Colmatare* – sinonime: *obturație, colmataj, astupare, umplere, înfundare* (tehnic), *barare.*
- *Imperforație* – sinonime: *obturație, atrezie, atretenterie, constipație, ocluzie, obliterație, ileus.*
- *Închidere* – sinonime: obturație, obstrucție, înfundare, sigilare, astupare, blocaj, sigilare, colmatare.
- *Plombare* – sinonime: *plombaj, obturație* (dentistic), *astupare, umplere.*

Note. Termenul *obturație* este utilizat în mai multe contexte, în special în sfera medicală (dentistică, gastrointestinală), tehnică (blocaje de conducte, tuburi) și metaforică (obstrucție a ideilor, închidere a unui drum). Sinonimele sale, cu nuanțe contextuale distincte, se grupează în mai multe categorii: **sinonime tehnico-medicale directe**: *obturare, plombaj, plombare, colmatare, colmataj, obliterație, obstrucție, imperforație* – utilizate în special în limbajul profesional;**sinonime uzuale și populare**: *astupare, înfundare, închidere, încuiere, blocare* – termeni cu aplicabilitate mai largă;**sinonime populare și regionale**: *încuietură, încuiere* – apar

în registru familiar sau regional, de obicei cu sens figurat sau metaforic;**sinonime figurate sau învechite**: *constipațiune, opilație, călăfătuire* – folosite ocazional sau în registre arhaice/regionale.

71. <u>Ocluziune</u>

Sinonime*: astupare, închidere, înfundare, obliterare, obliterație, obstrucție, obturație, opilație;* (medical) *ileus, ocluzie intestinală;* (stomatologic) *ocluzie dentară, eugnație;* (popular) *încurcătură* de mațe; (variantă) *ocluzie.*

- *Obstrucție – sinonime*: *ocluziune, obturație, obturare, înfundare, închidere, baraj, obliterare, obliterație, opilație, ocluzie,* (variantă) *obstrucțiune.*
- *Obturație* – sinonime: *astupare, plombaj, colmatare, obliterație, înfundare, închidere, obturare, ocluzie, obstrucție.*
- *Ileus – sinonime*: *ocluzie intestinală, ocluziune, obstrucție intestinală, volvulus,* (popular) *încurcătură de mațe.*
- *Volvulus* – sinonime: *ileus, ocluzie intestinală, (rar) torsiune intestinală.*
- *Obliterație* – sinonime: *astupare, obstrucție, obturație, colmatare, ocluziune, opilație, înfundare, închidere.*
- *Astupare – sinonime: ocluziune, înfundare, închidere, obturație, obliterație, colmatare, blocare,* (popular) *astupătură.*
- *Înfundare* – sinonime*: ocluziune, obstrucție, astupare, obturație, închidere, blocare.*
- *Opilație* – sinonime: *ocluziune, obstrucție, obturație, obliterare, înfundare.*

- *Constipație* – sinonime: *ocluziune* (parțial), *ileus, coprostază, obstrucție intestinală, imperforație,* (popular) *astupare,* (învechit) *constipațiune,* (popular) *încuietură.*
- *Eugnație* – sinonime: *ocluzie dentară normală.*
- *Ocluzie – sinonime*: *ocluziune, obturație, închidere, blocaj, eugnație* (stomatologică), (învechit) *ocluzionare.*
- *Încurcătură de mațe* (popular) – sinonime: *ocluzie intestinală, ileus, volvulus.*
- *Încuietură* (popular, figurat) – sinonime: *constipație, închidere, blocaj, ocluziune.*

Note. Termenul *ocluziune* are o rețea sinonimică amplă, care variază în funcție de **contextul de utilizare**: medical (gastro-intestinal) *(ileus*, *obstrucție*, *obliterație*, *volvulus*, *constipație* (parțial) – sunt sinonime funcționale în descrierea blocajelor de tranzit intestinal); stomatologic (*ocluzie dentară*, *eugnație* – se referă la relația dintre arcadele dentare); general și tehnic (*astupare*, *înfundare*, *închidere*, *obturație* – sunt termeni cu echivalență parțială sau completă în raport cu „ocluziune", în funcție de registrul de specialitate);popular și regional (*încurcătură de mațe*, *încuietură* – formule expresive, utile în registrul informal, dar care păstrează sensul de blocare funcțională).

72. <u>Patologie</u>

Sinonime**:** *afecțiune, boală, nosologie, nozologie, stare patologică, tulburare, suferință*, (discipline) *fiziopatologie, psihopatologie, fitopatologie, iatrogenie,* (în limbaj de specialitate) *morbiditate,* (rar) *morbologie,* (învechit) *patognomonie.*

- *Boală* – sinonime: *afecțiune, beteșug, suferință, boală, maladie, morb, tulburare, stare patologică, infecție, contagiune, epidemie, pandemie, endemie,* (popular) *beteală,* (regional) *betejătură,* (rar) *hantisă,* (înv.) *boalărea*, (medical) *patologie.*
- *Afecțiune* – sinonime*: boală, stare patologică, tulburare, maladare,* (în limbaj medical) *patologie,* (figurat) s*lăbiciune, vulnerabilitate,* (învechit) *afectare.*
- *Tulburare – sinonime: perturbare, disfuncție, boală, afecțiune, dezechilibru, anomalie,* (în medicină) *patologie, stare patologică,* (în psihologie) *nevroză, psihoză.*
- *Suferință* – sinonime: *durere, chin, necaz, boală, afecțiune, patologie, stare patologică, tulburare,* (învechit și popular) *pătimire, păs, năcaz.*
- *Nosologie/Nozologie* – sinonime: *clasificarea bolilor, sistematizarea patologiilor, ramură a medicinei, știința bolilor,* (rar) *morbologie;* (termen înrudit) *semiologie* (studiul simptomelor).
- *Fiziopatologie* – sinonime**:** *patologie funcțională, mecanism patologic, ramură a medicinei care explică funcțiile anormale,* (disciplină medicală) *știința proceselor patologice.*
- *Psihopatologie* – sinonime: *patologie psihică, tulburare psihică, boală psihică, suferință mintală, disfuncție mentală, studiul bolilor psihice,* (învechit) *alienare mintală.*
- *Iatrogenie – sinonime*: *patologie iatrogenă, afecțiune indusă medical, boală provocată de tratament, complicație terapeutică, efect advers*, (în limbaj tehnic) *patologie medical-indusă.*

Note. Termenul *patologie* provine din grecescul *pathos* („suferință”) și *logos* („știință”) și desemnează atât **ș**tiința care studiază bolile, cât șiansamblul tulburărilor sau manifestărilor morbide prezente într-un organism viu.Sinonimia semantică și funcțională a acestui termen include două direcții: **sinonime științifice** (*nosologie, fiziopatologie, psihopatologie*) care vizează ramuri ale medicinei și studiul formal al bolilor; **sinonime simptomatice** (*boală, tulburare, suferință*) care pun accent pe manifestările clinice ale patologiei.Termenii precum *fiziopatologie, psihopatologie* sunt hibrizi compuși care indică specializări ale patologiei: *fiziopatologia* se ocupă de dereglările fiziologice din timpul unei boli;*psihopatologia* investighează deviațiile psihice.În registrul colocvial, patologia se confundă uneori cu *boala* sau *afecțiunea,* însă sensul academic este mult mai larg și sistemic.

73. <u>Puncție</u>

Sinonime: *biopsie, injectare, paracenteză, prelevare, străpungere*

- *Paracenteză* – sinonime: (medicină) *miringotomie, peritoneocenteză, puncție.*
- *Prelevare* – sinonime: *prelevație, sustragere, puncție;* (ceea ce este prelevat) *impozit, reținere.*
- *Toracenteză* – sinonime: (medicină) *puncție pleurală, toracocenteză.*
- *Arteriocenteză* – sinonime: puncție arterială.
- *Cefalocenteză* – sinonime: *puncție cerebrală.*

- *Abdominocenteză* – sinonime: (medicină) *paracenteză abdominală, puncție abdominală.*
- *Toracocenteză* – sinonime: (medicină) puncție pleurală, toracenteză.
- *Venepuncție* – sinonime: (medicină) *puncție venoasă, venepunctură.*
- *Înțepătură* – sinonime: *bold, ciupitură, cui, furnicătură, împungătură, împunsătură, înghimpătură, înjunghietură, înțepare, junghi, junghietură, pișcătură;* (figurat) *aluzie răutăcioasă, ironie, persiflare, săgeată, săgetătură, șfichiuitură, zeflemea*; (grecism învechit) *nixis*; (învechit) *puntură;* (medicină) *puncție*; (popular și figurat) t*ăietură;* (popular) s*tricnitură;* (regional) *picneală.*
- *Artrocenteză* – sinonime: (medicină) *puncție articulară.*
- *Celiocenteză* – sinonime: (medicină) *puncție abdominală.*

Note. Sinonimele lui *puncție* se grupează în funcție de: **scopul medical** al procedurii: *biopsie*, *prelevare* (diagnostic); *injectare*, *paracenteză* (terapeutic);**gradul de specificitate terminologică**: *puncție* este un **hiperonim** pentru toate aceste proceduri;**contextul lingvistic**: *străpungere* este un sinonim **extramedical** cu valoare ilustrativă.Sinonimia este **parțială** și **contextuală**, majoritatea termenilor având o relație de **tip hiperhiponimic** cu *puncție*. Seria sinonimică *puncție=biopsie=injectare=paracenteză=prelevare=străpungere* evidențiază un caz de sinonimie **funcțională și instrumentală** în terminologia medicală. Deși termenii se suprapun parțial semantic, fiecare își păstrează o **identitate procedurală precisă**, ceea ce reflectă gradul ridicat de **specializare și univocitate** al limbajului medical. Termenul *puncție* funcționează ca **nod terminologic central**, în jurul căruia gravitează termeni mai specifici sau derivați.

74. <u>Rahitism</u>

***Sinonime*:** *(*medicină) *atrepsie, avitaminoză, caşexie, emaciație, etizie,* (învechit) *rahitis.*

- *Rahitis – sinonime*: *rahitism*, *rahitis infantilis* (denumire științifică veche).
- *Hipovitaminoză – sinonime*: *avitaminoză*, *rahitism*, *beri-beri* (când este vorba de carența vitaminei B1), *carentă de vitamine*.
- *Avitaminoză – sinonime*: *carență de vitamine*, *hipovitaminoză*, *rahitism* (în special legat de vitamina D), *tulburare metabolică carențială*.
- *Atrepsie* – sinonime: *rahitism* (la sugari), *marasm infantil*, *tulburare de nutriție*, *degenerare proteino-calorică*, *caşexie infantilă*.
- *Caşexie* – sinonime: *emaciație*, *rahitism* (în stadii avansate), *etizie*, *consumare*, *degradare somatică severă*.
- *Emaciație* – sinonime: *caşexie*, *rahitism*, *slăbiciune severă*, *pierdere de masă corporală*, *atrofie generalizată*.
- *Etizie* – sinonime: *rahitism*, *caşexie*, *emaciație*, *consum*, *slăbire extremă*, *uscare* (regional, popular).

Note. Termenul *rahitism* desemnează o afecțiune pediatrică gravă, cauzată în principal de carenta vitaminei D, care duce la tulburări de mineralizare osoasă, deformări scheletice și slăbiciune musculară. Sinonimele și termeni apropiați prezentați variază în funcție de: **etimologie și epocă** (*rahitis*, formă arhaică, preluată din greaca veche),**specific medical** (*hipovitaminoză*, *avitaminoză*, cuprind și alte tipuri de carențe),**gravitate și generalizare** (*caşexie*, *emaciație*, *etizie*, fiind stări clinice asociate deteriorării severe a organismului, nu

exclusiv rahitismului),**vârstă și context pediatric** (*atrepsie* este specifică sugarilor și copiilor foarte mici). Toate aceste sinonime evidențiază **caracterul carențial, degenerativ și nutrițional** al rahitismului, cu trimitere la etiologie (lipsa vitaminei D), manifestări somatice (*emaciație, deformări*), și context pediatric sau geriatric (*rahitis infantilis vs cașexie senilă*).

75. <u>Simptom</u>

***Sinonime**: indicație, indiciu, manifestare*, (medical) *prodrom, semn, semnal*, (învechit) *simptomă,* (învechit) *sindrom.*

- *Simptomă* – sinonime: *simptom, indiciu, manifestare,* (învechit) *indicație, semnal,* (medical) *prodrom, semn, sindrom.*
- *Semn – sinonime: simptom, indiciu, semnal,* (în termeni medicali) *manifestare, indicație, marcă,* (rar) *simptomă*.
- *Prodrom* – sinonime*: simptom precoce, semn prevestitor, manifestare incipientă*, (în limbaj științific) *fază inițială a unei boli.*
- *Indiciu* – sinonime*: semn, simptom, semnal, manifestare,* (familiar) *urmă,* (stil elevat) *indiciu premonitoriu*.
- *Manifestare* – sinonime: *simptom, semn, expresie, exteriorizare, (medical) sindrom, reacție, apariție.*
- *Semnal*
  Sinonime: simptom, indiciu, avertisment, indicație, semn, (în sens figurat) semn prevestitor.
- *Sindrom* – sinonime*: ansamblu simptomatic, complex de simptome, boală, afecțiune, stare patologică,* (învechit) *simptomă,* (rar) *aparență*.

Note. Relația sinonimică a cuvântului *simptom* cu termenii înrudiți este bine conturată în context medical și semiotic. Cuvântul *simptom* desemnează orice manifestare subiectivă sau obiectivă care indică prezența unei boli sau tulburări în organism. Sinonimele sale variază în funcție de domeniul de utilizare (medical, figurat, arhaic) și de gradul de specificitate.*simptomă*: formă învechită și arhaică a cuvântului „simptom”, uneori folosită poetic sau în stiluri vechi de redactare medicală; *semn, indiciu, semnal:* termeni generali care pot avea conotații medicale, dar și figurative. În medicină, *semn* tinde să desemneze o manifestare obiectivă, detectabilă de medic, spre deosebire de *simptom,* care este perceput de pacient; *prodrom:* termen specializat, utilizat în medicina clinică pentru a desemna simptomele precoce, nespecifice, care preced o boală clar manifestată; *sindrom* desemnează o constelație de simptome și semne care apar împreună într-o anumită afecțiune.

76. <u>Scleroză</u>

***Sinonime**: sclerom, anchiloză, catalepsie*, (medical) *fibrozare,* (livresc) *induraţie,* (rar) *sclerozare,* (impropriu) *senilitate,* (învechit) *învârtoșare,* (regional) *întărire*, (termen specializat) *angioscleroză, scleroftalmie.*

- *Sclerom – sinonime: induraţie,* (medical) *scleroză*, (patologie) *întărire tisulară,* (rar) *învârtoșare,* (specializat) *granulom sclerotic*

- *Anchiloză* – Sinonime: *înțepenire, blocaj articular, imobilizare,* (medical) *scleroză articulară,* (popular) î*nlemnire,* (rar) *fixare articulară,* (regional și figurat) *înțepenitură*.
- *Catalepsie* – sinonime: *rigiditate musculară, (*medical) *inhibiție motorie,* (psihiatric) *stare cataleptică,* (popular) *înlemnire,* (învechit) *paralizie temporară,* (livresc) *suspendare conştientă,* (impropriu) *scleroză.*
- *Ramolire* – sinonime: (livresc) *senilizare,* (familiar) *zaharisire,* (medical și figurat) *sclerozare,* (învechit) *mucezire,* (stilistic) *ramoleală, ramolisment,* (regional) *moleșire.*
- *Senilitate – sinonime*: *bătrânețe, decădere, debilitate, decrepitudine, caducitate,* (livresc) *gerontism, senescență, ramoleală, ramolire,* (rar) *ramoliție,* (impropriu) *scleroză,* (peiorativ) *gâtism*, (familiar) *bătrâniciosenie.*
- *Angioscleroză* – sinonime: *scleroză vasculară*, (medical) *întărire arterială*, (specializat) *fibrozare vasculară*, (învechit) *arterioscleroză*, (termen compus) *arterioangioscleroză.*
- *Scleroftalmie* – sinonime: *scleroza ochiului,* (învechit) *scliroftalmie,* (medical) *întărirea sclerei,* (rar) *induraţie oculară.*
- *Paralizie* – sinonime: *hemiplegie, paraplegie, pareză, parezie, poliomielită, anestezie, insensibilitate, imobilizare, catalepsie, anchiloză,* (popular) *dambla, poceală, (învechit) paralizație, slăbănogeală, slăbănogie, slăbănogire,* (Transilvania) *gută,* (medical) *scleroză.*

Note. Termenul *scleroză* provine din grecescul *sklērós* („dur”, „tare”) și desemnează, în mod primar, procesul patologic de întărire (învârtoșare) anormală a unui țesut organic, de obicei cauzată de fibrozare excesivă sau degenerare celulară. În context medical, scleroza apare frecvent în bolile neurodegenerative (de exemplu, scleroza multiplă), vasculare (angioscleroză) sau oftalmologice (scleroftalmie). Sinonimele asociate pot avea o distribuție semantică diferită, oscilând între termeni **anatomopatologici** (de exemplu, *sclerom*, *indurație*), **neurologici** (de exemplu, *catalepsie*, *paralizie*), **senescenți** (de exemplu, *ramolire*, *senilitate*) sau **regionale/populare** (de exemplu, *slăbănogie*, *poceală*). În vorbirea colocvială sau improprie, *scleroză* capătă uneori conotații figurative de încetineală mintală legată de vârstă sau rigiditate a gândirii, fiind asimilată pe nedrept cu senilitatea. De aceea, precizia contextuală este crucială în utilizarea sa corectă.

77. <u>Terapie</u>

Sinonime: *tratament, terapeutică, îngrijire medicală,* (specializat) psihoterapie, fizioterapie, chimioterapie, hormonoterapie, fitoterapie, hidroterapie, (tehnic) *electroterapie, termoterapie, masoterapie, ergoterapie, (modern) laseroterapie, magnetoterapie, ultrasonoterapie, speleoterapie, haloterapie, apiterapie, hirudoterapie, narcoterapie,* (regional și medical popular) *doctorie, leac,* (înv.) *tămăduire, vindecare.*

- *Tratament* – sinonime: *terapie, terapeutică, remediu, medicație, îngrijire, cură,* (învechit) *leac, doctorie, panaceu*, (stil arhaizant) *tămăduire,* (medical) *intervenție, procedură terapeutică, strategie terapeutică.*
- *Terapeutică* – sinonime: *știința tratării bolilor, tratament, terapie, îngrijire medicală, cură,* (stil științific) *abordare terapeutică, strategie de tratament, remediere,* (în limbaj medical) *protocol terapeutic.*

- *Psihoterapie* – sinonime**:** *terapie psihologică, consiliere psihologică, psihanaliză, tratament psihic,* (modern) *terapie cognitiv-comportamentală, coaching psihologic, terapie conversațională.*
- *Fizioterapie* – sinonime: *terapie fizică, kineziterapie, reabilitare fizică,* (medical) *gimnastică medicală, tratament motric, recuperare musculară,* (învechit) *mișcare curativă.*
- *Chimioterapie* – sinonime: *terapie medicamentoasă, chemoterapie, tratament oncologic, tratament cu substanțe chimice*, (stil tehnic) *protocol de chimioterapie,* (popular) *tratament cu* pastile tari.
- *Hormonoterapie* – sinonime: *terapie hormonală, tratament endocrinologic, tratament cu hormoni, substituție hormonală*, (medical) *reglare hormonală.*
- *Fitoterapie* – sinonime: *terapie cu plante, tratament vegetal, leacuri din plante, medicină naturistă,* (popular) *ceaiuri vindecătoare,* (arhaic) *doctorie verde*
- *Apiterapie* – sinonime**:** *terapie cu produse apicole, tratament cu miere și propolis, medicină apicolă,* (popular) l*eacuri cu miere,* (regional) *doctorie de stup.*
- *Speleoterapie* – sinonime: *haloterapie, terapie cu sare, microclimatoterapie, tratament în saline, terapie de peșteră,* (tehnic) *climatoterapie subterană, salinoterapie.*
- *Hirudoterapie – sinonime: tratament cu lipitori, terapie cu hirudine,* (popular) *vindecare cu lipitori, procedură hemoterapeutică*.
- *Ergoterapie – sinonime**:** terapie ocupațională, reabilitare profesională, terapie prin muncă, tratament prin activitate,* (în educație specială) *adaptare ocupațională.*
- *Narcoterapie* – sinonime: *somnoterapie, terapie prin somn, tratament sedativ,* (învechit) *hipnoterapie, inducție somniferă.*
- *Hipnoterapie – sinonime*: t*erapie prin hipnoză, inducție hipnotică, tratament sugestiv, psihoterapie hipnotică.*
- *Termoterapie – sinonime*: *terapie cu căldură, tratament termic,* (tehnic) *aplicare de temperatură, proceduri termale.*
- *Magnetoterapie – sinonime: tratament cu câmpuri magnetice, terapie magnetică*, (în terapii alternative) *echilibrare energetică.*
- *Laseroterapie – sinonime: tratament cu laser, terapie cu lumină concentrată*, (medical) *procedură laser,* (cosmetologie) *fotoactivare tisulară.*
- *Radioterapie* – sinonime**:** *tratament cu radiații, terapie oncologică, iradiere terapeutică,* (oncologie) *protocol radioactiv.*
- *Reanimare* – sinonime**:** *terapie intensivă, resuscitare, revenire la viață, reînsufleție, reînviorare,* (învechit) *ranimare,* (tehnic) *suport vital avansat.*
- *Grafoterapie – sinonime*: *terapie prin scris, reeducare prin caligrafie, exprimare terapeutică scrisă, tratament grafomotor.*
- *Sociodramă – sinonime***:** *terapie de grup, socioterapie, dramaterapie, exprimare prin jocuri de rol, tratament prin simulare socială.*
- *Jocoterapie – sinonime*: *ludoterapie, terapie prin joc, tratament prin activitate ludică, jocuri cu rol terapeutic*, (educație specială) *stimulare prin joc.*
- *Sexoterapie – sinonime*: *terapie sexuală, consiliere sexuală, tratament disfuncțional sexual,*

Note. Termenul *terapie e*ste un **hiperonim medical** ce desemnează ansamblul mijloacelor și metodelor utilizate pentru ameliorarea, vindecarea sau controlul bolilor și al tulburărilor. Sinonimia sa se realizează în mai multe registre: general-medical (*tratament, terapeutică, îngrijire*); specializat (*psihoterapie, chimioterapie, hidroterapie*); alternativ-naturist (f*itoterapie, apiterapie, speleoterapie*); stil arhaic sau popular (*tămăduire, doctorie, leac)*. Sinonimele respective sunt funcționale într-un **câmp lexical medical-axiologic**, având variații semantice în funcție de: *domeniu*, *mod de aplicare*, *instrumente utilizate*, *conținut științific* sau *stilistică (tehnică vs populară)*. Astfel, „terapie" nu este un termen izolat, ci **nucleul unui sistem** terminologic complex, articulat în jurul conceptului de vindecare.

78. <u>Ulcer</u>

***Sinonime*:** *cancer*, *escară*, *șancru*, *ulcerație*, *ulcerațiune*, *ulcus*, *(învechit) ulțeră*, *(arhaic, rar) exulcerație*, *(patologic) nomă*.

- *Ulcerație* – sinonime: *aftă, arsură, helcoză, ozenă, ulcer.*
- *Escară* – sinonime: *arsură, necroză, ulcerație, ulcer.*
- *Fântânea* – sinonime: *fântâniță;* (regional) *ulcer artificial;* (articulat) *moalele capului.*
- *Șancru* – sinonime: (medicină) *ulcerație.*
- *Nomă* – sinonime: (medicină) *stomatită, ulcer*
- *Exulcerație* – sinonime: (medicină) *început de ulcerație, șancru, ulcerație superficială.*
- *Ulțeră* – sinonime: *ulcer.*
- *Ulcus* –m sinonime: (medicină) rană, ulcer, umflătură.
- *Helcoză* – sinonime: (medicină) *ulcerație.*
- *Carchin* – sinonime: (medicină) *cancer, ulcer,* (variantă) *cârcin.*

Note. Relația sinonimică a cuvântului *ulcer* și a termenilor înrudiți reflectă spectrul larg al leziunilor tisulare cronice sau acute, cu distrugerea pielii sau a mucoaselor. Termenii variază în funcție de: cauza (infecțioasă (*șancru*), vasculară (*escară*), autoimună sau iatrogenă); localizare: orală (*aftă*), cutanată (*escară*, *ulcus*), genitală (*șancru*), digestivă (*ulcer gastric*);gravitate și evoluție (de la forme superficiale (*exulcerație*) la forme severe sau necrozante (*nomă*)).

79. <u>Vitiligo</u>

***Sinonime*:** *acromie, albinism, discromie, leucopatie, leucodermie, depigmentare, depigmentație.*

- *Leucodermie – sinonime*: *acromie, acromodermie, albinism, decolorație cutanată, hipocromie, vitiligo.*
- *Discromie* – sinonime: *acromie, albinism, argirism, boala Addison, boala Wilson, cicatrice, cloasmă, colierul lui Venus, efelidă, eritem pigmentat, hemocromatoză, lepră acromiantă, melanodermie arsenicală, melanoză, ocronoză, pitiriazis versicolor, sclerodermie, sifilis acromiant, vitiligo.*
- *Leucopatie* – sinonime: *vitiligo.*
- *Albinism* – sinonime: acromie, acromotrichie, albinoidism, caniție, cloroză, decolorație, depigmentație, discromie, leucism, leucodermie, leucotrichie, vitiligo.
- *Depigmentare* – sinonime: *albinism, decolorație, depigmentație, vitiligo.*

- *Depigmentație* – sinonime: *albinism, decolorare, decolorație, depigmentare, vitiligo.*
- *Acromie – sinonime***:** *albinism, depigmentație, hipocromie, leucodermie, vitiligo.*

Note. Sinonimia cuvântului *vitiligo* este dominată de termeni medicali care descriu modificări ale pigmentației pielii, în special pierderea totală sau parțială a melaninei. Sinonimele se pot clasifica astfel:**sinonime directe medicale:** *leucopatie, leucodermie, acromie* – acestea corespund semnificației clinice a vitiligo, fiind utilizate adesea interschimbabil în texte medicale; **sinonime descriptive și generale:** *depigmentare, dep.igmentație, discromie* – se referă la procesul sau efectul pigmentației alterate, fiind aplicabile și altor boli; **sinonime largi sau înrudite conceptual***:* *albinism* – desemnează o stare de depigmentare congenitală, totală, dar poate funcționa ca sinonim general pentru lipsa pigmentului, inclusiv în contexte comparabile cu *vitiligo.*

80. <u>Xeroză</u>

Sinonime*: asteatoză*, *xeroftalmie*, *xerom*, *(variantă) xeroma*, *(învechit) seche*, *(medical) uscăciune tegumentară*, *(specializat) hipohidroză cutanată*.

- *Asteatoză – sinonime*: *xeroftalmie*, *xeroză*, *(medical) hiposecreție sebacee*, *(dermatologic) piele uscată*, *(popular) piele aspră*.
- *Xeroftalmie – sinonime*: *asteatoză*, *oftalmie uscată*, *xerom*, *xeroză*, *(oftalmologic) keratoconjunctivită sicca*.
- *Xerom* – sinonime: *xeroftalmie*, *xeroză*, (variantă lingvistică) *xeroma*, (medical*) conjunctivă uscată*.
- *Xeroma* – sinonime: *xerom*, *xeroftalmie*, *xeroză*; (învechit) *uscăciune oculară*.
- Seche (învechit, rar) – sinonime: *xeroză*, *uscăciune*, (popular) *piele crăpată*, (regional) *piele țepoasă*.

Note. Termenul *xeroză* derivă din grecescul „*xēros*”=uscat, fiind utilizat în limbajul medical pentru a desemna uscăciunea anormală a pielii, mucoaselor sau a altor țesuturi. În funcție de localizare și etiologie, termenul poate avea sinonime specifice: **în dermatologie**: *xeroză=asteatoză*, *uscăciune tegumentară*, *hiposecreție sebacee*; **în oftalmologie**: *xeroză oculară=xeroftalmie*, *xerom*, *xeroma*. Sinonime largi: termeni ca *seche*, *uscăciune*, *deshidratare localizată* pot apărea în limbajul colocvial sau în tratate vechi. Această rețea sinonimică, deși mai restrânsă numeric decât în cazul termenilor anatomici uzuali (precum *abdomen*), reflectă **o varietate funcțională și contextuală**: de la termeni științifici (de exemplu, *keratoconjunctivită sicca*) până la variante învechite sau specializate.

TERMINOLOGIE FARMACEUTICĂ (ansamblu de termeni specifici utilizați în domeniul farmaceutic, atât în ceea ce privește medicamentele și substanțele active, cât și procesele și aparatura din industria farmaceutică)

81. <u>Analgezic</u>

Sinonime: *antalgic*, *calmant*, *sedativ*, *tranchilizant*, (rar) *temperant*, (rar) *antidurere*.

- *Antalgic* – sinonime: *analgezic*, *calmant*, *sedativ*, *anestezic*.
- *Calmant* – sinonime: *analgezic*, *sedativ*, *dormitiv*, *anestezic*, *antispasmodic*, *somnifer*, *tranchilizant*, *hipnotic*, *soporific*, *narcotic*, *medicament*, *drog*.
- *Sedativ* – sinonime: *analgezic*, *calmant*, *tranchilizant*, *antalgic*, *temperant*, *narcotic*, *somnifer*, *soporific*, *anestezic*.
- *Tranchilizant – sinonime*: *analgezic*, *sedativ*, *ataraxic*, *calmant*, *psiholeptic*, *neuroleptic*, *neurodepresor*, *soporific*, *euforizant*, *relaxant*, *dormitiv*, *barbiturice* (la plural).
- *Anestezic* – sinonime: *analgezic*, *anesteziant*, *antalgic*, *amorțitor*, *narcotic*, *calmant*, *sedativ*, *stupefiant*, *adormitor*, *insensibilizator*, *somnifer*.
- *Anesteziant* – sinonime: *anestezic*, *analgezic*, *calmant*, *sedativ*, *adormitor*, *antalgic*, *amorțitor*, *narcotic*.
- *Temperant* – sinonime: *analgezic*, *calmant*, *sedativ* (rar, uz restrâns, stil arhaic sau medical specializat).
- *Spasmolitic* – sinonime: *analgezic*, *antispasmodic*, *antispastic*.
- *Antispasmodic – sinonime*: *spasmolitic*, *calmant*, *analgezic*, *antispastic*, *relaxant muscular* (în limbaj medical).

Note. Termenul *analgezic* desemnează o substanță sau un medicament care are rolul de a reduce sau elimina durerea, fără a afecta în mod esențial funcțiile senzoriale ale conștiinței. În plan medical și farmaceutic, el face parte dintr-o clasă terapeutică largă, cu termeni apropiați, dar nu întotdeauna sinonimi direcți în sens absolut: *calmant, sedativ, tranchilizant* (termeni înrudiți cu *analgezic,* însă *calmantul* și *sedativul* acționează mai ales asupra sistemului nervos central, reducând agitația, anxietatea sau tensiunea, în schimb, *analgezicul* acționează specific asupra durerii, ceea ce îi conferă un câmp mai precis de aplicare; *antalgic* (sinonim direct și aproape perfect pentru *analgezic,* fiind de fapt un termen tehnic (din fr. *antalgique*) folosit în context științific); *anestezic vs analgezic* (au legătură cu suprimarea durerii, dar *anestezicul* poate provoca pierderea temporară a conștienței sau sensibilității, în timp ce *analgezicul* nu anulează complet senzațiile, ci doar atenuează durerea, deci, ele sunt **parțial sinonime**); *tranchilizant, hipnotic, somnifer, soporific, narcotic* (pot însoți efectul analgezic, dar au scopul principal de **a** induce relaxare, somn sau amorțire generală; unii pot avea și efect analgezic secundar, dar în mod direct **nu sunt echivalenți** cu analgezicul pur). *Analgezic* este un termen medical fundamental, aflat în relație sinonimică cu *antalgic* și *calmant,* dar într-o rețea semantică mai largă ce cuprinde concepte apropiate (de exemplu, *sedativ, anestezic, tranchilizant*). Datorită complexității mecanismelor farmacologice, sinonimia este **contextuală și gradată**, nu absolută, iar unele echivalențe funcționează doar în registre specializate sau în combinații terapeutice.

82. <u>Antibiotic</u>

Sinonime: *bactericid, bacteriostatic*, (tehnic) *magnamicină,* (specializat) *antimicrobian,* (în farmacologie) *microbicid, antibacterian.*

- *Bactericid – sinonime***:** *antibiotic, microbicid, antimicrobian, antibacterian,* (în limbaj de specialitate) *germicid.*

- *Bacteriostatic* – sinonime**:** *antibiotic, antimicrobian, antibacterian,* (tehnic) *bacteriostabil*.
- *Microbicid* – sinonime**:** *antibiotic, bactericid, antiseptic, germicid, antimicrobian.*
- *Antimicrobian* – sinonime: *antibiotic, antibacterian, bactericid, bacteriostatic, microbicid.*
- *Antibacterian* – sinonime: *antibiotic, antimicrobian, bactericid, bacteriostatic.*
- *Magnamicină* – sinonime: *antibiotic, substanță antibacteriană,* (rar) *agent terapeutic specific.*

Note. Sinonimele pentru *antibiotic* se leagă semantic prin funcția comună de combatere a bacteriilor sau microorganismelor. Cele mai frecvente sinonime includ: *bactericid* și *bacteriostatic* – în funcție de acțiunea asupra bacteriilor (distrugere *vs* inhibare);*antimicrobian* și *antibacterian* – termeni-umbrelă, uneori folosiți în locul *antibiotic*, mai ales în context farmaceutic; *microbicid* – sinonim tehnic, mai general, dar frecvent interschimbabil cu *antibiotic*; calificative regionale sau arhaice precum *magnamicină* apar rar, dar sunt relevante în corpusul istoric sau specializat.În uzul colocvial, *antibiotic* este termenul dominant, iar ceilalți sunt folosiți mai ales în limbajul științific, în funcție de precizia contextului.

83. <u>Antidot</u>

Sinonime: (rar) *contraotravă, contravenin*, (învechit) *antifarmac.*

- *Contraotravă* – sinonime: *antidot, electuar, remediu.*
- *Contravenin* – sinonime: *antidot, antiviperin.*
- *Antifarmac* (învechit) – sinonime: *antidot.*
- *Leac* – sinonime: *doctorie, medicament, remediu, antidot.*
- *Pomadă – sinonime*: *alifie, antidot, balsam, briantină, cold-cream, contraotravă, cremă, emplastru, gomina, lanolină, liniment, medicament, preparat, remediu, soluție, unguent, vaselină.*
- *Derivativ* – sinonime: *antidot, leac, remediu.*
- *Poțiune – sinonime*: *antidot, breuvaj, filtru, leac, liniment, medicament lichid, mixtură, preparație, reconstituant, remediu, soluție, tonifiant, topic.*

Note. *Antidot* se înscrie într-o rețea semantică largă de termeni legați de ideea de remediu și neutralizare a efectelor nocive: *contraotravă* și *contravenin* sunt sinonime mai specifice, primul general pentru orice otravă, al doilea pentru veninuri animale; *leac* și *poțiune* au o conotație mai largă, ce include orice mijloc terapeutic, dar pot desemna și antidoturi; *pomadă* este un termen care, deși în general este o formă farmaceutică, poate intra în această rețea în contexte specifice (aplicații locale); termenii *antifarmac* și *derivativ* sunt mai rar folosiți, având uz arhaic sau metaforic.Această rețea de sinonime arată cum *antidotul* este integrat într-un sistem lexical medical și farmaceutic în care fiecare termen are nuanțe precise, dar adesea se pot substitui reciproc în funcție de context, nivelul de specializare și regiune. .

84. <u>Balsam</u>

Sinonime: *elixir, medicament, doctorie, leac, remediu, pomadă, unguent.*

- *Elixir* – sinonime**:** *medicament, doctorie, leac, balsam.*
- *Pomadă – sinonime*: *alifie, antidot, balsam, briantină, cold-cream, contraotravă, cremă, emplastru, gomina, lanolină, liniment, medicament, preparat, remediu, soluție, unguent, vaselină.*
- *Liniment – sinonime*: *alifie, balsam, cremă, emplastru, pomadă, unguent, (popular) oblojeală.*
- *Olm* – sinonime**:** *balsam, parfum.*
- *Șmag* (regional) – sinonime*: balsam*; (variante) *smac, smag, smah, șmac, șmah, zmag.*

Note. Termenii *balsam*, *pomadă*, *unguent*, *liniment* se referă la preparate medicamentoase cu aplicare externă, cu rol în calmarea, vindecarea sau protejarea pielii, diferențele fiind adesea de consistență, compoziție și uz tradițional; *elixirul* se distinge prin consistența lichidă și proprietățile tonice sau revigorante, dar face parte din aceeași familie semantică a remediilor cu efect terapeutic; termenii regionali și arhaici (*olm*, *șmag* și variantele sale) adaugă o dimensiune etnografică și istorică în înțelegerea vocabularului legat de balsam, subliniind utilizarea acestor produse în spații culturale restrânse; *leac*, *medicament*, *remediu* sunt termeni generali care includ înțelesul de bază al oricărui produs cu proprietăți terapeutice, din care *balsamul* este o formă particulară, mai specifică și cu aplicare externă.

85. <u>Bandaj</u>

Sinonime: *bandă, fașă, pansament, fâșie, legătură, atelă.*

- *Cataplasmă* – sinonime: *bandaj, compresă, oblojeală.*
- *Legătură* – sinonime: *bandaj, fașă, legătoare, pansament, tifon.*
- *Plasture – sinonime***:** *cataplasmă, bandaj.*
- *Tifon – sinonime*: *pansament, bandaj, oblojeală.*
- *Corset* – sinonime**:** *bandaj, centură*; (regional, Banat, Transilvania și Maramureș) *spăcel*; (învechit) *tivilichie.*
- *Eclisă* – sinonime: *atelă, bandaj, eschilă, gutieră*.
- *Legătoare – sinonime***:** *bandaj, fașă, legătură, pansament, tifon.*
- *Oblojeală* – sinonime**:** (popular) *bandaj, cataplasmă, compresă, fașă, pansament, prișniț, tifon*.

Note. Termenii *bandaj*, *fașă*, *pansament*, *legătură*, *tifon*, *oblojeală* formează un grup lexical ce desemnează materialele textile și metodele de acoperire, fixare și protecție a rănilor sau a unor părți ale corpului; termenii *cataplasmă* și *plasture* reprezintă forme particulare de aplicare a remedierii externe, cu substraturi și moduri diferite de utilizare; *corsetul* și *eclisa* (sau *atela*) indică dispozitive de susținere și imobilizare, care se folosesc adesea în combinație cu bandaje pentru a asigura stabilitatea zonei afectate; variantele regionale (*spăcel*, *tivilichie*) reflectă particularitățile terminologice locale și tradiționale ale limbii române.Întreaga serie relevă complexitatea terminologică și funcțională a conceptului de *bandaj,* în strânsă legătură cu medicina practică și cu limbajul popular. Seria lexicală *bandaj* se înscrie într-un câmp funcțional-semantic larg, cu numeroase sinonime care reflectă atât materialele folosite, cât și tehnicile de aplicare și scopurile terapeutice. În context medical, acești termeni sunt

complementari și pot fi preferați diferit în funcție de specificul procedurii, regiunea geografică sau nivelul de formalitate al discursului.

86. <u>Bisturiu</u>

Sinonime: *cuțit,* (turcism învechit) *nișter*, (rar) *dagă*, (regional și medical) *lanțetă*, (medical și savant) *scalpel,* (rar și învechit) *lăncioară*, (regional) *stricnea*, (învechit) *lancetă,* (învechit) lanțătă.

- *Cuțit* – sinonime: *bisturiu,* (în context medical) *instrument chirurgical,* (în uz general) *briceag, pumnal, sabie,* (regional și arhaic) *sfredel, jungher, hanger,* (în exprimare colocvială sau figurată) *lamă.*
- *Nișter* – sinonime: *bisturiu, lanțetă,* (regional și învechit) *cuțit chirurgical,* (variantă arhaică) *lancetă.*
- *Dagă* – sinonime: *bisturiu, cuțit, pumnal, armă albă scurtă;* (rar și regional) *jungher,* (învechit) *hanger.*
- *Lanțetă – sinonime*: *bisturiu, scalpel, flebotom, vaccinostil,* (învechit) *lăncioară*, (regional) *stricnea*, (arhaic) *nișter,* (variante învechite) *lancetă, lanțătă.*
- *Scalpel – sinonime*: *bisturiu, lanțetă, cuțit chirurgical,* (în context academic) *instrument de disecție.*
- *Lăncioară – sinonime*: *lanțetă, bisturiu,* (regional) *cuțit fin*, (învechit) *armă albă de mici dimensiuni.*
- *Stricnea* – sinonime: *lanțetă, bisturiu* (regional, arhaic), *cuțit medical*.
- *Lancetă* – sinonime: *bisturiu, lanțetă* (variantă grafică și fonetică veche), *scalpel.*
- *Lanțătă – sinonime*: *bisturiu, lanțetă, lancetă.*

Note. Termenul *bisturiu* desemnează, în accepțiunea medicală actuală, un instrument chirurgical de tăiere, cu lamă fină și foarte ascuțită, utilizat pentru secțiuni precise ale țesuturilor Seria sinonimică reunește mai multe tipuri de relații sinonimice: sinonime generale (*cuțit* – termen cu sens de „instrument de tăiat” în uzul comun; în context medical, capătă sens specializat (de exemplu, *cuțitul chirurgului*) sinonimia este parțială, deoarece *cuțit* acoperă o sferă semantică mult mai largă; *lamă* – desemnează partea tăietoare a unui instrument, fiind sinonim doar în sens metonimic); sinonime specializate (*lanțetă* – din fr. *Lancette* „suliță”, indică un instrument chirurgical mic, cu lamă triunghiulară, utilizat mai ales în flebotomie; sinonimie aproximativă, diferențiată prin formă și utilizare; *scalpel* – din lat. *scalpellum* („cuțit mic”), preluat prin filieră occidentală; sinonimie aproape totală, fiind preferat în terminologia anatomică și chirurgicală internațională); sinonime arhaice și regionale (*nișter* – împrumut din turcă *(neșter*), atestat în chirurgia populară; sinonimie totală în context istoric, dispărută din uzul medical standard; *dagă*, folosit în sens militar și chirurgical; sinonimie contextuală; *stricnea, lăncioară, lanțătă* – forme regionale sau adaptări fonetice, cu sinonimie totală în limbajul local, dar necunoscute în terminologia medicală modernă). Seria sinonimică se caracterizează printr-un nucleu specializat (*bisturiu, scalpel, lanțetă*) și o zonă periferică formată din termeni populari sau arhaici (*cuțit, nișter, dagă*). Sinonimia este adesea parțială, condiționată de domeniu, registru lingvistic și epocăPrezența împrumuturilor din franceză, latină, italiană și turcă indică stratificarea istorică a lexicului medical românesc, corelată cu influențele culturale și științifice externe.

87. <u>Calmant</u>

Sinonime: *analgezic, anestezic, anesteziant, antalgic, antispasmodic, chietiv, cvietiv, dormitiv, drog, hipnotic, narcotic, neuroleptic, sedativ, somnifer, soporific, temperant, tranchilizant,* (rar) *quietiv.*

- *Analgezic* – sinonime*: calmant, antalgic, sedativ, tranchilizant, anesteziant*.
- *Anestezic* – sinonime: *calmant, analgezic, anesteziant, antalgic, narcotic, sedativ, stupefiant, adormitor, amorțitor, insensibilizator.*
- *Anesteziant* – sinonime: *calmant, analgezic, anestezic, narcotic, antalgic, sedativ.*
- *Antalgic* – sinonime: *calmant, analgezic, anesteziant, sedativ.*
- *Tranchilizant* – sinonime: *calmant, sedativ, dormitiv, somnifer, soporific, neuroleptic, psiholeptic, euforizant, barbiturice* (la plural), *anxiolitic, relaxant.*
- *Sedativ* – sinonime: *calmant, analgezic, tranchilizant, somnifer, soporific, neuroleptic, anestezic.*
- *Dormitiv* – sinonime*: calmant, sedativ, soporific, tranchilizant, somnifer.*
- *Somnifer* – sinonime: *calmant, dormitiv, sedativ, soporific, tranchilizant*.
- *Soporific* – sinonime*: calmant, somnifer, dormitiv, sedativ, tranchilizant.*
- *Narcotic* – sinonime: *calmant, anestezic, anesteziant, sedativ, stupefiant.*
- *Neuroleptic* – sinonime: *calmant, tranchilizant, sedativ, psiholeptic, neurodepresor, psihotrop.*
- *Temperant* – sinonime*: calmant, analgezic, sedativ.*
- *Chietiv* – sinonime: *calmant, cvietiv, quietiv*.
- *Cvietiv* – sinonime: *calmant, chietiv, quietiv.*
- *Quietiv* – sinonime*: calmant, chietiv, cvietiv.*
- *Drog* – sinonime (parțiale, în anumite contexte): *calmant, sedativ, narcotic, stupefiant, medicament.*
- *Medicament* – sinonime (generice): *calmant, doctorie, leac, remedii, drog, pastilă.*

Note. Sinonime directe: *analgezic, sedativ, tranchilizant, anestezic* – utilizate interșanjabil în vorbirea medicală și populară; **sinonime de registru înalt/livresc:** *soporific, dormitiv, quietiv, temperant* – apar mai ales în scrieri literare, filozofice sau medicale vechi; **sinonime specializate:** *narcotic, neuroleptic, anesteziant* – utilizate în terminologii specifice (psihiatrie, anestezie, farmacologie); **sinonime cu extensie semantică variabilă:** *medicament, drog* – în funcție de contextul cultural, legal sau medical.Termenul *calmant* ocupă o poziție centrală în câmpul sinonimic al medicamentelor cu efect liniștitor, antialgic sau sedativ. Sinonimia sa este complexă, fiind modelată atât de gradul de intensitate al efectului, cât și de domeniul de utilizare (colocvial, medical, arhaic). Toate sinonimele sale implică ideea de inhibare a durerii, agitației sau vigilenței, cu grade diferite de profunzime și specializare.

88. <u>Farmacie</u>

Sinonime**:** *oficină,* (popular) *spițerie,* (regional, Transilvania și Bucovina) *apotecă,* (regional – Transilvania) *potică; farmaceutică, farmacologie,* (împrumut) *drugstore,* (rar, învechit și regional) *drogărie.*

- *Oficină* – sinonime**:** *farmacie, laborator, atelier* (în unele contexte tehnice).
- *Spițerie* – sinonime: *farmacie, drogherie;* (prin extensie semantică) *medicamente, droguri*.
- *Apotecă* (regional) – sinonime: *farmacie,* (variantă) *aptecă*, (variantă) *pătică.*
- *Potică* (regional) – sinonime: *farmacie, apotecă*, (învechit) *potecă.*
- *Drogherie* – sinonime: *farmacie, drugstore, magazin de produse chimico-cosmetice*, (variantă) *drogărie,* (variantă) *droguerie.*
- *Drugstore* (împrumut din engleză) – sinonime: *farmacie, drogherie.*
- *Farmaceutică – sinonime***:** *farmacie* (în sens larg)*, farmacologie.*
- *Farmacologie – sinonime*: *farmaceutică, farmacie* (sens larg), *farmacodinamică, farmacocinetică, farmacoterapie, farmacogeneză, farmacogenetică, farmacovigilență*.

Note. Cuvântul *farmacie* desemnează, în limba română contemporană, atât instituția (spațiul fizic) unde se prepară și se vând medicamente, cât și – prin extensie semantică – știința medicamentelor (în contexte academice). Termeni precum *spițerie, oficină, apotecă, potică* sunt fie învechiți, fie regionali, dar mențin o relație sinonimică strictă cu *farmacie* în sensul său concret și tradițional.Termeni c*a farmaceutică, farmacologie, drogherie, drugstore* reprezintă extensii semantice și sinonime mai largi sau specializate, circumscrise domeniului medicamentelor și farmaciei ca știință și practică. Din perspectivă dialectală, cei mai răspândiți termeni în zonele istorice ale României sunt: *apotecă* și *potică* în Transilvania și Bucovina; *spițerie* în regiunile sudice și estice; *drogherie* în mediul urban modern, uneori confundată cu *farmacie.*

89. <u>Fenobarbital</u>

Sinonime**:** *luminal,* (chim.) *acid 5-etil-5-fenilbarbituric,* (farm.) *barbiturat,* (învechit, colocvial) *somnifer*, (în jargon medical) *fenobarb*, (internaționalizat) *phenobarbitalum.*

- *Luminal* – sinonime**:** *fenobarbital*, (chim.) *barbiturat,* (învechit) *calmant*, (colocvial) *pilulă de somn.*
- *Barbiturat* – sinonime: *derivat barbituric, hipnotic,* (farm.) *fenobarbital, amobarbital, secobarbital*, (jargon medical) *barbi,* (colocvial) *tranchilizant greu.*
- *Somnifer* (învechit/colocvial) – sinonime: *calmant, tranchilizant, sedativ,* (farm.) *fenobarbital, luminal,* (popular) *pastilă de somn,* (regional) *pilulă de noapte.*
- *Fenobarb* – sinonime: (jargon medical) *fenobarbital, luminal.*
- *Phenobarbitalum* (latinizat, termen internațional) – sinonime: *fenobarbital, luminal*

Note. Relația sinonimică a cuvântului *fenobarbital* cu termenii înrudiți este evidentă în limbajul farmaceutic, medical și colocvial. Sinonimele evidențiate reflectă fie denumirea științifică, fie utilizările tradiționale sau colocviale ale substanței:*luminal – n*ume comercial al fenobarbitalului, frecvent utilizat în prescripțiile medicale în trecut, un sinonim direct și tradițional al fenobarbitalului; *barbiturat* – termen de categorie superioară, ce desemnează clasa de compuși

din care face parte fenobarbitalul, în contexte medicale poate desemna direct *fenobarbitalul,* prin antonomază;
somnifer – termen mai vechi sau colocvial care desemnează orice medicament destinat inducției somnului, în epoca *prebenzodiazepinică,* „somnifer" desemna deseori *fenobarbitalu*l, fiind utilizat în limbaj popular sau jurnalistic;*fenobarb* – forma abreviată (jargon medical), utilizată adesea în fișe clinice sau discuții informale între specialiști; *Phenobarbitalum* – formă latinizată internațională, utilizată în literatura farmaceutică, prospecte, farmacopée și standarde internaționale.

90. <u>Fiolă</u>

Sinonime: *flacon, ampulă.*

- *Flacon* – sinonime: *buiotă, butelie, sticluță, fiolă, recipient,* (regional) *șip.*
- *Ampulă* – sinonime: *fiolă, flacon,* (anatomie) *dilatare,* (la bec) *glob de sticlă.*

Note. Analiza seriei sinonimice prezentate evidențiază un nucleu terminologic comun în domeniul farmaceutic, constituit în jurul termenului *fiolă*, utilizat pentru desemnarea unui recipient de mici dimensiuni, de regulă din sticlă sau material plastic, destinat păstrării și administrării preparatelor injectabile sau a unor soluții sterile. Sinonimia dintre *fiolă* și *flacon* este parțială și contextuală: în limbajul farmaceutic, *flaconul* desemnează un recipient similar, dar de obicei cu volum mai mare și destinații variate (medicamente lichide, pulberi, cosmetice), iar în registrul colocvial sau regional, termenul se extinde la alte recipiente (de exemplu, *buiotă, butelie, sticluță*). Astfel, *flacon* prezintă o polisemie mai accentuată și o arie semantică mai largă decât *fiolă*, ceea ce determină o suprapunere doar parțială a sensurilor. Termenul *ampulă* este, în context farmaceutic, aproape echivalent cu *fiolă*, fiind folosit în special în terminologia medicală internațională (din fr. *ampoule*), însă prezintă și sensuri specializate în alte domenii: în anatomie („dilatare a unui organ tubular") și în tehnică („glob de sticlă" al unui bec). Această polisemie determină o relație de sinonimie totală cu *fiolă* doar în aria strict farmaceutică, în timp ce în alte contexte, semnificațiile se diversifică

91. <u>Fungicid</u>

***Sinonime*:** *anticriptogamic, antifungic, antimicotic, biocid, fungistatic, micostatic.*

- *Antifungic* – sinonime**:** *fungicid, antimicotic, fungistatic, micostatic.*
- *Antimicotic* – sinonime**:** *antifungic, fungicid, fungistatic, micostatic.*
- *Fungistatic – sinonime*: *antifungic, antimicotic, fungicid, micostatic,* (variantă grafică) *fongistatic.*
- *Micostatic* – sinonime**:** *fungistatic, antifungic, antimicotic, fungicid.*
- *Biocid – sinonime***:** *fungicid, anticriptogamic, germicid, virucid*, (în context agricol) *erbicid, insecticid, paraziticid*
- *Anticriptogamic – sinonime***:** *fungicid, biocid* (în uzul fitosanitar), *antimicotic* (în uz medical).
- *Paraziticid* – sinonime**:** *antiparazitar, fungicid, vermifug,* (învechit și rar) *vermifugiu.*

Note. Relația sinonimică a termenului *fungicid* și a termenilor înrudiți este evidențiată în corpusul terminologic de specialitate din domeniul fitoterapiei, farmacologiei și agriculturii. Sinonimele sale se suprapun funcțional, dar diferențele de nuanță sau registru de utilizare sunt relevante: *antifungic* – desemnează orice substanță sau preparat care inhibă sau distruge ciupercile parazite, utilizat predominant în limbaj medical; *antimicotic* – sinonim direct cu „antifungic", dar cu uz mai frecvent în literatura farmaceutică și clinică, în special pentru tratamentele micozelor umane; *fungistatic* – termen care indică o acțiune de inhibare a dezvoltării fungilor, dar fără a-i distruge complet (spre deosebire de „fungicid"), utilizat în contrast funcțional cu *fungici*d; *micostatic* – variantă sinonimică cu *fungistatic*, înregistrată mai ales în literatura medicală;*biocid* – termen general care desemnează orice agent chimic sau biologic care distruge organisme dăunătoare (inclusiv fungi). Este un termen-umbrelă, din care *fungicidul* reprezintă o subcategorie; *anticriptogamic* – utilizat în special în agricultură și botanică pentru substanțele care previn sau combat bolile criptogamice (produse de fungi); *paraziticid* – desemnează agenți antiparazitari, dintre care unii pot fi și fungicide, mai ales în contextul infecțiilor mixte sau în tratamente fitosanitare. În funcție de domeniu, sinonimele sunt **preferențial alese**: în **medicină** – *antimicotic*, *antifungic*, *fungistatic*; în **agricultură** – *anticriptogamic*, *biocid*, *fungicid*; în **biosecuritate** – *biocid*, *paraziticid*.

92. <u>Inhalator</u>

***Sinonime*:** vaporizator, nebulizator, atomizator, (tehnic) pulverizator, (popular) spray, (medical) nebulizator, (rar) evaporator.

- *Vaporizator* – sinonime: *inhalator, atomizator, nebulizator, spray, pulverizator*, (rar) *evaporator.*
- *Nebulizator* – sinonime: *inhalator, atomizator, vaporizator, spray, pulverizator..*
- *Atomizator* – sinonime: *inhalator, vaporizator, pulverizator, nebulizator, spray.*
- *Pulverizator – sinonime: atomizator, spray, vaporizator, nebulizator, inhalator.*
- *Spray* – sinonime: *pulverizator, atomizator, inhalator, vaporizator, nebulizator.*
- *Evaporator– sinonime:vaporizator,*(rar)*inhalator.*

Note. Relația sinonimică a cuvântului *inhalator* și a termenilor înrudiți reflectă un domeniu medical și tehnologic specific. Sinonimele identificate au arii de acoperire ușor diferite, dar converg spre ideea de dispozitiv care transformă lichidul într-o formă ce poate fi inspirată (vapori, aerosoli sau ceață fină): *vaporizator* – adesea interschimbabil cu *inhalator* în limbaj medical, mai ales în terapiile cu aburi sau uleiuri esențiale; *nebulizator* – un tip de inhalator specializat, folosit pentru medicamente; termenul este tehnic și specific, dar sinonimia funcțională este deplină; *atomizator, pulverizator, spray:* toate indică dispozitive care distribuie substanțe lichide în picături fine. În funcție de context, pot fi sinonime directe ale *inhalatorului*, mai ales când vorbim de forme portabile (inhalatoare presurizate);*evaporator* – sinonim marginal și rar, mai degrabă tehnic, utilizat în aparatură sofisticată, nu în limbajul comun.Termenul *inhalator* are o serie sinonimică bogată și stratificată, ce variază între uzul medical specializat (*nebulizator*, *vaporizator*) și limbajul colocvial sau tehnic (*spray*, *pulverizator*, *atomizator*). Deși unele sinonime pot avea utilizări mai largi, în contextul medical sau terapeutic ele converg în

jurul funcției fundamentale: **facilitarea inhalării de substanțe administrate sub formă de vapori sau aerosoli**.

93. Laxativ

***Sinonime*:** *purgativ, purgare,* (învechit) *purgament*, (învechit) *purgație*, (popular) *curățenie,* (rar și învechit) *laxativă,* (regional și învechit) *lasativă.*

- *Purgativ* – sinonime: *laxativ, purgare, purgație, purgament,* (popular*) curățenie,* (în limbaj medical și farmaceutic) *evacuant, depurativ.*
- *Purgare* – sinonime: *curățare, purificare, purgație,* (în uz medical) evacuare, *laxativ, purgativ.*
- *Purgație* – sinonime**:** *purgare, evacuare, curățire, purgativ, laxativ*, (în limbaj învechit) *scăpare,* (rar) *despovărare.*
- *Purgament – sinonime: laxativ, purgativ, curățenie,* (învechit) *purgație,* (rar) *mijloc de evacuare,* (în limbaj arhaic) *leac de curățare.*
- *Curățenie – sinonime*: (în limbaj colocvial și popular) *purgație, purgativ, laxativ*, (în limbaj general) *curățare, limpezire, igienizare.*
- *Depurativ* – sinonime**:** *depurator, laxativ, purgativ, diaforetic, sudorific, diuretic,* (învechit) *limpezitor.*
- *Laxativă/Lasativă* (forme învechite și rare) **–** sinonime: *laxativ, purgativ*.

Note. Termenul *laxativ* desemnează o substanță (medicament, remediu sau preparat) utilizată pentru a stimula evacuarea intestinului gros. Sinonimele acestuia sunt variate și se înscriu pe mai multe paliere stilistice: **nivel medical și tehnic** (*purgativ*, *purgație*, *depurativ*, *evacuant* – utilizate în farmacologie sau în limbajul profesional al medicilor); **nivel colocvial și popular (***curățenie*, *purgare* – folosite în vorbirea cotidiană, cu conotație adesea eufemistică); **nivel arhaic/învechit** (*purgament*, *laxativă*, *lasativă* – forme care apar în texte medicale mai vechi, în dicționare istorice și în limbajul popular vechi). Termenii din această serie reflectă o realitate comună, dar percepută diferit în funcție de registrul lingvistic: *curățenie* în registru popular este echivalentul expresiei *efect de laxativ* din limbajul profesional. Acest lucru subliniază importanța contextului în alegerea sinonimului adecvat.

94. Medicament

Sinonime: *doctorie, leac, remediu, drog, medicină, medicație, tratament, preparat, panaceu, antidot, calmant, sedativ, analgezic, antibiotic, antiviral, anestezic, antispasmodic, electuar, poțiune, unguent, pomadă, balsam, drajeu, pastilă, hap, cașetă, ovul, implant, vermifug, virulicid, reconstituant, elixir, spițerie, placebo, tuție* (învechit), *plasmocid, romergan* (nume de marcă).

- *Doctorie* – sinonime: *medicament, leac, remediu*, (învechit și regional) *medicină, spițerie.*
- *Leac* – sinonime: *medicament, doctorie, remediu, antidot, poțiune, elixir.*

- *Remediu* – sinonime: *medicament, leac, doctorie, soluție, tratament, antidot, panaceu.*
  Drog – sinonime: *medicament, remediu, electuar, panaceu, stupefiant, narcotic, opiu, haşiş, cocaină, heroină*, (învechit) *grozamă.*
- *Medicină – sinonime*: *medicament, doctorie, leac, medicație, profilaxie, terapeutică, pediatrie, tratament.*
- *Medicație* – sinonime**:** *medicament, medicină, tratament, terapie, doctorie, remediu.*
- *Calmante* – sinonime*: medicament, sedativ, tranchilizant, soporific, dormitiv, analgezic, drog, hipnotic, narcotic.*
- *Balsam – sinonime: medicament, doctorie, unguent, pomadă, elixir, leac, remediu.*
- *Elixir* – sinonime: *leac, doctorie, medicament, poțiune, balsam.*
- *Poțiune – sinonime*: *medicament, mixtură, breuvaj, filtru, leac, antidot, remediu, tonifiant, reconstituant.*
- *Drajeu* – sinonime: *pastilă, comprimat, hap, caşetă, pilulă, medicament.*
- *Hap* – sinonime: *bulin, caşetă, comprimat, medicament, pastilă, pilulă, tabletă.*
- *Antidot* – sinonime: *leac, remediu, medicament, contraotravă*.
- *Analgezic* – sinonime: *calmant, anestezic, medicament, tranchilizant, sedativ, dormitiv.*
- *Antibiotic* – sinonime: *medicament, antimicrobian, antiinfecțios.*
- *Electuar* – sinonime*: medicament, preparat farmaceutic, remediu.*
- *Unguent/Pomadă* – sinonime: *alifie, cremă, liniment, medicament, balsam, emplastru.*
- *Virulicid* – sinonime: *antivirus, medicament antiviral.*
- *Placebo* – sinonime: *medicamen*t (fără substanță activă), *preparat simulacru.*
- *Implant* – sinonime: *proteză, grefă, medicament implantat.*
- *Ovul* – sinonime: *drajeu, pastilă, medicament, supozitor vaginal.*
- *Spițerie* – sinonime: *farmacie, drogherie, medicină, medicament, droguri.*
- *Tuție* (învechit) – sinonime**:** *doză, medicament, porție terapeutică.*
- *Romergan – sinonime: medicament* (denumire comercială pentru prometazină).
- *Plasmocid* – sinonime: *medicament gameticid.*

Note. Relațiile dintre sinonimele termenului **medicament** se ramifică pe mai multe axe semantice, funcționale și stilistice, configurând o rețea complexă de corespondențe lexicale**: axă funcțională** – desemnează scopul și efectul substanței: *calmant, antibiotic, antiviral, sedativ, antidot, antiseptic, antipiretic, antispasmodic;* **axă formală** (formă farmaceutică) – indică prezentarea și modul de administrare: *drajeu, hap, pastilă, comprimat, pomadă, unguient, tinctură, implant, soluție injectabilă;* **axă de registru stilistic** – diferențiază între limbaj colocvial și tehnic (colocvial: *doctorie, leac, hap;*arhaic sau savant: *electuar, plasmocid, tuție;* tehnic: *medicație, substanță activă, formulă farmaceutică*); **axă popular *vs* tehnic** – contrastează termeni uzuali în vorbirea curentă cu terminologia strict profesională (popular: *leac, doctorie, balsam*; tehnic: *antispasmodic, antiinflamator, chemoterapic*); **axă a conotației afective sau peiorative** – surprinde atitudini și evaluări (pozitivă: *remediu, balsam*; neutră: *medicament, medicație*; negativă: *drog* (în sens comun – *stupefiant*), *otravă* (metaforic); **axă etimologică** – evidențiază originea termenilor și influența surselor lingvistice (latine: *medicament* (lat. *medicamentum*), *electuar* (lat. *electuarium*); slave: *leac*; autohtone: *doctorie,* moderne, din franceză: *drog* (fr. *drogue*)); **axă diacronică** – surprinde evoluția în timp a uzului:(termeni ieșiți din uz*: hap, electuar, tuție; termeni* încă activi dar marcați stilistic: *leac, doctori*e; termeni

actuali în registru tehnic: *antibiotic, analgezic, antiseptic*); **axă socio-culturală** și **metaforică** – reflectă valorile și imaginile asociate (simbolice: *leac pentru suflet*; metaforice: *drog al fericirii, otravă dulce*).

95. <u>Plasture</u>

- ***Sinonime**: cataplasmă*, *bandaj*, *emplastru*, *sparadrap*, *pansament*, *compresă*, *talion*, *petic*, *pleastru*, (învechit) *blastru*, (învechit) *plastur*, (popular) *oblojeală*.
- *Plasture* – sinonime: *emplastru*, *sparadrap*, *pansament*, *compresă*, *cataplasmă*, *talion*, *petic*, (regional) *plastur*, (învechit) *pleastru*.
- *Emplastru* – sinonime: *plasture*, *leucoplast*, *sparadrap*, *talion*, (învechit) *blastru*, (învechit) *blastur*, (învechit) *bleastru*, *(învechit) bleastur*, (învechit) *plastru*, (învechit) *plastur*, (învechit) *pleastru*, (învechit) *pleastur*, (popular) *cataplasmă*.
- *Pansament* – sinonime: *tifon*, *față*, *plasture*, *compresă*, *bandaj*.
- *Compresă* – sinonime: *cataplasmă*, *prișniță*, (învechit și popular) *oblojeală*, *plasture*.
- *Cataplasmă* – sinonime: *compresă*, *emplastru*, *plasture*, (regional și popular) *oblojeală*.
- *Sparadrap* – sinonime: *emplastru*, *plasture*, *diachil*, *diahil*, (învechit) *plastur*.
- *Talion* – sinonime: *plasture*, *emplastru*.
- *Petic – sinonime*: *plasture*, *astupătură*, *bucată*, *cârpă*, *petică*, (variantă) *petec*..

Note. Sinonimele termenului *plasture* sunt distribuite pe o axă care acoperă:**contextul medical actual** (*emplastru*, *pansament*, *compresă*, *sparadrap* – termeni tehnici sau specializați);**contextul popular**(*cataplasmă*, *petic*, *oblojeală* – utilizare rurală, tradițională sau regională);**forme învechite sau arhaizante** (*blastru*, *plastur*, *pleastru* – forme lexicale ieșite din uz, dar conservate în dicționare istorice și dialectale). În plan funcțional, toți acești termeni au în comun ideea de „acoperire aplicată pe o zonă afectată a pielii”, uneori cu intenție terapeutică, alteori cu rol pur protector. Alegerea termenului este determinată de context (medical *vs* popular), de epoca limbajului (modern *vs* învechit) și de regiune (standard *vs* regional).

96. <u>Rețetă</u>

***Sinonime:** prescripție, formulă,* (învechit) *ordonanță medicală*, (învechit și regional) *rățătă,* (rar, în limbaj familiar) *bilet medical*.

- *Prescripție* – sinonime**:** *rețetă, recomandare medicală, indicație terapeutică,* (rar) *ordonanță,* (în limbaj juridic) *dispoziție,* (în limbaj administrativ) *hotărâre.*
- *Formulă – sinonime***:** *rețetă, compoziție, structură, indicație de preparare,* (în limbaj tehnic) *algoritm.*
- *Ordonanță medicală* (învechit) – sinonime*: rețetă, prescripție*, (rar) *bilet de tratament.*
- *Rățătă* (învechit și regional) – sinonime: *rețetă.*
- *Bilet medical* (familiar, rar) – sinonime: *rețetă, recomandare scrisă,* (regional) *scrisoare de tratament.*

Note. Termenul *rețetă* desemnează, în context medical, un document prin care se prescriu medicamente sau tratamente. În limbaj culinar, el definește modul de preparare al unui fel de

mâncare. În funcție de domeniul de utilizare, *rețetă* își schimbă nuanțele semantice, dar sinonimele sunt adaptate domeniului: **în medicină**, sinonimele dominante sunt: *prescripție*, *ordonanță*, *bilet medical*, *formulă terapeutică*; **în gastronomie**, se poate echivala cu *formulă*, *compoziție*, *mod de preparare*; **în limbaj tehnic sau chimic**, *rețetă* este înlocuită cu *formulă* sau *procedură de sinteză*. Observații etimologice și stilistice: *rețetă* provine din latinescul *recepta*, participiu al verbului *recipere* („a primi, a lua"), termen medical consacrat în Evul Mediu; *prescripție* are originea în *praescriptio* (lat.), cu sensul de „scriere înainte", adică instrucțiuni emise înainte de tratament; *formulă* provine din *formula* (lat.) – mică formă, expresie fixată.Sinonimele învechite (de exemplu, *ordonanță*, *rățătă*) adaugă valoare istorică sau dialectală corpusului.

97. <u>Tabletă</u>

Sinonime: *pastilă, pilulă, caşetă, hap, comprimat, granulă,* (popular) *bumb*, (popular) *nasture.*

- *Bumb* – sinonime: *bumbşor, bumbuşor, caşetă, comprimat, pastilă, pilulă, tabletă.*
- *Comprimat* – sinonime**:** *tabletă, pastilă, (popular) nasture, hap.*
- *Granulă* – sinonime**:** *pastilă, pilulă, hap, tabletă, caşetă.*
- *Hap – sinonime*: *bulin, caşetă, comprimat, medicament, pastilă, pilulă, tabletă.*
- *Pastilă* – sinonime: *tabletă, caşetă, pilulă, hap.*
- *Pilulă* – sinonime**:** *pastilă, tabletă, hap.*
- *Caşetă* – sinonime: *pastilă, pilulă, tabletă, hap.*
- *Nasture* (popular) – sinonime**:** *comprimat, tabletă.*

Note. Termenii din această serie desemnează în esență forma solidă de dozare a medicamentelor, cu mici nuanțe diferențiate de origine, utilizare stilistică sau regională: *tabletă* este termenul standard, general acceptat în limbajul medical și farmaceutic; *comprimat* pune accent pe modul de fabricație, procesul de comprimare; termeni ca *pastilă*, *pilulă*, *caşetă* și *hap* sunt sinonime parțial regionale sau stilistic diferite, uneori cu ușoare diferențe de formă sau compoziție;formele populare, colocviale, ca *bumb*, *nasture*, adaugă culoare și intimitate limbajului comun.Această serie semantică reflectă bogăția limbii române în domeniul medical, unde o formă concretă (tableta) are multiple denumiri sinonimice cu accente locale, stilistice și funcționale. Alegerea unui termen față de altul depinde de context, audiență, regiune și specificul comunicării.

98. <u>Unguent</u>

Sinonime: *alifie, cremă, pomadă, liniment* (livresc), *unsoare* (popular), *ir* (regional – Transilvania și Moldova), *mehlem* (învățat, arhaic).

- *Balsam* – sinonime**:** *elixir, medicament, doctorie, leac, remediu, pomadă, unguent.*
- *Cremă* – sinonime: *alifie, unguent.*
- *Pomadă – sinonime*: *alifie, antidot, balsam, briantină, cold-cream, contraotravă, cremă, emplastru, gomina, lanolină, liniment, medicament, preparat, remediu, soluție, unguent, vaselină.*
- *Alifie* – sinonime**:** *cremă, pomadă, unguent, liniment* (livresc), *unsoare* (popular), *ir* (regional), *mehlem* (învechit), *bazilicon* (învechit).

- *Mehlem – sinonime***:** *alifie, cremă, pomadă, unguent*.
- *Liniment – sinonime*: *alifie, balsam, cremă, emplastru, pomadă, unguent, oblojeală* (popular).
- *Ir* (popular, regional) – sinonime: *alifie, cremă, pomadă, unguent.*
- *Unsoare* (popular) – sinonime: *grăsime, untură, alifie*

Note. Termenii sinonimici pentru *unguent* reflectă o familie largă de preparate medicamentoase sau cosmetice cu aplicare topică, având la bază o consistență grasă sau semigrasă. În funcție de epocă, regiune și nivel de specializare: termenii *alifie*, *pomadă* și *cremă* sunt sinonime apropiate, cu diferențe tehnice legate de compoziție (de exemplu, *cremă* - emulsie, *unguent* - bază grasă). Termeni populari și regionali precum *unsoare* sau *ir* exprimă același concept, dar cu nuanțe locale și stilistice. Termeni arhaici sau literari precum *mehlem*, *bazilicon* apar mai rar, dar întregesc gama semantică a termenului. *Liniment* și *balsam* oferă nuanțe suplimentare, fiind uneori forme lichide sau preparate cu efecte specifice. Această serie sinonimică evidențiază bogăția lexicală în domeniul preparatelor medicale topice, cu variații legate de consistență, utilizare, regiune și uz stilistic. Alegerea unui termen depinde de context, de gradul de specializare, de zonă geografică și de epocă

99. Vaccin

Sinonime: *autovaccin, injecție, inoculație, serum, vaccinare,* (învechit și regional) *vacțină.*

- *Autovaccin* – sinonime: vaccin.
- *Injecție – sinonime*: *vaccin* (în context), *ser, inoculație.*
- *Inoculație* – sinonime: *vaccin.*
- *Serum* (sau *ser*) – sinonime: *plasmă, vaccin, zer* (învechit), *antiser* (ser specific)*, serum* (variantă).
- *Vaccinare – sinonime*: (derivat verbal substantivat) – *procesul de administrare a vaccinului.*
- *Vacțină* (învechit și regional) – sinonime: *vaccin*

Note. Termenii *vaccin, autovaccin* sunt cei mai precișii din punct de vedere științific, referindu-se la substanța biologică ce induce imunitate. Termenii *injecție, inoculație* reflectă metodele de administrare sau sunt sinonime învechite (inoculația); *serum* și *ser* aparțin tot domeniului imunizării, dar reprezintă imunizarea pasivă (anticorpi preformați), fiind uneori confundați cu vaccinul în limbajul comun; *vacțină* este un termen arhaic/regional, cu o origine istorică, folosit în special în limba română veche și în unele zone geografice; *vaccinare* desemnează procesul de administrare, nu substanța. Această serie sinonimică a termenului *vaccin* reflectă complexitatea domeniului imunologiei și vaccinologiei, cu termeni care includ atât substanța activă, cât și metodele de administrare, precum și concepte înrudite (seruri).Termenul *vaccin* este dominant și cel mai precis, iar ceilalți termeni au roluri secundare sau regionale/arhaice.

100. Vitamină

Sinonime: (biologie, chimie, farmacie) (vitamina A) *axeroftol, retinol*; (vitamina B1) *aneurină, orizanină, tiamină;* (vitamina B12) *ciancobalamină, cobalamină*; (vitamina B2) *lactoflavină,*

riboflavină; (vitamina B3*) niacină*; (vitamina B5) *acid pantotenic;* (vitamina B6) *adermină, piridoxină;* (vitamina B7*) biotină;* (vitamina B9) *acid folic;* (vitamina C) *acid ascorbic;* (vitamina D2) *calciferol, ergocalciferol; (*vitamina E) t*ocoferol;* (vitamina H) *biotină;* (vitamina H1) *acid paraaminobenzoic;* (vitamina K1) *fitochinonă;* (vitamina P) *citrină;* (vitamina PP) *nicotinamidă, acid nicotinic*.

- *Vitamina A* – sinonime: *axeroftol*, *retinol*.
- *Vitamina B1* – sinonime: *aneurină*, *orizanină*, *tiamină*..
- *Vitamina B2* – sinonime: *lactoflavină*, *riboflavină*.
- *Vitamina B3* – sinonime: *niacină*, *acid nicotinic*.
- Vitamina B5 – sinonim: *acid pantotenic*.
- Vitamina B6 – sinonime: *adermină*, *piridoxină*.
- Vitamina B7 – sinonime: *biotină*, *vitamina H*, *vitamina B8*.
- Vitamina B9 – sinonime: *acid folic*, *folacină*, *vitamina M*.
- Vitamina B12 – sinonime: *ciancobalamină*, *cobalamină*, *cianocobalamină*.
- Vitamina C – sinonim: *acid ascorbic*.Vitamina D2 – snonime: *calciferol*, *ergocalciferol*.
- Vitamina E – sinonim: *tocoferol*.
- Vitamina H – sinonim: *biotină*. (vezi Vitamina B7)
- Vitamina K1 – sinonime: *fitochinonă*, *filochinonă*.
- Vitamina P –Sinonim: *citrină*..
- Vitamina PP – sinonime: *nicotinamidă*, *acid nicotinic*. (vezi Vitamina B3)
- Vitamina Q – sinonim: *ubichinonă*, *coenzima Q*, *coenzima Q10*.
  Implicată în lanțul respirator mitocondrial și producția de energie.

Note. Relația sinonimică și terminologică a termenulu*i vitamină* evidențiază complexitatea terminologiei vitaminelor, fiecare denumire având sinonime chimice, biologice sau farmacologice, utilizate în funcție de context: termenul general „vitamină” desemnează o clasă largă de compuși..Denumirile specifice numerotate (A, B1, B2 etc.) sunt însoțite de sinonime chimice sau biochimice mai tehnice, folosite în special în limbaj științific, medical și farmaceutic.Unele vitamine au denumiri alternative regionale sau istorice, cum este cazul *vitamina H* pentru biotină sau *vitamina P* pentru citrină. Alte sinonime sunt legate de rolul biochimic sau de molecule înrudite (ex: c*oenzima Q* pentru *vitamina Q*). Seria *vitamină* pune în evidență un sistem terminologic bine structurat, în care fiecare tip de vitamină are denumiri sinonimice multiple, reflectând aspecte chimice, biologice, farmacologice și uneori regionale sau istorice. Aceste sinonime sunt indispensabile în domeniile medical și științific, pentru o comunicare precisă și clară.

Tabelul 1.1. Tipuri de sinonimie din perspectiva relaționării

Criteriu	Tip de sinonimie
Grad de identitate semantică	totală, parțială, contextuală, constantă
Structură lexicală	în grupuri funcțional-semantice, câmpuri, paradigme
Relație paradigmatică	sinonime privative, echipolente, disjunctive
Funcție stilistică/pragmatică	stilistice, afective, terminologice, situaționale

Tabelul 1.2. Abordare comparativă: sinonimia terminologică (Wüster, Cabré și Faulstich) [*apud* Candel, 2007, p. 66-81]

Autor/Școală	**Poziție față de sinonimie**	**Justificare principală**	**Acceptare contextuală**
Eugen Wüster	Respinge sinonimia	Idealul univocității și clarității terminologice	Limitată
Maria Teresa Cabré	Acceptă sinonimia	Dimensiune discursivă și pragmatică a termenilor	Da
Enilde Faulstich	Integrează sinonimia	Variație sociolingvistică și contextuală	Da

Tabel 3.2. Analiza seriilor sinonimice din terminologia anatomică (seriile 1-40)

Nr. Serie	**Termen**	**Sinonimie**	**domeniu/subdomeniu**	**Origine**	**Tip sinonimie**	**Structura morfologică**	**Nr. de termeni**
1	**Abdomen**	burtă, pântece	Anatomie	lat.	P	TS; TC	12
2	**Articulație**	încheietură, nod	Anatomie	lat.	P	TS	8
3	**Cartilaj**	zgârci, tendon	Anatomie	gr.	P	TS	4
4	**Ceafă**	grumaz, cerbice	Anatomie	autoht.	P	TS	4
5	**Craniu**	țeastă, hârcă	Anatomie	lat.	P	TS; TC	13
6	**Cerebel**	creierul mic, creieraș	Anatomie	lat.	P	TS; TC	4

7	**Coapsă**	coxă, arm, copan	Anatomie	autoht.	P	TS	7
8	**Coccis**	noadă, târtiță	Anatomie	gr.	P	TS; TC	6
9	**Dermă**	piele, tegument	Anatomie	gr.	P	TS; TC	5
10	**Duoden**	intestin, mat subțire	Anatomie	lat.	P	TS; TC	7
11	**Epifiză**	glandă pineală, corpus pineale	Anatomie	gr.	C	TS; TC	4
12	**Eritrocit**	globulă roșie, hematie	Anatomie	gr.	P	TS; TC	7
13	**Esofag**	gâtlej, beregată	Anatomie	gr	P	TS	6
14	**Epiteliu**	epidermă, mucoasă	Anatomie	gr.	P	TS	6
15	**Fosă**	alveolă, cavitate	Anatomie	lat.	P	TS; TC	6
16	**Faringe**	gâtlej, beregată	Anatomie	gr	P	TS	4
17	**Ganglion**	glandă, ghindură	Anatomie	lat.	P	TS	5
18	**Glandă**	ganglion, epifiză	Anatomie	lat.	P	TS	9
19	**Leucocit**	globulă albă, granulocit	Anatomie	gr.	P	TS; TC	6
20	**Ligament**	coardă, fibră	Anatomie	lat.	P	TS	5
21	**Limfă**	lichid, sevă, umoare	Anatomie	gr.	P	TS	3
22	**Mamelon**	areolă, sfârc	Anatomie	lat.	P	TS	4
23	**Maxilar**	falcă, mandibulă	Anatomie	lat.	P	TS	3

24	**Membru**	mădular, penis	Anatomie	lat.	P	TS	14
25	**Mușchi**	biceps, vână	Anatomie	lat.	P	TS	8
26	**Ombilic**	buric, cordon	Anatomie	lat	P	TS	3
27	**Omoplat**	scapulă, spată	Anatomie	gr.	P	TS; TC	5
28	**Pericard**	sac pericardic, înveliș	Anatomie	gr.	P	TS; TC	3
29	**Plămâni**	pulmon, bojoci	Anatomie	lat.	P	TS	5
30	**Rect**	anus, colon, intestin	Anatomie	lat.	P	TS	4
31	**Rinichi**	mămuc, rărunchi	Anatomie	lat.	P	TS	6
32	**Rotulă**	patelă, genunchi	Anatomie	lat.	C	TS; TC	4
33	**Schelet**	osatură, sistem osos	Anatomie	gr.	P	TS; TC	6
34	**Stomac**	abdomen, pântece	Anatomie	gr.	P	TS	12
35	**Tibia**	fluier, țurloi	Anatomie	lat.	P	TS	5
36	**Torace**	bust, cavitate toracică	Anatomie	gr.	P	TS	8
37	**Uter**	mitră, matcă	Anatomie	lat	P	TS	12
38	**Ventricul**	cavitate, compartiment	Anatomie	lat.	P	TS	7
39	**Vezică**	bășică, veziculă	Anatomie	lat.	P	TS	6

40	**Zigot**	celulă-ou, ou fecundat	Anatomie	gr.	P	TS; TC	4

Notă. Tip sinonimie: A=absolută; P=parțială; C=contextuală.
Origine: lat.=latină; gr=greacă; împr.=împrumut modern din altă limbă; autoht.=creație autohton
Analiza etimologică relevă predominanța termenilor de origine greacă și latină, fapt ce reflectă tradiția consolidată a limbajului medical european. Din perspectiva tipului de sinonimie, majoritatea unităților prezintă sinonimie parțială, ceea ce indică o suprapunere parțială a sferei de referință între termeni, menținându-se însă diferențe de nuanță semantică sau de utilizare contextuală.

Tabel 3.3. Analiza seriilor sinonimice din terminologia clinică (seriile 41-80)

Nr. Serie	**Termen**	**Sinonimie**	**domeniu/subdomeniu**	**Origine**	**Tip sinonimie**	**Structura morfologică**	**Nr. de termeni**
41	**Acces**	atac, criză, paroxysm	Neurologie, medicină internă	împr.sv (lat.)	P	TS	6
42	**Angină**	amigdalită, faringită	ORL, boli infecțioase	împr.sv (lat.)	C	TS; TC	7
43	**Antrax**	cărbune, dalac	Boli infecțioase, epidemiol.	împr.sv (gr.)	P	TS; TC	15
44	**Aritmie**	extrasistolă, sistolă	Cardiologie	împr.sv (gr.)	P	TS; TC	2
45	**Astigmatism**	aberație vizuală, ametropie	Oftalmologie	împr.sv (gr.)	P	TS; TC	6
46	**Bulimie**	adefagie, polifagie	Psihiatrie/ psihologie clinică	împr.sv (lat.)	P	TS	8
47	**Cancer**	neoplasm, rac, tumoare	Oncologie	împr.sv (lat.)	P	TS; TC	15
48	**Cateter**	branulă, canulă	Chirurgie/medicină de urgență	împr.sv (fr.)	C	TS	4
49	**Conjunctivită**	inflamație a conjunctiv	Oftalmologie	împr.sv (fr.)	P	TS; TC	2

		ei					
50	**Dermatită**	dermită, dermatoză	Dermatologie	împr.sv (gr.)	A	TS	3
51	**Diabet**	boală de zahăr, hiperglicemie	Endocrinologie	împr.sv (gr.)	P	TS; TC	3
52	**Edem**	umflătură, intumescență	Medicină internă/ cardiologie	împr.sv (gr.)	P	TS; TC	7
53	**Epidemie**	molimă, epizootie	Epidemiologie/sănătate publică	împr.sv (gr.)	P	TS	17
54	**Erupție**	spuzeală, eczema	Dermatologie	împr.sv (lat.)	P	TS	6
55	**Eructație**	râgâială, râgâit	Gastroenterologie	împr.sv (lat.)	P	TS; TC	6
56	**Febră**	temperatură, căldură	Medicină internă/ boli infecțioase	împr.sv (lat.)	P	TS	18
57	**Fractură**	ruptură, casură	Ortopedie/ traumatologie	împr.sv (lat.)	P	TS	7
58	**Gastrită**	gastralgie, inflamație gastrică	Gastroenterologie	împr.sv (gr.)	P	TS; TC	7
59	**Gripă**	catar, influență	Boli infecțioase	împr.sv (fr./germ.)	P	TS	4
60	**Hematom**	contuzie, echimoză	Traumatologie/medicină sportivă	împr.sv (gr.)	P	TS	3
61	**Hemoragie**	sângerare, epistaxis	Medicina de urgență/ chirurgie	împr.sv (gr.)	P	TS; TC	15
62	**Hepatită**	gălbinare,	Gastroenterologie	împr.sv	P	TS	5

		icter	/hepatologie	(fr.)			
63	**Leucemie**	leucoză, mieloză	hematologie/ oncologie	împr.sv (gr.)	P	TS	4
64	**Lumbago**	lombalgie, durere de șale	Reumatologie/neurologie	împr.sv (fr./it.)	P	TS; TC	7
65	**Luxație**	deplasare, scrântitură	Ortopedie/traumatologie	împr.sv (lat.)	P	TS	12
66	**Malformație**	anomalie, diformitate	Chirurgie plastică/ neonatologie	împr.sv (lat.)	P	TS	7
67	**Miopie**	ametropie, vedere scurtă	Oftalmologie	împr.sv (gr.)	P	TS; TC	4
68	**Necroză**	infecție, putrefacție	Chirurgie/ patologie	împr.sv (fr.)	P	TS	8
69	**Nevralgie**	cefalalgie, durere de cap	Neurologie	împr.sv (lat.)	P	TS; TC	10
70	**Obturație**	astupare, plombaj	Stomatologie/ chirurgie dentară	împr.sv (lat.)	P	TS	10
71	**Ocluziune**	obstrucție, ileus	Chirurgie generală/ gastroenterologie	împr.sv (lat.)	P	TS	9
72	**Patologie**	afecțiune, boală, nosology	Medicină generală/ anatomie patologică	împr.sv (gr.)	P	TS	7
73	**Puncție**	biopsie, injectare	Chirurgie/medicină de urgență	împr.sv (lat.)	P	termen simplu	5
74	**Rahitism**	atrepsie, avitaminoză	Pediatrie	împr.sv (fr.)	P	TS	5
75	**Simptom**	indiciu,	Medicina	împr.sv	P	TS	6

		manifestare	generală	(gr.)			
76	**Scleroză**	sclerom, anchiloză	Neurologie /cardiologie	împr.sv (fr.)	P	TS	7
77	**Terapie**	tratament, îngrijire medical	Medicină generală/ reabilitare	împr.sv (gr.)	P	TS; TC	15
78	**Ulcer**	ulcerație, șancru	Gastroenterologie /dermatologie	împr.sv (lat.)	P	TS	7
79	**Vitiligo**	acromie, leucodermie	Dermatologie	împr.sv (fr.)	P	TS	6
80	**Xeroză**	asteatoză, uscăciune	Dermatologie /oftalmologie	împr.sv (gr.)	P	TS	5

Notă. Tip sinonimie: A=absolută; P=parțială; C=contextuală.
Origine: lat.=latină; gr=greacă; împrumu.sv=împrumut savant; împrumu.sv (lat.)=împrumut savant din latină; împrumu.sv (gr.)=împrumut savant din limba greacă; împrumu.sv (fr.)=împrumut savant din limba franceză; autoht.=creație autohton
Structură morfologică: TS=termen simplu; TC=termen complde exemplu,

Tabel 3.4. Analiza seriilor sinonimice din terminologia farmaceutică (seriile 81-100)

Nr. Serie	**Termen**	**Sinonimie principală**	**domeniu/subdomeniu**	**Origine**	**Tip sinonimie**	**Structura morfologică**	**Nr. de termeni**
81	**Analgezic**	antalgic, calmant	Farmacologie clinică	împr.sv (lat. med.)	P	TS	7
82	**Antibiotic**	bactericid, antimicrobian	Farmacologie clinică	împr.sv (lat. med.)	P	TS; TC	5
83	**Antidot**	contraotravă, contravenin	Farmacologie clinică	împr.sv (lat. med.)	P	TS	4

84	**Balsam**	elixir, medicament	Tehnologie farmaceutică	împr.sv (lat. med.)	P	TS	5
85	**Bandaj**	pansament, fașă	Tehnologie farmaceutică	împr.sv (fr.)	P	TS	7
86	**Bisturiu**	cuțit, scalpel	Tehnologie farmaceutică	împr.sv (fr.)	P	TS	7
87	**Calmant**	analgezic, sedativ	Farmacologie clinică	împr.sv (lat. med.)	P	TS	12
88	**Farmacie**	oficină, spițerie	Farmaceutică	împr.sv (gr.)	P	TS	6
89	**Fenobarbital**	luminal, barbiturat	Farmacologie clinică	împr.sv (fr.)	C	TS; TC	5
90	**Fiolă**	flacon, ampulă	Tehnologie farmaceutică	împr.sv (fr.)	P	TS	3
91	**Fungicid**	antifungic, antimicotic	Farmacologie clinică	împr.sv (lat. med.)	P	TS; TC	6
92	**Inhalator**	vaporizator, nebulizator	Tehnologie farmaceutică	împr.sv (lat. med.)	P	TS	6
93	**Laxativ**	purgativ, purgație	Farmacologie clinică	împr.sv (fr.)	P	TS	7
94	**Medicament**	doctorie, leac, remediu	Farmacologie generală	împr.sv (lat. med.)	P	TS	22
95	**Plasture**	cataplasmă, emplastru	Tehnologie farmaceutică	împr.sv (gr.)	P	TS	8

96	**Rețetă**	prescripție, formulă	Practică farmaceutică	lat.	P	TS	4
97	**Tabletă**	pastilă, pilulă	Tehnologie farmaceutică	lat.	P	TS	6
98	**Unguent**	alifie, cremă, pomadă	Tehnologie farmaceutică	lat.	P	TS	8
99	**Vaccin**	autovaccin, injecție	Farmacologie clinică	împr.sv (lat. med.)	P	TS	5
100	**Vitamină**	axeroftol, tiamină	Farmacologie clinică	lat.	C	TS	18

Notă. Tip sinonimie: A=absolută; P=parțială; C=contextuală.
Origine: lat.=latină; gr=greacă; împrumu.sv=împrumut savant; împrumu.sv (lat.)=împrumut savant din latină; împrumu.sv (gr.)=împrumut savant din limba greacă; împrumu.sv (fr.)=împrumut savant din limba franceză; autoht.=creație autohton
Structură morfologică: TS=termen simplu; TC=termen complde exemplu,

Fig. 3.1. Chestionarul „Sinonime în terminologia medicală”

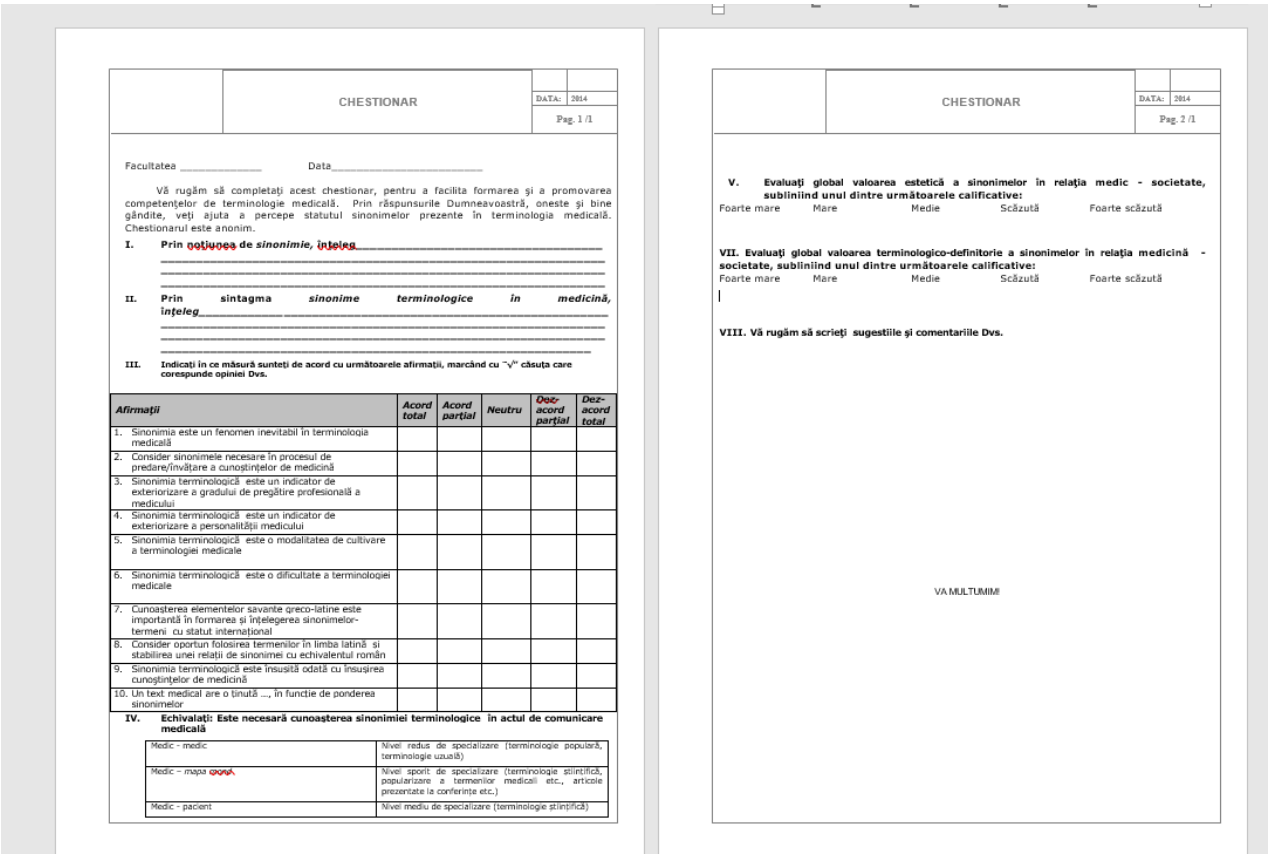

CHESTIONAR

DATA: 2014

Pag. 1 /1

Facultatea _____ Data_____

Vă rugăm să completați acest chestionar, pentru a facilita formarea și a promovarea competențelor de terminologie medicală. Prin răspunsurile Dumneavoastră, oneste și bine gândite, veți ajuta a percepe statutul sinonimelor prezente în terminologia medicală. Chestionarul este anonim.

I. Prin noțiunea de *sinonimie*, înțeleg_____

II. Prin sintagma *sinonime terminologice în medicină*, înțeleg_____

III. Indicați în ce măsură sunteți de acord cu următoarele afirmații, marcând cu "√" căsuța care corespunde opiniei Dvs.

Afirmații	*Acord total*	*Acord parțial*	*Neutru*	*Dez-acord parțial*	*Dez-acord total*
1. Sinonimia este un fenomen inevitabil în terminologia medicală					
2. Consider sinonimele necesare în procesul de predare/învățare a cunoștințelor de medicină					
3. Sinonimia terminologică este un indicator de exteriorizare a gradului de pregătire profesională a medicului					
4. Sinonimia terminologică este un indicator de exteriorizare a personalității medicului					
5. Sinonimia terminologică este o modalitatea de cultivare a terminologiei medicale					
6. Sinonimia terminologică este o dificultate a terminologiei medicale					
7. Cunoașterea elementelor savante greco-latine este importantă în formarea și înțelegerea sinonimelor-termeni cu statut internațional					
8. Consider oportun folosirea termenilor în limba latină și stabilirea unei relații de sinonimie cu echivalentul român					
9. Sinonimia terminologică este însușită odată cu însușirea cunoștințelor de medicină					
10. Un text medical are o ținută ..., în funcție de ponderea sinonimelor					

IV. Echivalați: Este necesară cunoașterea sinonimiei terminologice în actul de comunicare medicală

Medic - medic	Nivel redus de specializare (terminologie populară, terminologie uzuală)
Medic - mapa ~~mond~~	Nivel sporit de specializare (terminologie științifică, popularizare a termenilor medicali etc., articole prezentate la conferințe etc.)
Medic - pacient	Nivel mediu de specializare (terminologie științifică)

CHESTIONAR

DATA: 2014

Pag. 2 /1

V. Evaluați global valoarea estetică a sinonimelor în relația medic - societate, subliniind unul dintre următoarele calificative:

Foarte mare Mare Medie Scăzută Foarte scăzută

VII. Evaluați global valoarea terminologico-definitorie a sinonimelor în relația medicină - societate, subliniind unul dintre următoarele calificative:

Foarte mare Mare Medie Scăzută Foarte scăzută

VIII. Vă rugăm să scrieți sugestiile și comentariile Dvs.

VA MULTUMIM!

Fig. 3.2. Importanța sinonimiei în terminologia medicală. Opiniile medicinișilor

IV. Indicați care este nivelul necesar de cunoaștere a sinonimiei terminologice în actul de comunicare medicală:

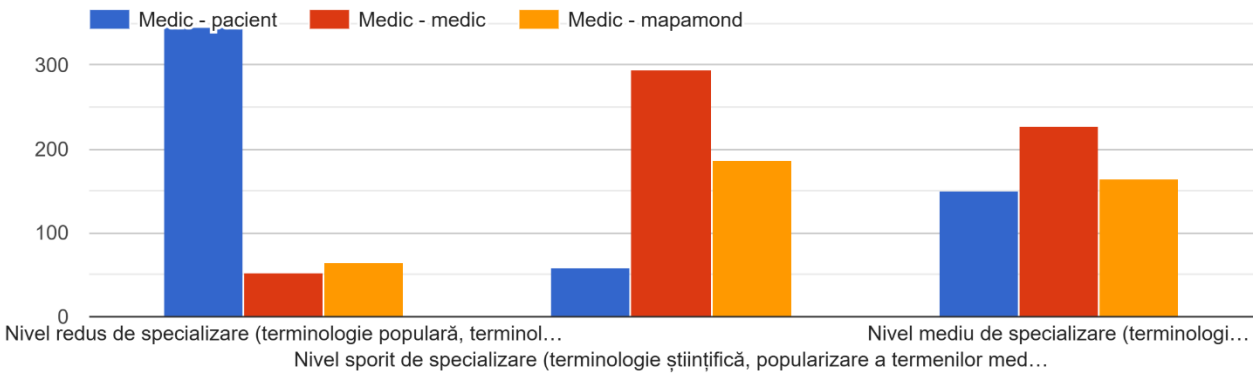

Fig. 3.3. Nivelul necesar de cunoaștere a sinonimiei terminologice în actul de comunicare medicală. Sondaj

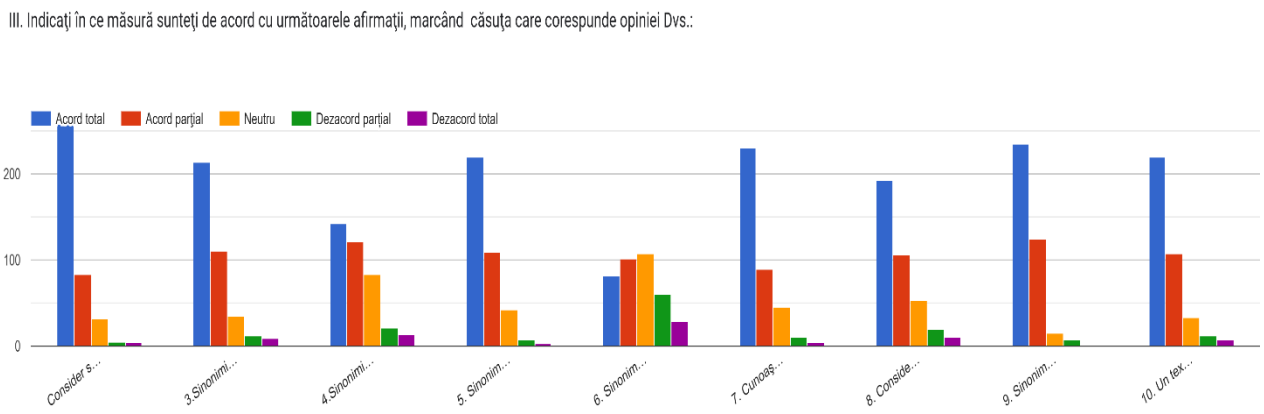

Fig. 3.4. Valoarea estetică a sinonimelor în terminologia medicală apreciată de studenții de la USMF „Nicolae Testemițanu”

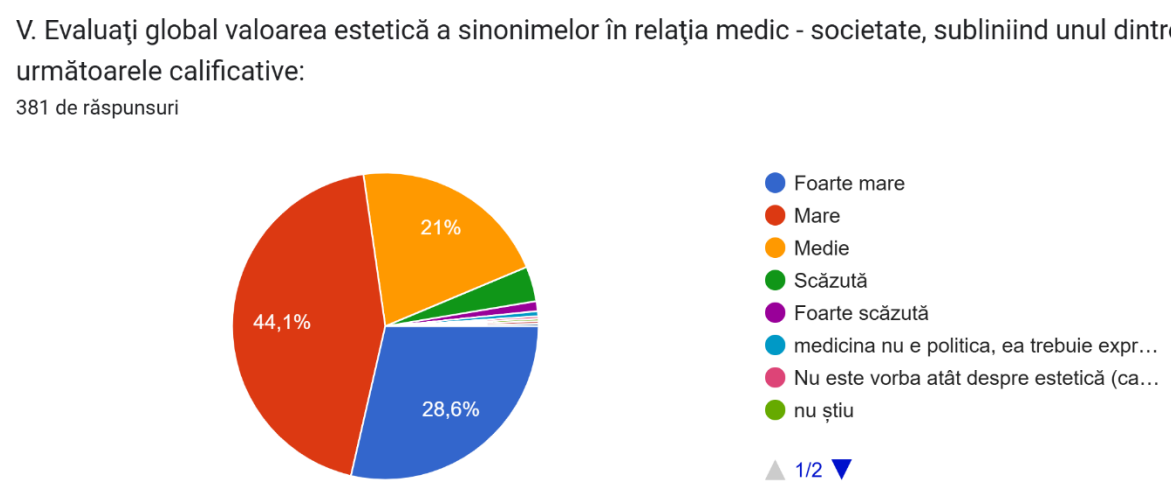

Fig. 3.5. Valoarea terminologică/ definitorie a sinonimelor în terminologia medicală estimată de medicinişti

VI. Evaluaţi global valoarea terminologică, definitorie a sinonimelor în relaţia medicină - societate, subliniind unul dintre următoarele calificative:

381 de răspunsuri

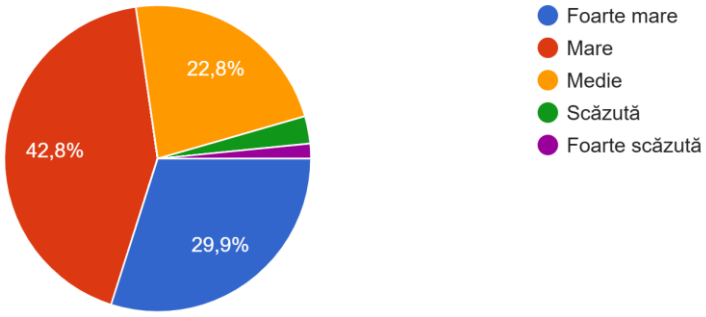

DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnata Viorica Costin, doctorandă a Școlii doctorale *Studii Umanistice* din cadrul Universității de Stat din Moldova, declar pe răspundere personală că teza de doctorat este elaborată doar de mine, pe baza efortului propriu de cercetare și redactare. Declar că toate afirmațiile din lucrare, referitoare la datele și informațiile analizate, la metodele prin care acestea au fost obținute și la sursele din care le-am obținut, sunt adevărate.

Conștientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecințele în conformitate cu legislația în vigoare.

09.08.2025 Viorica Costin

CV-UL CANDIDATULUI

europass

Viorica Costin

Data nașterii: 31/01/1971 | **Locul nașterii:** Moldova | **Cetățenie:** română , moldoveană |
Gen: Feminin | **Număr de telefon:** (+373) 69313899 (Număr de telefon mobil) | **E-mail:** viorica.costin@usmf.md |

Adresă: str. Mălina Mică 68/1, parter, MD-2025, Chișinău, Moldova (Muncă)

EXPERIENȚA PROFESIONALĂ

ASOCIAȚIA DE BIOSIGURANȚĂ ȘI BIOSECURITATE DIN REPUBLICA MOLDOVA – CHIȘINĂU, MOLDOVA
Site de internet https://abba.md

EDITOR REVISTA ȘTIINȚIFICĂ„ONE HEALTH& RISK MANAGEMENT" – 15/06/2019 – ÎN CURS

UNIVERSITATEA DE STAT DE MEDICINĂ ȘI FARMACIE „NICOLAE TESTEMIȚANU", CSPEL – CHIȘINĂU, MOLDOVA
Site de internet https://preuniversitar.usmf.md/ro

ASISTENT UNIVERSITAR – 01/10/1999 – ÎN CURS

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA, CATEDRA DE LIMBĂ ROMÂNĂ APLICATĂ – CHIȘINĂU, MOLDOVA
LECTOR ASISTENT – 16/08/1993 – 18/11/1996

EDUCAȚIE ȘI FORMARE PROFESIONALĂ

01/10/2019 – ÎN CURS Chișinău, Moldova
STUDII DE DOCTORAT Universitatea de Stat din Moldova

04/08/1988 – 01/07/1993 Chișinău, Moldova
LICENȚIATĂ ÎN ȘTIINȚE UMANISTICE Universitatea de Stat din Moldova

COMPETENȚE LINGVISTICE

Limbă(i) maternă(e): **ROMÂNĂ**

Altă limbă (Alte limbi):

	COMPREHENSIUNE		VORBIT		SCRIS
	Comprehensiune orală	Citit	Exprimare scrisă	Conversație	
ENGLEZĂ	B2	B2	B1	B1	B1
FRANCEZĂ	A2	A2	A2	A2	A2
RUSĂ	C1	C1	C1	C1	B2

Niveluri: A1 și A2 Utilizator de bază B1 și B2 Utilizator independent C1 și C2 Utilizator experimentat

CURSURI, STAGII

Cursuri, Stagii

1. 25/09/2013 - 28/09/2013 Curs de perfecționare „Didactica limbii române pentru străini. Metode interactive", Centru Educațional ProDidactica, Chișinău, Republica Moldova

CONFERINȚE, WORKSHOPURI

Conferințe, Workshopuri

1. 31-05/ 01-06/ 2024*Limbă și cultură: entități în continuă rearmonizare.* Simpozion internațional aniversar, Thessaloniki, Grecia. COSTIN, Viorica. Didactica sinonimelor în terminologia medicală.
2. 02-04/12/2022: Conferința Internațională de iarnă „Interdisciplinaritate și Cooperare în Cercetarea Transfrontalieră", Chișinău, Republica Moldova
3. 03/11/2014: Simpozionul Internațional Româna ca limbă străină. Ediția a VII-a. Comunicarea transculturală în diacronie: practici didactice și educaționale, teoretizare filologică și lingvistică, Iași, România;
4. 03-04/10/2014: Conferința aniversară „40 de ani de limbă română ca limbă străină la UBB.1974-2014", Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, România;
5. 18-21/10/2016: Conferința științifică anuală. Zilele Universității de Stat de Medicină și Farmacie„Nicolae Testemițanu", USMF„Nicolae Testemițanu", Chișinău, Republica Moldova;
6. 19/10/2017 Conferința științifică anuală consacrată aniversării a 90-a de la nașterea ilustrului savant Nicolae Testemițanu,USMF„Nicolae Testemițanu", Chișinău, Republica Moldova;
7. 10/10/2017: Colocviul cu participare internațională„Ferdinand de Saussure - conștiință semiotică a lingvisticii", AȘM, Institutul de Filologie„Bogdan Prtriceicu-Hasdeu", Chișinău, Republica Moldova;
8. 18/10/2018: Conferința științifică anuală. Zilele Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu", USMF„Nicolae Testemițanu", Chișinău, Republica Moldova;
9. 10-11/10/2019: Colocviul științific cu participare internațională Filologia modernă: realizări și perspective în context european „Spiritus loci:interferențe, confluență, rezistență", Ediția a XII-a, Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu", Chișinău, Republica Moldova;
10. 17/10/2019: Conferința științifică anuală.Zilele Universității de Stat de Medicină și Farmacie„Nicolae Testemițanu", USMF„Nicolae Testemițanu", Chișinău, Republica Moldova;
11. 12/11/2019: Colocviul științific național „Lecturi in memoriam acad.Silviu Berejan", Institutul de Filologie Română„ Bogdan Petriceicu-Hasdeu", Chișinău, Republica Moldova;
12. 23/05/2020: The International Scientific Conference, the7th edition „Globalization, intercultural dialogue and national identity", Târgu Mureș, România;
13. 24-25/09/2021: Colocviul internațional de științe ale limbajului „Eugen Coseriu" (CISL), Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova;
14. 22/10/2021: Conferința științifică anuală „Cercetarea în biomedicină și sănătate: calitate, excelență, performanță", USMF „Nicolae Testemițanu", Chișinău, Republica Moldova;
15. 20-21/10/2022: Conferința științifică internațională „Filologia modernă: realizări și perspective în context european", Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu"al USM, Chișinău, Republica Moldova;
16. 22-23/10/2022: The International Scientific Conference „Communication, context, interdisciplinarity", ALPHA Institute for Cultural Studies, Târgu Mureș, România;
17. 02-04/12/2022: Conferința Internațională de iarnă „Interdisciplinaritate și Cooperare în Cercetarea Transfrontalieră", Chișinău, Republica Moldova

PUBLICAȚII

Publicații

Articole:

1. ***V.Costin, D.Ceoban,*** *Erori frecvente, comise de vorbitorii străini în aplicarea cazurilor în limba română* - revista Limba română, nr5-6, anul XIII,2013, pp. 185-187.
2. V.Costin, D.Ceoban, *Mitologia antică: sursă de formare a termenilor medicali* - Colocviul științific cu participare internațională „Filologia modernă: realizări și perspective în context european. *Spiritus loci:interferență, confluență,rezistență", ediția a 13-a - Chișinău: Institutul de Filologie Română„Bogdan Petriceicu-Hasdeu", 2019, pp. 86-91.*
3. *V.Costin, E.Mincu, Sinonimia în terminologia medicală*- Materialele Colocviului științific național„Lecturi in memoriam acad.Silviu Berejan", volumul IV-Chișinău: Institutul de Filologie Română„Bogdan Petriceicu-Hasdeu", 2019, pp.37-41.
4. *V.Costin, Medical synonyms as a source of terminological variation* - „Globalization, intercultural dialogue and national identity", Târgu Mureș, România, 2020
5. *V.Costin, Sinonimia: fenomen semantic integrant în terminologia medicală* - „Filologia modernă: realizări și perspective în context european", Chișinău,2020, p.88-93, ISBN 978-9975-3392-9-2.
6. *V.Costin, Categoriile estetice ale sinonimelor în terminologia medicală* în „Materialele Conferinței științifice a doctoranzilor *Tendințe contemporane ale dezvoltării științei*", vol.II, ediția a IX-a, Chișinău, 2020, p.45-51, ISBN 978-9975-3389-7-4.
7. *V.Costin, Incidența sinonimelor în textul medical* - Abstract book „Congresul consacrat aniversării a 75-a a USMF„ Nicolae Testemițanu", p. 748
8. *V.Costin, Denominația medicală în terminologia medicală. Generalități* - Conferința științifică anuală "Cercetarea în biomedicină și sănătate: calitate, excelență și performanță", 20-22 octombrie 2021: Abstract book. – Chișinău : Medicina, 2021. – p. 494

9. *V. Costin, Seria sinonimică şi alte tipuri de paradigme lexicale în terminologia medicală. Generalităţi* - Filologia modernă: realizări şi perspective în context european
10. *V. Costin, The symmetry/ asymmetry dimension synonymous interconexion of medical terms* - Means and meanings of communication. Contexts and interdisciplinarity, Arhipelag XXI Press, Târgu-Mureş,2022,ISBN: 978-606-93691-9-7, vol. „Language and Discourse" - p.102-106 .
11. V. Costin, Paradigma lexicală şi seria sinonimică în terminologia medicală. In: *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Ştiinţe Umanistice)*, 2023, nr. 4(174), pp. 105-109. ISSN 1811-2668. https://humanities.studiamsu.md/wp-content/uploads/2023/08/12_V_Costin.pdf
12. *Costin, Viorica. Dimensiunea stilistică în abordarea sinonimiei în terminologia medicală.* In: *Cercetarea în biomedicină şi sănătate: calitate, excelenţă şi performanţă*, Ed. 4, 16-18 octombrie 2024, Chişinău. Chişinău, Republica Moldova: 2024, p. 899. ISSN 2345-1467.
13. *Corobcean, Doina, Costin, Viorica. Particularităţi în predarea numelor proprii în limba română ca limbă străină (RLS).* In: *Cercetarea în biomedicină şi sănătate: calitate, excelenţă şi performanţă*, Ed. 1, 18-20 octombrie 2023, Chişinău. Chişinău, Republica Moldova: 2023, p. 761. ISSN 2345-1476.

Manuale:

1. ***D.Ceoban, V.Costin, N.Cojocaru -*** *Suport didactic pentru studenţii străini la cursul de limba română.* - Chişinău: Ed.Medicina, 2004.361p.
2. V.Costin, D.Coobcean, D.Ceoban, N.Cojocaru, S.Căzănescu -*Caiet de exerciţii lexico-gramaticale şi de înţelegere după lectură.* - Chişinău: Ed.Medicina, 2014.316 p.
3. D.Corobcean, V.Costin, D.Ceoban, N.Cojocaru, S.Căzănescu- *Limba română:Nivel B1+.Limbaj medical. Manual pentru studenţii străini*/ D.Corobcean (coord.), V.Costin (coord). - Chişinău: Ed.Medicina, 2016. 212p.
4. D.Corobcean, V.Costin, D.Ceoban, N.Cojocaru, S.Căzănescu- *Limba română:Nivel B1+.Limbaj medical. Caiet de exerciţii lexico-gramaticale*/ D.Corobcean (coord.), V.Costin (coord). - Chişinău: Ed.Medicina, 2016. 155p.

PUBLICAŢII

2021

Names in medicine. general observations

COSTIN, Viorica. Names in medicine. general observations. In: Cercetarea în biomedicină şi sănătate: calitate, excelenţă şi performanţă, Ed. 1, 20-22 octombrie 2021, Chişinău. Chişinău, Republica Moldova: 2021, p. 494

Autori: Viorica Costin | **Denumirea publicaţiei/conferinţei**: Cercetarea în biomedicină şi sănătate: calitate, excelenţă şi performanţă, | **Volum, număr, pagini**: Ed. 1, 2021, p. 494